به نام خدا

مصاحبه حضوری آزمون استخدامی

- مصاحبهٔ استخدامی
- احکام
- تاریخ اسلام
- معارف
- اطلاعات عمومی
- دانش سیاسی

کد: ۱۶۸۰۱

عنوان و نام پدیدآور : مصاحبهٔ حضوری آزمون استخدامی/ پدیدآورنده: مجید ذاکر هندوآبادی.
مشخصات نشر : تهران : چهارخونه، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری : ۱۲۶ص؛ ۲۲×۲۹ س‌م.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۵-۲۰۵-۵
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
موضوع : آزمون‌های استخدامی -- ایران
موضوع : استخدام دولتی -- ایران -- آزمون‌ها
شناسه افزوده : انتشارات چهارخونه
رده بندی کنگره : JQ۱۷۸۶
رده بندی دیویی : ۳۵۱/۰۷۶
شماره کتابشناسی ملی : ۹۰۰۴۲۰۴

مصاحبه حضوری آزمون استخدامی

ناشر: انتشارات چهارخونه
گردآوری و تألیف: مجید ذاکر هندوآبادی
ویراستار: ویدا حجابی
صفحه‌آرایی: ویدا حجابی
لیتوگرافی: امیر گرافیک
چاپ و صحافی: یگانه
ناظر چاپ: فتوحی
نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۴۰۱
شمارگان: ۵۰۰ جلد
قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان
فروشگاه اینترنتی: www.4Khooneh.org

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است. و هرگونه نسخه برداری پیگرد قانونی دارد.

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۶۲۰۰۰۲۶ - ۶۶۹۲۷۷۹۶ - ۶۶۹۲۸۱۷۱

جهت دریافت کتاب از طریق پست به سایت www.4Khooneh.org مراجعه نموده و یا با شماره تلفن ۶۶۹۲۸۰۲۹(۰۲۱) تماس حاصل فرمایید.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۵-۲۰۵-۵ ISBN: 978-600-305-205-5

تقدیم به روح مادرم

مقدمه

مصاحبهٔ حضوری معمولاً، آخرین مرحله از فرآیند ارزشیابی متقاضیان مشاغل در شرکت‌ها و سازمان‌ها می‌باشد. افرادی که موفق به حضور در مصاحبه می‌شوند، از بخش آزمون‌های کتبی، موفق عبور کرده‌اند و در صورت عملکرد مناسب در مصاحبه، فرصت استخدام در شغل مورد نظرشان را می‌یابند. به همین علت شناخت فرآیند مصاحبه و آمادگی برای همهٔ بخش‌های آن، مسئله‌ای کلید در رسیدن به اهداف شغلی به حساب می‌آید و تمام افرادی که اشتغال، بخش قطعی از زندگیشان است، نیاز به یادگیری این فرآیند و کسب مهارت‌های آن دارند.

برای کسب آمادگی و توانایی‌های لازم در مصاحبهٔ استخدامی، در درجهٔ اول باید ماهیت مصاحبه، اهداف آن و روش انجامش را بشناسیم. بدین ترتیب است که می‌توانیم با آن از موقعیتِ فردی مسلط و آگاه برخورد کنیم. بخش اول این کتاب را به همین موضوع اختصاص داده‌ایم و ماهیت و اجزای مصاحبه و راهبردهای کلی برای شرکت در مصاحبه را بررسی و معرفی نموده‌ایم.

پس از آن باید محتوای هر بخش از مصاحبه را بدانیم و خود را برای مواجهه با سوالات و عوامل مطرح در هر بخش آماده نماییم. بخش‌های ۲ تا ٦ در این کتاب به همین موضوع اختصاص داده شده و محتوای مورد سوال در بخش‌های مختلف مصاحبه تشریح شده‌اند. بعلاوه سوالاتی که در مصاحبه‌های استخدامی سازمان‌ها در سال‌های گذشته طرح شده را به عنوان نمونه با پاسخ در انتهای هر فصل قرار داده‌ایم.

در مصاحبه‌های استخدامی معمولاً بخشی به سوالات و ارزیابی‌های تخصصی مربوط می‌شود که بسته به شغل مورد تقاضا و همچنین سازمان استخدام‌کننده، متفاوت است. برای این قسمت، راهنمایی‌هایی را در مورد موضوعات مورد سنجش و شکل کلی سوالات، ارائه کرده‌ایم تا داوطلب بتواند بسته به شغل و سازمان مورد تقاضایش، اطلاعات لازم را جمع‌آوری و خود را آماده سازد.

گردآوری و تألیف
مجید ذاکر
روبیکا: @forestekhdam
ایمیل: majid.zakerh@gmail.com

فهرست مطالب

بخش ۱: مصاحبهٔ استخدامی

فصل ۱: مصاحبهٔ استخدامی چیست؟ ۶
فصل ۲: جلسهٔ مصاحبهٔ استخدامی ۹
فصل ۳: حضور در جلسهٔ مصاحبه ۱۲
فصل ۴: نکات کلیدی ۱۵

بخش ۲: احکام

فصل ۱: تقلید و ولایت فقیه ۱۷
فصل ۲: طهارت ۲۵
فصل ۳: احکام نماز ۳۵
فصل ۴: روزه ۴۹
فصل ۵: خمس و زکات ۵۴
فصل ۶: حج ۵۷
فصل ۷: احکام مالی ۵۸
فصل ۸: احکام وکالت ۶۵
فصل ۹: احکام نکاح ۶۶
فصل ۱۰: سایر احکام ۶۹

بخش ۳: تاریخ اسلام

فصل ۱: پیش از اسلام ۷۲
فصل ۲: ظهور اسلام ۷۴
فصل ۳: خلفای راشدین ۷۸
فصل ۴: ائمه معصومین ۸۰

بخش ٤: معارف

فصل ۱: معارف اسلامی ۸۴
فصل ۲: اعیاد مذهبی ۸۶
فصل ۳: عزاداری‌ها و مناسک مذهبی ۸۸
فصل ۴: قرآن معجزه جاوید ۹۱

بخش ٥: اطلاعات عمومی

فصل ۱: تاریخ ایران ۹۶
فصل ۲: رویدادهای تقویم شمسی و قمری ۹۸
فصل ۳: نهادها و سازمان‌های مهم بین‌المللی و منطقه‌ای ۱۰۲
فصل ۴: جنگ‌ها و عهدنامه‌های بین‌المللی ۱۰۵

بخش ٦: دانش سیاسی

فصل ۱: انقلاب اسلامی ایران ۱۰۸
فصل ۲: تشکیلات سیاسی جمهوری اسلامی ایران ۱۱۷

بخش ۱

مصاحبهٔ استخدامی

۱. مصاحبهٔ استخدامی چیست؟

۲. جلسهٔ مصاحبهٔ استخدامی

۳. حضور در جلسهٔ مصاحبه

۴. نکات کلیدی

فصل ۱

مصاحبهٔ استخدامی / مصاحبهٔ استخدامی چیست؟

مصاحبه استخدامی گفتگویی بین متقاضی استخدام و نمایندگان کارفرما است که طی آن، ویژگی‌های فردی، اجتماعی و حرفه‌ای متقاضی مورد ارزیابی و سنجش قرار می‌گیرند و کارفرما بر این اساس در مورد استخدام آن فرد تصمیم‌گیری می‌کند. در آزمون‌های استخدامی پس از اینکه صلاحیت علمیِ فردِ متقاضی، طی آزمون کتبی مورد تأیید نسبی قرار گرفت، در مرحلهٔ مصاحبه از یک سو معیارهای علمی مورد ارزیابی دقیق‌تر قرار می‌گیرند و از سوی دیگر سایر معیارها که در آزمون کتبی قابل بررسی نبودند مورد سنجش و قضاوت واقع می‌شوند.

موضوعات مورد سنجش در مصاحبهٔ استخدامی را می‌توان به سه بخش اصلی تقسیم کرد.

- عقیدتی–سیاسی
- تخصصی
- روان‌شناسی– ارتباطی

نکتهٔ شایان توجه این است که سوالات، لزوماً در یکی از این ابعاد قرار نمی‌گیرند و ممکن است فاکتورهایی برای سنجش در دو یا سه بعد را مورد بررسی قرار دهند. به عنوان مثال در سوال «موضوع حجاب را چطور برای دانش‌آموزان توضیح می‌دهید؟»، جنبه‌های عقیدتی، تخصص در آموزش و همچنین روان‌شناسی–ارتباطی قابل بررسی هستند.

بنابراین تنها مطالعهٔ مباحث، به صورت جداگانه و حفظ کردن مطالب و پاسخ‌ها برای موفقیت داوطلب کفایت نمی‌کند و لازم است داوطلب نسبت به مسائل علاوه بر آگاهیِ علمی، تجربهٔ عملی و دیدگاهی عمیق نیز داشته باشد.

۱–۱– عقیدتی – سیاسی

در بخش عقیدتی، هر فرد به عنوان یک مسلمان، نیازمند آگاهی نسبت به مسائل فردیِ مرتبط با خودش می‌باشد. منظور مسائلی است که در زندگی روزمره به آنها نیاز دارد و به طور مستمر با آن مسائل سروکار پیدا می‌کند. مسائل کلی در مورد طهارت، نماز، روزه و ... از این دست هستند. در مورد مسائل جزئی‌تر که در شرایط خاص اتفاق می‌افتند و یا تکرار آنها در زندگی بسیار کم است، دانستن مسئله در اولویت است ولی داشتنِ آگاهی از وجود چنین مسائلی و همچنین روش یافتنِ پاسخ در زمان نیاز، معمولاً کفایت می‌کند.

بعلاوه دانش کلی در مورد معارف دینی برای هر فرد مسلمان لازم است. بنابراین آگاهی کلی از تاریخ اسلام و معارف قرآنی یا احادیث مهم نیز مواردی هستند که ممکن است مورد سوال قرار گیرند. در بخش‌های ۲، ۳ و ۴ در این کتاب مباحث احکام، تاریخ اسلام و معارف توضیح داده شده‌اند که می‌توانند به عنوان منبعی برای مرور این موضوعات مورد استفاده قرار گیرند. ولی باید در نظر داشته باشید، برای پاسخ به سوالات، باید به ادراک و باورهای خود رجوع نمایید تا پاسخ‌های شما دارای یکپارچگی و اصالتی تأثیرگذار باشند. در غیر این‌صورت، ناهماهنگی و تشتت در گفتار شما، برای مصاحبه‌کننده به سادگی قابل تشخیص خواهد بود.

در بخش سیاسی، از یک سو مطالبی داریم که مربوط به قوانین، ساختار حکومتی و مسائل بین المللی هستند و آگاهی از آنها نشانگر مطالعه و دقت شما در مسائل سیاسی است. از سوی دیگر، ادراک و قوهٔ تشخیص سیاسی شما از حوادث و تحولات داخلی و بین المللی اهمیت دارد. این بخش، موضوعاتی نیستند که تسلط بر آنها را بتوان با خواندن یک متن یا کتاب به دست آورد، بلکه تسلط بر این موضوعات، ناشی از دقت شما در این رویدادها می‌باشند.

البته آگاهی از اطلاعات سیاسی مانند قوانین کشوری، تشکیلات حکومتی و سازمان‌ها و تعاملات بین المللی، در فرآیند درک درست اوضاع کشور و جهان به شما کمک می‌کنند، ولی نهایتاً دقت، موشکافی و پیگیری‌های شما است که تحلیلی درست از مسائل روز را برایتان به ارمغان می‌آورد. سوال‌هایی که در مصاحبه از شما می‌شود نیز از یک سو دانش پایهٔ شما را می‌سنجد مانند «وظایف مجلس خبرگان چیست؟» و از سوی دیگر قدرت تحلیل شما از رویدادها را مورد ارزیابی قرار می‌دهند مانند «چه عواملی موجب یک ناآرامی شده است؟» بدین ترتیب توانایی شما در تشخیص صحیح سنجیده می‌شود.

در بخش‌های ۵ و ۶ این کتاب، مباحثی همچون تشکیلات سیاسی جمهوری اسلامی ایران، تاریخ ایران و انقلاب، سازمان‌ها و عهدنامه‌های بین‌المللی را به عنوان مطالب پایه‌ایِ مورد نیاز را توضیح داده‌ایم که در پاسخدهی به سوالات پایه‌ای، شما را یاری می‌کنند. ولی باید در نظر داشته باشید که در این بخش، برخی سوالات در مورد دیدگاه داوطلب است و ارائهٔ پاسخ‌های کلیشه‌ای و حفظی به این سوالات، بهترین تأثیر را بر مصاحبه کننده نمی‌گذارد و لازم است تا داوطلب با درک عمیق موضوعات که از مطالعه و تفکر حاصل می‌شود، به ارائهٔ فهم و درک شخصیِ مناسب بپردازد.

۱-۲- تخصصی

از معیارهای مهم دیگر در سنجش داوطلبِ استخدام، توانایی‌های تخصصی او در زمینهٔ شغلی مورد تقاضایش است. این بخش از مصاحبه بسته به حیطهٔ شغلی متفاوت است و در مورد آن نمی‌توان نسخه‌ای عمومی ارائه کرد. در آزمون‌های استخدامی فراگیر، داوطلب قبل از شرکت در مصاحبه، مرحلهٔ آزمون کتبی را پشت سر گذاشته است و در این آزمون، مباحث تخصصی به صورت کتبی مورد سنجش قرار گرفته‌اند. ولی همانطور که می‌دانیم، آزمون کتبی ابزاری کامل برای انجام این سنجش نیست و بسیاری از افراد به رغم داشتنِ آگاهی‌های تئوری از موضوع تخصصی که باعث موفقیتشان در آزمون کتبی می‌شود، در عمل توانایی‌های لازم برای انجام آن شغل را ندارند. مصاحبهٔ تخصصی برای غربال کردن داوطلبان در همین راستا می‌باشد. بنابراین در مصاحبهٔ تخصصی تلاش می‌شود تا توانایی‌های تخصصی داوطلب در عمل و محیط واقعیِ کار مورد ارزیابی قرار گیرد.

سوالات در این بخش در چند حیطه قابل تقسیم هستند. سوال در مورد:

- موضوعیت عینیِ مسائل تخصصی در آن شغل خاص
- حیطه‌های اجرایی و تخصصیِ شرکت یا سازمان استخدام کننده
- اهداف و آرمان‌های شرکت یا سازمان استخدام کننده
- محصولات و خدمات آن شرکت
- ساختار اداری و اجرایی آن سازمان
- تاریخچهٔ فعالیت‌ها و موفقیت‌های آن سازمان
- ابزارها و ماشین‌آلات مورد استفاده
- تکنولوژی‌های روز دنیا در آن زمینهٔ شغلی
- مطالعات و فعالیت‌های علمی داوطلب در آن زمینه
- چگونگی رفع مشکلات و حل مسائل در آن حیطهٔ شغلی

باید توجه داشته باشید، شکل سوالات بسته به ماهیت شغل مورد نظر تغییر می‌کنند. به عنوان مثال، سوالات برای داوطلب آموزگاری در آموزش و پرورش، مهندسی شیمی در شرکت پتروشیمی، مهندسی برق در ذوب آهن، حسابرس در وزارت دارایی یا پرستاری در بیمارستان تفاوت‌های بسیاری دارند و هر داوطلب بسته به رشتهٔ تحصیلی، شغل انتخابی و سابقهٔ کاریِ شخصی باید بتواند توانایی‌های خود را در این حیطه به نمایش بگذارد.

داوطلب باید علاوه بر تسلط بر انجامِ شغل مورد درخواستش، نسبت به ساختار، اهداف و عملکرد سازمان استخدام کننده آگاهی داشته باشد و علاقهٔ خود را نسبت به شغل و کارفرما به شکل صادقانه‌ای به نمایش بگذارد.

به عنوان مثال متقاضیان مشاغل آموزگاری یا دبیری باید با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش یا ساحتهای ششگانهٔ تربیتی آشنایی داشته باشد و یا مباحث اصول و فنون تدریس را بشناسد و در مصاحبهٔ تخصصی به سوالات مرتبط پاسخ دهد و یا اینکه در دموی تدریس، از آنها استفاده نماید.

۱-۳- روان‌شناسی - ارتباطی

کارفرمایان متمایل به استخدام افرادی هستند که به لحاظ روحی و روانی در وضعیتی متعادل و قابل اتکاء می‌باشند. بعلاوه قابلیت‌های فردیِ متقاضی در همراهی با سایر کارکنان و هماهنگی با ساختار اداری و اجرایی سازمان نیز عامل بسیار مهمی در یک استخدام موفق است.

به خاطر داشته باشید که استخدام، یکی از پیچیده‌ترین و در عین حال کلیدی‌ترین فرآیندها بر هر کارفرمایی محسوب می‌شود. بسیاری از افراد به عنوان یک کارجو تصور می‌کنند، در بحث اشتغال سخت‌ترین مسئله، یافتن یک شغل است ولی باید بدانیم، فرآیند استخدام به مراتب پیچیده‌تر است و بسیاری از کارفرمایان برای یافتن فردی مناسب برای مشاغلی به سادگیِ تاپیپست با بحران مواجه‌اند.

علت، وجود عوامل متعددِ مؤثر در تبدیل یک کارمند به یک همکار خوب و مناسب است. در بسیاری موارد فرد استخدام شده، به رغم توانایی‌هی تخصصی در انجام شغل، با محیط کار یا همکاران دچار مشکل شده و شغلش را ترک می‌کند و یا قهراً تعدیل می‌شود و بدین ترتیب سرمایه‌گذاریِ کارفرما به لحاظ مالی و زمانی برای استخدام نیروی مفید، هدر می‌رود. برای جلوگیری از چنین خسارت‌هایی، کارفرمایان باید در مراحل استخدام، بویژه در بخش مصاحبه، نهایت دقت ممکن را مبذول دارند تا متقاضی پذیرفته شده، به جهات متعدد مورد بررسی و تأیید قرار گرفته باشد.

اینجاست که بررسی ابعاد روان‌شناختی و ارتباطی در مصاحبهٔ استخدامی اهمیت بالایی پیدا می‌کند. در ادامهٔ این بخش، موضوعات روان‌شناسی و ارتباطیِ مطرح در مصاحبهٔ استخدامی را بیشتر بررسی می‌کنیم.

مصاحبهٔ استخدامی / جلسهٔ مصاحبهٔ استخدامی

مصاحبهٔ استخدامی ممکن است طی چند جلسهٔ جداگانه انجام شود که هر یک به موضوعی متفاوت اختصاص دارد و یا اینکه تنها در یک جلسه با حضور چند مصاحبه کننده برگزار شود که در این حالت هر یک از مصاحبه‌کنندگان از بعدی متفاوت شما را مورد ارزیابی قرار می‌دهند. در هر صورت، نتیجهٔ مصاحبه، ترکیبی از همهٔ ابعاد مطرح در این فرآیند خواهد بود.

۲-۱- حضور در جلسهٔ مصاحبه

اولین برداشت‌هایی که مصاحبه کننده از متقاضی به دست می‌آورد، مربوط به نشانه‌های ظاهریِ متقاضی می‌باشد. منظور از ظاهر، لباس، حرکات و گفتار متقاضی است. باید توجه داشته باشید که این نشانه‌ها به دلیل غیرارادی و طبیعی بودن، بیشتر از مطالبی که بیان می‌کنید، قابل اتکاء هستند و تأثیر بالایی در قضاوت‌ها در مورد شما خواهند داشت.

لباس

لباس و پوشش باید هماهنگ با فرهنگ محیط کار و شغل شما باشد. لباس، نشانگر شخصیت اجتماعی-حرفه‌ای و ویژگی‌های فردی-اعتقادی انسان است. از لباس و پوششِ افراد می‌توان نظم یا شلختگی، سلیقه و درک تناسب‌های زیبایی، آگاهی از حیطه‌های اجتماعی-اعتقادی و تعاریف سازمانی را تشخیص داد. بنابراین نوع لباس و پوشش شما، قبل از اینکه کلامی صحبت کنید، اطلاعات زیادی را در اختیار مصاحبه کننده قرار می‌دهد که حتی می‌تواند در روند و مسیر مصاحبه تأثیرگذار باشد. به عنوان توصیهٔ کلی، شما بهتر است سطح استاندارد و معمول را در محل کار مورد تقاضایتان در نظر بگیرید و اندکی استاندارد بالاتر را برای پوشش خود در جلسهٔ مصاحبه رعایت کنید.

آداب رفتاری

هنگام ورود به محل مصاحبه و سپس جلسهٔ مصاحبه، قبل از اینکه مصاحبهٔ شما آغاز شود، شما با افرادی برخورد می‌کنید، فرمی پر می‌کنید، مدارکی تحویل می‌دهید و با حاضرین سلام و شاید احوال‌پرسی می‌کنید. از همین‌جای کار، طرز نگاه شما، کلماتی که به کار می‌برید، راه رفتن و حرکات بدنتان، نحوهٔ نشستن یا ایستادن شما، همگی به شکل خودآگاه یا ناخودآگاه برداشتِ مصاحبه کنندگان را در مورد شما شکل می‌دهد. اینکه چقدر با دیگران به عنوان انسان‌هایی مانند خودتان، راحت و صمیمی و در عین حال، آگاه به آداب و رفتار اجتماعی هستید؛ چگونه به شکل همزمان برای خود و دیگران احترام قائل می‌شوید؛ در هنگام نشستن، ایستادن یا راه رفتن، وقار در عین افتادگی دارید؛ از الفاظی محترمانه و در عین حال صمیمی استفاده می‌کنید؛ حضور در محیطی ناآشنا و برخورد با افرادی جدید تأثیری بر آرامش فکری شما گذاشته است یا نه؟ همهٔ این فاکتورها به صورت ناخودآگاه اطلاعاتی را در مورد شما به مصاحبه کننده ارائه می‌دهند.

نحوهٔ سخن گفتن

صدا و لحن شما هنگام سخن گفتن، پیام‌های بسیاری برای مخاطب ارسال می‌کند. آرام و آهسته صحبت کردن، ممکن است، نشانه‌ای از عدم اعتمادبه‌نفس یا حتی مخفی‌کاری محسوب شود. صحبت با صدای بیش از اندازه بلند نیز علاوه بر آزار دهنده بودن، نشانه‌هایی از غرور و خودمحوری در خود دارد. کُند صحبت کردن، می تواند از عدم اطمینان یا کُندی فرآیندهای ذهنی حکایت کند و در مقابل، تند صحبت کردن، می‌تواند ناشی از عدم تمرکز و عدم توجه به مخاطب باشد. پس صحبت باصدایی ملایم و سرعتی مناسب بهترین تأثیر را خواهد داشت. در این میان داشتن لهجه‌های محلی، هیچ ایرادی ندارد، البته به گونه‌ای که مخاطب مطالب شما را کاملاً درک نماید.

زبان بدن

زبان بدن یکی فاکتورهای ناخودآگاه و قابل اعتماد در تشخیص ویژگی‌های شخصیتیِ افراد است. نحوهٔ حرکت دست‌ها و پاها یا نحوهٔ قرارگیری آنها در هنگام صحبت کردن و یا هنگام گوش دادن، نشانه‌های قابل اعتمادی برای ارزیابی شخصیتی هستند. چگونگی نشستن بر روی صندلی یا ایستادن در مقابل میزِ مصاحبه کننده نیز اطلاعاتی در مورد فرد ارائه می‌دهند. در

همهٔ این موقعیت‌ها بهتر است حالتی باز و پذیرنده داشته باشید و حرکات دست‌هایتان هماهنگ با سخنان‌تان و یا سخنان و عکس‌العمل‌های مخاطب‌تان باشد. اگر بتوانید وضعیت بدن و حرکات خود را با وضعیت بدن و حرکات مخاطب هماهنگ کنید، تأثیر بهتری بر روی او خواهید گذاشت. از حرکت اضافی نیز خودداری کنید زیرا باعث پراکندگی حواس و حتی کلافگی در طرف مقابل می‌شوید. بعلاوه از حرکت‌های تیک دار (یعنی حرکت‌های غیر ارادی اعضای بدن مانند پاها) خودداری کنید، زیرا تداعی کنندهٔ استرس و نگرانی خواهد بود.

اعتماد به نفس

باور به خود و توانایی‌های فردی، بدون غرور و خودپسندی، ویژگیِ افراد موفق است. اینگونه افراد در عین جذب اطرافیان و صمیمیت با آنها، قادر به حفظ حریم شخصی و حرفه‌ای هستند. چنین اشخاصی، در محیط کار، تکیه‌گاهی برای همکاران و کارفرما به حساب می‌آیند.

مهارت گوش دادن

گوش دادن، یک توانایی بین فردی است و شامل چندین مهارت می‌شود. در یک مکالمه ما دو جزء داریم؛ یک طرف گوینده و طرف مقابل شنونده است. گوینده، فردی است که تمایل به بیان خود دارد و با ارائهٔ اطلاعات، موضوعی را به مخاطب انتقال می‌دهد. او تمایل به تأثیرگذاری دارد و نیازمند دریافت تأیید از سوی شنونده است. گوینده، با اینکه باید دارای مهارت‌های کلامی و بیانی باشد که البته، مؤید توانایی‌های اوست، در عین حال نیازمند شنیده شدن و پذیرفته شدن از سوی شنونده می‌باشد. بر عکس، شنونده، نیازمند مهارت‌های کلامی نیست و تلاشی برای طرح مطلب و دریافت تأیید از طرف مقابل نمی‌کند. در واقع او در جایگاه شنیدن، قضاوت و اعلام نظر است. از این جهت، شنونده در جایگاه قدرتمندتری نسبت به گوینده قرار می‌گیرد. به یاد داشته باشید، صحبت کردن و ابراز خود، یک نیازِ ارضاءکننده است، ولی شنیدن و همراهی با گوینده، کار و تلاشی است که برای احترام به گوینده و ایجاد حس تأیید و امنیت در او، از طرف شنونده انجام می‌شود.

در یک مصاحبهٔ استخدامی، داوطلب باید بتواند هر دو نقش را به درستی ایفا کند. او تنها در زمانی صحبت می‌کند که از او خواسته شود و یا لازم باشد در مورد موضوع یا سوالی توضیح دهد. میزان صحبت کردن و توضیحات نیز باید به میزان لازم و مکفی باشد و از زیاده‌گویی و تلاش مضاعف برای اثبات خود و نمایش توانمندی‌ها و مهارت‌های خود، خارج از موضوع، خودداری کند. در سایر زمان‌ها، داوطلب می‌بایست یک شنوندهٔ خوب باشد و از مهارت‌های مربوطه استفاده کند.

چند مورد از این مهارت‌ها:

– در چشم‌های گوینده نگاه کنید، البته نباید به او خیره شوید.

– با حرکات سر و چشم، واکنش متناسب با صحبت او داشته باشید.

– با کلمات تأکیدی مانند «بله، درست می‌فرمایید» و همچنین اصوات تأییدی، به شکل مؤدبانه، نسبت به صحبت‌ها واکنش نشان دهید.

– گاهی سوالی کوتاه در مورد مطلب از گوینده بپرسید، به طوریکه گوینده متوجه دقت شما نسبت به صحبت‌هایش بشود.

بدین ترتیب گوینده، بیشتر به صحبت‌هایش ادامه می‌دهد و حتی ممکن است اطلاعاتی را که بنا داشته از متقاضی بپرسد، خودش بیان کند. به یاد داشته باشید، اگر شما به صحبت‌های فردی با حالت تأیید گوش کنید، در او این حس را ایجاد می‌کنید که شما هم با آن صحبت‌ها موافق هستید. بدین ترتیب بجای اینکه مجبور به دادنِ پاسخ صحیح به سوال‌ها باشید، کافی است با مطالبی که مصاحبه کننده می‌گوید موافقت نمایید. در این حالت، مصاحبه‌کننده حس خوبی نسبت به شما دارد و می‌پذیرد که همکاری با شما، مطلوب و موفقیت‌آمیز خواهد بود. البته در حقیقت هم همینطور است، زیراکه شما قادر به همراهی و همدلی با دیگران هستید.

مسئولیت‌پذیری

مسئولیت‌پذیری، ویژگی شخصیتی است که شما را قابل اعتماد و اتکاء می‌کند. در طول مصاحبه و در موقعیت‌های متعددی میزان مسئولیت‌پذیری متقاضی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. آیا همهٔ مدارک خود همراه دارید؟ آیا آنها را در پوشه‌ای منظم به همراه آورده‌اید؟ پوشش مناسبی دارید؟ وقتی راجع به سوابق شغلی قبلی صحبت می‌کنید، نقش خود را در انجام کارها و یا مشکلات چگونه ارزیابی می‌کنید؟ برای خود چه نقشی در حل مسائل و مشکلات زندگی قائل هستید؟ چه برنامه‌ای برای آینده دارید؟

در همهٔ این سوالات، شما نقش و هویتی برای خود در کنار سایر عوامل قائل می‌شوید. میزان توجه به نقش خودتان در تمام این مسائل، مسئولیت‌پذیری شما را به نمایش می‌گذارد.

نگاه به زندگی

کارفرمایان از استخدام افرادی که به زندگی بدبین هستند یا در بحران به سر می‌برند و یا اینکه آستانهٔ تحمل پایینی دارند، حذر می‌کنند. آنها حداقل در بدو ورودِ یک نیروی جدید، کمترین دردسر را می‌خواهند. بنابراین از طریق سوالاتی سعی می‌کنند، وضعیت روحی–روانی و زندگی شخصیِ متقاضی را بسنجند. آنها از طریق پرسش‌ها و همچنین بررسی رفتارها و واکنش‌های شما سعی می‌کنند به پاسخ سوالات زیر برسند.

دیدگاه شما در مورد زندگی چیست؟

چقدر امیدوار و مثبت هستید؟

چه برنامه‌هایی برای آینده‌تان دارید؟

چه نوع احساسی را به اطرافیان خود منتقل می‌کنید؟

حیطه‌های شخصی و حرفه‌ای را در زندگی چگونه تعریف می‌کنید؟

دیدگاه‌های شما چه نوع ارتباطی با شغل درخواستی شما دارند؟

آیا در شرایط بحرانی به سر می‌برید؟

تاب تحمل شما در شرایط بحرانی چقدر است؟

توجه داشته باشید که کارفرما، برای دستیابی به پاسخ این سوال‌ها لزوماً آنها را مستقیم از شما نمی‌پرسد، بلکه از پاسخ شما به سوال‌های دیگر و واکنش‌های شما، پی به این موارد می‌برد.

نکته: بسیاری از افراد علاقه‌مند به صحبت و تحلیل مشکلات و نارسایی‌ها هستند و با بحث‌های منطقی، توانایی خود را در استدلال منطقی و همچنین وسعت اطلاعاتشان را به نمایش می‌گذارند. ولی نکته اینجاست که یک کارفرما، نیازمند شخصی با قدرت تحلیل بالا در شناخت و آنالیز مشکلات، نیست. او به فردی نیاز دارد که به رغم وجود مشکلات، با روحیهٔ بالا و امید به زندگی هر چه در توان دارد برای حل مشکلات به کار ببندد و تا آخر، پر انرژی و امیدوار باقی بماند.

قدردانی

تشکر و قدردانی را فراموش نکنید. در ابتدا و انتهای مصاحبه، بابت وقت و توجهی که صرف مصاحبه با شما شده، تشکر و قدردانی خود را بیان نمایید.

مصاحبهٔ استخدامی / حضور در جلسهٔ مصاحبه

زمان برگزاری مصاحبه حتماً کمی زودتر از زمان تعیین شده، در محل حاضر باشید تا زمان کافی برای انجام مراحل احتمالی قبل از مصاحبه را داشته باشید. بعلاوه تمامی مدارک مورد نیاز را به شکل مرتب با خود همراه بیاورید.

در صورتیکه مصاحبهٔ شما با تأخیر شما شروع شد، صبور باشید و در این مورد ابراز ناراحتی ننمایید.

۳-۱- شروع مصاحبه

مصاحبه، معمولاً با معرفی متقاضی و ارائهٔ اطلاعاتی شخصی آغاز می‌شود. این اطلاعات می‌تواند شامل مشخصات فردی مانند، نام، تاریخ و محل تولد، محل سکونت، معرفی اعضای درجه یک خانواده و شغل آنها باشد. این بخش، یک شروع ساده محسوب می‌شود که اطلاعاتی بدیهی و ساده را مورد پرسش قرار می‌دهد. آرامش و صداقت، نکتهٔ اصلی در ارائهٔ پاسخ‌های این بخش است. به یاد داشته باشید که از هر پاسخ شما، ممکن است سوال جدیدی طرح شود و هر پاسخ ناصحیح یا نامناسب، بالقوه می‌تواند در سوالاتی که در پی می‌آیند، مشکل ایجاد کند.

گسترش سوالات

پس از قسمت اطلاعات شخصی، بسته به اینکه مصاحبه معطوف به کدام حیطه باشد، سوالات به تناسب آغاز می‌شوند. هنگام پاسخ دادن به سوالات، تمامی نکاتی که در فصل قبل گفته شد را رعایت نمایید و به شکلی شیوا، با آرامش و رسا صحبت کنید. هنگام صحبت، به فرد سوال کننده نگاه کنید و سعی کنید نگاه خود را به سمت سایر حاضرین نیز بگردانید و آنها را بخشی از فضای ارتباطی و گفتگوی خود نمایید.

در صورتیکه رفت و آمدی در اتاق انجام شد یا عوامل مخلِ تمرکز در اتاق وجود داشت، به آنها توجه نکنید و تلاش نمایید با خونسردی، تمرکز خود را بر صحبت‌هایتان یا سوالات حفظ نمایید.

دلیل انتخاب شغل

یکی از موضوعات مهم، دلایل متقاضی برای انتخاب شغل است. اصالت و درستیِ این دلایل می‌تواند در کارفرما، نسبت به ماندگاری کارمند در آن شغل، اطمینان خاطر ایجاد کند. پاسخ‌های ساده‌ای مانند اینکه علاقه دارم یا رشتهٔ تحصیلی من هست، طبیعتاً چندان قانع کننده نیستند. لازم است در این مورد فکر کنید و جنبه‌های مورد علاقه یا مهم آن شغل را پیدا کنید و از روی صداقت آنها را بیان نمایید. این دلایل باید در حدی باشند که در شرایطی که درآمد آن شغل پایین باشد، یا انجام وظیفه برایتان دشوار شود نیز شما را در تداوم به کار مجاب نمایند.

رزومه

معمولاً مصاحبه‌کننده‌ها نسخه‌ای از رزومهٔ شما و فرم‌هایی که قبلاً پر کرده‌اید را در اختیار دارند، ولی با این حال، سوالات متعددی از شما می‌پرسند که پاسخشان در رزومهٔ شما موجود است. پس باید پاسخ‌های شما در هماهنگی کامل با اطلاعاتی باشد که در رزومهٔ خود نوشته‌اید یا در فرم‌های قبلی وارد کرده‌اید.

توانایی‌های فردی و تیمی

در اغلب مشاغل، شما بایست با گروهی از افراد همکاری کنید تا به نتیجهٔ مطلوب برسید. توجه داشته باشید که برای یک کارفرما موفقیت فردیِ کارمندان اهمیتی ندارد. او به دنبال دستیابی به اهداف شرکت یا سازمان متبوعش است. بنابراین نیازمندِ کارمندانی است که به جای تمرکز بر موفقیت فردی، بر اهداف جمعی تمرکز دارند و موفقیت خود را در گرو موفقیت تیمشان می‌بینند. در مصاحبه ممکن است مستقیم از شما در مورد نظرتان راجع به کار تیمی و یا همکاری در تیم پرسیده شود و یا اینکه به شکل غیر مستقیم قابلیت و تمایل شما را در همکاری با یک تیم بسنجند.

قابلیت حل مسئله

یک کارمند مطلوب کسی است که در عین همکاری با تیم و رعایت مقررات سازمانی و هماهنگی با مقام‌های بالاتر، قدرت تصمیم‌گیری و حل مسئله به صورت فردی در موارد لازم را نیز داشته باشد. کارمندی که برای هر مسئله، نیاز به کسب اجازه و دریافت دستور دارد، خود می‌تواند معضلی برای مدیران باشد. پس قوهٔ تشخیص مسئله، لزوم اجازه از مدیران و حیطهٔ اختیارات برای تصمیم و عمل، از ویژگی‌های ارزشمند برای یک نیروی متخصص است و کارفرما می‌تواند به چنین فردی اعتماد و اتکاء نماید.

سوالات عمومی و فرهنگی

گاهی با سوالاتی مواجه می‌شوید که فرهنگ عمومی و علمی شما را می‌سنجند. مانند اینکه، سالی چند کتاب می‌خوانید و یا آخرین کتابی که خواندید چه بود؟ سپس بر اساس پاسخ شما سوالات را گسترش می‌دهند. مثلا می‌پرسند، آن کتاب راجع به چه موضوعی بود و بعد دربارهٔ آن موضوع پرسشی مطرح می‌کنند. در این موارد تلاش کنید، پاسخی بدهید که بتوانید در ادامه اطلاعات لازم برای سوالات ریزتر را نیز داشته باشید. در مجموع به یاد داشته باشید که اگر اهل مطالعه نباشید و یا به موضوعی حقیقتاً توجه نداشته‌اید، در مصاحبه نمی‌توانید به گونه‌ای دیگر وانمود نمایید.

سوالات مرتبط با کارفرما

یکی از نکات مورد توجه در مصاحبه‌های شغلی، میزان آشنایی شما با کارفرما است. بنابراین قبل از مصاحبه سعی کنید از طریق منابع در دسترس مانند وبسایت‌ها و یا هر منبع ممکن دیگر، اطلاعات اجمالی نسبت به شرکت و سازمان مورد نظر کسب نمایید و در پاسخ به سوالات با علاقه در مورد آنها صحبت نمایید. گاهی برای اینکه میزان ارزش و توانایی خود را نشان دهید، کافیست در مورد ارزش‌ها و توانایی‌های طرف مقابلتان صحبت کنید. در واقع، کسی که در گفتگو به جای تمرکز بر ارزش‌های خود و تلاش برای اثبات خود، به ارزش‌های طرف مقابل توجه می‌کند، معمولاً از ارزش‌های خودش اطمینان دارد و تلاش زیاده برای آن را لازم نمی‌بیند. این روش، نشانگر ویژگی‌های اعتماد به نفس، روحیهٔ تیمی و قابلیت ایجاد حرکت و رشد در شما میباشد و تأثیر بسیار مطلوبی بر روی مصاحبه کننده می‌گذارد.

از سوالات نابجا بپرهیزید

در طول مصاحبه گاهی سوالی برای متقاضی پیش می‌آید و یا مصاحبه کننده فرصتی برای پرسش در اختیار او قرار می‌دهد. در این موقعیت، نباید سوالاتی بپرسید که نشانگر عدم آگاهی یا بی‌دقتی شما باشد. به عنوان مثال در مورد بدیهیاتِ تخصصی در آن شغل سوال نکنید. یا در مورد مشخصات کلی آن شرکت نپرسید، زیرا شما باید این اطلاعات را خودتان، قبل از مصاحبه به‌دست آورده باشید. از سوالاتی که پاسخ ساده‌ای دارند نیز بپرهیزید. همچنین از پرسیدنِ سوالاتی که نشانگر تردید شما در تمایل به همکاری با آن شرکت است نیز خودداری کنید.

در صورتیکه می‌خواهید پرسشی مطرح کنید، آن پرسش باید نشان‌دهندهٔ علاقهٔ شما به آن شغل و سازمان باشد و همچنین تداعی‌کنندهٔ دانش پایهٔ شما نسبت به موضوع باشد که برای رشد آن دانش، نیاز به یافتن پاسخ چنین سوالی پیدا کرده‌اید.

پرهیز از ارضاء نیازهای روانی

هنگام پاسخ دادن، در پی ارضاء نیازهای روحی خود نباشید، بلکه به دنبال تأثیر مثبت بر مصاحبه کننده باشید. تشخیص مرز این دو از هم، کار آسانی نیست. کمی به عادت‌های گفتاری خود فکر کنید. چه عادت‌ها و یا مطالب تکراری در صحبت‌های شما با دیگران وجود دارد؟ آیا همواره به دنبال محق جلوه دادن خود هستید؟ یا همیشه تلاش می‌کنید خود را فردی موفق و برنده نشان دهید؟ یا نه، سعی می‌کنید خود را مظلوم و قربانی معرفی کنید؟ کمی ساختار گفتاری و ارتباطی خود را تحلیل کنید. وقتی آن را شناختید، می‌توانید مهارش کنید و در مصاحبهٔ استخدامی به جای اینکه عادت‌هایتان را اجرا کنید، بر اساس موقعیت و قاعده، گفتار خود را تنظیم نمایید.

تمرین و تکرار

همانطور که تا اینجا متوجه شدید، بسیاری از ظرافت‌های رفتاری که مورد بحث قرار دادیم، به سادگی قابل انجام هستند و می‌توانند نتیجهٔ مصاحبه را به نفع داوطلب تغییر دهند. ولی در عمل بسیاری از داوطلبان به رغم آگاهی از این موارد، قادر به انجام‌شان در جلسهٔ مصاحبه نیستند. علت این موضوع، استرس و حجم بالای مسائلی است که متقاضی در جلسهٔ مصاحبه باید در نظر بگیرد. در این شرایط که نگران نتیجهٔ مصاحبه هستید و تلاش می‌کنید بر پاسخ به سوالات طرح شده تمرکز کنید، رفتار و

حرکات‌تان به وضعیت طبیعی که در طول زندگی آموخته و به آن عادت کرده‌اید باز می‌گردد. به عنوان مثال اگر اصولاً فردی کمرو و خجالتی باشید، آرام حرف خواهید زد، بدن خود را جمع خواهید کرد و با تردید پاسخ خواهید داد.

برای اینکه بتوانید نکات ذکر شده در قسمت‌های قبل را رعایت کنید، باید تمرین داشته باشید و تا حدی به این نوع رفتار عادت کنید. بعلاوه تجربه در مصاحبه‌های متعدد به مرور شما را با فضای مصاحبه آشنا می‌کند و حجم عوامل ناشناخته را برای شما کاهش می‌دهد که این خود، موجب تسلط بیشتر شما و رفتار آگاهانه‌تر در این شرایط می‌شود. بدین ترتیب قادر خواهید بود، رفتارهای طبیعی خود را به رفتارهای کنترل شده و آگاهانه تبدیل نمایید.

عرضهٔ قابلیت‌ها و توانایی‌ها

سوالاتی در مورد مهارت‌های حرفه‌ای از شما پرسیده خواهد شد. شما احتمالاً دوره‌های مختلفی گذرانده‌اید و مدارکی برای اثبات آنها دارید. دقت کنید که داشتن مدرکِ فلان مهارت لزوماً تأیید کنندهٔ توانایی عملیِ شما و قدرت استفاده از آن مهارت‌ها در شغل نیست. برای تأیید توانایی‌هایتان باید مثال عملی داشته باشید. یعنی علاوه بر مدرک شرکت در دوره‌ها، باید مثال‌هایی از کاربرد عملی در پروژه‌ها یا موقعیت‌های عینی ارائه نمایید. در ضمن در طرح مهارت‌هایتان جانب اعتدال را رعایت نمایید و بیش از اندازه بر مهارت و برتری خود تأکید ننمایید. به آنها اشاره‌ای کنید و به سوال‌ها در این مورد پاسخ قانع کننده و موجز بدهید.

فصل ۴

مصاحبهٔ استخدامی / نکات کلیدی

۴-۱- وضعیت بدن

۱- از نشانه‌های استرس مانند مالیدن دست‌ها به هم پرهیز کنید.

۲- بدن را در حالت آرام نگه‌دارید. نه شل و لخت باشید و نه حالت سخت و منقض داشته باشید.

۳- درون صندلی قائم به حالت مسلط بنشینید. نه لبهٔ صندلی و به حالت نامطمئن باشید و نه در صندلی فرو رفته و حالت لَخت داشته باشید.

۴- پاهای خود را به صورت موازی و با فاصلهٔ کم قرار دهید. پاهایتان را روی هم نیاندازید و یا زیادی از هم باز نکنید.

۵- دست‌ها را در طرفین به صورت باز و گشوده نگه‌دارید. از بستن دست‌ها در جلوی بدن، به صورت دست به سینه یا صورت‌های دیگر خودداری کنید، زیرا تداعی کنندهٔ گارد بسته و تدافعی یا مقاوم در برابر پذیرش و یا حتی طلبکارانه خواهد داشت.

۵- دست‌هایتان را بیش از حد تکان ندهید.

۶- مراقب حرکت‌های تیک دار پاهایتان باشید. معمولاً متوجه این موضوع نمی‌شویم، ولی مخاطب سریعاً و به وضوح متوجه آن می‌شود. با انگشتان، روی چیزی نکوبید و رِنگ نگیرید.

۷- در صورتیکه حق انتخاب دارید، در فاصلهٔ مناسبی از مصاحبه‌کننده بنشینید که نه نزدیک و نه دور باشد. در موقعیتی بنشینید که دید مناسبی نسبت به مصاحبه‌کننده‌ها داشته باشید.

۸- وضعیت بدن خود را با گویندهٔ طرف مقابل تنظیم کنید، یعنی حالت او را تکرار کنید. البته این کار نباید، حالت مصنوعی و افراطی داشته باشد.

۹- هنگام ایستادن، صاف بایستید و غوز نکنید. یعنی بدن را به حالت خضوع بیش از حد یا عدم اعتماد به نفس جمع نکنید. از سوی دیگر، سینه را بیش از حد به جلو و دست‌ها را به حالت غرور، در طرفین به عقب نبرید. این وضعیت، حالتی تهدیدآمیز را تداعی می‌کند.

۴-۲- نحوهٔ پاسخگویی

۱- حتماً به تمام سوال‌ها پاسخ دهید. اگر به دلیلی، سوالی را متوجه نشدید، درخواست کنید تا آن سوال را تکرار کنند.

۲- از واژه‌ها و اصطلاحات عامیانه در صحبت‌هایتان استفاده نکنید.

۳- پاسخ‌هایتان را به بله یا خیر محدود نکنید و توضیح کوتاهی در جواب به سوالات ارائه کنید. البته از صحبت‌های طولانی هم بپرهیزید.

۴- کنترل گفتگو را به مصاحبه‌گر بدهید. یعنی اجازه دهید مسیر صحبت را تعیین کند، هر جا خواست موضوع را قطع کند و هر گاه جهت صحبت را عوض کرد، تبعیت کنید.

۵- اگر سوالات چالش برانگیز مطرح شد، ابتدا تمرکز کنید، و در مورد نحوه و محدودهٔ پاسختان تصمیم‌گیری کنید و پس از آن پاسخ دهید. اینگونه سوالات می‌توانند نظم فکری شما را به هم بریزند و شما را دچار پراکنده‌گویی نمایند.

۶- تمرکز و حضور خود را در جلسه حفظ نمایید. در طول مصاحبه، به چیزی که لحظهٔ قبل اتفاق افتاده، فکر نکنید. حتی اگر احتمال می‌دهید اشتباه کرده باشید. اگر به عقب فکر کنید، اتفاقات لحظه را از دست می‌دهید و دچار اشتباهات مکرر می‌شوید.

۷- تمامی تفکرات، ایده‌ها و پاسخ‌هایتان را به حس و حالی مثبت‌اندیش بیارایید. به هر چیزی با نگاه مثبت و امیدوارانه بنگرید.

۸- هیچگاه بلوف نزنید.

۴-۳- نکات رفتاری

۱- در رفتار و حرکات، چاشنی، علاقه و خوشبینی را اضافه کنید.

۲- در طول مصاحبه با آرامش و بدون هیچ عجله‌ای، وقت خود را در اختیار جلسه قرار دهید. از هر نوع رفتاری که نشانگر شتابزدگی باشد، پرهیز کنید. به عنوان مثال به ساعت خود نگاه نکنید.

۳- از دقت در وسایل یا برگه‌های روی میز مصاحبه‌کننده‌ها خودداری کنید.

۴- بیش از حد زودتر از موعد به محل مصاحبه وارد نشوید.

۵- به یاد داشته باشید که مصاحبهٔ شما از لحظهٔ ورود شما به محل، آغاز شده است و هر حرکت یا گفتهٔ شما در نتیجهٔ نهایی تأثیرگذار خواهد بود.

۶- اگر محل مصاحبه را دقیق نمی‌شناسید، بهتر است چند روز قبل به آن محل رفته و مسیر و همچنین ترافیک احتمالی‌اش را بسنجید.

۷- اگر به شما چای یا خوردنی تعارف شد، ترجیحاً نپذیرید. زیرا ممکن است، تمرکز شما را بر هم زند.

۸- دست دادن، امر الزامی به حساب نمی‌آید. در مورد آقایان، بابت دست دادن، در بدو ورود، به طرف مقابلتان توجه کنید. اگر او پیش قدم شد و دست دراز کرد، دست بدهید. در غیر این صورت، شما پیش قدم نباشید.

۹- قبل از مصاحبه غذاهایی که سیر و پیاز دارند و باعث بوی بد دهان می‌شوند، نخورید.

۱۰- عطری ملایم بزنید.

۱۱- کفش‌هایتان واکس زده باشند.

بخش ۲

احـــکـــام

۱. تقلید و ولایت فقیه
۲. طهارت
۳. احکام نماز
۴. روزه
۵. خمس و زکات
۶. حج
۷. احکام مالی
۸. احکام وکالت
۹. احکام نکاح
۱۰. سایر احکام

فصل ۱

احکام/ تقلید و ولایت فقیه

۱-۱- تقلید

عقیده مسلمان به اصول دین باید از روی دلیل باشد و نمی‌تواند تقلید نماید، ولی در احکام غیر ضروری دین باید یا مجتهد باشد که بتواند احکام را از روی دلیل به دست آورد، یا از مجتهد تقلید کند، یعنی به دستور او رفتار نماید، یا از راه احتیاط طوری به وظیفه خود عمل نماید که یقین کند تکلیف خود را انجام داده است، مثلا اگر عده ای از مجتهدین عملی را حرام می‌دانند و عده دیگر می‌گویند حرام نیست، آن عمل را انجام ندهد، و اگر عملی را بعضی واجب و بعضی مستحب می‌دانند آن را بجا آورد. پس کسانی که مجتهد نیستند و نمی‌توانند به احتیاط عمل کنند، واجب است از مجتهد تقلید نمایند.

مکلف: کسی که بالغ و عاقل باشد به حد تکلیف رسیده و باید دستورات الهی و احکام اسلامی را انجام دهد، به چنین شخصی مکلف می‌گویند.

بلوغ: نشانهٔ بلوغ سه چیز است:

۱- روییدن موی درشت زیر شکم بالای عورت

۲- بیرون آمدن منی در هر حال

۳- تمام شدن سن ۱۵ سال قمری برای پسر و تمام شدن ۹ سال قمری برای دختر

شناخت مجتهد و اعلم:

مجتهد و اعلم را از سه راه می توان شناخت:

اول: آنکه خود انسان یقین کند، مثل آنکه از اهل علم باشد و بتواند مجتهد و اعلم را بشناسد.

دوم: آنکه دو نفر عالم عادل که می‌توانند مجتهد و اعلم را تشخیص دهند، مجتهد بودن یا اعلم بودن کسی را تصدیق کنند، به شرط آنکه دو نفر عالم عادل دیگر با گفته آنان مخالفت ننمایند.

سوم: آنکه عده‌ای از اهل علم که می‌توانند مجتهد و اعلم را تشخیص دهند و از گفته آنان اطمینان پیدا می‌شود، مجتهد بودن و یا اعلم بودن کسی را تصدیق کنند.

مرجع تقلید

مرجع تقلید مجتهدی است که گروهی از شیعیان در مسائل فقهی بر اساس فتاوای او عمل می‌کنند و وجوهات شرعی را در اختیار او قرار می‌دهند. مرجعیت، بالاترین مقام مذهبی در بین شیعیان دوازده امامی است. این مقام، انتصابی نیست و معمولا شیعیان با پرس و جو از روحانیان و عالمان دینی، کسانی را که صاحب این صلاحیت باشند، شناسایی می‌کنند. مهم‌ترین شرط احراز این جایگاه، برتری علمی نسبت به سایر مجتهدان است. پیروان مرجع تقلید نیز مُقَلِّدان او خوانده می‌شوند. نظرات فقهی مراجع تقلید در کتابی با نام رساله توضیح المسائل منتشر می‌شود.

احکام تقلید

- تقلید در احکام، عمل کردن به دستور مجتهد است و از مجتهدی باید تقلید کرد که مرد، بالغ، عاقل، شیعه دوازده امامی و حلال‌زاده و زنده و عادل باشد. بنابر احتیاط واجب باید از مجتهدی تقلید کرد که حریص به دنیا نباشد و از مجتهدین دیگر اعلم باشد، یعنی در فهمیدن حکم خدا از تمام مجتهدین زمان خود استادتر باشد.

نکته: تقلید ابتدایی از مجتهدی که از دنیا رفته جایز نیست، ولی اگر مجتهدی که فرد از او تقلید می‌کند، از دنیا برود و او اعلم باشد، بقای بر تقلید او واجب است.

- اگر شناختن اعلم مشکل باشد، به احتیاط واجب باید از کسی تقلید کند که گمان به اعلم بودن او دارد، بلکه اگر احتمال

ضعیفی هم بدهد که کسی اعلم است و بداند دیگری از او اعلم نیست به احتیاط واجب باید از او تقلید نماید. اگرچند نفر در نظر او اعلم از دیگران و با یکدیگر مساوی باشند باید از یکی از آنان تقلید نماید.

– اگر مجتهد در بیان مسائل شرعی نظری قطعی و خالی از احتیاط داشته باشد، به این بیان مجتهد فتوی می‌گویند.

– به دست آوردن فتوی یعنی دستور مجتهد چهار راه دارد: اول: شنیدن از خود مجتهد. دوم: شنیدن از دو نفر عادل که فتوای مجتهد را نقل کنند. سوم: شنیدن از کسی که مورد اطمینان و راستگوست. چهارم: دیدن در رساله مجتهد در صورتی که انسان به درستی آن رساله اطمینان داشته باشد.

اقسام احکام

واجب: حکمی است که باید انجام داد و ترک آن گناه است.

کارهای واجب بر دو نوع هستند: ۱) واجب عینی ۲) واجب کفایی

واجب عینی، کاری است که همهٔ مکلفین باید انجام دهند و اگر یکی انجام داد، از دیگران ساقط نمی‌شود.

واجب کفایی، کاری است که اگر بعضی انجام دهند، از دیگران ساقط شده و لازم نیست دیگران انجام دهند.

مستحب: کاری که انجام آن پسندیده‌تر است و موجب رضای خدا و صلاح انسان است.

حرام: کاری که نباید انجام داد و انجام آن گناه است و موجب عذاب آخرت می‌شود.

مکروه: کاری که ترک و انجام ندادنِ آن بهتر است، ولی انجامش عذاب آخرت ندارد.

مباح: کاری که انجام یا ترک آن از نظر دین برابر است و بستگی به تمایل انسان دارد.

۱–۲– ولایت فقیه

ولایت فقیه یعنی حکومت فقیه عادل و دین‌شناس.

ولایت فقیه در رهبری جامعهٔ اسلامی و ادارهٔ امور اجتماعی ملت اسلامی در هر عصر و زمان از ارکان مذهب حقهٔ اثنی عشری است که ریشه در اصل امامت دارد. عدم اعتقاد به ولایت فقیه، اعم از این که بر اثر اجتهاد باشد یا تقلید، در عصر غیبت حضرت حجت (عج) موجب ارتداد و خروج از دین اسلام نمی شود، و اگر کسی به نظر خود بر اساس استدلال و برهان به عدم اعتقاد به آن رسیده باشد معذور است، ولی ترویج اختلاف و تفرقه بین مسلمانان برای او جایز نیست.

ضرورت ولایت فقیه

دین حنیف اسلام که آخرین دین آسمانی است، تا روز قیامت استمرار دارد و دین حکومت و ادارهٔ امور جامعه است. لذا همهٔ طبقات جامعهٔ اسلامی ناگزیر از داشتن ولی امر و حاکم و رهبر هستند تا امت اسلامی را از شر دشمنان اسلام و مسلمین حفظ نماید، و از نظام جامعهٔ اسلامی پاسداری نموده و عدالت را در آن برقرار و از ظلم و تعدی قوی بر ضعیف جلوگیری نماید، و وسایل پیشرفت و شکوفایی فرهنگی، سیاسی و اجتماعی را تأمین کند.

توجه: ولایت فقیه، حکم شرعی تعبدی است که مورد تأیید عقل نیز می‌باشد.

قلمرو ولایت فقیه

همهٔ مسلمانان باید از اوامر ولایی و دستورات حکومتی ولی فقیه اطاعت نموده و تسلیم امر و نهی او باشند. این حکم شامل فقهای عظام هم می‌شود چه رسد به مقلدین آنان.

تصمیمات و اختیارات ولی فقیه در مواردی که مربوط به مصالح عمومی اسلام و مسلمین است، در صورت تعارض با اراده و اختیار آحاد مردم، بر اختیارات و تصمیمات آحاد امت، مقدم و حاکم است.

احکام ولایی ولی فقیه

احکام ولایی و انتصابات صادره از طرف ولی امر مسلمین اگر هنگام صدور، موقت نباشد، همچنان استمرار دارد و نافذ خواهد بود، مگر این که ولی امر جدید مصلحتی در نقض آنها ببیند و آنها را نقض کند.

اجرای حدود: اجرای حدود (مثل حد زنا و سرقت) در زمان غیبت هم واجب است، و ولایت بر آن اختصاص به ولی امر

مسـلمین دارد

مقدم بودن اختیارات ولی فقیه بر اختیارات آحاد امت

ویژگی‌های مرجع تقلید و ولی فقیه

مهم ترین این شرایط، که مورد اتفاق نظر و اجماع علما و فقها می‌باشد از این قرار است:

بلـوغ، عقـل، ایمـان، عدالـت، مـرد بـودن، مجتهـد مطلـق بـودن، زنـده بـودن، حـلال‌زاده بـودن، اعلمیـت، نداشـتن تکیـه بـه دنیـا و مـال و ثـروت و داشـتن ورع (پرهیـزکاری و پارسـایی).

اینهـا شـرایط مرجـع تقلیـد و رهبـر اسـت. هـر کـس یکـی از ایـن صفـات و شـرایط را نداشـته باشـد، نمی‌توانـد رهبـر و مرجـع تقلیـد شـود و حـق ولایـت پیـدا نمی‌کنـد.

۱- بلوغ

اولیـن شـرط مرجـع تقلیـد شـدن و رهبـری، رسـیدن بـه سـن بلـوغ می‌باشـد. بنابرایـن، اگـر کسـی در دوران کودکـی و قبـل از بلـوغ رسـمی، از نظـر علمـی و فقهـی، بـه درجـهٔ اجتهـاد و اسـتنباط برسـد، نمی‌توانـد مرجـع تقلیـد و یـا رهبـر مسـلمانان شـود.

این مسأله، فقط در غیر معصوم شرط می‌باشد.

۲- عقل

شخص فقیه و مجتهد باید عاقل باشد تا به منصب رهبری و یا مرجعیت نائل شود،

۳- ایمان

منظـور از ایمـان ایـن اسـت کـه مرجـع تقلیـد و رهبـر مسـلمانان بایـد مسـلمانِ دوازده امامـی باشـد. تقلیـد از مسـلمان غیـر دوازده امامـی صحیـح نیسـت، و رهبـری او نیـز نافـذ نمی‌باشـد.

٤- عدالت

یکـی دیگـر از شـرایط مهـم مرجعیـت و رهبـری در اسـلام، داشـتن « عدالـت » اسـت. مقابـل عدالـت، فسـق اسـت؛ یعنـی اگـر کسـی عـادل نباشـد، فاسـق اسـت، امـا حالتـی نیـز بیـن عدالـت و فسـق وجـود دارد کـه « وثاقـت » و موثـق بـودن اسـت.

پس، رهبر و مرجع باید عادل باشد حتی موثق بودن نیز کافی نیست، اما عدالت و عادل بودن چیست و چه مفهومی دارد ؟

تعریف فقهی آن چنین است:

«عادل کسی است که هیچ گاه مرتکب گناه کبیره نشود و بر گناه صغیره نیز تکرار و اصرار نورزد.»

٥- مرد بودن

یکـی دیگـر از اوصـاف و شـرایطی کـه بـرای مرجعیـت ذکـر شـده مـرد بـودن اسـت؛ طبـق ایـن قـول، زن مجتهـد نمی‌توانـد مرجـع تقلیـد باشـد و لـذا در صـورت فقاهـت نیـز ولایـت پیـدا نمی‌کنـد.

٦- اجتهاد مطلق

یکی از شرایط مرجع تقلید و رهبری، « مجتهد مطلق » بودن است.

مجتهـد متجـزی (مجتهـدی کـه در چنـد مـورد محـدود، دارای اسـتنباط و فتـوا می‌باشـد نمی‌توانـد مرجـع تقلیـد بشـود؛ امـا کسـی کـه در اکثـر مسـائل و احـکامِ مبتـلا بـه فقهـی، دارای قـدرت اسـتنباط می‌باشـد، می‌توانـد مرجـع تقلیـد شـود، مشـروط بـر ایـن کـه مجتهـدی کـه از او اعلـم باشـد، در قیـد حیـات و زندگـی نباشـد.

دلیل فقهی و شرعی این شرط، احادیث و روایاتی است که از امامان معصوم علیهم السلام روایت شده است.

۷- حیات

یکـی دیگـر از شـرایط مرجعیـت و زعامـت، حیـات و زنـده بـودن می‌باشـد. کسـی نمی‌توانـد ابتـداءاً از شـخص مـرده تقلیـد نمایـد؛ امـا اگـر کسـی از مجتهـد و فقیـه زنـده‌ای تقلیـد نمایـد و او بمیـرد، در صورتـی کـه یـک مجتهـد زنـدهٔ دیگـر اجـازه بدهـد، آن گاه می‌توانـد در تقلیـد خـود باقـی بمانـد و ایـن، اصطلاحـاً « بقـای بـر میـت » نامیـده می‌شـود. بـا توجـه بـه ایـن کـه خـود بقـای بـر میـت بایـد بـا اجـازه و تقلیـد از مجتهـد زنـده صـورت بگیـرد، می‌تـوان گفـت کـه اساسـاً تقلیـد از زنـده اسـت و نـه مـرده و میـت. ایـن ویژگـی خـاص فقـه شـیعی اسـت.

اما برادران اهل تسنن، تقلید از مرده را جایز می شمارند، چنان که پیروان مذاهب چهارگانه معروف حنفی، مالکی، شافعی و حنبلی، از علمایی که صدها سال پیش مرده و از دنیا رفته‌اند، تقلید می‌کنند.

۸- حلال زادگی

یکی دیگر از شرایط مرجعیت و مقام افتا، حلال زادگی است.

بنابراین، زنا زاده و حرام زاده نمی‌تواند مرجع تقلید شود و زعامت پیدا کند، هر چند دارای مقام اجتهاد باشد.

۹- اعلم بودن

قاطبهٔ علما و فقهای اسلام معتقدند که مرجع تقلید باید از دیگر مجتهدان، افضل، اعلم و اورع (با تقواتر) باشد.

۱۰- جاه طلب و حریص به دنیا نباشد

یکی دیگر از شرایط رهبری و مرجعیت این است که نسبت به دنیا حریص و در صدد طلب مال و ثروت و جاه دنیا و علاقه مند به آن نباشد و در جمع آوری و تحصیلش نکوشد.

شرایط و صفات رهبر در قانون اساسی

بنا بر اصل ۱۰۹ قنون اساسی شرایط رهبر:

۱- صلاحیت علمی و تقوای لازم برای افتا در ابواب مختلف فقه

۲- عدالت و تقوای لازم برای رهبری امت اسلامی

۳- بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری

در صورت تعدد واجدین شرایط فوق، شخصی که دارای بینش فقهی و سیاسی قوی‌تر باشد، مقدم است.

وظیفه مردم نسبت به رهبر و حکومت اسلامی

همان‌طور که رهبر جامعه نسبت به مردم مسئولیت‌هایی دارد، مردم نیز در برابر رهبری وظایفی دارند که باید به انجام آنها قیام کنند. برای شناخت آنها، به سراغ آیات قرآن کریم می‌رویم تا برخی از این وظایف را به دست‌آوریم:

۱.مردم مسئولیت دارند از رهبر جامعه تبعیت کنند و پایبند قوانین و مقررات حکومت اسلامی باشند.(سوره طه،آیه۹۰)

۲.برای اجرای قوانین اسلام، پیشرفت جامعه و ناکام گذاشتن دشمنان خدا و مردم، از خود استقامت و پایداری نشان دهند. زیرا با تشکیل حکومت اسلامی، منافع ظالمان و مستکبران به خطر می‌افتد و آنان با تمام امکانات و ابزارهایی که دارند، می‌کوشند که مردم را دچار سختی و مشکلات کنند تا بالاخره دست از حق طلبی خود بردارند.(سوره هود،آیه۱۱۲)

۳.وحدت و همبستگی اجتماعی خود را بر محور رهبری جامعه حفظ کنند تا قدرت‌های ستمگر نتوانند در کشور اسلامی نفوذ کنند و عزت و استقلال جامعه را به خطر اندازند.

۴.خود را برای مقابله با ظالمان و مستکبران آماده کنند، به طوری که آنان فکر تهاجم به سرزمین اسلامی را در سر نپرورانند.

۵.آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی خود را افزایش دهند تا بتوانند در شرایط پیچیده‌ای که قدرت‌های ظالم در دنیا ایجاد می‌کنند، تصمیمات صحیح بگیرند و درست عمل کنند.

۶.خیرخواه و نصیحت‌گر و یاری دهنده رهبر باشند.

۷.وظیفه امر به معروف و نهی از منکر را با روش‌های درست و تاثیرگذار انجام دهند و مانع گسترش بدی‌ها و زشتی‌ها و کم‌رنگ شدن خوبی‌ها و نیکی‌ها گردند.

۸.در جهت آبادانی کشور بکوشند.

۹.در حفظ اموال عمومی تلاش کنند.

۱۰.منافع کلّ جامعه و نظام اسلامی را بر منافع فردی خود ترجیح دهند.

امام علی(ع) می‌فرمایند:

«... بزرگ‌ترین حقّی که خدا واجب کرده است، حق رهبر بر مردم و حق مردم بر رهبر است، حقوقی که خداوند بر هر یک

از ایـن دو نسـبت بـه هـم واجـب کـرده و آن را سـبب دوسـتی و الفـت آنـان و ارجمنـدی دین‌شـان قـرار داده اسـت، مـردم جـز بـه صـلاح حاکمـان، اصـلاح نپذیرنـد و حاکمـان جـز بـه پایـداری مـردم، نیکـو نگردنـد، پـس هنگامـی کـه مـردم، وظیفـه خـود را نسـبت بـه حاکـم انجـام دادنـد و حاکـم نیـز حـق آنـان را ادا کـرد، حـق در میـان جامعـه ارزشـمند می‌شـود.»

امـام علـی (ع) همچنیـن در خطبـه ۳۴ نهـج البلاغـه، در مـورد وظایـف متقابـل مـردم و حکومـت مـی فرماینـد: «ای مـردم، مـرا بـر شـما و شـما را بـر مـن حقـی واجـب شـده اسـت؛ حـق شـما بـر مـن آن کـه از خیـر خواهـی شـما دریـغ نـورزم و بیـت المـال را میـان شـما عادلانـه تقسـیم کنـم و شـما را آمـوزش دهـم تـا بـی سـواد و نـادان نباشـید و شـما را تربیـت کنـم تـا راه و رسـم زندگـی را بدانیـد. و امـا حـق مـن بـر شـما ایـن اسـت کـه بـه بیعـت بـا مـن وفـادار باشـید و در آشـکار و نهـان برایـم خیـر خواهـی کنیـد. هـر گاه شـما را فـرا خوانـدم اجابـت نماییـد و فرمـان دادم اطاعـت کنیـد.»

وظایف و اختیارات ولی فقیه در قانون اساسی

وظایف و اختیارات و مسئولیت رهبری وظایف و اختیارات ولی فقیه در اصل یکصد و دهم چنین بیان شده است:

۱- تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۲ـ نظارت بر حسن اجرای سیاست های کلی نظام.

۳ـ فرمان همه پرسی.

۴ـ فرماندهی کل نیروهای مسلح.

۵ـ اعلان جنگ و صلح و بسیج نیروها.

۶ـ نصب و عزل و قبول استعفاء:

الـف) فقهـای شـورای نگهبـان ب) عالـی تریـن مقـام قـوه قضائیـه ج) رئیـس سـازمان صـدا و سـیمای جمهـوری اسـلامی ایـران د) رئیـس سـتاد مشـترک ه) فرماندهـی کل سـپاه پاسـداران انقـلاب اسـلامی و) فرماندهـان عالـی نیروهـای نظامـی و انتظامـی

۷- حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه‌گانه.

۸ـ حل معضلات نظام که از طریق عادی قابل حل نیست از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۹ـ امضای حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم.

۱۰ـ عـزل رئیـس جمهـور بـا در نظـر گرفتـن مصالـح کشـور پـس از حکـم دیـوان عالـی کشـور بـه تخلـف وی از وظایـف قانونـی یـا رأی مجلـس شـورای اسـلامی بـه عـدم کفایـت وی بـر اسـاس اصـل ۸۹.

۱۱ـ عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رئیس قوه و قضائیه.

وظایف و اختیارات ولی فقیه از دید فقه

ولایت فقیه در حوزه نیازها و مصالح اجتماعی ولایت دارد و مقصود از ولایت مطلقه فقیه همین می‌باشد.

بـر ایـن اسـاس وظایـف و اختیـارات مقـام معظـم رهبـری در ارتبـاط بـا مسـائل کلـی کشـور و سیاسـت‌گذاری‌های کلان آن اسـت و ایشـان همـواره دسـتورالعمل و رهنمودهـای لازم را ارائـه و بـر حسـن اجـرای سیاسـت‌های کلـی نظـارت دقیـق و مسـتمر دارنـد و در مقابـل مشـکلات و نارسـایی‌های موجـود در جامعـه بـه مسـئولان مربوطـه تذکـرات و هشـدارهای لازم را می‌دهنـد و از طریـق آنـان مسـائل را پیگیـری می‌کننـد. مقـام رهبـری ـ بـه جـز فرماندهـی نیروهـای مسـلح ـ هیـچ گونـه مسـئولیت اجرایـی در کشـور نـدارد و نقـش اساسـی ایشـان هدایـت و رهبـری جهت‌گیری‌هـای انقـلاب و نظـام و جلوگیـری از انحـراف آن اسـت.

۱-۳- سؤالات فصل یک

۱ **در چه اموری باید از مجتهد تقلید کرد؟**
احکام دین

۲ **معنای تقلید در احکام چیست؟**
عمل نمودن به دستورات مجتهد در احکام دینی

۳ بر چه کسانی تقلید لازم است؟
افرادی که مجتهد نیستند و قادر به انجام احتیاط هم نیستند.

۴ شرایط مجتهد اعلم برای تقلید چیست؟
از مجتهدی باید تقلید کرد که مرد و بالغ و عاقل و شیعه دوازده امامی و حلال زاده و زنده و عادل باشد. بنابر احتیاط واجب باید از مجتهدی تقلید کرد که حریص به دنیا نباشد و از مجتهدین دیگر اعلم باشد، یعنی در فهمیدن حکم خدا از تمام مجتهدین زمان خود استادتر باشد.

۵ اقسام احکام کدامند؟
۱) واجب ۲) مستحب ۳) حرام ۴) مکروه ۵) مباح

۶ فتوی چیست؟
بیان قطعی و خالی از احتیاط مجتهد در ورد مسائل شرعی را فتوی می‌گویند.

۷ اعمال مباح چه هستند؟
مباح: کاری که انجام یا ترک آن از نظر دین برابر است و بستگی به تمایل انسان دارد.

۸ چگونه باید مجتهد اعلم را شناخت؟
مجتهد و اعلم را از سه راه می توان شناخت:
اول: آنکه خود انسان یقین کند.
دوم: آنکه دو نفر عالم عادل که می توانند مجتهد و اعلم را تشخیص دهند مجتهد یا اعلم بودن کسی را تصدیق کنند.
سوم: آنکه عده ای از اهل علم که می توانند مجتهد و اعلم را تشخیص دهند.

۹ تقلید در اصول دین چه حکمی دارد؟
مسلمانان نباید در اصول دین تقلید نمایند.

۱۰ چه کسی را مکلف می‌گویند؟
فردی که به بلوغ رسیده و عاقل است، مکلف به انجام دستورات الهی و احکام اسلامی است.

۱۱ منظور از اعلم چیست؟
مجتهد اعلم کسی است که در استخراج احکام الهی از سایر مجتهدان استادتر باشد.

۱۲ ولی فقیه کیست؟
ولی فقیه، فقیهی عادل و دین‌شناس است و حاکم بر جامعهٔ اسلامی است.

۱۳ وظیفه ولی فقیه چیست؟
وظایف و اختیارات مقام معظم رهبری در ارتباط با مسائل کلی کشور و سیاست‌گذاری‌های کلان آن است و ایشان همواره دستورالعمل و رهنمودهای لازم را ارائه و بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظارت دقیق و مستمر دارند و در مقابل مشکلات و نارسایی‌های موجود در جامعه به مسئولان مربوطه تذکرات و هشدارهای لازم را می‌دهند و از طریق آنان مسائل را پیگیری می‌کنند. نقش اساسی ایشان هدایت و رهبری جهت‌گیری‌های انقلاب و نظام و جلوگیری از انحراف آن است.

۱۴ وظیفه مردم درقبال ولی فقیه چیست؟
۱- از رهبر جامعه تبعیت کنند.
۲- برای اجرای قوانین اسلام، پیشرفت جامعه و ناکام گذاشتن دشمنان خدا و مردم، از خود استقامت و پایداری نشان دهند.
۳- وحدت و همبستگی اجتماعی خود را بر محور رهبری جامعه حفظ کنندو
۴- خود را برای مقابله با ظالمان و مستکبران آماده کنند.
۵- آگاهی‌های سیاسی و اجتماعی خود را افزایش دهند.
۶- خیرخواه و نصیحت‌گر و یاری دهنده رهبر باشند.
۷- وظیفه امر به معروف و نهی از منکر را با روش‌های درست و تاثیرگذار انجام دهند.
۸- در جهت آبادانی کشور بکوشند.
۹- در حفظ اموال عمومی تلاش‌کنند.
۱۰- منافع کلّ جامعه و نظام اسلامی را بر منافع فردی خود ترجیح دهند.

۱۵ چندتا مرجع تقلید نام ببر.
تعدادی از مراجع عظام تقلید در قید حیات عبارتند از:
حضرت آیت الله العظمی حسین وحید خراسانی حضرت آیت الله العظمی سید علی سیستانی

حضرت آیت الله العظمی سید موسی شبیری زنجانی
حضرت آیت الله العظمی سید علی خامنه ای
حضرت آیت الله العظمی حسین مظاهری
حضرت آیت الله العظمی لطف الله صافی گلپایگانی
حضرت آیت الله العظمی سید محمد صادق روحانی
حضرت آیت الله العظمی ناصر مکارم شیرازی

۱۶ سوال مذهبی داشته باشی چطور جوابشو پیدا میکنی؟

پاسخ سوالات مذهبی را می‌توان از رساله، یا سایت مراجع پیدا کرد. همچنین از امام جماعت عالم می‌توان پرسید.

۱۷ تفاوت مرجع تقلید با ولی فقیه چیست؟

مرجع تقلید، مجتهد جامع الشرایطی است که احکام شرعی را از منابع اسلامی استنباط می‌کند و طبق آن فتوا می‌دهد و بر مردم لازم است از وی تقلید نمایند. اما ولی فقیه، گذشته از علم به قوانین الهی و عدالت و اجتهاد باید دارای احاطه بر سیاست‌های دینی، شجاعت و مدیریت کافی برای رهبری جامعه اسلامی بوده و از مسائل اجتماعی و سیاسی روز آگاه باشد.

۱۸ ضرورت وجود ولی فقیه چیست؟

اسلام، دین حکومت و ادارهٔ امور جامعه است. لذا همهٔ طبقات جامعهٔ اسلامی ناگزیر از داشتن ولی امر و حاکم و رهبر هستند تا امت اسلامی را از شر دشمنان اسلام و مسلمین حفظ نماید، و از نظام جامعهٔ اسلامی پاسداری نموده و عدالت را در آن برقرار و از ظلم و تعدی قوی بر ضعیف جلوگیری نماید، و وسایل پیشرفت و شکوفایی فرهنگی، سیاسی و اجتماعی را تأمین کند.

۱۹ ویژگی های ولی فقیه چیست؟

بلوغ، عقل، ایمان، عدالت، مرد بودن، مجتهد مطلق بودن، زنده بودن، حلال زاده بودن، اعلمیت، تکیه به دنیا و مال و ثروت نداشتن و داشتن ورع (پرهیزکاری و پارسایی).

۲۰ چه دلیل عقلی برای اثبات ولایت فقیه وجود دارد؟

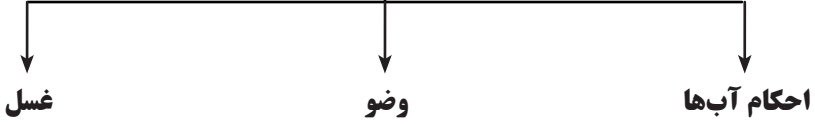
اولاً حکومت و اداره جامعه، مستلزم دخالت در بخش‌های گوناگون زندگی مردم و ایجاد محدودیّت و تعیین مقرّرات در امور اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، نظامی و غیره است و اعمال حاکمیّت بر مردم و دخالت در سرنوشت ایشان، نیازمند حقّ حاکمیّت است.

ثانیاً حاکمیت و ولایت بر مردم، از شؤون الهی است. خداوند مالک حقیقی جهان است و باید اجازه حاکمیّت دهد و این حق الهی، در مرتبه نخست، به پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) و امامان معصوم (علیهم السلام) داده شده است تا به تدبیر و امامت سیاسی جامعه بپردازند.

ثالثاً در عصر غیبت که مردم از فیض حضور معصوم (علیه السلام) محرومند، با توجّه به ضرورت حکومت و نیازمندی جامعه به دولت، باید خداوند اجازه حاکمیّت و اجرای قوانین شرعی را به کسی که پس از معصوم (علیه السلام) اصلح از دیگران است و شایستگی بیشتری در امامت دارد، داده باشد.

در نتیجه، خداوند متعال و اولیای معصوم او، حقّ حاکمیّت و اجازه دخالت در امور جامعه را به کسی داده‌اند که از همه مردم در احراز ولایت و اعمال حاکمیّت سیاسی شایسته‌تر باشد؛ فقیه جامع الشّرایط، همان فرد اصلح و شایسته‌تری است که احکام و مقرّرات اسلامی را بهتر از دیگران می‌شناسد و با اجتهاد خویش و با عدالت و تقوا ضمانت اخلاقی بسیار بالایی را، برای نظام سیاسی پدید آورد و با توان مدیریّتی بالا، در تدبیر امور مردم از هر کسی کارآمدتر است.

احکام طهارت



دین اسلام به طهارت و پاکیزگی اهمیت زیادی داده است. بعضی از اعمال و تکالیف شرعی در صورتی درست است که با طهارت انجام داده شود، و بعضی چیزها از نظر شریعت مقدس اسلام، ناپاک است و از آن باید همیشه یا در مواقع خاصی اجتناب شود. در فقه اسلام به جز پاکیزگی، تمیزی و طهارت که همواره چیز مطلوبی است، نوعی شستشوی خاص (وضو و غسل) نیز وجود دارد که به آن طهارت می‌گویند و گاه واجب و گاه مستحب است.

۲-۱- احکام آب‌ها

آب مطلق و مضاف

آب مضاف: آبی است که آن را از چیزی بگیرند، مثل آب هندوانه و گلاب، یا با چیزی مخلوط باشد، مثل آبی که به قدری با گل و مانند آن مخلوط شود که دیگر به آن آب نگویند. آب مضاف که معنی آن گفته شد، چیز نجس را پاک نمی کند، وضو و غسل هم با آن باطل است.

اگر آب مضاف نجس طوری با آب کر یا جاری مخلوط شود که دیگر آب مضاف به آن نگویند، پاک می‌شود.

آب مطلق: آبی است که نام آب به طور مطلق برای آن صادق باشد و حقیقتا نتوان آب بودن آن را نفی کرد.

آب مطلق بر پنج قسم است: اول: آب کر. دوم: آب قلیل. سوم: آب جاری. چهارم: آب باران. پنجم: آب چاه.

۱- آب کر

آب کر، مقدار آبی است که اگر در ظرفی که درازا و پهنا و گودی آن هر یک، سه وجب و نیم است بریزند آن ظرف را پر کند، و وزن آن به حسب کیلوی متعارف نزدیک ۴۱۹ /۳۷۷ کیلوگرم می‌شود.

اگر عین نجس مانند بول و خون به آب کر برسد، چنانچه به واسطهٔ آن، بو یا رنگ و یا مزه آب تغییر کند آب نجس می‌شود، و اگر تغییر نکند، نجس نمی‌شود.

۲- آب قلیل: آب قلیل آبی است که از زمین نجوشد و از کر کمتر باشد. اگر آب قلیل روی چیز نجس بریزد یا چیز نجس به آن برسد نجس می‌شود.

۳- آب جاری: آب جاری، آبی است که از زمین بجوشد و جریان داشته باشد مانند آب چشمه و قنات. آب جاری اگر چه کمتر از کر باشد، چنانچه نجاست به آن برسد تا وقتی بو یا رنگ یا مزه آن بواسطه نجاست تغییر نکرده، پاک است .

اگر نجاستی به آب جاری برسد مقداری از آن که بو یا رنگ یا مزه‌اش بواسطه نجاست تغییر کرده، نجس است و طرفی که متصل به چشمه است اگر چه کمتر از کر باشد پاک است.

٤- آب باران: اگر به چیز نجسی که عین نجاست در آن نیست، یک مرتبه باران ببارد جایی که باران به آن برسد پاک می‌شود.

۵- آب چاه: آب چاهی که از زمین می‌جوشد اگر چه کمتر از کر باشد چنانچه نجاست به آن برسد، تا وقتی بو یا رنگ یا مزه آن به واسطه نجاست تغییر نکرده پاک است.

نجاسات

نجاسات یازده چیز است: اول: بول. دوم: غائط. سوم منی. چهارم: مردار. پنجم: خون. ششم و هفتم: سگ و خوک. هشتم: کافر. نهم: شراب. دهم: فقاع. یازدهم عرق شتر نجاست خوار.

نجس شدنِ چیز پاک

برای اینکه چیز پاکی نجس شود، چهار شرط لازم است:

۱- چیز پاک با چیز نجس ملاقات کند.

۲- هر دو یا یکی از آن دو رطوبت داشته باشد.

۳- رطوبت به قدری باشد که سرایت کند.

۴- ملاقات در داخل بدن نباشد.

مطهرات

ده چیز، نجاست را پاک می کند و آنها را مطهرات گویند: اول: آب. دوم: زمین. سوم: آفتاب. چهارم: استحاله. پنجم: انتقال. ششم: اسلام. هفتم: تبعیت. هشتم: برطرف شدن عین نجاست. نهم: استبراء حیوان نجاست‌خوار. دهم: غایب شدن مسلمان.

۲-۲- وضو

وضو یعنی شستن صورت و دست‌ها و مسح کردن جلوی سر و روی پاها با شرایط و کیفیت خاص. این عمل که در شرع مقدس، وسیلهٔ طهارت معنوی شمرده شده، مقدمهٔ برخی اعمال واجب و مستحب است، از قبیل نماز، طواف، تلاوت قرآن، ورود به مسجد و غیر اینها.

ترتیب وضو:

ترتیب وضو از این قرار است:

۱- شستشوی صورت از بالای پیشانی یعنی جایی که موی سر روییده است تا سر چانه

۲- شستن دست راست از آرنج تا سر انگشتان

۳- شستن دست چپ از آرنج تا سر انگشتان

۴- کشیدن دست مرطوب بر روی قسمت جلویی سر

۵- کشیدن دست مرطوب بر روی هر دو پا از سر انگشتان پا تا مفصل ساق پا

وضوی جبیره

چیزی که با آن زخم و شکستگی را می‌بندند و دارویی که روی زخم و مانند آن می‌گذارند «جبیره» نامیده می‌شود.

اگر در اعضای وضو زخم، سوختگی یا شکستگی باشد که روی آن بسته است و نمی توان آن را باز کرد، باید (با رعایت ترتیب از بالا به پایین) ، جاهایی را که می‌شود شست، بشوید و روی جبیره را به جای شستن، دستِ تر بکشد و اگر در محل مسح است، باید روی جبیره را مسح کشید. به این وضو، «وضوی جبیره‌ای» می‌گویند.

.اگر محل مسح، زخم است و نمی‌تواند روی آن، دست تر بکشد، باید به جای وضو، تیمم کند، ولی در صورتی که می‌تواند پارچه‌ای روی زخم قرار دهد و بر آن دست بکشد احتیاط آن است که علاوه بر تیمم، وضو نیز با چنین مسحی بگیرد.

شرایط وضو عبارتند از:

۱- با قصد قربت وضو بگیرد (نیت).

۲- استعمال آب برای او مانعی نداشته باشد.

۳- آب وضو مطلق باشد.

۴- آب وضو پاک باشد.

۵- آب وضو مباح باشد (غصبی نباشد).

۶- ظرف آب مباح باشد.

۷- اعضای وضو، پاک باشد.

۸- مانعی از رسیدن آب به اعضا نباشد.

۹- ترتیب را در شستن و مسح کردن‌ها رعایت کند (ترتیب).

۱۰- کارهای وضو را پشت سر هم انجام دهد (موالات).

۱۱- کارهای وضو را خودش در حال اختیار انجام دهد (مباشرت).

۱۲- به مقدار وضو و نماز وقت باقی باشد.

احکام وضو

۱- کسی که جاهل به بطلان وضویش است و بعد از وضو متوجه آن می شود، واجب است برای اعمال مشروط به طهارت، وضو را اعاده کند و اگر با وضوی باطل نماز خوانده باشد، اعادهٔ آن نیز واجب می باشد.

۲- کسی که در کارهای وضو و شرایط آن، مثل پاک بودن آب و غصبی نبودن آن خیلی شک می کند، باید به شک خود اعتنا نکند.

شکیات وضو

الف. در اصل وضو (شک دارد وضو گرفته یا نه)

- قبل از نماز: باید وضو بگیرد.

- در بین نماز: نماز او باطل است و باید دوباره وضو بگیرد و نماز را دوباره بخواند.

- پس از نماز (شک دارد نماز خوانده شده با وضو بوده یا نه): نمازی که خوانده صحیح است، ولی باید برای نمازهای دیگر وضو بگیرد.

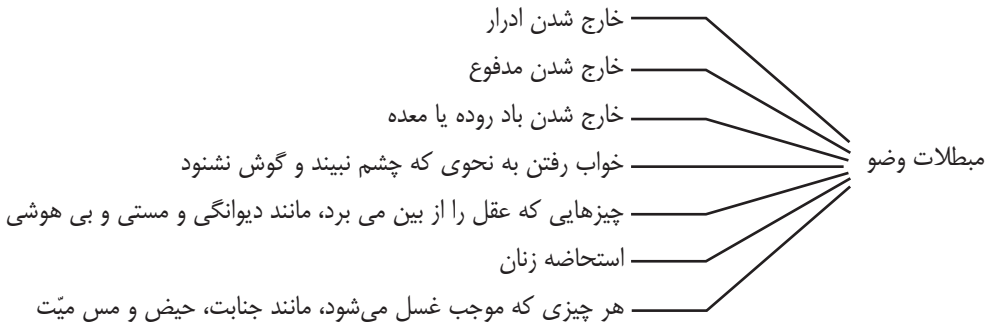
ب. در بطلان وضو (شک دارد وضویی که گرفته باطل شده یا نه): بنا می گذارد که وضوی او باطل نشده است.

ج. در صحت وضو (پس از انجام وضو شک دارد آن وضو، صحیح بوده یا نه): به شک خود اعتنا نکند (و بنا بر صحّت بگذارد).

غایات وضو

غایات وضو، کارهایی هستند که باید برای آنها وضو گرفت.

شرط صحت عمل؛ اعمالی که بدون وضو صحیح نیستند.	همهٔ نمازهای واجب و مستحب (به جز نماز میت). اجزای فراموش شدهٔ نماز (سجده و تشهد). طواف واجب.
شرط جواز عمل؛ اعمالی که بدون وضو حرام هستند.	مس خط قرآن. مس اسما و صفات مخصوص خداوند. مس اسماء انبیا و ائمهٔ معصومین (ع) به احتیاط واجب.
شرط کمال عمل؛ اعمالی که با وضو به کمال می‌رسند.	وضو برای قرائت قرآن.
شرط تحقق عمل	مانند وضو برای با طهارت بودن.
رفع کراهت عمل	مانند غذا خوردن در حال جنابت که با وضو، کراهت آن برداشته می‌شود.



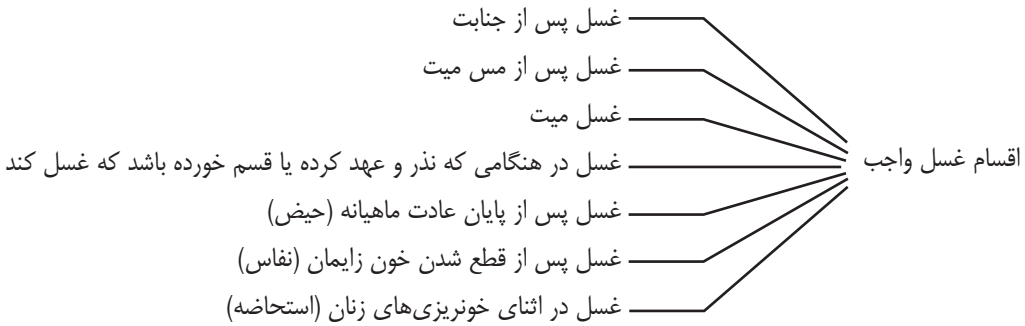
۲-۳- غسل

غسل یعنی شستشوی تمام بدن از سر تا پا با شرایط و کیفیت خاص

انواع غسل

غسل ترتیبی: با ترتیب مخصوص بدن را بشوید، بدین شکل که ابتدا سر و گردن، بعد بنابر احتیاط واجب تمام نیمه راست بدن و در آخر تمام نیمهٔ چپ بدن را بشوید.

غسل ارتماسی: تمام بدن را یک باره در آب فرو ببرد، به طوری که آب به همه جای بدن برسد.



احکام غسل

الف- اگر در اثنای غسل حدث اصغری از او سر بزند (مثلاً بول کند) به صحت غسل ضرر نمی‌رساند و لازم نیست که غسل را از نو شروع کند و باید آن را ادامه دهد، ولی چنین غسلی اگر غسل جنابت باشد مانند سایر غسل‌ها، دیگر کفایت از وضو برای نماز (و سایر اعمال مشروط به طهارت از حدث اصغر) نمی‌کند.

* مقصود از حدث اصغر، چیزهایی است که وضو را باطل می‌کند و منظور از حدث اکبر اموری است که موجب غسل می‌شود.

ب- کسی که غسل‌های متعددی، اعم از واجب یا مستحب بر ذمهٔ او باشد، اگر به نیت همهٔ آنها یک غسل به جا آورد کافی است.

ج- غیر از غسل جنابت، سایر غسل‌ها کفایت از وضو نمی‌کنند.

د- کسی که بعد از غسل، یقین به باطل بودن آن پیدا کند، بایستی قضای همهٔ نمازهایی که با آن غسل خوانده است را به جا آورد.

شک در غسل

۱- شک در انجام غسل (شک دارد که غسل کرده یا نه): برای اعمالی که مشروط به غسل است باید غسل کند، ولی نمازهایی که تا کنون خوانده صحیح است.

۲- شک در صحت غسل (پس از غسل، شک دارد غسلش صحیح بوده یا نه): به شک خود اعتنا نکند و بنا بر صحت بگذارد.

۳- اگر هنگام غسل، در شستن قسمتی از اعضای غسل شک کند، در صورتی که وارد جزء بعد نشده است، باید قسمت مشکوک را بشوید و اگر وارد جزء بعد شده است، نباید به شک خود اعتنا کند، مگر آنکه هنگام شستن سمت چپ، در شستن قسمتی از سمت راست شک نماید که احتیاط آن است قسمت مشکوک را شسته و سپس آنچه از سمت چپ باقیمانده را بشوید.

۴- اگر بعد از اتمام غسل، در شستن قسمتی از جزء اخیر (سمت چپ) شک کند، شستن همان مقدار کافی است. همچنین بنابر احتیاط واجب اگر در شستن قسمتی از سمت راست شک کند، فقط همان قسمت را بشوید.

غسل جنابت

اسباب جنابت:

انسان به یکی از دو چیز جنب می‌شود.

۱- دخول و آمیزش جنسی به مقدار ختنه‌گاه.

۲- بیرون آمدن منی (چه در خواب و چه در بیداری، چه عمداً و چه بی‌اختیار).

کارهایی که بر جنب حرام است:

۱- مس خط قرآن، اسما و صفات خاص ذات باری تعالی و به احتیاط واجب نام‌های انبیای عظام و ائمهٔ معصومین (علیهم السلام).

۲- ورود به مسجد الحرام و مسجد النبی (صلی الله علیه و آله)، هر چند از یک در داخل و از در دیگر خارج شود.

۳- توقف در مساجد دیگر، ولی اگر از یک در وارد و بدون توقف از در دیگر خارج شود، مانع ندارد.

۴- گذاشتن چیزی در مسجد.

۵- خواندن خصوص آیات سجده از سوره‌هایی که سجدهٔ واجب دارند، ولی خواندن سایر آیات از این سوره‌ها اشکال ندارد.

توجه: حرم امامان معصوم (ع) بنابر احتیاط حکم مسجد را دارد، ولی ورود جنب به داخل حرم امامزادگان (ع) اشکالی ندارد. تکیه‌ها و حسینیه‌ها حکم مسجد را ندارند.

احکام غسل جنابت

۱- اگر غسل جنابت برای کسی امکان ندارد، وظیفه‌اش برای نماز و روزه، تیمم بدل از غسل است.

۲- کسی که غسل جنابت بر او واجب شده و آن را انجام داده است، نباید برای نماز وضو بگیرد و نماز و دیگر اعمالی را که باید با وضو انجام دهد می‌تواند با همین غسل انجام دهد.

حیض

خون حیض: خونی است که غالباً در هر ماه به مدت چند روز از رحم زن به طور طبیعی خارج می شود. این خون هنگام انعقاد نطفه، غذای فرزند است.

۱- خونی که دختر قبل از اتمام نه سالگی می بیند حیض نیست، هر چند صفات حیض را داشته باشد.

۲- لکه‌های بعد از یقین به پاکی؛ لکه هایی که زن بعد از یقین به پاک شدن می‌بیند، اگر خون نباشد حکم حیض را ندارد، و اگر خون باشد، هر چند به صورت لکه‌های زرد رنگ، و از ده روز تجاوز نکند، همهٔ آن لکه‌ها محکوم به حیض است و تشخیص این موضوع به عهدهٔ زن است.

۳- زن‌هایی که از داروهای ضد حاملگی استفاده می‌کنند و لکه‌های خونی را در ایام عادت و غیر آن می‌بینند، اگر این لکه‌ها واجد شرایط شرعی حیض نباشد حکم حیض را ندارد، بلکه محکوم به استحاضه است.

۴- خون بیش از عدد بعلت استفاده از دستگاه جلوگیری؛ زنی که دارای عادت ماهیانه معینی مثلاً هفت روز است و به علت گذاشتن دستگاه جلوگیری از حاملگی، هر بار بیش از ده روز مثلاً دوازده روز خون می‌بیند، خونی که در ایام عادت می‌بیند حیض است و باقی استحاضه خواهد بود.

۵- خونی که زن در ایام بارداری می‌بیند، اگر صفات و شرایط حیض را داشته باشد و یا در زمان عادت بوده و سه روز (اگر چه در باطن) استمرار داشته باشد، خون حیض است، و الاّ استحاضه خواهد بود.

احکام حایض

۱- تمام کارهایی که بر جنب حرام است، بر زن حایض نیز حرام است.

۲- اگر زن در حال حیض، جنب یا در حال جنابت حایض شود، بعد از پاک شدن از حیض، واجب است علاوه بر غسل حیض، غسل جنابت هم به جا آورد، ولی جایز است که در مقام عمل به غسل جنابت اکتفا کند.

۳- اگر زنی در حال حیض غسل جنابت کند، صحت غسلش محل اشکال است.

استحاضه

خونی که زن در سن یائسگی می‌بیند استحاضه است، بنابراین زنی که پدرش هاشمی نیست، هر چند مادرش از سادات باشد، اگر بعد از سن یائسگی خونی را مشاهده کند، محکوم به استحاضه است.

نفاس (خون زایمان):

زنی که عمل کورتاژ (سقط جنین) را انجام داده، بعد از سقط جنین -هر چند به صورت علقه باشد- اگر خونی را مشاهده کند، محکوم به نفاس است.

محرمات نفاس: تمام کارهایی که بر حایض حرام است، بر نفسا نیز حرام است.

غسل مس میت

اگر کسی بدن انسان مرده‌ای را که تمام بدن او سرد شده، ولی هنوز غسل داده نشده است، لمس کند، واجب است برای کارهایی که نیاز به طهارت از حدث اصغر دارد، غسل کند، مانند نماز، طواف واجب و مس آیات قرآن. این را «غسل مس میت» می‌نامند.

مواردی که مس بدن انسان مرده سبب غسل مس میت نمی‌باشد:

۱- کسی که در میدان جنگ به شهادت رسیده است.

۲- مرده‌ای که بدنش هنوز سرد نشده است.

غسل میت

واجبات پس از مرگ: غسل، حنوط، کفن، نماز و دفن.

واجب است میت را سه غسل بدهند:

۱- با آبی که قدری سدر در آن ریخته و مخلوط شده است (آب سدر).

۲- با آبی که قدری کافور در آن ریخته و مخلوط شده است (آب کافور).

۳- با آب خالص

احکام غسل

کسی که در راه خدا و برای حفظ اسلام می‌جنگد، اگر در میدان نبرد کشته شود و همان جا از دنیا برود، بدنش پاک است و نیاز به غسل ندارد.

غسل میت زن به وسیلهٔ شوهرش و غسل میت مرد به وسیلهٔ زنش جایز است.

۲-۴- تیمم

تیمم بر هر آنچه از زمین محسوب شود، مانند خاک، شن، ریگ، کلوخ (خاک‌های به هم چسبیده) ، سنگ (سنگ گچ، سنگ آهک، سنگ سیاه و مانند آن) صحیح است و همچنین بر گچ و آهک پخته و آجر و امثال آنها.

موارد تیمم

مواردی که باید بجای وضو و غسل، تیمم کرد:

۱- هنگامی که تهیهٔ آب ممکن نباشد.

۲- هنگامی که آب برای سلامتی او مضر باشد.

۳- هنگامی که می‌ترسد اگر آب را مصرف کند، خود یا کسانش یا کسی که حفظ جانش بر او لازم است در تشنگی بمانند.

۴- هنگامی که بخواهد با آبی که در اختیار دارد، بدن یا لباس خود را برای نماز تطهیر کند.

۵- هنگامی که استعمال آب یا ظرف آن بر او حرام باشد، مثل اینکه غصبی باشد.

۶- هنگامی که وقت نماز تنگ باشد، و وضو و غسل موجب شود که همهٔ نماز یا قسمتی از آن در خارج وقت واقع شود.

کیفیت انجام تیمم

نیت کردن، زدن تمام کف دو دست با هم بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است، کشیدن کف هر دو دست با هم به تمام پیشانی و دو طرف آن، از جایی که موی سر می‌روید تا ابروها و بالای بینی، کشیدن کف دست چپ بر تمام پشت دست راست از مچ تا نوک انگشتان و به همین ترتیب، کشیدن کف دست راست بر تمام پشت دست چپ و بنابر احتیاط واجب، دوباره زدنِ دست‌ها به زمین و سپس کشیدن کف دست چپ بر تمام پشت دست راست و کشیدن کف دست راست بر تمام پشت دست چپ.

شرایط تیمم

۱- چیزی که بر آن تیمم می‌کند، پاک باشد.

۲- چیزی که بر آن تیمم می‌کند مباح باشد (غصبی نباشد).

۳- مانعی در اعضای تیمم نباشد.

۴- پیشانی و دست‌ها را از بالا به پایین مسح کند.

۵- ترتیب را رعایت کند (ترتیب).

۶- کارهای تیمم را پشت سر هم به جا آورد (موالات).

۷- کارهای تیمم را خودش در حال اختیار انجام دهد (مباشرت).

۲-۵- سؤالات فصل دو

۲۱ نجاسات کدامند؟
بول، غائط، منی، مردار، خون، سگ، خوک، کافر، شراب، فقاع، عرق شتر نجاست خوار.

۲۲ در چه زمان بدن میت پاک می‌شود؟
پس از غسل میت

۲۳ چیز پاک چگونه نجس می‌شود؟
برای اینکه چیز پاکی نجس شود چهار شرط لازم است:
۱- چیز پاک با چیز نجس ملاقات کند.
۲- هر دو یا یکی از آن دو رطوبت داشته باشد.
۳- رطوبت به قدری باشد که سرایت کند.
۴- ملاقات در داخل بدن نباشد.

۲۴ بدن چه کسانی پس از مرگ پاک است؟
کسی که در راه خدا و برای حفظ اسلام می‌جنگد، اگر در میدان نبرد کشته شود و همان جا از دنیا برود، بدنش پاک است و نیاز به غسل ندارد.

۲۵ اقسام آب‌ها کدامند؟
آب مضاف و آب مطلق که بر پنج قسم است: آب کر، آب قلیل، آب جاری، آب باران، آب چاه.

۲۶ در چه صورت غسل واجب می‌شود؟
۱- دخول و آمیزش جنسی به مقدار ختنه‌گاه.
۲- بیرون آمدن منی (چه در خواب و چه در بیداری، چه عمداً و چه بی اختیار).

۲۷ به صورت عملی وضو بگیرید.
لازم است بتوانید به صورت صحیح و عملی وضو بگیرید.

۲۸ آب مطلق چیست؟
آبی است که نام آب به طور مطلق برای آن صادق باشد و حقیقتا نتوان آب بودن آن را نفی کرد.

۲۹ غسل ارتماسی چیست؟
تمام بدن را یکباره در آب فرو ببرد، به طوری که آب به همه جای بدن برسد.

۳۰ چه زمانی تیمم می‌کنیم؟
۱- هنگامی که تهیهٔ آب ممکن نباشد
۲- هنگامی که آب برای سلامتی او مضر باشد.
۳- هنگامی که می ترسد اگر آب را مصرف کند، خود یا کسانش یا کسی که حفظ جانش بر او لازم است در تشنگی بمانند.
۴- هنگامی که بخواهد با آبی که در اختیار دارد، بدن یا لباس خود را برای نماز تطهیر کند.
۵- هنگامی که استعمال آب یا ظرف آن بر او حرام باشد، مثل این که غصبی باشد.
۶- هنگامی که وقت نماز تنگ باشد و وضو و غسل موجب شود که همهٔ نماز یا قسمتی از آن در خارج وقت واقع شود.

۳۱ مردار چیست؟
حیوانی که به خودی خود بمیرد، مردار است.

۳۲ آب مضاف چیست؟
آبی که از چیزی دیگر گرفته باشند و یا آبی که با چیزی مخلوط باشد.

۳۳ آیا فضلهٔ حیوانات کوچک مانند پشه نجس است؟
پاک هستند.

۳۴ اگر کسی به میتی که غسل داده نشده، دست بزند، چه چیز بر او واجب می‌شود؟
باید غسل مس میت کند.

۳۵ غسل‌های واجب کدامند؟
۱- غسل پس از جنابت
۲- غسل پس از مس میت
۳- غسل میت
۴- غسل در هنگامی که نذر و عهد کرده یا قسم خورده باشد که غسل کند.
۵- غسل پس از پایان عادت ماهیانه (حیض)
۶- غسل پس از قطع شدن خون زایمان (نفاس)
۷- غسل در اثنای خونریزی‌های زنان (استحاضه)

۳۶ استحاله چیست؟
اگر ماهیت چیزی طوری عوض شود که به صورت چیز پاکی درآید، استحاله شده است. مانند چوب نجسی که بسوزد و خاکستر شود.

۳۷ در کدام مساجد در حالت جنب به هیچ صورتی نباید وارد شد؟
مسجد الحرام و مسجد النبی

۳۸ موارد حرام بر شخص جنب کدام هستند؟
۱- مس خط قرآن و اسما و صفات مخصوص ذات باری تعالی.
۲- ورود به مسجد الحرام و مسجد النبی (صلی الله علیه و آله).
۳- توقف در مساجد دیگر.
۴- گذاشتن چیزی در مسجد.
۵- خواندن خصوص آیات سجده از سوره‌هایی که سجدهٔ واجب دارند.

۳۹ چگونه نجس بودن چیزی تعیین می‌شود؟
۱- خود فرد یقین کند که آن چیز نجس است.
۲- کسی که آن چیز را در اختیار دارد بگوید نجس است.
۳- دو مرد عادل بگویند که آن چیز نجس است.

۴۰ آب مطلق چند قسم است؟
آب مطلق بر پنج قسم است: آب کر، آب قلیل، آب جاری، آب باران، آب چاه.

۴۱ وضو برای چه مواردی واجب است؟
همهٔ نمازهای واجب و مستحب (به جز نماز میت).
اجزای فراموش شدهٔ نماز (سجده و تشهد).
طواف واجب.
مس خط قرآن.
مس اسما و صفات مخصوص خداوند.
مس اسماء انبیا و ائمهٔ معصومین (ع) به احتیاط واجب.

۴۲ برای انجام چه کارهایی وضو واجب است؟
نماز (بجز نماز میت)، طواف واجب کعبه، مس نوشتهٔ قرآن کریم و اسماءالله

۴۳ انجام وضو را توضیح دهید.
۱- شستشوی صورت از بالای پیشانی یعنی جایی که موی سر روییده است تا سر چانه
۲- شستن دست راست از آرنج تا سر انگشتان
۳- شستن دست چپ از آرنج تا سر انگشتان
۴- کشیدن دست مرطوب بر روی قسمت جلویی سر
۵- کشیدن دست مرطوب بر روی هر دو پا از سر انگشتان پا تا مفصل ساق پا

۴۴ وضو با چه آبی باطل است؟
- با آبی که صاحبش راضی نیست.
- آبی که معلوم نیست صاحبش راضی باشد.
- آبی که وقف کار دیگری است.
- وضو با آب مضاف

۴۵ اگر کسی قبل از نماز شک کند که وضو گرفته یا نه، چه حکمی دارد؟
باید وضو بگیرد.

۴۶ اگر کسی پس از نماز شک کند که برای نماز وضو داشته یا نه، چه حکمی دارد؟
نمازی که خوانده صحیح است، ولی برای نماز بعدی وضو بگیرد.

۴۷ اگر شک کنیم که چیز نجسی پاس شده یا نه، حکمش چیست؟
نجس است.

۴۸ اگر فردی پس از وضو، شک کند که آیا به نحو صحیح وضو گرفته یا نه، چه حکمی دارد؟
اعتنا نکند.

۴۹ نحوهٔ انجام تیمم را توضیح دهید.
نیت، زدن تمام کف دو دست با هم بر چیزی که تیمم بر آن صحیح است، کشیدن کف هر دو دست با هم به تمام پیشانی و دو طرف آن، از جایی که موی سر می‌روید تا ابروها و بالای بینی، کشیدن کف دست چپ بر تمام پشت دست راست از مچ تا نوک انگشتان و به همین ترتیب، کشیدن کف دست راست بر تمام پشت دست چپ و بنابر احتیاط واجب زدن بار دیگر دست‌ها به زمین و سپس کشیدن کف دست چپ بر تمام پشت دست راست و کشیدن کف دست راست بر تمام پشت دست چپ.

۵۰ چه چیزهایی وضو را باطل می‌کنند؟
۱- خارج شدن ادرار
۲- خارج شدن مدفوع
۳- خارج شدن باد روده یا معده
۴- خواب رفتن به نحوی که چشم نبیند و گوش نشنود
۵- چیزهایی که عقل را از بین می برد، مانند دیوانگی و مستی و بی هوشی
۶- استحاضه زنان
۷- هر چیزی که موجب غسل می شود، مانند جنابت، حیض و مس میّت

۵۱ کفر غیر اهل کتاب چگونه پاک می‌شود؟
با گفتن شهادتین و اسلام آوردن، پاک می‌شود.

۵۲ موالات چیست؟
پشت سر هم انجام دادن و فاصله نیانداختن بین اعمال (در وضو و نماز و ...)

۵۳ چگونه می‌شود اسماء مقدس را محو کرد؟
باید در جایی دفن کرد، یا به رودخانه انداخت، یا با قلم محو کرد و یا آن را خمیر کرد.

۵۴ وضوی جبیره چگونه است؟
اگر در اعضای وضو زخم، سوختگی یا شکستگی باشد که روی آن بسته است و نمی توان آن را باز کرد، باید (با رعایت ترتیب از بالا به پایین) ، جاهایی را که می‌شود شست، بشوید و روی جبیره را به جای شستن، دستِ تر بکشد و اگر در محل مسح است، باید روی جبیره را مسح کشید. به این وضو، «وضوی جبیره‌ای» می‌گویند.

۵۵ حدث اصغر چیست؟
مقصود از حدث اصغر، چیزهایی است که وضو را باطل می‌کنند.

۵۶ حکم وضو با آب نجس چیست؟
باطل است.

۵۷ جبیره چیست؟
چیزی که با آن زخم و جای شکسته را ببندند و دوایی بر روی آن بگذارند.

۵۸ غسل را به چند روش می‌توان انجام داد؟
دو روش: ترتیبی و ارتماسی

۵۹ منظور از حدث اکبر چیست؟
منظور از حدث اکبر، اموری است که موجب غسل می‌شود.

۶۰ آیا می‌توان همهٔ غسل‌های واجب شده را در یک غسل انجام داد؟
بله

۶۱ تیمم بر چه چیزهایی صحیح است؟
تیمم بر هر آنچه از زمین محسوب شود، مانند خاک، شن، ریگ، کلوخ (خاک های به هم چسبیده) ، سنگ (سنگ گچ، سنگ آهک، سنگ سیاه و مانند آن) صحیح است و همچنین بر گچ و آهک پخته و آجر و امثال آنها.

۶۲ چه غسلی به جای وضو کفایت می‌کند.
غسل جنابت

۶۳ تیمم را به صورت عملی انجام دهید.
لازم است بتوانید تیمم را به صورت صحیح و عملی انجام دهید.

۶۴ اگر کسی پس از انجام غسل در صحت انجام آن شک کند، چه حکمی دارد؟
اعتنا نکند.

۶۵ غسل میت چیست؟
پس از فوت انسان او را قبل از کفن و دفن، غسل میت می‌دهند.

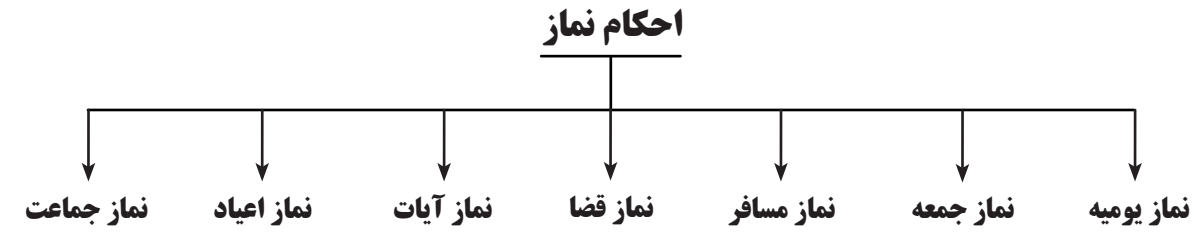
۶۶ آب قلیل چیست؟
آبی که مقدار آن از آب کر کمتر باشد.

۶۷ تیمم بدل از غسل چه زمان باطل می‌شود؟
چیزهایی که غسل را باطل می‌کنند، تیمم بدل از غسل را نیز باطل می‌کنند.

۶۸ آیا گوشت حیوان مردار قابل خوردن است؟
اگر آن حیوان خون جهنده ندارد، گوشت آن قابل خوردن است.

فصل ۳

احکام / احکام نماز



نماز مهمترین عبادت‌ها است و اگر درست و با توجه انجام گیرد، روح انسان را پاکیزه و دل او را نورانی می‌سازد و او را بر رها کردن خلقیات ناپسند، قادر می‌گرداند. سزاوار است که نماز در اول وقت، با حضور قلب و به دور از رنگ و ریا گزارده شود، و نمازگزار در هر کلمهٔ آن به یاد داشته باشد که با خدا سخن می‌گوید و بداند که چه می‌گوید.

نمازهای واجب و مستحب

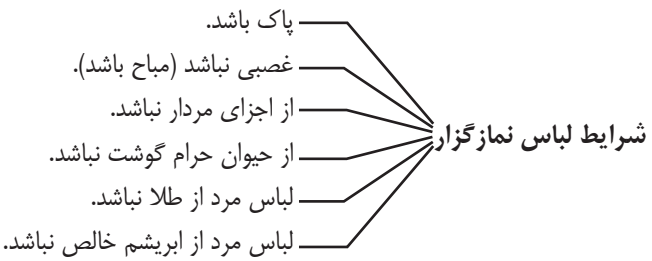
نمازهای واجب	نماز های یومیه.
	نماز طواف که پس از طواف واجب خانهٔ کعبه خوانده می‌شود.
	نماز آیات که هنگام خورشید گرفتگی و ماه گرفتگی و زلزله و امثال آنها خوانده می‌شود.
	نماز میت که بر بدن مسلمانی که از دنیا رفته، خوانده می‌شود.
	نماز قضای پدر و بنابراحتیاط واجب مادر که بر پسر بزرگ واجب است.
	نمازی که به واسطهٔ نذر، عهد و قسم یا به واسطهٔ اجاره واجب است، خوانده شود.

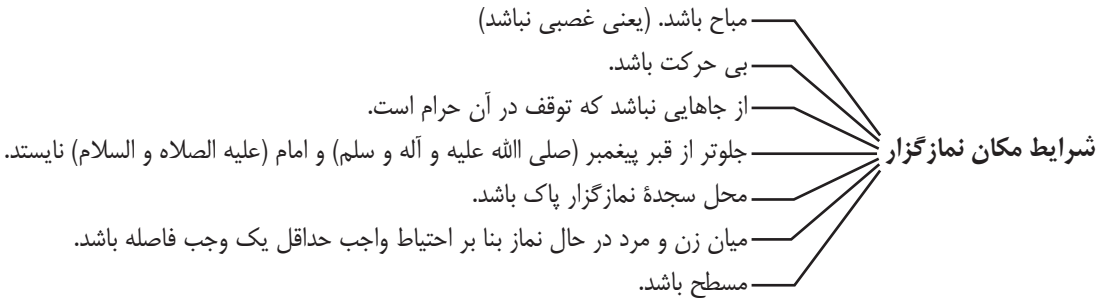
نمازهای مستحب

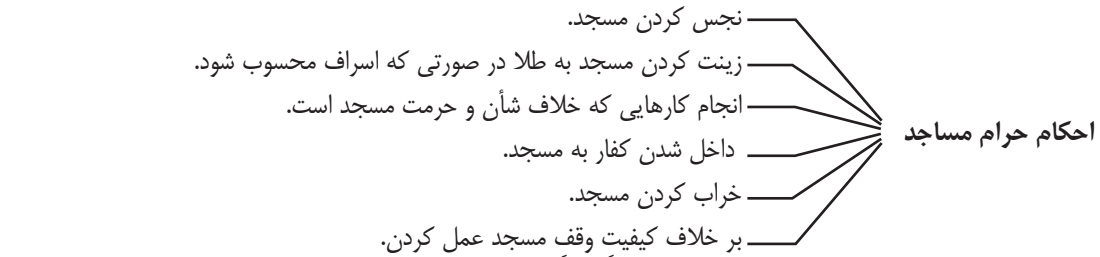
نمازهای مستحبی بسیار است و آنها را «نافله» گویند و از میان نمازهای نافله، خواندنِ نافله‌های یومیه (شبانه روزی) خصوصاً نماز شب بیشتر سفارش شده است.

نماز وتر: تنها نمازِ یک رکعتی مستحبی است. از نظر بعضی شروع این نماز با هفت تکبیر مستحب دانسته شده است. پس از سوره حمد نیز خواندن سوره توحید مستحب است. همچنین می‌توان بعد از سوره حمد سه بار سوره توحید را به همراه سوره فلق و سوره ناس قرائت کرد.

شرایط نماز







احکام قبله

مسلمان باید نماز را رو به سمت کعبه بگزارد که به این اعتبار به آن «قبله» می‌گویند. البته برای کسانی که از آن دورند و محاذات (رو برو بودن) حقیقی میسّر نیست، همین اندازه که عموم بگویند، رو به قبله نماز می خوانند، کافی است.

اهمیت نمازهای یومیه

الف- نمازهای روزانه‌ای که در پنج نوبت خوانده می شود، از واجبات بسیار مهم شریعت اسلامی بوده و بلکه ستون دین است، و ترک یا سبک شمردن آن شرعاً حرام و موجب استحقاق عقاب است.

ب- نماز در هیچ حالی ترک نمی‌شود، حتی در حال جنگ. بنابراین رزمنده‌ای که در جبهه به علت شدت درگیری قادر بر قرائت فاتحه یا سجده و یا رکوع نباشد، باید به هر نحوی که برایش امکان دارد نماز بخواند، و اگر قادر بر انجام رکوع و سجده نیست، ایما و اشاره به جای رکوع و سجود کافی است.

نمازهای واجب یومیه

۱- نماز صبح: دو رکعت

۲- نماز ظهر: چهار رکعت

۳- نماز عصر: چهار رکعت

۴- نماز مغرب: سه رکعت

۵- نماز عشا: چهار رکعت

اوقات (شرعی) نمازهای یومیه

۱- وقت نمازصبح از هنگام طلوع فجر تا طلوع آفتاب است.

۲- وقت نماز ظهر از اول ظهر (یعنی هنگامی که سایهٔ هر چیزی پس از آن که بر اثر بالا آمدن آفتاب کاملاً کوتاه شد، مجدداً به طرف مشرق شروع به زیاد شدن کند) است تا هنگامی که فقط به قدر نماز عصر تا غروب آفتاب وقت باقی مانده باشد.

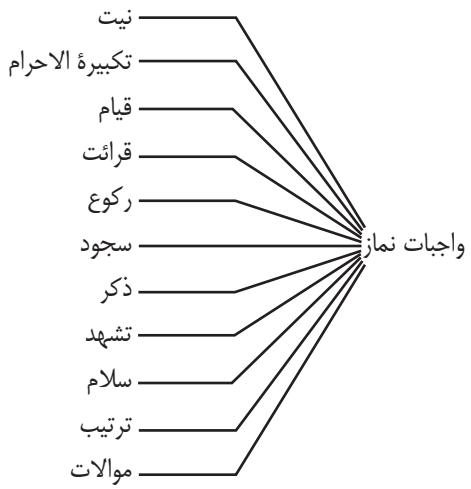
۳- وقت نماز عصر از هنگامی است که به قدر خواندن نماز ظهر، از ظهر گذشته است تا غروب آفتاب.

۴- وقت نماز مغرب از هنگامی است که سرخی ایجاد شده در آسمان که بعد از غروب آفتاب از طرف مشرق بالا می‌آید، زائل شود تا هنگامی که فقط به قدر نماز عشا تا نیمه شب مانده است.

۵- وقت نماز عشا از هنگامی است که به قدر خواندن نماز مغرب از اول وقت گذشته است تا نیمه شب.

واجبات نماز

کارهای واجب که نماز از آنها تشکیل شده یازده چیز است:



نکته: بعضی از واجبات نماز، «رکن» است یعنی اگر در نماز به جا آورده نشود یا بیش از مقدار واجب آورده شود، حتی اگر از روی سهو و فراموشی هم باشد، نماز باطل می‌شود. (ولی واجبات غیر رکنی اگر عمداً کم و زیاد شود نماز باطل می‌شود، اما اگر سهواً باشد نماز صحیح است، مانند قرائت)

ارکان نماز

۱- نیت

نیت در نماز واجب است و منظور از آن، قصد انجام نماز معین برای اطاعت از دستور خداوند است. توجه نیت که در نماز واجب است همان قصد انجام نماز برای خداست و لازم نیست در دل خود یا به زبان بگوید. بنابراین اگر برای ریا یعنی تظاهر به دینداری و امثال آن نماز بخواند این کار حرام و نماز باطل است.

۲- تکبیرة الاحرام

تکبیرة الاحرام در نماز واجب است و منظور از آن گفتن «اَللهُ اَکْبَرُ» در آغاز نماز است.

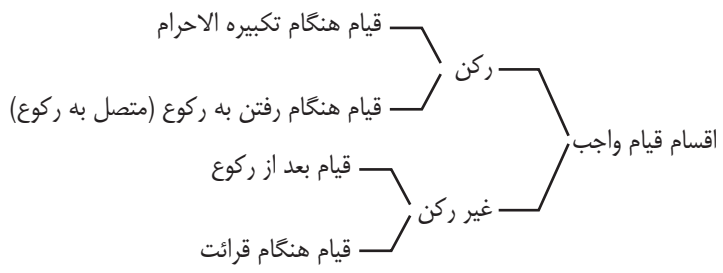
توجه: اگر پس از آن که آن را در اول نماز به طور صحیح ادا کرد، بار دیگر با فاصله (نه به اندازه‌ای که موالات به هم بخورد) یا بدون فاصله با همان نیت «اللهُ اَکْبَرُ» بگوید نماز باطل است، و فرقی نیست میان این که زیادگویی عمدی باشد یا سهوی.

واجبات تکبیرة الاحرام

تکبیرة الاحرام را باید به عربی صحیح بگوید. هنگام تکبیرة الاحرام باید بدن آرام و مستقر باشد، پس اگر عمداً و از روی اختیار، تکبیرة الاحرام را در حالی بگوید که بدنش حرکت دارد، باطل است.

۳- قیام

در هنگام تکبیرة الاحرام و هنگام رفتن به رکوع



ایستاده بودن در حال تکبیرهٔ الاحرام و نیز پس از اتمام قرائت و پیش از رفتن به رکوع، رکن است یعنی اگر سهواً و از روی فراموشی هم آن را ترک کند، نماز باطل می شود

نکته: اگر رکوع را فراموش کند و بعد از حمد و سوره بنشیند و در این هنگام یادش بیاید که رکوع نکرده، باید برخیزد و بایستد و از حال ایستاده به رکوع برود، پس اگر بدون برخاستن و ایستادن از همان حال نشسته خود را به حالت خمیدگی رکوع برساند نمازش باطل است.

واجبات قیام: نمازگزار در حال قیام باید بدن را حرکت ندهد و به طرفی به طور آشکار خم نشود و به جایی تکیه نکند، مگر این که از روی ناچاری یا سهو و فراموشی باشد.

٤- رکوع

بعد از قرائت، یک رکوع واجب است، و رکوع یعنی خم شدن به اندازه‌ای که بتواند دست‌ها را به زانو بگذارد.

توجه: اگر بعد از رسیدن به حد رکوع و آرام گرفتن بدن، سر بر دارد و بار دیگر به قصد رکوع خم شود، نمازش باطل است. (چون رکوع، رکن است و زیاد شدن آن نماز را باطل می کند.)

واجبات رکوع
- خم شدن به اندازه‌ای که بتواند دستها را به زانو بگذارد
- ذکر
- آرامش بدن در حال گفتن ذکر رکوع
- ایستادن بعد از رکوع
- آرامش بدن بعد از رکوع

٥- دو سجده

معنای سجده و حکم آن: نمازگزار باید در هر رکعت از نمازهای واجب و مستحب، بعد از رکوع، دو سجده کند، و سجده آن است که پیشانی را از روی خضوع بر زمین بگذارد.

توجه: دو سجده در یک رکعت، مجموعاً «رکن» است، بدین معنی که اگر عمداً یا از روی فراموشی، هر دو را ترک کند یا دو سجدهٔ دیگر به آن اضافه کند، نماز باطل می شود. اگر عمداً یک سجده کم یا زیاد کند، نماز باطل است، و اگر سهواً این کار را انجام دهد نماز باطل نیست.

واجبات سجده

- گذاشتن هفت عضو از بدن بر زمین
- ذکر
- آرامش بدن در حال ذکر سجده
- بر زمین بودن هفت عضو در هنگام ذکر
- سر برداشتن و نشستن و آرامش بین دو سجده
- مساوی بودن جاهای سجده، مگر به اندازهٔ چهار انگشت بسته
- پاک بودن جایی که پیشانی را بر آن می گذارد.
- حایل نبودن چیزی بین پیشانی و آنچه بر آن سجده می‌کند.
- گذاشتن پیشانی بر چیزی که سجده بر آن صحیح است.
- نشستن بعد از سجدهٔ دوم در رکعاتی که تشهد ندارد. (بنابر احتیاط واجب)

مبطلات نماز

۱- از بین رفتن یکی از شرایطی که باید در حال نماز رعایت شود، مثل غصبی نبودن مکان

۲- باطل شدن وضو یا غسل یا تیمم

۳- رو گرداندن از قبله

۴- حرف زدن

۵- روی هم گذاشتن دست‌ها در جلوی بدن

۶- آمین گفتن بعد از حمد

۷- خندیدن

۸- گریه کردن برای امور دنیوی

۹- به هم خوردن صورت نماز، مانند کف زدن و به هوا پریدن

۱۰- خوردن و آشامیدن

۱۱- شک‌هایی که نماز را باطل می‌کند.

۱۲- کم و زیاد کردن عمدی یا سهوی ارکان، مانند کم و زیاد کردن رکوع، و همچنین کم و زیاد کردن عمدی واجبات غیر رکنی.

شکیات نماز

شکیات نماز ۲۳ قسم است
- هشت قسم شک‌های مبطل
- شش قسم شک‌هایی که نباید به آن اعتنا کرد
- نه قسم شک‌هایی صحیح

شک‌های مبطل: شک‌هایی که نماز را باطل می‌کند

۱- شک در رکعت‌های نماز دو رکعتی، مانند نماز صبح و نماز مسافر. ولی شک در شمارهٔ رکعت‌های نماز احتیاط دو رکعتی باطل کننده نیست.

۲- شک در رکعت‌های نماز ۳ رکعتی (مغرب)

۳- شک در نماز چهار رکعتی هرگاه یک طرف شک، یک باشد، مثل این که شک کند یک رکعت خوانده یا سه رکعت

۴- شک در نماز چهار رکعتی پیش از تمام شدن سجدهٔ دوم در حالی که یک طرف شک دو باشد، مانند شک دو و سه، قبل از اتمام دو سجده.

۵- شک بین دو و پنج یا بیشتر از پنج

۶- شک بین سه و شش یا بیشتر از شش

۷- شک بین چهار و شش یا بیشتر از شش

۸- شک در عدد رکعت‌های نماز که اصلاً نداند چند رکعت خوانده است.

شک‌هایی که اعتبار ندارد

۱- شک بعد از محل، مثل این که بعد از داخل شدن در رکوع، شک در حمد و سوره کند.

۲- شک بعد از سلام

۳- شک بعد از گذشتن وقت نماز

۴- شک کثیر الشک یعنی کسی که زیاد شک می کند.

۵- شک امام و مأموم

۶- شک در نمازهای مستحبی

شک‌های صحیح

شک در عدد رکعت‌های نمازهای چهار رکعتی در ۹ صورت صحیح است.

۱- شک میان دو و سه بعد از سر برداشتن از سجدهٔ دوم

۲- شک میان دو و چهار بعد از سر برداشتن از سجدهٔ دوم

۳- شک میان دو و سه و چهار بعد از سر برداشتن از سجدهٔ دوم

۴- شک میان چهار و پنج بعد از سر برداشتن از سجدهٔ دوم

۵- شک میان سه و چهار در هر جای نماز

۶- شک میان چهار و پنج در حال ایستاده

۷- شک میان سه و پنج در حال ایستاده

۸- شک میان سه و چهار و پنج در حال ایستاده

۹- شک میان پنج و شش در حال ایستاده

نماز احتیاط

نمازی یک یا دو رکعتی است که به سبب شک در تعداد رکعت‌های نمازهای چهار رکعتی واجب می‌شود. تعداد رکعت‌های نماز احتیاط (که برای شک در رکعت‌های نماز به جا آورده می‌شود) به تعداد کمبود احتمالی در نماز است، بنابراین در شک بین دو و چهار، دو رکعت نماز احتیاط، واجب است، و در شک بین سه و چهار، یک رکعت نماز احتیاط ایستاده یا دو رکعت نشسته واجب است.

سجدهٔ سهو

سجده سَهو، دو سجده پس از نماز واجب برای جبران برخی اشتباهات در نماز است. سجده سهو بلافاصله پس از سلام نماز به جا آورده می‌شود و بعد از سجده دوم تشهد و سلام لازم است. ذکر سجده سهو با ذکر سجده‌های نماز تفاوت دارد.

ذکر سجده سهو با ذکر سجده‌های نماز تفاوت دارد. در سجده سهو یکی از ذکرهای زیر خوانده می‌شود:

«بِسْمِ اللّهِ وَ بِاللّهِ، اَلسّلامُ عَلَیکَ اَیهَا النَّبِی وَ رَحْمَةُ اللّهِ وَ بَرَکاتُهُ»

«بِسْمِ اللّهِ وَ بِاللّهِ، اَللّهُمّ صَلِّ عَلَی مُحَمّدٍ و آلِ مُحَمّدٍ»

«بِسْمِ اللّهِ وَ بِاللّهِ وَ صَلَّی اللّهُ عَلَی مُحَمّدٍ وَ آلِهِ»

حرف‌زدن غیرعمدی در نماز، فراموش‌کردن یک سجده و گفتن غیرعمدی سلام نماز در جایی که نباید گفت، ازجمله مواردی است که باعث واجب‌شدن سجده سهو می‌شود.

۳-۱- نماز جمعه

نماز جمعه که در روزهای جمعه به جای نماز ظهر خوانده می‌شود، در عصر حاضر (زمان غیبت امام عجل الله تعالی فرجه الشریف) واجب تخییری است، ولی در این زمان که حکومت عدل اسلامی در ایران برپا است، احتیاط مستحب آن است که حتی المقدور نماز جمعه ترک نشود.

معنای واجب تخییری این است که مکلف در ادای فریضهٔ واجب ظهر روز جمعه، بین خواندن نماز جمعه یا نماز ظهر مخیّر است.

شرایط نماز جمعه

۱- به جماعت خواندن

۲- حداقل پنج نفر بودن، یک نفر امام و چهار نفر مأموم

۳- رعایت تمام شرایطی که در نماز جماعت معتبر است، مثل اتصال صفوف

۴- بین دو (مکان) نماز جمعه، حداقل یک فرسخ فاصله بودن

یک فرسخ حدود ۵۱۲۵ متر می باشد .

وقت نماز جمعه

وقت نماز جمعه از اول زوال خورشید (اول ظهر) شروع می‌شود و احتیاط (واجب) آن است که آن را از اوایل عرفی وقت نماز ظهر به تأخیر نیندازند.

کیفیت نماز جمعه

نماز جمعه دو رکعت است مانند نماز صبح، ولی دو خطبه دارد که توسط امام جمعه قبل از نماز ایراد می‌شود.

بنابر احتیاط باید قرائت نماز جمعه با صدای بلند خوانده شود، و مستحب است در رکعت اول سورهٔ جمعه و در رکعت دوم، سورهٔ منافقون خوانده شود، و همچنین خواندن دو قنوت یکی در رکعت اول پیش از رکوع و دیگری در رکعت دوم پس از رکوع مستحب است.

هر یک از خطبه ها باید مشتمل بر امور زیر باشد: ۱- حمد و ثنای الهی. ۲- صلوات بر محمّد و آل محمّد. ۳- وعظ و ارشاد و سفارش به تقوای الهی. ۴- خواندن یک سوره کوتاه در هر خطبه مانند سوره قل هو اللّه، قل یا أیّها الکافرون یا سوره والعصر (بنابر احتیاط واجب). ۵- بنابر احتیاط واجب برای خود و مؤمنین و مؤمنات استغفار کند و در خطبه دوم ائمّه هدی (ع) را هنگام صلوات و درود یک یک نام ببرد. بنابراین خطبه اوّل شامل پنج قسمت و خطبه دوم شامل شش قسمت است. امام باید خطبه‌ها را در حال قیام بخواند و میان دو خطبه جلوس مختصری بنماید و صدای خود را در حدّ مقدور به نمازگزاران برساند و وعظ و ارشاد را به زبان قابل فهم برای مردم ایراد کند.

۳-۲- نماز مسافر

در سفر باید نماز چهار رکعتی را با شرایطی که ذکر خواهد شد، قصر (دو رکعت) خواند. وجوب قصر فقط در خصوص نمازهای چهار رکعتی است که عبارت از نمازهای ظهر و عصر و عشا است، و نماز صبح و مغرب قصر نمی‌شود.

شرایط نماز مسافر

مسافر با هشت شرط باید نمازهای چهار رکعتی را دو رکعت به جا آورد:

شرط اول: سفر او به مقدار مسافت شرعی باشد یعنی رفتن یا برگشتن و یا رفت و برگشت او روی هم هشت فرسخ باشد، مشروط به این که رفتن او کمتر از چهار فرسخ نباشد.

شرط دوم: از اول مسافرت، قصد پیمودن هشت فرسخ را داشته باشد. بنابراین اگر از ابتدا قصد پیمودن هشت فرسخ را نداشته و یا قصد پیمودن کمتر از آن را داشته باشد و بعد از رسیدن به مقصد تصمیم بگیرد به جایی برود که فاصلهٔ آن با مکان اول کمتر از مسافت شرعی است، ولی از منزل تا آنجا به اندازهٔ مسافت شرعی است، باید نمازش را تمام بخواند.

شرط سوم: در بین راه از قصد خود مبنی بر پیمودن مسافت شرعی برنگردد، بنابراین اگر در بین راه، پیش از رسیدن به چهار فرسخ از قصد خود برگردد یا مردد شود، حکم سفر بعد از آن بر او جاری نمی‌شود، هر چند نمازهایی که پس از خروج از حد ترخص قبل از عدول از قصد خود به صورت شکسته خوانده، بنابر احتیاط واجب باید دوباره به صورت تمام در وقت اعاده و در خارج وقت قضا کند.

شرط چهارم: از ابتدای سفر یا در بین سفر قصد نکند که قبل از رسیدن به مسافت شرعی از وطن خود عبور کند یا در محلی ده روز یا بیشتر بماند.

شرط پنجم: سفر از نظر شرعی برای او جایز باشد، بنابراین اگر سفر او معصیت و حرام باشد، اعم از این که خود سفر حرام باشد، مثل فرار از جنگ یا هدف از سفر، کار حرامی باشد، مثل سفر برای راهزنی، حکم سفر را ندارد و نماز تمام است.

شرط ششم: مسافر از کسانی که خانه به دوش هستند، نباشد، مانند بعضی از صحرانشینان که محل زندگی ثابتی ندارند، بلکه در بیابان‌ها گردش می‌کنند و هر جا آب و علف و چراگاه پیدا کنند، می‌مانند.

شرط هفتم: مسافرت را شغل خود قرار نداده باشد، مانند باربر، راننده و ملوان و غیره، و کسی که شغل او در سفر است، ملحق به اینها است.

شرط هشتم: به حد ترخص برسد و منظور از حد ترخص، مکانیست که در آنجا اذان متعارف و بدون بلندگوی شهر شنیده نمی‌شود.

۳-۳- نماز قضا

هر کس نماز واجب را در وقت آن ترک کند باید قضای آن را به جا آورد، هر چند در تمام وقت نماز، خواب بوده یا به واسطهٔ بیماری یا مستی، نماز را نخوانده باشد.

احکام نماز قضا

۱- کسی که در تمام وقت، بدون اختیار، بی هوش بوده، همچنین کافری که مسلمان شده و زنی که در تمام وقت نماز، در حال حیض یا نفاس بوده، قضا بر او واجب نیست.

۲- هرگاه بعد از وقت نماز بفهمد نمازی را که خوانده باطل بوده باید آن را قضا کند.

۳- در نماز قضا ترتیب واجب نیست جز در میان قضای ظهر و عصر و مغرب و عشا از یک روز.

۴- اگر شخصی سه بار غسل جنابت کند، مثلاً در روزهای بیستم، بیست و پنجم و بیست و هفتم ماه و بعد یقین کند که یکی از آن غسل‌ها باطل بوده است بنابر احتیاط واجب باید نمازها را به طوری که یقین به فراغت ذمه پیدا کند قضا نماید

۵- نوافل و نمازهای مستحب به جای نماز قضا محسوب نمی شود.

نماز استیجاری

۱- هیچ کس نمی تواند نماز قضای دیگری را که در حال حیات است به جا آورد، هر چند او از خواندن نماز قضا عاجز باشد.

۲- در نماز استیجاری ذکر خصوصیات میت لازم نیست، و رعایت ترتیب فقط بین نمازهای ظهر و عصر یک روز و مغرب و عشا یک روز شرط است.

نماز قضای پدر و مادر

۱- بر پسر بزرگ واجب است که نمازهایی که از پدر و بنابر احتیاط واجب از مادرش فوت شده بعد از مرگ آنها به جا آورد.

۲- منظور از پسر بزرگ، بزرگترین پسری که بعد از مرگ پدر و مادر در حال حیات است می‌باشد.

۳- هرگاه شخص دیگری نمازهای پدر و مادر را قضا کند، از پسر بزرگ ساقط می‌شود

۴- اگر پسر بزرگ پس از فوت پدر و مادر از دنیا برود بر دیگران تکلیفی نیست.

۳-۴- نماز آیات

اسباب شرعی وجوب نماز آیات

نماز آیات در چهار صورت واجب می شود:

۱- کسوف خورشید، اگرچه مقدار کمی از آن گرفته شود

۲- خسوف ماه، اگرچه مقدار کمی از آن گرفته شود.

۳- زلزله

۴- هر حادثهٔ غیر عادی آسمانی که باعث ترس بیشتر مردم شود، مانند بادهای سیاه و سرخ و صاعقه.

توجه: در غیر از کسوف و خسوف و زلزله باید آن حادثه، موجب ترس و وحشت بیشتر مردم شود، و حادثه‌ای که ترس آور نباشد و یا موجب ترس و وحشت برخی افراد گردد، سبب وجوب نماز آیات نیست. وجوب نماز آیات مختص کسانی است که در شهر وقوع حادثه هستند.

وقت نماز آیات

۱- وقت وجوب نماز آیات در خورشید و ماه گرفتگی از زمانی است که خورشید یا ماه شروع به گرفتن می‌کند و بنابر احتیاط واجب نباید نماز را به قدری تأخیر انداخت که شروع به باز شدن کند

۲- اگر مکلف، نماز آیات را به قدری تأخیر بیندازد که خورشید یا ماه شروع به باز شدن کند، باید نماز را به قصد قربت ؛ بدون نیّت ادا یا قضا (به قصد ما فی الذمه) به جا آورد ؛ ولی اگر نماز را تا باز شدن کامل آن به تأخیر اندازد، باید نماز را به نیّت قضا بخواند.

۳- هنگامی که زلزله، رعد و برق و مانند آن، (که مدت زمان وقوعش کم است) اتفاق می افتد، بنابر احتیاط مکلف باید فوراً نماز آیات بخواند و اگر تأخیر بیاندازد، باید آن را تا آخر عمر بدون قصد اداء و قضا (به قصد ما فی الذمه) به جا آورد.

۴- کسی که هنگام گرفتن ماه یا خورشید اصلاً مطلع نشود و بعد از باز شدن آن بفهمد، درصورتی که گرفتگی کامل بوده، باید قضای نماز آیات را بخواند ولی اگر فقط مقداری از آن گرفته بوده، قضا بر او واجب نیست.

۵- کسی که از خورشید گرفتگی و ماه گرفتگی در وقت آن مطلع شده ولی نماز آیات را (هر چند بر اثر فراموشی) نخوانده، باید قضای آن را بخواند، هر چند تمام آن نگرفته باشد.

۶- اگر از سایر حوادث (به جز خورشید گرفتگی و ماه گرفتگی) در وقت آن مطلع شود و نماز آیات را هر چند بر اثر فراموشی نخواند، باید نماز آیات را بخواند و اگر در وقت آن مطلع نشده و پس از حادثه فهمیده باشد، احتیاط واجب آن است که آن را بخواند.

کیفیت ادای نماز آیات

نماز آیات دو رکعت است که هر رکعت آن پنج رکوع و دو سجده دارد و به چند صورت می‌توان آن را به جا آورد.

صورت اول: بعد از نیّت و تکبیرة الاحرام، حمد و سوره خوانده شود و به رکوع برود، سپس سر از رکوع برداشته و دوباره حمد و سوره را بخواند و تکرار نماید تا یک رکعت پنج رکوعی که قبل از هر رکوعی حمد و سوره خوانده است انجام دهد، سپس به سجده رفته و دو سجده نماید و بعد برای رکعت دوم قیام کند و مانند رکعت اول انجام دهد و دو سجده را به جا آورد و بعد از آن تشهد بخواند و سلام دهد.

صورت دوم: بعد از نیّت و تکبیرة الاحرام، حمد و یک قسمت از سوره را (چه یک آیه باشد یا کمتر و یا بیشتر) قرائت کرده و رکوع کند، سپس سر از رکوع بردارد و بدون این که حمد بخواند قسمت دیگری از آن سوره را بخواند و به رکوع رود، و همین طور تا رکوع پنجم ادامه دهد تا سوره‌ای که پیش از هر رکوع، یک قسمت از آن را قرائت کرده، قبل از رکوع آخر تمام شود، سپس رکوع پنجم را به جا آورد و به سجده رود و پس از اتمام دو سجده، برای رکعت دوم قیام نماید و مانند رکعت اول انجام دهد، تا تشهد بخواند و سلام دهد.

۳-۵- نماز عید فطر و قربان

نماز عید فطر و قربان در عصر حاضر (که زمان غیبت کبری است) واجب نیست، بلکه مستحب است.

نماز عید فطر و قربان دو رکعت است:

رکعت اول: بعد از خواندن حمد و سوره باید پنج تکبیر بگوید و بعد از هر تکبیر یک قنوت بخواند و بعد از قنوت پنجم تکبیر دیگری بگوید و به رکوع رود، بعد دو سجده به جا آورد و برخیزد.

رکعت دوم: چهار تکبیر بگوید و بعد از هر تکبیر قنوت بخواند و تکبیر پنجم را بگوید و به رکوع رود و بعد از رکوع، دو سجده به جا آورد و تشهد بخواند و سلام گوید.

احکام نماز عید

۱- کوتاه یا طولانی خواندن قنوت‌های نماز عید اشکالی ندارد و موجب بطلان نماز نمی‌شود، ولی کم یا زیاد کردن تعداد آنها جایز نیست.

۲- نماز عید اقامه ندارد و اگر امام جماعت برای نماز عید اقامه به جا آورد به صحت نماز او و مأمومین ضرری نمی رساند.

۳- جایز است نمایندگان ولی فقیه که از طرف وی مجاز در اقامهٔ نماز عید هستند و همچنین ائمهٔ جمعهٔ منصوب از طرف او نماز عید را در عصر حاضر (که امام (عجل الله تعالی فرجه الشریف) غایب است) به صورت جماعت اقامه نمایند.

۴- نماز عید قضا ندارد.

۵- تکرار نماز جماعت به خاطر مأمومین دیگر در نماز عید اشکال دارد.

۳-۶- نماز جماعت

نماز جماعت از مهمترین مستحبات و از بزرگترین شعایر اسلامی است و دست کم با دو نفر (یک امام و یک مأموم) منعقد می‌شود. اگر امام جماعت بدون قصد امامت، مشغول نماز شود، نماز وی و اقتدای دیگران به او اشکال ندارد، و به عبارت دیگر در تحقق جماعت، فقط کافی است که مأموم نیت اقتدا داشته باشد و نیت امامت برای امام، معتبر نیست، هر چند درک فضیلت نماز جماعت برای امام در صورتی است که قصد امامت و جماعت کند.

شرایط نماز جماعت

۱- نبودن حایل

۲- بلندتر نبودن جای ایستادن امام از مأموم

۳- نبودن فاصله میان امام و مأموم

۴- جلوتر نایستادن مأموم از امام

برخی از احکام نماز جماعت

۱- قرائت حمد و سوره برای مأموم در نمازهای ظهر و عصر بنابر احتیاط واجب جایز نیست.

۲- اگر مأموم در نماز صبح و رکعت اوّل و دوم نمازمغرب و عشا، حمد و سورهٔ امام جماعت را بشنود، هر چند کلمات آن را تشخیص ندهد، نباید حمد و سوره را بخواند و نیز در صورتی که بعضی از کلمات حمد و سورهٔ امام را بشنود، بنابراحتیاط واجب نباید آن را بخواند ولی اگر صدای امام را نمی شنود، مستحب است حمد و سوره را آهسته بخواند و چنانچه سهواً بلند خواند، اشکال ندارد.

۳- مأموم باید افعال نماز را با امام یا کمی دیرتر از امام به جا آورد و اگر عمداً از امام جماعت جلو بیفتد یا مدتی بعد از او (به نحوی که متابعت از امام صدق نکند) انجام دهد، نمازش فرادا می شود.

۴- اقتدا به اهل سنت برای رعایت وحدت اسلامی جایز است.

احکام دیر رسیدن به نماز جماعت

در هر رکعت، تنها در بین قرائت و در رکوع می‌توان به «امام» اقتدا کرد، پس اگر به رکوع امام جماعت نرسد، باید در رکعت بعد اقتدا کند، و اگر تنها به رکوع امام جماعت هم برسد، یک رکعت به حساب می‌آید.

حالت‌های مختلف برای پیوستن به نماز جماعت:

رکعت اوّل

- در بین قرائت: مأموم حمد و سوره را نمی‌خواند و بقیّه اعمال را با امام جماعت بجا می‌آورد.

- در رکوع: رکوع و بقیّه اعمال را با امام جماعت بجا می‌آورد.

رکعت دوم

۱- در بین قرائت: مأموم حمد و سوره را نمی‌خواند و با امام، قنوت و رکوع و سجده را بجا می‌آورد و آنگاه که امام جماعت تشهّد می‌خواند، بنابراحتیاط واجب باید به صورت نیم خیز، بنشیند و اگر نماز دو رکعتی است بعد از سلام امام یک رکعت دیگر به تنهایی بخواند و نماز را تمام کند و اگر سه یا چهار رکعتی است، در رکعت دوم که امام جماعت در رکعت سوم می‌باشد، حمد و سوره را خودش آهسته بخواند و آنگاه که امام جماعت رکعت سوم را تمام کرد، و برای رکعت چهارم برمی‌خیزد، مأموم باید پس از دو سجده، تشهّد بخواند، و برای خواندن رکعت سوم برخیزد و در رکعت آخر نماز که امام جماعت با تشهّد و سلام، نماز را به پایان می‌برد او نیم خیز می‌نشیند، سپس یک رکعت دیگر را خودش می‌خواند.

۲- در رکوع: رکوع را با امام جماعت بجا می‌آورد و بقیّه نماز را همانگونه که گفته شد، انجام می‌دهد.

رکعت سوم

۱- در بین قرائت: زمانی که می‌داند اگر اقتدا کند، برای خواندنِ حمد و سوره و یا حمد تنها وقت دارد، می‌تواند اقتدا کند و باید حمد و سوره و اگر امام به رکوع رفت فقط حمد را بخواند، ولی اگر می‌داند فرصت ندارد، باید صبر کند تا امام جماعت به رکوع رود، سپس به او اقتدا کند.

۲- در رکـوع: چنانچـه در رکـوع اقتـدا کنـد، رکـوع را بـا امـام بجـا مـی‌آورد و حمـد و سـوره بـرای آن رکعـت لازم نیسـت و بقیـه نمـاز را همانگونـه کـه قبـلاً بیـان شـد بجـا مـی‌آورد.

رکعت چهارم

۱- در بیـن قرائـت: حکـم اقتـدا در رکعـت سـوم را دارد، و آنـگاه کـه امـام جماعـت در رکعـت آخـر نمـاز بـرای تشـهّد و سـلام می‌نشـیند، مأمـوم بطـور نیـم خیـز بنشـیند تـا تشـهّد و سـلام امـام جماعـت تمـام شـود و سـپس برخیـزد و بقیّـه نمـاز را خـودش بخوانـد.

۲- در رکـوع: رکـوع و سـجده‌ها را بـا امـام بجـا مـی‌آورد، (اکنـون رکعـت چهـارم امـام و رکعـت اوّل مأمـوم اسـت) و بقیّـه نمـاز را همانگونـه کـه در مسـأله قبـل گذشـت انجـام می‌دهـد.

شرایط امام جماعت
- بنابر احتیاط، بالغ بودن
- عاقل بودن
- عادل بودن
- حلال زاده بودن
- شیعهٔ دوازده امامی بودن
- نماز را صحیح خواندن
- مرد بودن (البته در صورتی که مأموم مرد باشد)

۳-۷- سؤالات فصل سه

۶۹ نماز غفیله چیست؟
یکی از نمازهای مستحبی است که بین نماز مغرب و عشا خوانده می‌شود.

۷۰ کدام نماز قنوت ندارد؟
نماز میت

۷۱ واجبات نماز کدامند؟
نیت، تکبیرهٔ الاحرام، قیام، قرائت، رکوع، سجود، ذکر، تشهد، سلام، ترتیب، موالات

۷۲ شکستن نماز از روی اختیار چه حکمی دارد؟
حرام است.

۷۳ آیا نماز مستحبی را می‌توان به جماعت خواند؟
به استثنای نمازهای عید فطر و قربان و نماز باران، باقی را نمی‌توان به جماعت خواند.

۷۴ اگر یکی از شکیات صحیح پیش آید، نمازگزار می‌تواند نماز را به هم بزند؟
نه، اگر نماز را برهم زند، معصیت کرده است.

۷۵ شرایط لباس نمازگزار چیست؟
۱- پاک باشد.
۲- غصبی نباشد (مباح باشد).
۳- از اجزای مردار نباشد.
۴-از حیوان حرام گوشت نباشد.
۵- لباس مرد از طلا نباشد.
۶- لباس مرد از ابریشم خالص نباشد.

۷۶ در نماز آیات چند رکوع وجود دارد؟
ده رکوع

۷۷ حد ترخص چیست؟
منظور از حد ترخص، مکانی است که در آنجا اذان متعارف و بدون بلندگوی شهر شنیده نمی‌شود.

۷۸ نمازهای واجب کدامند و چند رکعت هستند؟
۱- نماز صبح: دو رکعت
۲- نماز ظهر: چهار رکعت
۳- نماز عصر: چهار رکعت
۴- نماز مغرب: سه رکعت
۵- نماز عشا: چهار رکعت

۷۹ اگر مسافری در بین راه از قصد خود برای سفر بیش از ۸ فرسخ برگردد، نماز او چگونه می‌شود؟
باید کامل بخواند.

۸۰ خواندن کدام سوره‌ها به جای توحید در رکعت‌های اول و دوم نماز جمعه مستحب است؟
جمعه و منافقون

۸۱ یک نماز چهار رکعتی بخوانید.
لازم است نمازی چهار رکعتی (مانند نماز قضا) را به طور صحیح بخوانید.

۸۲ نماز ادا چیست؟
نمازی که در وقت خودش خوانده می‌شود.

۸۳ نماز آیات چند رکعت است؟
دو رکعت

۸۴ چه چیزهایی باعث وجوب نماز آیات می‌شوند؟
۱- کسوف خورشید، اگرچه مقدار کمی از آن گرفته شود.
۲- خسوف ماه، اگرچه مقدار کمی از آن گرفته شود.
۳- زلزله
۴- هر حادثهٔ غیر عادی آسمانی که باعث ترس بیشتر مردم شود، مانند بادهای سیاه و سرخ و صاعقه.

۸۵ کدام نمازها اقامه دارند؟
نمازهای یومیه

۸۶ قنوت را در نماز جمعه چه موقع می‌خوانند؟
یک قنوت قبل از رکوع اول و یک قنوت بعد از رکوع دوم

۸۷ ارکان نماز کدامند؟
نیت، تکبیر، قیام، رکوع و دو سجده

۸۸ تفاوت ارکان و واجبات نماز در چیست؟
واجبات نماز اگر از روی سهو کم و زیاد شوند، نماز باطل نمی‌شود، ولی در صورت کم و زیاد شدن ارکان، در هر صورتی نماز باطل است.

۸۹ نماز جمعه در جای کدام نماز یومیه خوانده می‌شود؟
نماز ظهر

۹۰ نماز مغرب را بخوانید.
لازم است نماز مغرب (مانند قضای نماز مغرب) را به طور صحیح بخوانید.

۹۱ تشهد و سلام را بخوانید.
لازم است تشهد و سلام را به طور صحیح بخوانید.

۹۲ آیا به زبان نیاوردن نیت در اعمال، آنها را باطل می‌کند؟
خیر، به زبان آوردن نیت واجب نیست.

۹۳ اگر کسی بیش از ۸ فرسخ سفر نماید، در چه صورت نمی‌تواند نمازش را شکسته بخواند؟
اگر دائم السفر باشد یا شغلش در سفر باشد یا نیت ماندن بیش از ده روز را داشته باشد.

۹۴ چه چیزهایی باعث باطل شدن نماز می‌شوند؟
۱- از بین رفتن یکی از شرایطی که باید در حال نماز رعایت شود، مثل غصبی نبودن مکان

۲- باطل شدن وضو یا غسل یا تیمم
۳- رو گرداندن از قبله
۴- حرف زدن
۵- روی هم گذاشتن دست‌ها در جلوی بدن
۶- آمین گفتن بعد از حمد
۷- خندیدن
۸- گریه کردن برای امور دنیوی
۹- به هم خوردن صورت نماز، مانند کف زدن و به هوا پریدن
۱۰- خوردن و آشامیدن
۱۱- شک هایی که نماز را باطل می کند.
۱۲- کم و زیاد کردن عمدی یا سهوی ارکان، مانند کم و زیاد کردن رکوع، و همچنین کم و زیاد کردن عمدی واجبات غیر رکنی.

۹۵ در نماز اعیاد حداقل چند نفر باید حاضر باشند؟
پنج نفر؛ امام و چهار مأموم

۹۶ بر چه چیزهایی می‌شود سجده کرد؟
سنگ، سنگ آهک، سنگ گچ، سفال، سیمان

۹۷ نماز جمعه چند رکعت است؟
دو رکعت

۹۸ تفاوت نماز احتیاط با سایر نمازها در چیست؟
به احتیاط نیت آن را به زبان نیاورد، سوره و قنوت ندارد و سورهٔ حمد به احتیاط آهسته خوانده شود.

۹۹ کدام نمازهای مسافر قصر می‌شوند؟
نمازهای چهار رکعتی، یعنی، ظهر، عصر و عشاء قصر یعنی دو رکعتی می‌شوند.

۱۰۰ بجا آوردن نماز فرد پس از فوت بر چه کسی واجب است؟
پسر بزرگترش که در قید حیات است.

۱۰۱ در نماز جماعت حداقل چند نفر باید حاضر باشند؟
دو نفر؛ امام و مأموم

۱۰۲ نماز جمعه چگونه خوانده می‌شود؟
نماز جمعه دو رکعت است مانند نماز صبح، ولی دو خطبه دارد که توسط امام جمعه قبل از نماز ایراد می‌شود.

۱۰۳ فاصلهٔ دو نماز جمعه چقدر باید باشد؟
یک فرسخ

۱۰۴ کدام شک‌ها در نماز اعتبار ندارند؟
۱- شک بعد از محل، مثل این که بعد از داخل شدن در رکوع، شک در حمد و سوره کند.
۲- شک بعد از سلام
۳- شک بعد از گذشتن وقت نماز
۴- شک کثیر الشک یعنی کسی که زیاد شک می کند
۵- شک امام و مأموم
۶- شک در نمازهای مستحبی

۱۰۵ شک در شمارهٔ رکعت‌های نماز دو رکعتی چه حکمی دارد؟
نماز را باطل می‌کند.

۱۰۶ تنها خواندن نماز جمعه امکان پذیر است؟
خیر، نماز جمعه باید به جماعت خوانده شود.

۱۰۷ نمازی که به تنهایی خوانده می‌شود، چه نام دارد؟
نماز فرادا

۱۰۸ نماز احتیاط چیست؟

نمازی یک یا دو رکعتی است که به سبب شک در تعداد رکعت‌های نمازهای چهار رکعتی واجب می‌شود.

۱۰۹ اگر در رکعت دوم نماز به جماعت برسیم نحوه اتصال به نماز جماعت چگونه است؟

۱- در بین قرائت: مأموم حمد و سوره را نمی‌خواند و با امام، قنوت و رکوع و سجده را بجا می‌آورد و آنگاه که امام جماعت تشهّد می‌خواند، بنابراحتیاط واجب باید به صورت نیم خیز، بنشیند و اگر نماز دو رکعتی است بعد از سلام امام یک رکعت دیگر به تنهایی بخواند و نماز را تمام کند و اگر سه یا چهار رکعتی است، در رکعت دوم که امام جماعت در رکعت سوم می‌باشد، حمد و سوره را خودش آهسته بخواند و آنگاه که امام جماعت رکعت سوم را تمام کرد، و برای رکعت چهارم برمی‌خیزد، مأموم باید پس از دو سجده، تشهّد بخواند، و برای خواندن رکعت سوم برخیزد و در رکعت آخر نماز که امام جماعت با تشهّد و سلام، نماز را به پایان می‌برد او نیم خیز می‌نشیند، سپس یک رکعت دیگر را خودش می‌خواند.

۲- در رکوع: رکوع را با امام جماعت بجا می‌آورد و بقیّه نماز را همانگونه که گفته شد، انجام می‌دهد.

۱۱۰ تسبیحات اربعه کدام قسمت از نماز است؟ آن را بگویید.

تسبیحات اربعه، چهار ذکری است که در نمازهای روزانه سه یا چهار رکعتی، در رکعت سوم و چهارم و در برخی اذکار خوانده می‌شود. این چهار ذکر عبارتند از: «سُبْحانَ اللهِ، وَ الْحَمْدُ لِلّهِ، وَ لا إلهَ إلاّ اللهُ، وَ اللهُ أکْبَرُ»

ذکر سجدهٔ سهو را بگویید.

برای سجده سهو چند ذکر وجود دارد، مثل:

«بِسْمِ اللّـهِ وَ بِاللّـهِ، اَللّـهُمَّ صَلِّ عَلَی مُحَمَّدٍ و آلِ مُحَمَّدٍ»

۱۱۱ خطبه‌های نماز جمعه راجع به چه موضوعاتی است؟

هر یک از خطبه ها باید مشتمل بر امور زیر باشد: ۱- حمد و ثنای الهی. ۲- صلوات بر محمّد و آل محمّد. ۳- وعظ و ارشاد و سفارش به تقوای الهی. ۴- خواندن یک سوره کوتاه در هر خطبه مانند سوره قل هو اللّه، قل یا أیّها الکافرون یا سوره والعصر (بنابر احتیاط واجب). ۵- بنابر احتیاط واجب برای خود و مؤمنین و مؤمنات استغفار کند و در خطبه دوم ائمّه هدی (ع) را هنگام صلوات و درود یک یک نام ببرد. بنابراین خطبه اوّل شامل پنج قسمت و خطبه دوم شامل شش قسمت است. امام باید خطبه‌ها را در حال قیام بخواند و میان دو خطبه جلوس مختصری بنماید و صدای خود را در حدّ مقدور به نمازگزاران برساند و وعظ و ارشاد را به زبان قابل فهم برای مردم ایراد کند.

۱۱۲ ذکر سجدهٔ واجب را بگویید.

ذکر گفتن در سجده واجب است و احتیاط واجب آن است که حدّاقل سه مرتبه «سُبْحانَ اللّهِ» یا یک مرتبه «سُبْحانَ رِبِّیَ الْأَعْلی وَ بِحَمْدِهِ» بگوید و هرچه بیشتر بگوید بهتر است.

۱۱۳ ذکر قنوت نماز را بخوانید.

خواندن برخی از آیات قرآن و اذکار توصیه شده است که مانند:

آیه «رَبَّنَا آتِنَا فِی الدُّنْیَا حَسَنَةً وَفِی الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ»

۱۱۴ آیا با فراموشی رکوع، نماز باطل می‌شود؟

بله، زیرا رکوع از ارکان نماز است.

۱۱۵ نماز آیات چه وقت قضا می‌شود؟

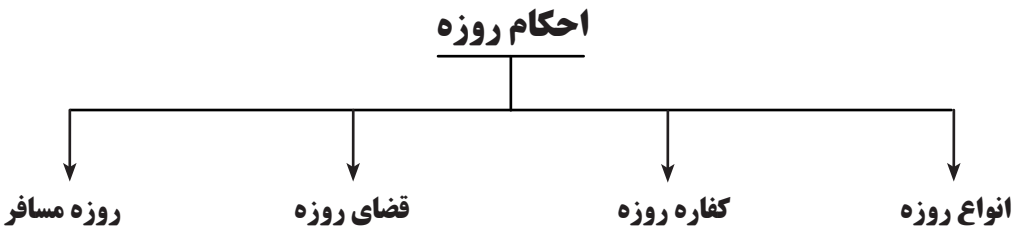
- اگر مکلف، نماز آیات را به قدری تأخیر بیندازد که خورشید یا ماه شروع به باز شدن کند، باید نماز را به قصد قربت ؛ بدون نیّت ادا یا قضا (به قصد ما فی الذمه) به جا آورد ؛ ولی اگر نماز را تا باز شدن کامل آن به تأخیر اندازد، باید نماز را به نیّت قضا بخواند.
- هنگامی که زلزله، رعد و برق و مانند آن، (که مدت زمان وقوعش کم است) اتفاق می افتد، بنابر احتیاط مکلف باید فوراً نماز آیات بخواند و اگر تأخیر بیاندازد، باید آن را تا آخر عمر بدون قصد اداء و قضا (به قصد ما فی الذمه) به جا آورد.
- کسی که هنگام گرفتن ماه یا خورشید اصلاً مطلع نشود و بعد از باز شدن آن بفهمد، درصورتی که گرفتگی کامل بوده، باید قضای نماز آیات را بخواند ولی اگر فقط مقداری از آن گرفته بوده، قضا بر او واجب نیست.
- کسی که از خورشید گرفتگی و ماه گرفتگی در وقت آن مطلع شده ولی نماز آیات را (هر چند بر اثر فراموشی) نخوانده، باید قضای آن را بخواند، هر چند تمام آن نگرفته باشد.

۱۱۶ ذکر رکوع نماز را بگویید.

در رکوع واجب است ذکر بگوید، ذکر رکوع بنابر احتیاط واجب سه مرتبه «سُبْحانَ اللّهِ» یا یک مرتبه «سُبْحانَ رِبِّیَ الْعَظِیمِ وَ بِحَمْدِهِ» است که باید به عربی صحیح گفته شود.

۱۱۷ نماز وتر رو چگونه است؟

تنها نمازِ یک رکعتی مستحبی است. از نظر بعضی شروع این نماز با هفت تکبیر مستحب دانسته شده است. پس از سوره حمد نیز خواندن سوره توحید مستحب است. همچنین می‌توان بعد از سوره حمد سه بار سوره توحید را به همراه سوره فلق و سوره ناس قرائت کرد.



روزه در شرع مقدس اسلام آن است که انسان در تمام روز از طلوع فجر تا مغرب با قصد اطاعت از فرمان خداوند از خوردن و آشامیدن و چیزهای دیگری که به تفصیل گفته خواهد شد، خودداری کند.

توجه معیار شرعی در مورد وقت روزه، فجر صادق است نه کاذب، و احراز آن موکول به تشخیص مکلف است. لازم است جهت رعایت احتیاط در امساک روزه، همزمان با شروع اذان صبح از رسانه‌ها برای روزه امساک نمایند. هرگاه برای روزه‌دار اطمینان حاصل شود که اذان از هنگام داخل شدن وقت شروع شده جایز است به صِرف شروع اذان، افطار نماید و صبر تا پایان اذان لازم نیست.

۴-۱- انواع روزه

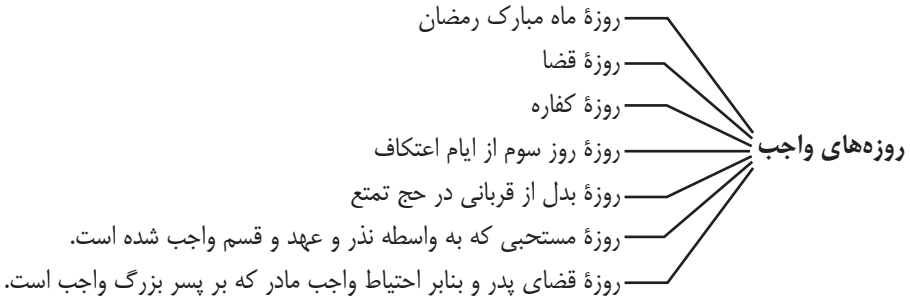
روزه بر چهار حالت است.

۱- روزهٔ واجب، مثل روزهٔ ماه مبارک رمضان

۲- روزهٔ مستحب، مثل روزهٔ ماه رجب و شعبان

۳- روزهٔ مکروه، مثل روزهٔ روز عرفه در صورتی که موجب ضعفی شود که مانع از اعمال عرفه گردد.

۴- روزهٔ حرام، مثل روزهٔ عید فطر (اول ماه شوال) و قربان (دهم ماه ذی الحجه)





نیت روزه

روزه مانند همهٔ عبادت‌های دیگر باید با نیت همراه باشد، بدین معنی که خودداری انسان از خوردن و آشامیدن و سایر چیزهای باطل کنندهٔ روزه، به خاطر دستور خداوند باشد و همین که چنین عزمی در او باشد، کافی است و لازم نیست آن را بر زبان بیاورد.

مفطرات روزه (کاری که روزه را باطل می‌کند.)

۱- خوردن و آشامیدن

۲- آمیزش جنسی

۳- استمنا (خود ارضایی جنسی)

۴- دروغ بستن به خدا و پیامبران و معصومین (علیهم الصلاه و السلام)) (بنابر احتیاط واجب)

۵- رساندن غبار غلیظ به حلق (بنا بر احتیاط واجب)

۶- فرو بردن تمام سر در آب (بنا بر احتیاط واجب)

۷- باقی ماندن بر جنابت و حیض و نفاس تا اذان صبح

۸- اماله (تنقیه) کردن با چیزهای روان و مایع

۹- قی کردن عمدی

۴-۲- کفاره افطار عمدی روزه ماه مبارک رمضان

هرگاه در ماه مبارک رمضان کارهایی که روزه را باطل می‌کند را از روی عمد و اختیار و بدون عذر شرعی انجام دهد، علاوه بر این که روزهٔ او باطل می‌شود و قضا دارد، کفاره نیز بر او واجب است اعم از این که هنگام انجام مفطر، عالم به وجوب کفاره باشد یا نه.

توجه

- اگر به سبب بی اطلاعی از حکم شرعی، کاری را انجام دهد که روزه را باطل می‌کند، مثل این که نمی‌دانست سر زیر آب کردن روزه را باطل می‌کند و سر زیر آب کرد، روزه‌اش باطل است و باید آن را قضا کند، ولی کفاره بر او واجب نیست.

- اگر به جهتی باطل کردن روزه برای او جایز یا واجب شود، مانند این که او را مجبور کنند کاری که روزه را باطل می‌کند، انجام دهد، یا برای نجات جان غریق خود را در آب بیندازد، در این صورت، کفاره بر او واجب نیست، ولی باید قضای آن روز را به جا آورد.

- اگر چیزی از اندرون روزه‌دار به دهان او برگردد، نباید آن را دوباره فرو برد، و اگر عمداً فرو ببرد قضا و کفاره بر او واجب است.

- در آمیزش جنسی روزهٔ هر دو نفر باطل است و بر هر دو قضا و کفاره واجب می شود.

مقدار کفاره و کیفیت آن

کفارهٔ افطار عمدی روزهٔ ماه مبارک رمضان در شرع اسلام یکی از سه چیز است.

۱- آزاد کردن یک برده

۲- دو ماه (شصت روز) روزه گرفتن

۳- شصت فقیر را غذا دادن.

احکام کفاره

۱- کسی که عمداً روزهٔ خود را باطل کرده، اگر پس از آن به سفر برود کفاره از او ساقط نمی‌شود.

۲- کسی که کفاره بر او واجب شده لازم نیست که آن را فوراً بدهد، ولی نباید به قدری تأخیر بیندازد که کوتاهی شمرده شود.

۳- کفارهٔ واجب را اگر چند سال بگذرد و ندهد، چیزی بر آن اضافه نمی شود.

۱- کسی که در روز ماه رمضان نیت روزه نمی‌کند، یا از روی ریا روزه می‌گیرد ولی هیچیک از کارهایی را که موجب باطل شدن روزه است انجام نمی‌دهد قضای آن روز بر او واجب است، ولی کفاره واجب نیست.

کفارهٔ افطار قضای ماه رمضان

کسی که قضای روزهٔ ماه رمضان را گرفته جایز نیست، بعد از ظهر روزه را باطل کند و اگر عمداً چنین کاری را انجام دهد، باید کفاره بپردازد. کفارهٔ افطار قضای ماه رمضان عبارت است از غذا دادن به ده فقیر و اگر نمی‌تواند سه روز، روزه بگیرد.

۴-۳- احکام قضای روزه

۱- کسی که یک یا چند روز بی‌هوش و در حال اغما بوده و فوت شده، لازم نیست قضای روزه آن روزها را به جا آورد.

۲- زن باید ایامی را که به خاطر عادت ماهیانه و یا زایمان روزه نگرفته، پس از ماه رمضان قضا کند.

۳- کسی که روزهٔ قضای ماه رمضان را به جا می‌آورد می‌تواند پیش از ظهر روزه را افطار کند، به شرط این که وقت برای قضای روزه، تنگ نباشد، و اگر وقت تنگ است؛ یعنی فقط به تعداد روزه‌های قضا تا ماه رمضان آینده وقت دارد، احتیاط آن است که روزه را پیش از ظهر هم باطل نکند.

۴- هرگاه به واسطهٔ بیماری، روزهٔ ماه رمضان را نگیرد و بیماری او تا ماه رمضان سال بعد طولانی شود، قضای روزه‌هایی را که نگرفته واجب نیست.

احکام روزه قضای پدر و مادر

روزه‌هایی که با عذر ترک شده: اگر پدر و نیز بنا به احتیاط واجب، مادر، روزه‌های خود را به خاطر عذری غیر از سفر به جا نیاورده و با این که می‌توانسته آن را قضا کند، قضا نیز نکرده است بر پسر بزرگ آنان واجب است که پس از مرگ آنان، خودش یا به وسیلهٔ اجیر قضای آن روزه را به جا بیاورد.

روزه‌هایی که پدر یا مادر عمداً به جا نیاورده‌اند: بنا بر احتیاط واجب باید به وسیلهٔ پسر بزرگ ـ شخصاً یا با اجیر ـ قضا شود.

۴-۴- احکام روزه مسافر

کسی که در ماه رمضان مسافر است، چنانچه نمازش قصر باشد، نباید در سفر روزه بگیرد و اگر نماز را در سفر چهار رکعتی می‌خواند (مانند مسافری که در مکانی قصد ماندن ده روز را دارد یا مسافرت شغل اوست) واجب است روزه بگیرد.

هرگاه روزه‌دار بعد از ظهر مسافرت کند، باید روزهٔ خود را نگهدارد، اما اگر پیش از ظهر مسافرت کند درصورتیکه از شب قبل قصد سفر کرده باشد روزه‌اش باطل است. ولی اگر در روز قصد سفر کرده است، بنابر احتیاط واجب باید روزه بگیرد و پس از ماه رمضان هم آن را قضا کند.

هرگاه مسافر پیش از ظهر وارد وطن شود یا به جایی برسد که قصد ده روز توقف دارد، چنانچه کاری که روزه را باطل می کند انجام نداده باشد باید روزه بگیرد و اگر انجام داده باید بعداً قضا کند، ولی اگر بعد از ظهر وارد شود نمی تواند روزه بگیرد.

مسافرت در ماه رمضان هر چند برای فرار از روزه باشد جایز است. البته بهتر است به سفر نرود مگر این که سفر برای کار نیکو یا لازمی باشد.

راه‌های ثابت شدن اول ماه

۱- رؤیت شخص مکلف

۲- شهادت دو فرد عادل، درصورتیکه جمع زیادی رؤیت هلال را انکار نکنند و گمان اشتباه در آن دو عادل تقویت نشود.

۳- شهرتی که مفید علم یا اطمینان باشد.

۴- گذشت سی روز از اول ماه قبل

۵- حکم حاکم شرع

توجه: رؤیت با وسیله، فرقی با رؤیت به طریق عادی ندارد و معتبر است. ملاک آن است که عنوان رؤیت محفوظ باشد، پس رؤیت با چشم و با عینک و با تلسکوپ محکوم به حکم واحدند. بلکه، رؤیت تصویر هلال از طریق انعکاس به رایانه که در آن صدق عنوان رؤیت معلوم نیست محل اشکال است.

اگر در شهری اول ماه ثابت شود، برای شهرهای دیگر که در افق باهم متحد هستند کفایت می کند.

۴-۵- سؤالات فصل چهار

۱۱۸ روزه گرفتن در چه روزهایی مکروه است؟
روز عرفه

۱۱۹ کدام روزه‌ها واجب هستند؟
۱- روزهٔ ماه مبارک رمضان
۲- روزهٔ قضا
۳- روزهٔ کفاره
۴- روزهٔ روز سوم از ایام اعتکاف
۵- روزهٔ بدل از قربانی در حج تمتع
۶- روزهٔ مستحبی که به واسطه نذر و عهد و قسم واجب شده است.
۷- روزهٔ قضای پدر و بنابر احتیاط واجب مادر که بر پسر بزرگ واجب است.

۱۲۰ اگر قضا و کفارهٔ روزه به عهدهٔ فردی باشد، کدام را اول باید انجام دهد؟
ترتیب ندارد.

۱۲۱ مسافرت به قصد نگرفتن روزه چه حکمی دارد؟
جایز ولی مکروه است. ولی بهتر است به قصد عمل نیکی باشد.

۱۲۲ اگر روزه‌دار بعدازظهر به سفر رود، می‌تواند روزه را افطار نماید؟
خیر باید روزه را کامل کند.

۱۲۳ اگر شخصی از روی ریا روزه بگیرد، چه حکمی دارد؟
قضا بر او واجب است ولی کفاره لازم نیست.

۱۲۴ مفطرات چه هستند؟
کارهایی که روزه را باطل می‌کنند.

۱۲۵ آیا قضای روزه‌هایی که زن به علت عادت ماهیانه یا زایمان نگرفته بر او واجب است؟
بله

۱۲۶ اول ماه رمضان از چه راه ثابت می‌شود؟
۱- رؤیت شخص مکلف
۲- شهادت دو فرد عادل
۳- شهرتی که مفید علم یا اطمینان باشد
۴- گذشت سی روز از اول ماه قبل
۵- حکم حاکم شرع

۱۲۷ چه چیزهایی روزه را باطل می‌کنند؟
۱- خوردن و آشامیدن
۲- آمیزش جنسی
۳- استمنا (خود ارضایی جنسی)
۴- دروغ بستن به خدا و پیامبران و معصومین (علیهم الصلاه و السلام) (بنابر احتیاط واجب)
۵- رساندن غبار غلیظ به حلق (بنا بر احتیاط واجب)
۶- فرو بردن تمام سر در آب (بنا بر احتیاط واجب)
۷- باقی ماندن بر جنابت و حیض و نفاس تا اذان صبح
۸- اماله (تنقیه) کردن با چیزهای روان و مایع
۹- قی کردن عمدی

۱۲۸ رؤیت ماه شوال با تلسکوپ قابل قبول است؟
بله

۱۲۹ قضای روزه‌های پدر بعد از مرگ او به عهدهٔ کیست؟
پسر بزرگ‌تر

۱۳۰ در چه روزهایی روزه گرفتن حرام است؟
اعیاد فطر و قربان

۱۳۱ کفارهٔ افطار عمدی و بدون عذر روزه چیست؟
یکی از این سه مورد:
۱- آزاد کردن یک برده
۲- دو ماه (شصت روز) روزه گرفتن
۳- شصت فقیر را غذا دادن.

۱۳۲ اگر کسی در بعد از ظهر روزی که روزهٔ قضا دارد، آن را بشکند و افطار کند، کفاره‌اش چیست؟
به ده فقیر غذا دهد.

۱۳۳ حکم کسی که روزهٔ مستحبی خود را بدون عذر باطل و افطار کند چیست؟
جایز است.

۱۳۴ اگر کسی در ماه مبارک رمضان بعد از ظهر به سفر برود، حکم روزه‌اش چیست؟
آن روز را باید روزه بگیرد.

۱۳۵ اگر کسی که روزهٔ خود را به عمد باطل کرده، برای فرار از کفاره قبل از ظهر به سفر برود، حکم کفاره‌اش چه می‌شود؟
باید کفاره را بدهد.

فصل ۵

احکام / خمس و زکات

۵-۱- خمس

خمس در لغت به معنی یک پنجم است، و در اصطلاح یکی از واجبات مهم مالی در دین اسلام به شمار می رود، و عبارت است از مالی که هر فرد واجد شرایط به نسبت یک پنجم طبق ضوابط خاصی باید بپردازد. وجوب خمس از ضروریات اسلام است و پرداخت نکردن خمس بدون عذر حرام است. بر هر فرد واجد شرایط واجب است خمس درآمد مازاد بر مؤونهٔ خود را پرداخت کند. منظور از درآمد در این جا، مال و ثروتی است که از راه فعالیت‌های اقتصادی به دست می‌آید، و به اصطلاح عنوان کسب در آن دخالت دارد.

منظور از مؤونه در این جا هزینهٔ سالانه است (نه هزینهٔ درآمد) و عبارت است از مخارجی که فرد برای اصلاح امر معاش و معاد خود و خانواده تحت تکفل خویش مصرف می‌کند، مثل مخارج و هزینه‌های خوراک، پوشاک، مسکن، اثاث خانه، وسیلهٔ نقلیه، کتاب، مسافرت‌های متداول، صدقات، جوایز، نذورات، کفارات، مهمانی‌ها و غیره.

توجه

- مالیاتی که حکومت جمهوری اسلامی بر اساس قوانین و مقررات وضع می‌کند، هر چند پرداخت آن بر کسانی که قانون شامل آنان می‌شود واجب است، و مالیات پرداختی هر سال از مؤونهٔ همان سال محسوب است، ولی از خمس (سهمین مبارکین) محسوب نمی‌شود، بلکه بر آنان، دادن خمس درآمد سالانه‌شان در زائد بر مؤونهٔ سال به طور مستقل واجب است.

- خمس فقط بر شخصیت‌های حقیقی (شخص یا اشخاص) واجب است، و بر شخصیت‌های حقوقی از قبیل دولت‌ها و حکومت‌ها، مؤسسه‌ها و بانک‌ها و مانندآن واجب نیست.

خمس در هفت چیز واجب است

- درآمد (منافع کسب و کار)
- معدن
- گنج
- مال حلال مخلوط به حرام
- جواهراتی که با غواصی از دریا به دست می‌آید
- غنایم جنگی
- زمینی که کافر ذمی از مسلمانان می‌خرد

استثنائات خمس

- **میراث :** ارث و پول فروش آن خمس ندارد.
- **مهریه:** مهریه خمس ندارد.
- **هبه و هدیه:** پرداخت خمس پول یا کالا یا ملکی که به انسان هدیه داده می‌شود، واجب نیست.
- **جایزه:** جایزه‌هایی که توسط بانک‌ها و صندوق‌های قرض الحسنه و مانند آن به افراد پرداخت می‌شود، خمس ندارد.
- **وقف:** مکان و اشیای وقفی خمس ندارد، چه وقف عام باشد یا خاص.
- **حقوق شرعی:** حقوق شرعی (مثل خمس و زکات) که از طریق مراجع به طلاب محترمی اهدا می‌شود که مشغول تحصیل در حوزه‌های علوم دینی هستند، خمس ندارد.
- **هزینهٔ درآمد:** آنچه را که انسان از درآمد سال برای به دست آوردن درآمد از کارهای تجاری و غیر آن مصرف می‌کند از قبیل هزینه‌های انبارداری، حمل و نقل، وزن کردن، واسطهٔ معامله و مانند آن، از درآمد همان سال استثناء می‌شود و خمس ندارد.

– **مال مخمس:** مالی که یک بار خمس آن داده شود دیگر خمس به آن تعلق نمی‌گیرد.

– **بیمه**

– **کمک هزینهٔ تحصیلی:** کمک هزینهٔ تحصیلی که به دانشجویان از طرف وزارت آموزش عالی پرداخت می‌شود خمس ندارد. ولی کسانی که بورسیه شده‌اند و از همان دوران دانشجویی حقوق می‌گیرند، به حقوق آنها خمس تعلق می‌گیرد

– **قرض:** مالی که قرض گرفته می‌شود خمس ندارد، مگر آن مقدار که اقساط آن تا سر سالِ خمسی، از منفعت کسب پرداخت شده و آن مال، موجود یا تبدیل به سرمایه شده باشد.

۵–۲– زکات

زکات بر نه چیز واجب است: اول: گندم. دوم: جو. سوم: خرما. چهارم:کشمش. پنجم: طلا. ششم: نقره. هفتم: شتر. هشتم: گاو. نهم: گوسفند.

زکات در صورتی واجب می‌شود که مال به مقدار نصاب برسد و مالک آن، بالغ و عاقل و آزاد باشد و بتواند در آن مال تصرف کند. بعد از آن که انسان دوازده ماه مالک گاو و گوسفند و شتر و طلا و نقره بود باید زکات آن را بدهد.

مصرف زکات

انسان می تواند زکات را در هشت مورد مصرف کند:

اول: فقیر، و آن کسی که مخارج سال خود و عیالاتش را ندارد.

دوم: مسکین، و آن کسی است که از فقیر سخت‌تر می‌گذراند.

سوم: کسی که از طرف امام علیه السلام یا نایب امام، مامور است که زکات را جمع و نگهداری نماید.

چهارم: کافرهایی که اگر زکات به آنان بدهند، به دین اسلام مایل می‌شوند یا در جنگ به مسلمانان کمک می‌کنند.

پنجم: خریداری بنده‌ها و آزاد کردن آنان.

ششم: بدهکاری که نمی‌تواند قرض خود را بدهد.

هفتم: سبیل الله یعنی کاری که مانند ساختن مسجد منفعت عمومی یا دینی دارد.

هشتم: ابن السبیل، یعنی مسافری که در سفر درمانده شده است.

زکات فطره

شرایط زکات فطره

کسی که موقع غروب شب عید فطر بالغ و عاقل و هوشیار است و فقیر و بنده کس دیگر نیست، باید برای خودش و کسانی که نان خور او هستند هر نفری یک صاع که تقریبا سه کیلو است، گندم یا جو یا خرما یا کشمش یا برنج یا ذرت و مانند اینها به مستحق بدهد، و اگر پول یکی از اینها را هم بدهد، کافی است.

برخی شرایط وجوب فطره

کسی که فقیر است و دادن زکات فطره بر او واجب نیست.

انسان باید فطره همه کسانی را که در غروب شب عید فطر نان خور او حساب می شوند، بدهد.

اگر فطره انسان بر کسی واجب باشد و او فطره را ندهد، بر خود انسان واجب نمی‌شود.

مصرف زکات فطره

– اگر زکات فطره را به یکی از هشت مصرفی که سابقا برای زکات مال گفته شد، برسانند کافی است، ولی احتیاط مستحب آن است که فقط به فقرای شیعه بدهند.

۵-۳- سؤالات فصل پنج

۱۳۶ خمس بر چه چیزهایی واجب است؟
خمس در هفت چیز واجب است:
درآمد (منافع کسب و کار)، معدن، گنج، مال حلال مخلوط به حرام، جواهراتی که با غواصی از دریا به دست می آید، غنایم جنگی، زمینی که کافر ذمی از مسلمانان می خرد.

۱۳۷ آیا مالیاتی که به حکومت اسلامی پرداخت می‌شود، جزء خمس است؟
خیر

۱۳۸ خمس را چگونه باید مصرف کرد؟
دو قسمت شود، قسمت اول سهم امام است که باید به مجتهد جامع‌الشرایط پرداخت شود. قسمت دوم سهم سادات است که باید به اذن مجتهد جامع‌اشرایط به سید فقیر و یا به سیدی که در سفر مانده است به شرطی که در سفر معصیت نباشد، پرداخت کرد.

۱۳۹ حکم خمسِ جایزهٔ بانک چیست؟
خمس ندارد.

۱۴۰ اگر کسی که پرداخت فطرهٔ انسان بر او واجب است پرداخت نکند، آیا بر انسان واجب می‌شود؟
خیر

۱۴۱ زکات بر چه چیزهایی تعلق می‌گیرد؟
گندم، جو، خرما، کشمش، طلا، نقره، شتر، گاو، گوسفند.

۱۴۲ چه چیزهای استثنای خمس هستند و خمس به آنها تعلق نمی‌گیرد؟
میراث، مهریه، هبه و هدیه، جایزه، وقف، حقوق شرعی، هزینهٔ درآمد، مال مخمس، بیمه، کمک هزینهٔ تحصیلی، قرض

۱۴۳ زکات در لغت به چه معنی است؟
پاکیزه کردن.

۱۴۴ زکات در چه صورت واجب می‌شود؟
زکات در صورتی واجب می‌شود که مال به مقدار نصاب برسد و مالک آن، بالغ و عاقل و آزاد باشد و بتواند در آن مال تصرف کند.

۱۴۵ زکات فطره چه مقدار است؟
هر نفر یک صاع (تقریباً سه کیلو) گندم یا جو یا خرما یا کشمش یا برنج یا ذرت یا پول آنها

۱۴۶ مؤونه چیست؟
منظور از مؤونه در این جا هزینهٔ سالانه است (نه هزینهٔ درآمد) و عبارت است از مخارجی که فرد برای اصلاح امر معاش و معاد خود و خانواده تحت تکفل خویش مصرف می کند، مثل مخارج و هزینه‌های خوراک، پوشاک، مسکن، اثاث خانه، وسیلهٔ نقلیه، صدقات، کفارات، مهمانی‌ها و غیره.

۱۴۷ زکات در چه راه باید صرف شود؟
اول: فقیر، دوم: مسکین، سوم: کسی که از طرف امام علیه السلام یا نایب امام، مامور است که زکات را جمع و نگهداری نماید. چهارم: کافرهایی که اگر زکات به آنان بدهند، به اسلام مایل میشوند یا در جنگ به مسلمانان کمک می‌کنند. پنجم: خریداری و آزادی بنده‌ها. ششم: بدهکاری عاجز از ادای قرض. هفتم: سبیل الله مانند ساختن مسجد منفعت عمومی یا دینی دارد. هشتم: ابن السبیل، یعنی مسافری که در سفر درمانده شده است.

۱۴۸ مال مخمس چیست؟
مالی که یکبار خمس آن داده شده است.

۱۴۹ آیا عدم توانایی یا دشواری خمس را ساقط می‌کند؟
خیر

۱۵۰ اگر کسی فقیر است و کسبی ندارد، آیا زکات فطره از او ساقط می‌شود.
بله، زکات فطره بر او واجب نیست.

۱۵۱ زکات فطره بر چه کسی واجب است؟
کسی که موقع غروب شب عید فطر بالغ و عاقل و هوشیار است و فقیر و بنده کس دیگر نیست.

۶-۱- حج

احکام حج

زیارت کردن خانه خدا و انجام اعمالی است که دستور داده‌اند در آنجا بجا آورده شود، و در تمام عمر بر کسی که این شرایط را دارا باشد، یک مرتبه واجب می‌شود.

شرایط وجوب حج:

اول: آنکه بالغ باشد.

دوم: آنکه عاقل و آزاد باشد.

سوم: به واسطه رفتن به حج مجبور نشود که کار حرامی را که اهمیتش در شرع از حج بیشتر است انجام دهد یا عمل واجبی را که از حج مهمتر است ترک نماید.

چهارم: آنکه مستطیع باشد.

مستطیع بودن به چند چیز است:

۱- آنکه توشه راه و چیزهایی را که بر حسب حالش در سفر به آن محتاج است و در کتاب‌های مفصل گفته شده، دارا باشد.

۲- سلامت مزاج و توانایی آن را داشته باشد که بتواند مکه رود و حج را بجا آورد.

۳- در راه مانعی از رفتن نباشد و اگر راه بسته باشد یا انسان بترسد که در راه جان یا عرض او از بین برود، یا مال او را ببرند، حج بر او واجب نیست.

۴- به قدر بجا آوردن اعمال حج وقت داشته باشد.

۵- مخارج کسانی را که خرجی آنان بر او واجب است مثل زن و بچه داشته باشد.

۶- بعد از برگشتن، راهی برای معاش خود داشته باشد که مجبور نشود به زحمت زندگی کند.

۶-۲- سؤالات فصل شش

۱۵۲ حج بر چه کسی واجب است؟

بالغ، عاقل و آزاد باشد و بواسطه رفتن به حج مجبور نشود که کار حرامی را که اهمیتش در شرع از حج بیشتر است انجام دهد یا عمل واجبی را که از حج مهمتر است ترک نماید.

۱۵۳ حج چند قسم است؟

۱- حج تمتع: بر کسانی واجب است که ۱۶ فرسنگ از هر طرف از مکه دور باشند.

۲- حج قِران و حج اِفراد: بر کسانی واجب هستند که از فاصلهٔ مذکور به مکه نزدیک‌تر باشند.

۱۵۴ مناسک حج در چه ماهی انجام می‌شود؟

ذی‌الحجه

۱۵۵ چه کسی برای حج مستطیع است؟

کسی که خرج سفر و توانایی و سلامتی انجام مناسک را داشته باشد و پس از بازگشت، در امرار معاش به زحمت نیافتد.

۷-۱- احکام معاملات

چیزهایی که در خرید و فروش مستحب است

یاد گرفتن احکام معاملات به قدری که مورد احتیاج است لازم است، و مستحب است فروشنده بین مشتری‌ها در قیمت جنس فرق نگذارد و در قیمت جنس سختگیری نکند و کسی که با او معامله کرده اگر پشیمان شود و از او تقاضا کند که معامله را به هم بزند بپذیرد.

معاملات مکروه

عمده معاملات مکروه از این قرار است: اول: بنده فروشی. دوم: قصابی. سوم: کفن فروشی. چهارم: معامله با مردمان پست. پنجم: معامله بین اذان صبح و اول آفتاب. ششم: آنکه کار خود را خرید و فروش گندم و جو و مانند اینها قرار دهد. هفتم: آنکه برای خریدن جنسی که دیگری می‌خواهد بخرد، داخل معامله او شود.

معاملات باطل

در چند مورد معامله باطل است:

اول: خرید و فروش عین نجس، مثل بول و غائط و مسکرات.

دوم: خرید و فروش مال غصبی، مگر آنکه صاحبش معامله را اجازه کند.

سوم: خرید و فروش چیزهایی که مال نیست.

چهارم: معامله چیزی که منافع معمولی آن حرام باشد، مثل آلات قمار و موسیقی.

پنجم: معامله‌ای که در آن ربا باشد.

ششم: معامله‌ای که در آن غش باشد، یعنی فروختن جنسی که با چیز دیگر مخلوط است، در صورتی که آن چیز معلوم نباشد و فروشنده هم به خریدار نگوید، مثل فروختن روغنی که آن را با پیه مخلوط کرده است، و این عمل را غش می‌گویند.

شرایط در معاملات

شرایط فروشنده و خریدار

برای فروشنده و خریدار شش چیز شرط است:

اول: آنکه بالغ باشند.

دوم: آنکه عاقل باشند.

سوم: آنکه حاکم شرع آنان را از تصرف در اموالشان جلوگیری نکرده باشد.

چهارم: آنکه قصد خرید و فروش داشته باشند، پس اگر مثلا به شوخی بگوید مال خود را فروختم، معامله باطل است.

پنجم: آنکه کسی آنها را مجبور نکرده باشد.

ششم: آنکه جنس و عوضی را که می‌دهند مالک باشند، یا مثل پدر و جد صغیر اختیار مال در دست آنان باشد.

کسانی که نمی توانند در مال خود تصرف کنند

بچه‌ای که بالغ نشده شرعا نمی‌تواند در مال خود تصرف کند و نشانه بالغ شدن یکی از سه چیز است: اول: روییدن موی درشت زیر شکم بالای عورت. دوم:بیرون آمدن منی. سوم: تمام شدن پانزده سال قمری در مرد و تمام شدن نه سال قمری در زن.

– روییدن موی درشت در صورت و پشت لب و در سینه و زیر بغل و درشت شدن صدا و مانند اینها نشانه بالغ شدن نیست، مگر

انسان به واسطه اینها به بالغ شدن یقین کند.

– دیوانه و سفیه یعنی کسی که مال خود را در کارهای بیهوده مصرف می‌کند. اگر در حال بالغ شدن سفیه باشد یا حاکم شرع او را از تصرف در اموالش جلوگیری کرده باشد، نمی‌توانند در مال خود تصرف نمایند.

– کسی که گاهی عاقل و گاهی دیوانه است، تصرفی که موقع دیوانگی در مال خود می‌کند، صحیح نیست.

شرایط جنس و عوض آن

جنسی که می‌فروشند و چیزی که عوض آن می‌گیرند پنج شرط دارد.

اول : آنکه مقدار آن با وزن یا پیمانه یا شماره و مانند اینها معلوم باشد.

دوم : آنکه بتوانند آن را تحویل دهند، بنابراین فروختن اسبی که فرار کرده صحیح نیست.

سوم: خصوصیاتی را که در جنس و عوض هست و به واسطه آنها میل مردم به معامله فرق می‌کند، معین نماید.

چهارم: کسی در جنس یا در عوض آن حقی نداشته باشد، پس مالی را که انسان پیش کسی گرو گذاشته بدون اجازه او نمی‌تواند بفروشد.

پنجم: آن که بنابر احتیاط خود جنس را بفروشد، نه منفعت آن را.

توجه

– اگر یکی از شرطهایی که گفته شد، در معامله نباشد معامله باطل است، ولی اگر خریدار و فروشنده راضی باشند که در مال یکدیگر تصرف کنند تصرف آنها اشکال ندارد.

– خرید و فروش ملکی که آن را به دیگری اجاره داده‌اند اشکال ندارد، ولی استفاده آن ملک در مدت اجاره مال مستاجر است، و اگر خریدار ندانند که آن ملک را اجاره داده‌اند یا به گمان این که مدت اجاره کم است ملک را خریده باشد، پس از اطلاع می‌تواند معامله خودش را به هم بزند.

صیغه خرید و فروش

در خرید و فروش لازم نیست صیغه عربی بخوانند، مثلا اگر فروشنده به فارسی بگوید این مال را در عوض این پول فروختم و مشتری بگوید قبول کردم معامله صحیح است، ولی خریدار و فروشنده باید قصد انشا داشته باشند، یعنی به گفتن این دو جمله مقصودشان خرید و فروش باشد.

انواع معاملات

۱– نقد

اگر جنسی را نقد بفروشند، خریدار و فروشنده بعد از معامله می‌توانند جنس و پول را از یکدیگر مطالبه نموده و تحویل بگیرند.

۲– نسیه

در معامله نسیه باید مدت کاملا معلوم باشد، پس اگر جنسی را بفروشد که سر خرمن پول آن را بگیرد، چون مدت کاملا معین نشده، معامله باطل است.

۳– معامله سلف

معامله سلف آن است که مشتری پول را بدهد که بعد از مدتی جنس را تحویل بگیرد.

شرایط معامله سلف

٤– معامله صرف

معاملهٔ صرف فروش طلا در برابر طلا و نقره در برابر نقره است. اگر طلا را به طلا، یا نقره را به نقره بفروشد، سکه دار باشند یا بی سکه، در صورتی که وزن یکی از آنها زیادتر از دیگری باشد معامله حرام و باطل است.

مواردی که انسان می‌تواند معامله را به هم بزند

حق به هم زدن معامله را خیار می‌گویند و خریدار و فروشنده در یازده صورت می‌توانند معامله را به هم بزنند:

خیار مجلس: آنکه از مجلس معامله متفرق نشده باشند.

خیار غبن: آنکه مغبون شده باشند.

خیار شرط: در معامله قرارداد کنند که تا مدت معینی هر دو یا یکی از آنان بتوانند معامله را به هم بزنند.

خیار تدلیس: فروشنده یا خریدار مال خود را بهتر از آنچه هست نشان دهد و طوری کند که قیمت مال در نظر مردم زیاد شود.

خیار تخلف شرط: فروشنده یا خریدار شرط کند که کاری انجام دهد یا شرط کند مالی را که می‌دهد طور مخصوصی باشد و به آن شرط عمل نکند، که در این صورت دیگری می‌تواند معامله را به هم بزند.

خیار عیب: در جنس یا عوض آن عیبی باشد.

خیار شرکت: معلوم شود مقداری از جنسی را که فروخته‌اند مال دیگری است که اگر صاحب آن به معامله راضی نشود، خریدار می تواند معامله را به هم بزند.

خیار رؤیت: فروشنده خصوصیات جنس معینی را که مشتری ندیده به او بگوید، بعد معلوم شود طوری که گفته، نبوده است، که در این صورت مشتری می تواند معامله را به هم بزند، و نیز اگر مشتری خصوصیات عوض معینی را که می‌دهد بگوید، بعد معلوم شود طوری که گفته، نبوده است، فروشنده می‌تواند معامله را به هم بزند.

خیار تاخیر: مشتری پول جنسی را که نقدا خریده تا سه روز ندهد و فروشنده هم جنس را تحویل ندهد، که اگر مشتری شرط نکرده باشد که دادن پول را تاخیر بیندازد و شرط تاخیر جنس هم نشده باشد، فروشنده می‌تواند معامله را به هم بزند.

خیار حیوان: حیوانی را خریده باشد که خریدار تا سه روز می‌تواند معامله را به هم بزند.

خیار تعذر تسلیم: فروشنده نتواند جنسی را که فروخته تحویل دهد.

شراکت

اگر دو نفر بخواهند با هم شرکت کنند، چنانچه قبل از خواندن عقد شرکت یا بعد از آن هر کدام مقداری از مال خود را با مال دیگری به طوری مخلوط کند که از یکدیگر تشخیص داده نشود و به عربی یا به زبان دیگر صیغه شرکت را بخوانند، یا کاری کنند که معلوم باشد می خواهند با یکدیگر شریک باشند، شرکت آنان صحیح است.

شرایط شراکت

کسانی که به واسطه عقد شرکت با هم شریک می شوند، باید مکلف و عاقل باشند و از روی قصد و اختیار شرکت کنند، و نیز باید بتوانند در مال خود تصرف نمایند. پس آدم سفیهی که مال خود را در کارهای بیهوده مصرف می‌کند، اگر حاکم شرع او را از تصرف در اموالش جلوگیری کرده باشد، اگر شرکت کند صحیح نیست.

صلح

صلح آن است که انسان با دیگری سازش کند که مقداری از مال یا منفعت مال خود را ملک او کند، یا از طلب یا حق خود بگذرد، خواه در برابر عوض باشد یا بدون عوض. دو نفری که چیزی را به یکدیگر صلح می‌کنند، باید بالغ و عاقل باشند، و کسی آنها را مجبور نکرده باشد، و قصد صلح داشته باشند، و حاکم شرع هم آنان را از تصرف در اموالشان جلوگیری نکرده باشد. لازم نیست صیغه صلح به عربی خوانده شود، بلکه با هر لفظی که بفهمانند باهم صلح و سازش کرده‌اند صحیح است. اگر کسی بخواهد طلب یا حق خود را به دیگری صلح کند، در صورتی صحیح است که او قبول نماید.

صیغه اجاره

اجاره دهنده و کسی که چیزی را اجاره می‌کند، باید مکلف و عاقل باشند و به اختیار خودشان اجاره را انجام دهند، و نیز باید در مال خود حق تصرف داشته باشند، پس سفیهی که مال خود را در کارهای بیهوده مصرف می‌کند، چنانچه حاکم شرع او را از تصرف در اموالش جلوگیری کرده باشد، اگر چیزی را اجاره کند یا اجاره دهد صحیح نیست.

شرایط اجاره

– اگر ابتدای مدت اجاره را معین نکنند، ابتدای آن بعد از خواندن صیغه اجاره است.

– اگر خانه‌ای را مثلا یک ساله اجاره دهند و ابتدای آن را یک ماه بعداز خواندن صیغه قرار دهند اجاره صحیح است، اگرچه موقعی که صیغه می‌خوانند خانه در اجاره دیگری باشد.

– اگـر انسـان اجیـر شـود کـه در روز معینـی کاری را انجـام دهـد و در آن روز بـرای انجـام آن کار حاضـر شـود، کسـی کـه او را اجیـر کـرده اگرچـه آن کار را بـه او مراجعـه نکنـد، بایـد اجـرت او را بدهـد.

– اگـر چیـزی را کـه اجـاره کـرده از بیـن بـرود، چنانچـه در نگهـداری آن کوتاهـی نکـرده و در اسـتفاده بـردن از آن هـم زیـاده روی ننمـوده، ضامـن نیسـت، و نیـز اگـر مثـلا پارچـه‌ای را کـه بـه خیـاط داده از بیـن بـرود، در صورتـی کـه خیـاط زیـاده‌روی نکـرده و در نگهـداری آن هـم کوتاهـی نکـرده باشـد، نبایـد عـوض آن را بدهـد.

– هرگاه صنعتگر چیزی را که گرفته ضایع کند ضامن است.

– اگـر دکتـر بـه دسـت خـود بـه مریـض دوا بدهـد یـا درد و دوای مریـض را بـه او بگویـد و مریـض دوا را بخـورد، چنانچـه در معالجـه خطـا کنـد و بـه مریـض ضـرری برسـد یـا بمیـرد دکتـر ضامـن اسـت، ولـی اگـر فقـط بگویـد فـلان دوا بـرای فـلان مـرض فایـده دارد و بـه واسـطه خـوردن دوا ضـرری بـه مریـض برسـد یـا بمیـرد، دکتـر ضامـن نیسـت.

– هـرگاه دکتـر بـه مریـض یـا ولـی او بگویـد کـه اگـر ضـرری بـه مریـض برسـد ضامـن نباشـد، در صورتـی کـه دقـت و احتیـاط خـود را بکنـد و بـه مریـض ضـرری برسـد یـا بمیـرد، دکتـر ضامـن نیسـت.

شرایط مالی که اجاره می‌دهند

مالی را که اجاره می‌دهند چند شرط دارد:

اول: معین باشد.

دوم: مستاجر آن را ببیند یا کسی که آن را اجاره می‌دهد طوری خصوصیات آن را بگوید که کاملا معلوم باشد.

سوم: تحویل دادن آن ممکن باشد.

چهارم: آن مال به واسطه استفاده کردن از بین نرود، پس اجاره دادن نان و میوه و خوردنی‌های دیگر صحیح نیست.

پنجم: استفاده‌ای که مال را برای آن اجاره داده‌اند ممکن باشد.

ششـم: چیـزی را کـه اجـاره می‌دهـد مـال خـود او باشـد و اگـر مـال کـس دیگـر را اجـاره دهـد، در صورتـی صحیـح اسـت کـه صاحبـش رضایـت دهـد.

موارد ابطال یا بر هم زدن اجاره

– اگر مدت اجاره را معلوم نکند و بگوید هر وقت در خانه نشستی اجاره آن ماهی ده تومان است، اجاره صحیح نیست.

– اگـر اجـاره دهنـده یـا مسـتاجر بمیـرد اجـاره باطـل نمـی شـود ولـی اگـر خانـه مـال اجـاره دهنـده نباشـد مثـلا دیگـری وصیـت کـرده باشـد کـه تـا او زنـده اسـت منفعـت خانـه مـال او باشـد، چنانچـه آن خانـه را اجـاره دهـد و پیـش از تمـام شـدن مـدت اجـاره بمیـرد، از وقتـی کـه مـرده اجـاره باطـل اسـت.

– مسـتاجر و کسـی کـه چیـزی را اجـاره داده بـا رضایـت یکدیگـر می‌تواننـد معاملـه را بـه هـم بزننـد و نیـز اگـر در اجـاره شـرط کننـد کـه هـر دو یـا یکـی از آنـان حـق بـه هـم زدن معاملـه را داشـته باشـند می‌تواننـد مطابـق قـرارداد اجـاره را بـه هـم بزننـد.

– اگـر پیـش از آن کـه مـدت اجـاره تمـام شـود، ملـک را بـه مسـتاجر بفروشـد اجـاره بـه هـم نمـی خـورد و مسـتاجر بایـد مـال الاجـاره را بـه فروشـنده بدهـد و همچنیـن اسـت اگـر آن را بـه دیگـری بفروشـد.

جُعالَه

جعالـه آن اسـت کـه انسـان قـرار بگـذارد در مقابـل کاری کـه بـرای او انجـام می‌دهنـد مـال معینـی بدهـد، مثـلاً بگویـد هـر کـس گمشـدهٔ مـرا پیـدا کنـد، ده تومـان بـه او می‌دهـم و بـه کسـی کـه ایـن قـرار را می‌گـذارد جاعـل و بـه کسـی کـه کار را انجـام می‌دهـد عامـل می‌گوینـد، و فـرق بیـن جعالـه و ایـن کـه کسـی را بـرای کاری اجیـر کننـد، ایـن اسـت کـه در اجـاره بعـد از خوانـدن صیغـه، اجیـر بایـد عمـل را انجـام دهـد و کسـی هـم کـه او را اجیـر کـرده اجـرت را بـه او بدهـکار می‌شـود، ولـی در جعالـه عامـل می‌توانـد مشـغول عمـل نشـود و تـا عمـل را انجـام ندهـد جاعـل بدهـکار نمی‌شـود.

احکام جُعالَه

– جاعـل بایـد بالـغ و عاقـل باشـد و از روی قصـد و اختیـار قـرارداد کنـد و شـرعاً بتوانـد در مـال خـود تصـرف نمایـد، بنابرایـن جعالـهٔ آدم سـفیهی کـه مـال خـود را در کارهـای بیهـوده مصـرف می‌کنـد، اگـر حاکـم شـرع او را از عمـل منـع کـرده باشـد، صحیـح نیسـت.

– کاری را کـه جاعـل می‌گویـد بـرای او انجـام دهنـد، بایـد حـرام نباشـد، و نیـز بایـد بـی فایـده نباشـد کـه غـرض عقلایـی بـه آن تعلـق نگرفتـه باشـد، پـس اگـر بگویـد هـر کـس شـراب بخـورد، یـا در شـب بـه جـای تاریکـی بـرود ده تومـان بـه او می‌دهـم، جعالـه صحیـح نیسـت.

– مالی را که قرار می‌گذارد بدهد معین کند.

– اگر عامل پیش از قرارداد، کار را انجام داده باشد یا بعد از قرارداد، به قصد این که پول نگیرد انجام دهد، حقی به مزد ندارد.

مزارعه

مزارعـه آن اسـت کـه مالـک بـا زارع بـه ایـن قسـم معاملـه کنـد کـه زمیـن را در اختیـار او بگـذارد تـا زراعـت کنـد و مقـداری از حاصـل آن را بـه مالـک بدهـد.

مساقات

اگـر انسـان بـا کسـی بـه ایـن قسـم معاملـه کنـد کـه درخت‌هـای میـوه‌ای را کـه درخت‌هـا یـا منافـع آن مـال خـود اوسـت و یـا اختیـار آن بـا اوسـت تـا مـدت معیّنـی بـه آن کـس واگـذار کنـد کـه تربیـت نمایـد و آب دهـد و بـه مقـداری کـه قـرار میگذارنـد، از میـوهٔ آن بـردارد ایـن معاملـه را مُسـاقات میگوینـد.

قرض

قـرض دادن از کارهـای مسـتحبی اسـت کـه در آیـات قـرآن و اخبـار، راجـع بـه آن زیـاد سـفارش شـده اسـت. از پیغمبـر اکـرم صلـی الله علیـه و آلـه و سـلم روایـت شـده کـه هـر کـس بـه بـرادر مسـلمان خـود قـرض بدهـد، مـال او زیـاد مـی شـود و ملائکـه بـر او رحمـت می‌فرسـتند و اگـر بـا بدهـکار خـود مـدارا کنـد، بـدون حسـاب و بـه سـرعت از صـراط مـی گـذرد، و کسـی کـه بـرادر مسـلمانش از او قـرض بخواهـد و ندهـد، بهشـت بـر او حـرام مـی شـود.

ربا

– اگر کسی که قرض می‌دهد شرط کند که زیادتر از مقداری که می‌دهد بگیرد، ربا و حرام است.

– اگـر قـرار بگـذارد کـه بدهـکار کاری بـرای او انجـام دهـد یـا چیـزی را کـه قـرض کـرده بـا مقـداری جنـس دیگـر پـس دهـد مثـلا شـرط کنـد یـک تومانـی را کـه قـرض کـرده بـا یـک کبریـت پـس دهـد ربـا و حـرام اسـت.

– اگـر بـا او شـرط کنـد کـه چیـزی را کـه قـرض می‌گیـرد، بـه طـور مخصـوص پـس دهـد مثـلا مقـداری طـلای نسـاخته بـه او بدهـد و شـرط کنـد کـه سـاخته پـس بگیـرد بـاز هـم ربـا و حـرام مـی باشـد، ولـی اگـر بـدون ایـن کـه شـرط کنـد، خـود بدهـکار زیادتـر از آنچـه قـرض کـرده پـس بدهـد اشـکال نـدارد بلکـه مسـتحب اسـت.

– ربـا دادن مثـل ربـا گرفتـن حـرام اسـت و کسـی کـه قـرض ربایـی گرفتـه اگـر چـه کار حرامـی کـرده ولـی اصـل قـرض صحیـح اسـت و می‌توانـد در آن تصـرف نمایـد.

احکام حواله دادن

– اگـر انسـان، طلبـکار خـود را حوالـه بدهـد کـه طلـب خـود را از دیگـری بگیـرد و طلبـکار قبـول نمایـد، بعـد از آن کـه حوالـه درسـت شـد کسـی کـه بـه او حوالـه شـده بدهـکار مـی شـود، و دیگـر طلبـکار نمی‌توانـد طلبـی را کـه دارد از بدهـکار اولـی مطالبـه نمایـد.

رهن

رهن آن است که بدهکار مقداری از مال خود را نزد طلبکار بگذارد که اگر طلب او را ندهد طلبش را از آن مال به دست آورد.

ضامن

اگـر انسـان بخواهـد ضامـن شـود کـه بدهـی کسـی را بدهـد، ضامـن شـدن او در صورتـی صحیـح اسـت کـه بـه هـر لفظـی اگـر چـه عربـی نباشـد بـه طلبـکار بگویـد: کـه مـن ضامـن شـده‌ام طلـب تـو را بدهـم، و طلبـکار هـم رضایـت خـود را بفهمانـد، ولـی راضـی بـودن بدهـکار شـرط نیسـت.

کفالت

کفالـت آن اسـت کـه انسـان ضامـن شـود کـه هـر وقـت طلبـکار، بدهـکار را خواسـت، بـه دسـت او بدهـد و همچنیـن اگـر کسـی بـر دیگـری

حقی داشته باشد یا ادعای حقی کند که دعوای او قابل قبول باشد، چنانچه انسان ضامن شود که هر وقت صاحب حق یا مدعی طرف را خواست به دست او بدهد، عملش را کفالت و به کسی که این طور ضامن می‌شود کفیل می‌گویند.

شرایط کفیل
- کفیل باید مکلّف و عاقل باشد.
- او را در کفالت مجبور نکرده باشند.
- بتواند کسی را که کفیل او شده، حاضر نماید.

ودیعه (امانت)

اگر انسان مال خود را به کسی بدهد و بگوید نزد تو امانت باشد واو هم قبول کند، یا بدون این که حرفی بزنند صاحب مال بفهمانند که مال را برای نگهداری به او می‌دهد و او هم به قصد نگهداری کردن بگیرد، باید به احکام ودیعه و امانتداری عمل نماید.

شرایط ودیعه

- امانت‌دار و کسی که مال را امانت می‌گذارد باید هر دو بالغ و عاقل باشند.

عاریه

عاریه آن است که انسان مال خود را به دیگری بدهد که از آن استفاده کند و در عوض، چیزی هم از او نگیرد.

۷-۲- سؤالات فصل هفت

۱۵۶ مساقات چیست؟
توافقی برای فعالیت‌های باغداری است.

۱۵۷ اگر کسی که قرض داده، از بدهکار مبلغی بیشتر مطالبه نماید، چه حکمی دارد؟
ربا است.

۱۵۸ معاملات مکروه کدامند؟
بنده فروشی، قصابی، کفن فروشی، معامله با مردمان پست، معامله بین اذان صبح و اول آفتاب، آنکه کار خود را خرید و فروش گندم و جو و مانند اینها قرار دهد، آنکه برای خریدن جنسی که دیگری میخواهد بخرد، داخل معامله او شود.

۱۵۹ شرایط جنس و عوض آن در معامله چه هستند؟
اول : آنکه مقدار آن معلوم باشد.
دوم : آنکه بتوانند آن را تحویل دهند.
سوم: خصوصیاتی را که در جنس و عوض هست، معین نماید.
چهارم: کسی در جنس یا در عوض آن حقی نداشته باشد.
پنجم: آن که بنابر احتیاط خود جنس را بفروشد، نه منفعت آن را.

۱۶۰ فرق اجاره و جُعاله در چیست؟
در اجاره، شخص اجیر باید کار را بعد از صیغه شروع کند و اجاره یا اجیر کننده، بدهکار می‌شود ولی در جُعاله کار می‌تواند با تأخیر انجام شود.

۱۶۱ آیا می‌توان چیزی که اجاره داده‌ایم را بفروشیم؟
بله، مشروط بر انکه خریدار از در اجاره بودن مطلع باشد و مال در مدت اجاره دست اجاره کننده بماند.

۱۶۲ قسم خوردن در معامله چه حکمی دارد؟
اگر معامله درست باشد، مکروه است، و اگر معامله صحیح نباشد، حرام است.

۱۶۳ معاملهٔ سلف چیست؟
معامله سلف آن است که مشتری پول را بدهد که بعد از مدتی جنس را تحویل بگیرد.

۱۶۴ خیار در معاملات چیست؟
حق به هم زدن معامله را خیار میگویند

۱۶۵ کدام معاملات باطل هستند؟
اول: خرید و فروش عین نجس، مثل مسکرات.
دوم: خرید و فروش مال غصبی.
سوم: خرید و فروش چیزهایی که مال نیست.
چهارم: معامله چیزی که منافع معمولی آن حرام باشد.
پنجم: معامله‌ای که در آن ربا باشد.
ششم: معامله‌ای که در آن غش باشد.

۱۶۶ خیار غبن در معامله چیست؟
طرفین در معامله مغبون باشند و معامله را باطل کنند.

۱۶۷ اگر مدت زمان اجارهٔ خانه معین نباشد، حکمش چیست؟
اجاره باطل است.

۱۶۸ غش در معامله به چه معنی است؟
فروختن جنسی که در آن تقلب باشد یا با چیز دیگر مخلوط شده باشد که حرام است.

۱۶۹ ودیعه چیست؟
اگر فردی، مال خود را به شخص دیگری به امانت بدهد.

۱۷۰ اگر پولی به کسی بدهد و بگوید چند روز دیگر در شهری دیگر از او بیشتر می‌گیرد، حکمش چیست؟
ربا است.

۱۷۱ شرایط مالی که اجاره می‌دهند چیست؟
اول: معین باشد.
دوم: مستاجر آن را ببیند یا کسی که آن را اجاره می دهد طوری خصوصیات آن را بگوید که کاملا معلوم باشد.
سوم: تحویل دادن آن ممکن باشد.
چهارم: آن مال به واسطه استفاده کردن از بین نرود.
پنجم: استفاده‌ای که مال را برای آن اجاره داده‌اند ممکن باشد.
ششم: چیزی را که اجاره می‌دهد مال خود او باشد.

۱۷۲ اگر بدهکار، بدهی را نپردازد و طلبکار از او رهنی داشته باشد، آیا طلبکار می‌تواند آن مال رهنی را بفروشد و طلبش را بردارد؟
بله، ولی باید از حاکم شرع اجازه بگیرد.

۱۷۳ اگر انسان اجیر شود که در روز معینی کاری را انجام دهد و در آن روز برای انجام آن کار حاضر شود، ولی کار به او ارجاع نشود، حقی برای مطالبهٔ دستمزد دارد؟
بله

۱۷۴ خیار شرط چیست؟
در معامله قرارداد کنند که تا مدت معینی هر دو یا یکی از آنان بتوانند معامله را به هم بزنند.

۱۷۵ کفالت به چه معنی است؟
کفالت به این معنی است که شخصی ضامن شود که هر وقت طلبکار، بدهکار را خواست، او را تسلیم کن

۸-۱- وکالت

وکالت آن است که انسان کاری را که می‌تواند در آن دخالت کند به دیگری واگذار نماید تا از طرف او انجام دهد، مثلا کسی را وکیل کند که خانه او را بفروشد یا زنی را برای او عقد نماید، پس آدم سفیهی که مال خود را در کارهای بیهوده مصرف می‌کند اگر حاکم شرع او را از تصرف منع کرده یا در حالی که بالغ شده سفیه بوده نمی‌تواند برای فروش مال خودش، کسی را وکیل نما ید.

شرایط وکالت: موکل یعنی کسی که دیگری را وکیل می‌کند، و نیز کسی که وکیل می‌شود باید بالغ و عاقل باشند و از روی قصد و اختیار اقدام کنند.

احکام وکالت

- در وکالت لازم نیست صیغه بخوانند و اگر انسان به دیگری بفهماند که او را وکیل کرده و او هم بفهماند قبول نموده، وکالت صحیح است.
- کاری را که انسان نمی‌تواند انجام دهد، یا شرعا نباید انجام دهد نمی‌تواند برای انجام آن از طرف دیگری وکیل شود.
- اگر انسان کسی را برای انجام تمام کارهای خودش وکیل کند صحیح است. ولی اگر برای یکی از کارهای خود وکیل نماید و آن کار را معین نکند وکالت صحیح نیست.
- اگر وکیل را عزل کند یعنی از کار بر کنار نماید بعد از آن که خبر به او رسید نمی‌تواند آن کار را انجام دهد. ولی اگر پیش از رسیدن خبر آن کار را انجام داده باشد، صحیح است.
- وکیل می‌تواند از وکالت کناره بگیرد و اگر موکل غایب هم باشد اشکال ندارد.
- وکیل نمی‌تواند برای انجام کاری که به او واگذار شده دیگری را وکیل نماید، ولی اگر موکل به او اجازه داده باشد که وکیل بگیرد به هر طوری که به او دستور داده، می‌تواند رفتار نماید.
- اگر وکیل یا موکل بمیرد یا دیوانه همیشگی شود، وکالت باطل می شود.

۸-۲- سؤالات فصل هشت

۱۷۶ وکیل به چه کسی گفته می‌شود؟
کسی است که قبول می‌کند کارهای فرد دیگری را انجام دهد.

۱۷۷ آیا می‌شود شخصی را برای انجام تمام کارهای خود وکیل کرد؟
بله

۱۷۸ شرایط وکیل و موکل چیست؟
باید بالغ و عاقل باشند و از روی قصد و اختیار اقدام کنند.

۱۷۹ برای انجام چه کاری نباید وکالت را پذیرفت؟
برای کاری که فرد نمی‌تواند انجام دهد یا شرعاً نباید انجام دهد، نمی‌تواند وکالت را بپذیرد.

۱۸۰ برای شرعی شدن وکالت، صیغه به چه زبانی باید خوانده شود؟
برای صحت وکالت الزامی به خواندن صیغه نیست و همین که وکیل و موکل منظورشان را به هم بفهمانند و بپذیرند صحیح است.

فصل ۹

احکام / احکام نکاح

۹-۱- احکام ازدواج

به واسطه عقد ازدواج، زن به مرد حلال می‌شود و آن بر دو قسم است: دائم و غیردائم. عقد دائم آن است که مدت زناشویی در آن معین نشود، و زنی را که به این قسم عقد می‌کنند دائمه گویند. عقد غیر دائم آن است که مدت زناشویی در آن معین شود، مثلا زن را به مدت یک ساعت یا یک روز یا یک ماه یا یک سال یا بیشتر عقد نمایند، و زنی را که به این قسم عقد کنند متعه و صیغه می‌نامند.

احکام عقد

- در زناشویی چه دائم چه غیردائم باید صیغه خوانده شود و تنها راضی بودن زن و مرد کافی نیست و صیغه عقد را یا خود زن و مرد می‌خوانند یا دیگری را وکیل می‌کنند که از طرف آنان بخواند.
- وکیل لازم نیست مرد باشد، زن هم می‌تواند برای خواندن صیغه عقد از طرف دیگری وکیل شود.
- یک نفر می‌تواند برای خواندن صیغه عقد دائم یا غیردائم از طرف دو نفر وکیل شود و نیز انسان می‌تواند از طرف زن وکیل شود و او را برای خود به طور دائم یا غیردائم عقد کند، ولی احتیاط مستحب آن است که عقد را دو نفر بخوانند.
- اگر در عقد یک حرف غلط خوانده شود که معنی آن را عوض کند، عقد باطل است.
- دختری که به حد بلوغ رسیده و رشیده است یعنی مصلحت خود را تشخیص می‌دهد اگر بخواهد شوهر کند، چنانچه باکره باشد، باید از پدر یا جد پدری خود اجازه بگیرد، و اجازه مادر و برادر لازم نیست.

شرایط عقد

اول: آنکه به عربی صحیح خوانده شود.

دوم: مرد و زن یا وکیل آنها که صیغه را می‌خوانند قصد انشاء داشته باشند یعنی قصدشان این باشد که زن و شوهر شوند.

سوم: کسی که صیغه را می‌خواند بالغ و عاقل باشد، چه برای خودش بخواند یا از طرف دیگری وکیل شده باشد.

چهارم: اگر وکیل زن و شوهر یا ولی آنها صیغه را می‌خوانند، در عقد، زن و شوهر را معین کنند مثلا اسم آنها را ببرند یا به آنها اشاره نمایند.

پنجم: زن و مرد به ازدواج راضی باشند، ولی اگر زن ظاهرا به کراهت اذن دهد و معلوم باشد قلبا راضی است عقد صحیح است.

ش- اگر زنی که در حال احرام است با مردی که در حال احرام نیست ازدواج کند عقد او باطل است، و اگر زن می‌دانسته که

احکام نگاه کردن

- نگاه کردن مرد به بدن زن نامحرم چه با قصد لذت و چه بدون آن حرام است.
- نگاه کردن به صورت و دستها اگر به قصد لذت باشد حرام است ولی اگر بدون قصد لذت باشد مانعی ندارد .
- نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم حرام می‌باشد.
- نگاه کردن به صورت و بدن و موی دختر نابالغ اگر به قصد لذت نباشد و به واسطه نگاه کردن هم انسان نترسد که به حرام بیفتد اشکال ندارد، ولی بنابر احتیاط باید جاهایی را که مثل ران و شکم معمولا می پوشانند نگاه نکند.
- اگر انسان بدون قصد لذت به صورت و دست‌های زن‌های اهل کتاب مثل زن‌های یهود و نصارا نگاه کند در صورتی که نترسد که به حرام بیفتد اشکال ندارد.
- زن باید بدن و موی خود را از مرد نامحرم بپوشاند بلکه احتیاط واجب آن است که بدن و موی خود را از پسری هم که بالغ

نشده ولی خوب و بد را می فهمد و به حدی رسیده که مورد نظر شهوانی است بپوشاند.

– نگاه کردن به عورت دیگری حرام است.

– مرد و زنی که با یکدیگر محرمند اگر قصد لذت نداشته باشند می توانند غیر از عورت به تمام بدن یکدیگر نگاه کنند.

– مرد نباید با قصد لذت به بدن مرد دیگر نگاه کند و نگاه کردن زن هم به بدن زن دیگر با قصد لذت حرام است.

– اگر در حال ناچاری زن بخواهد زن دیگر، یا مردی غیر از شوهر خود را تنقیه کند، یا عورت او را آب بکشد باید چیزی در دست کند که دست او به عورت نرسد و همچنین است اگر مرد بخواهد مرد دیگر دیگری، یا زنی غیر زن خود را تنقیه کند یا عورت او را آب بکشد.

– اگر مرد برای معالجه زن نامحرم ناچار باشد که او را نگاه کند و دست به بدن او بزند اشکال ندارد، ولی اگر با نگاه کردن بتواند معالجه کند نباید دست به بدن او بزند و اگر با دست زدن بتواند معالجه کند نباید او را نگاه کند.

– اگر انسان برای معالجه کسی ناچار شود که به عورت او نگاه کند، بنابر احتیاط واجب باید آئینه را در مقابل گذاشته و در آن نگاه کند ولی اگر چاره ای جز نگاه کردن به عورت نباشد اشکال ندارد.

وجوب حجاب

وجوب حجاب بانوان در برابر مردان غیرمحرم، مورد توافق فقهای همه مذاهب اسلامی است.

محدوده حجاب

بسیاری از فقهای امامی و اهل سنّت پوشانیدن همه بدن، جز صورت و دستها (اصطلاحاً کَفّین)، را واجب می‌دانند.

۹–۲– احکام طلاق

صیغه طلاق و شرایط آن

مردی که زن خود را طلاق می دهد، باید:

– عاقل و بنابر احتیاط واجب بالغ باشد.

– به اختیار خود طلاق دهد و اگر او را مجبور کنند که زنش را طلاق دهد طلاق باطل است.

– نیز باید قصد طلاق داشته باشد.

زن باید در وقت طلاق:

– از خون حیض و نفاس پاک باشد.

– شوهرش در آن پاکی یا در حال نفاس یا حیض که پیش از این پاکی بوده با او نزدیکی نکرده باشد.

انواع طلاق

طلاق بائن و طلاق رجعی

طلاق بائن آن است که بعد از طلاق مرد حق ندارد به زن خود رجوع کند یعنی بدون عقد او را به زنی قبول نماید.

و غیر این طلاق رجعی است، که بعد از طلاق تا وقتی زن در عده است مرد می‌تواند به او رجوع نماید.

کسی که زنش را طلاق رجعی داده، حرام است او را از خانه‌ای که موقع طلاق در آن خانه بوده بیرون کند.

۹–۳– سؤالات فصل نه

۱۸۱ عقد ازدواج چند نوع است؟
دو نوع است. دائم و غیرداوم

۱۸۲ صیغهٔ عقد ازدواج به چه صورت خوانده می‌شود؟
صیغهٔ ازدواج باید به زبان عربی و تلفظ صحیح خوانده سود.

۱۸۳ طلاق بر چند نوع است؟
دو نوع بائن و رجعی

۱۸۴ طلاق رجعی چیست؟
طلاقی است که در مدت عدهٔ زن، مرد می‌تواند رجوع کند.

۱۸۵ پوشش حجاب چگونه است؟
پوشانیدن همه بدن، جز صورت و دستها (اصطلاحاً کَفّین)، در برابر نامحرم است.

۱۸۶ پوشش حجاب در موقعی‌های متفاوت مانند سفر تفاوت می‌کند؟
خیر، تفاوتی ندارد.

۱۸۷ دیدن دست و صورت زن نامحرم چه حکمی دارد؟
اگر به قصد لذت‌جویی نباشد، اشکال ندارد.

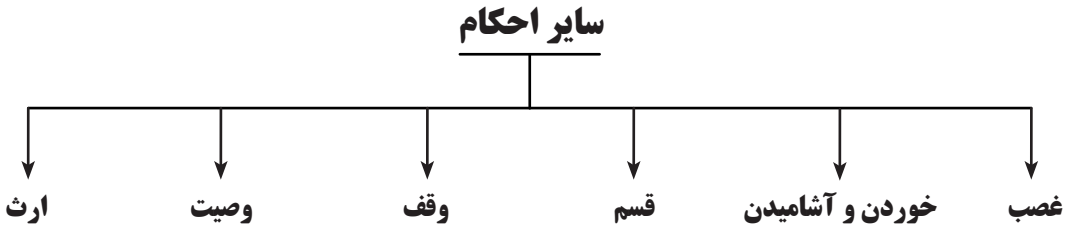
۱۸۸ حکم آرایش چیست؟
آرایش به هر مقداری که باشد حرام است و پوشاندن آن از دید نامحرم واجب است.

۱۸۹ حکم کاشت ناخن چیست؟
طبق نظر اغلب مراجع تقلید و فقها، اگر کاشت ناخن زینت محسوب شود باید دست‌ها را از دید نامحرم پوشاند و برای وضو و غسل باید آنها را برداشت.

۱۹۰ نظرتان را راجع به آرایش و کاشت ناخن چگونه به دانش‌آموزی که این کار را انجام می‌دهد، می‌گویید؟
در پاسخ به این سوال، باید نکات پرورشی را در نظر بگیرید.

۱۹۱ شرایط مرد در هنگام طلاق چیست؟
– عاقل و بنابر احتیاط واجب بالغ باشد.
– به اختیار خود طلاق دهد و اگر او را مجبور کنند که زنش را طلاق دهد طلاق باطل است.
– نیز باید قصد طلاق داشته باشد.

احکام / سایر احکام



غصب

غصب آن است که انسان از روی ظلم بر مال یا حق کسی مسلط شود و این یکی از گناهان بزرگ است که اگر کسی انجام دهد، در قیامت به عذاب گرفتار می‌شود. از حضرت پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم روایت شده است که هر کس یک وجب زمین از دیگری غصب کند، در قیامت آن زمین را از هفت طبقه آن مثل طوق بر گردن او می‌اندازد.

احکام خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها

- خوردن گوشت مرغی که مثل شاهین چنگال دارد، حرام است و خوردن گوشت پرستو و هدهد مکروه می‌باشد.
- اگر چیزی را که روح دارد، از حیوان زنده جدا نمایند، مثلا دنبه یا مقداری گوشت از گوسفند زنده ببرند، نجس و حرام می باشد.
- خوردن چیزی که برای انسان ضرر دارد، حرام است.
- خوردن گوشت اسب و قاطر و الاغ مکروه است.
- آشامیدن شراب، حرام و در بعضی از اخبار بزرگترین گناه شمرده شده است.

احکام قسم خوردن

اگر قسم بخورد که کاری را انجام دهد یا ترک کند، مثلا قسم بخورد که روزه بگیرد یا دود استعمال نکند، چنانچه عمدا مخالفت کند باید کفاره بدهد یعنی یک بنده آزاد کند یا ده فقیر را سیر کند یا آنان را بپوشاند و اگر اینها را نتواند باید سه روز روزه بگیرد.

شرایط قسم خوردن:

اول: کسی که قسم می خورد باید:

۱- بالغ و عاقل باشد.

۲- اگر می خواهد راجع به مال خودش قسم بخورد، باید در حال بالغ شدن سفیه نباشد.

۳- حاکم شرع او را از تصرف در اموالش منع نکرده باشد.

۴- از روی قصد و اختیار قسم بخورد. پس قسم خوردن بچه و دیوانه و مست و کسی که مجبورش کرده اند، درست نیست.

دوم: کاری را که قسم می‌خورد انجام دهد، باید حرام و مکروه نباشد و کاری را که قسم می‌خورد ترک کند، باید واجب و مستحب نباشد.

سوم: به یکی از اسامی خداوند عالم قسم بخورد که به غیر ذات مقدس او گفته نمی‌شود، مثل خدا و الله.

چهارم: قسم را به زبان بیاورد و اگر بنویسد یا در قلبش آن را قصد کند صحیح نیست، ولی آدم لال اگر با اشاره قسم بخورد صحیح است.

پنجم: عمل کردن به قسم برای او ممکن باشد.

توجه: اگر پدر از قسم خوردن فرزند جلوگیری کند یا شوهر از قسم خوردن زن جلوگیری نماید، قسم آنان صحیح نیست.

وقف

اگـر کسـی چیـزی را وقـف کنـد، از ملـک او خـارج می‌شـود و خـود او و دیگـران نمی‌تواننـد آن را ببخشـند یـا بفروشـند و کسـی هـم از آن ملـک ارث نمی‌بـرد.

شرایط وقف کننده

شرایط وقف کننده
- مکلف و عاقل باشد.
- با قصد و اختیار باشد.
- شرعا بتواند در مال خود تصرف کند.

وصیت

وصیـت آن اسـت کـه انسـان سـفارش کنـد بعـد از مرگـش بـرای او کارهایـی انجـام دهنـد، یـا بگویـد بعـد از مرگـش چیـزی از مـال او ملـک کسـی باشـد یـا بـرای اولاد خـود و کسـانی کـه اختیـار آنـان بـا اوسـت، قیـم معیـن کنـد، و کسـی را کـه بـه او وصیـت می‌کننـد وصـی اسـت.

شرایط وصیت کننده

کسی که وصیت می کند، باید:

۱- عاقل و بالغ باشد.

۲- بچه ده ساله‌ای که خوب و بد را تمییز می دهد اگر برای کار خوبی مثل ساختن مسجد وصیت کند صحیح می باشد.

۳- باید از روی اختیار وصیت کند.

۴- نیز وصیت کننده باید در حال بالغ شدن سفیه نباشد و حاکم شرع هم او را از تصرف در اموالش جلوگیری نکرده باشد.

۱۰-۱- سؤالات فصل ده

۱۹۲ اگر کاری را که به انجام آن قسم می‌خوریم، انجام ندهیم، چه حکمی دارد؟
باید کفاره بدهیم.

۱۹۳ حکم خوردن چیزی که برای انسان ضرر دارد چیست؟
حرام است.

۱۹۴ غصب چیست؟
اگر کسی مال شخص دیگری را به زور و ظلم مالک شود، غصب به حساب می‌آید.

۱۹۵ وصی چه کسی است؟
کسی که به او وصیت می‌شود را وصی می‌گویند؟

۱۹۶ آیا مال وقفی به ارث می‌رسد؟
خیر، مالی که وقف شده، به ارث نمی‌رسد.

بخش ۳

تاریخ اســـــلام

۱ پیش از اسلام

۲ ظهور اسلام

۳ خلفای راشدین

۴ ائمه معصومین

فصل ۱

تاریخ اسلام / پیش از اسلام

۱-۱- عصر جاهلیت

ادیان رایج در شبه جزیرهٔ عربستان

۱-شرک و بت پرستی: متداول‌ترین مسلک درمیان عرب جاهلی بت‌پرستی بود.

۲-مسحیت: برخی از مردم جزیره العرب مانند نجرانی‌ها، مسیحی بودند.

۳-یهودیت: یهودیان در زمان بعثت در برخی نقاط از جزیره العرب حضور داشتند و حضورشان در یثرب بیش از مناطق دیگر بود.

٤-حنیف: به معنای میل به مبانی حضرت ابراهیم (ع) و رهایی از یهودیت و نصرانیت است.

٥-صائبین: پیرو حضرت یحیی بودند.

٦-زرتشت: در جزیره العرب افرادی به صورت پراکنده پیرو دین زرتشت بوده‌اند.

۱-۲- میلاد پیامبر (ص)

میلاد پیامبر هفدهم ربیع الاول سال عام الفیل یا ۵۷۰م در شهر مکه بوده است. پدرشان عبدالله پسر عبدالمطلب و مادر گرامیشان آمنه دختر وهب بودند. کنیهٔ پیامبر ابوالقاسم بود و معروف‌ترین القابشان مصطفی و خاتم‌النبی بود.

به هنگام میلاد خاتم پیامبران، حوادث بسیار مهمی اتفاق افتاد که عمده آنها به این شرح است:

۱-شکستن ۱۳یا ۱۴ کنگره از ایوان کسری

۲- خشک شدن دریاچه ساوه

۳-خاموش شدن آتشکده فارس

۴-سقوط و سرنگونی بت‌ها

خدمتگزان پیامبر (ص)در دوران کودکی، نوجوانی وجوانی

۱-عبدالمطلب: حضرت محمد (ص)که قبل از تولد یا حداکثر ۲ماه پس از تولد پدر را از دست داد، از ابتدا تا ۸ سالگی تحت تکفل و حمایت جد بزرگوارش قرار گرفت.

۲-ابوطالب: از ۸سالگی سرپرستی پیامبر را برعهده گرفت. کمتر کسی پیامبر را در آغاز رسالتش مانند او یاری نمود.

۳-آمنه: پس از تولد خاتم پیامبران بنا بر نقلی ۳ روز یا ۸ روز او را شیر دهد و در ادامه فرزندش را به دایه می‌سپارد. پیامبر تا شش سال زیر سایه مادر قرار داشت.

٤-حلیمه: مسئولیت شیر دادن و پرستاری از پیامبر را برعهده داشت و آن حضرت را ۴ یا ۵ سالگی در قبیلهٔ بنی سعد نگهداری کرد.

٥-فاطمه بنت اسد: همسر ابوطالب برای پیامبر(ص) از ۸ سالگی که تحت‌تکفل ابوطالب قرار گرفت تاهنگام ازدواج، مادری کرد.

٦-ام ایمن: کنیز و خدمتکار عبدالله و آمنه بود که پس از رحلت آمنه پرستاری پیامبر را بر عهده گرفت.

۱-۳- دوران جوانی

- حلف الفضول یا پیمان جوانمردان؛ گروهی از جوانمردان مکه گرد آمدند تا نگذارند درسرزمین مکه حق مظلومی پایمال شود که این پیمان معروف به پیمان حلف الفضول است و رسول گرامی یکی از این افراد بود که در این پیمان شرکت کرد.

۲- مسافرت به شام؛ پیامبر در کودکی با عمویش سفری به شام می‌رود. در بین راه در مکانی به نام بصری راهبی به نام بحیری

نشـانه‌های نبـوت را در او می‌بینـد وآنـگاه عمویـش را می‌طلبـد و می‌گویـد کـه از او حفاظـت نمایـد.

۳- سفر بعدی پیامبر با سرمایه خدیجه بود. امانتداری وصداقت پیامبر در این سفر باعث شد خدیجه درصدد ازدواج با ایشان برآید.

۴-نصـب حجرالاسـود؛ در سـن ۳۵ سـالگی پیامبـر، کعبـه بـر اثـر سـیل ویـران شـده بـود. بـرای نصـب حجرالاسـود اختـلاف شـدیدی میـان قبایـل بـه وجـود آمـد هـر طایفـه می‌خواسـت خـود آن را نصـب کنـد. آنهـا توافـق کردنـد هـر کـس از در بنـی شـیبه وارد شـود، بـه قضـاوت او تـن در دهنـد کـه رسـول خـدا وارد شـد. آن حضـرت سـنگ را در میـان عبـا قـرار داد و گفـت نماینـدگان هـر قبیلـه گوشـه‌ای از آن را بگیرنـد و بلنـد کننـد و سـپس رسـول خـدا آن را در رکـن معـروف حجرالاسـود جـای داد و بدیـن ترتیـب فتنـه را خوابانیـد.

۱-۴- سؤالات فصل یک

۱ پیامبر اسلام دوران شیرخوارگی را نزد چه کسی و در کدام قبیله به سر برد؟
نزد حلیمه در قبیلهٔ بنی سعد

۲ پس از فوت عبدالمطلب، چه کسی عهده‌دار کفالت پیامبر شد؟
ابوطالب، عموی ایشان

۳ چه ادیانی در جزیه العرب قبل از اسلام حضور داشتند؟
شرک و بت‌پرستی، مسیحیت، یهودیت، زرتشت، صائبین و حنیف

۴ رسول خدا، به چه شکل اختلاف قبایل را در نصب حجرالاسود مرتفع کرد؟
ایشان حجرالاسود را در عبایش نهاد و سران قبایل، گوشه‌های عبا را گرفته و بلند کردند.

۵ چه کسی در صفر شام نشانه‌های نبوت را در پیامبر دید؟
راهب مسیحی به نام بحیری

۶ چه اتفاقیاتی در زمان تولد پیامبر در ایران روی داد؟
۱-شکستن ۱۳یا ۱۴ کنگره از ایوان کسری
۲- خشک شدن دریاچه ساوه
۳-خاموش شدن آتشکده فارس
۴-سقوط و سرنگونی بت‌ها

۷ نام مادر پیامبر چه بود؟
آمنه

۸ حضرت رسول در چه سنی با حضرت خدیجه ازدواج کردند؟
۲۵ سالگی

۲-۱- آغاز وحی

اولین دریافت وحی در غار حرا در سن چهل سالگی پیامبر بود. در اینکه کدام سوره قرآن بر قلب پیامبر اسلام (ص)نازل شد، اختلاف است، ولی بیشتر پنج آیه اول سوره علق را گفته‌اند.

نخستین مسلمانان: نخستین زن مسلمان، خدیجه است و از مردان، حضرت علی (ع) و سپس زید بن حارثه ایمان آوردند.

مراحل دعوت پیامبر (ص):

۱-پنهانی و عملی ۲-عمومی و آشکار

دعوت به اسلام

آغاز دعوت: دعوت در آغاز سری بود و موضوع دعوت فقط اقرار به توحید و برائت از بت‌ها بوده است. نخستین عملی که فرض شد نماز بود که در آن وقت دو رکعتی گزارده می‌شد. پیامبر گرامی سه سال به دعوت سری پرداخت.

انذارعشیره: با نزول آیه۲۱۴ سوره شعراء، پیامبر به علی (ع) دستور داد که مقدمات دعوت را فراهم کند و غذایی ترتیب دهد و سران بنی هاشم را دعوت کند تا همه سیر شوند و غذا باقی بماند. همین کرامت باعث شد که ابولهب عموی پیامبر تهمت سحر و جادو به پیامبر بزنند. در آن مجلس یا مجلس دوم پیامبر (ص) می‌گوید: کدامیک از شما مرا در این امر یاری می دهد؟ تنها علی (ع) حاضر به بیعت و همکاری همه جانبه می‌شود.

نحوه برخورد و مقابله مشرکین با رسول خدا(ص):

۱- سازش و مماشات(در سه سال اول دعوت که پنهانی بود)

۲- آزار و اذیت‌های روحی و روانی یا ترور شخصیت و برخوردهای سیاسی

۳- آزار و اذیت‌های جسمی (از سال دهم تا سیزدهم بعثت پس از رحلت ابوطالب)

۴- با برخوردهای ظاهرا علمی، مشرکین می‌خواستند با ایجاد شبهه علمی پیامبر را از هدف باز دارند.

عکس العمل مشرکین در برابر قرآن:

-قرآن کلام بشر است و عالمان اهل کتاب به محمد آموخته‌اند. قرآن شعر یا سحر است

-پیامبر را کاهن و آیات قرآن را شبیه سخنان کاهنان دانستند. قرآن را به اساطیر الاولین متهم کردند.

-برخورد فیزیکی و عملی با قاریان قرآن و تمسخر نسبت به محتوا و ظاهر آیات قرآن

۲-۲- هجرت

آغاز هجرت

با علنی شدن دعوت پیامبر، فشار و شکنجه نسبت به پیامبر و بخصوص نومسلمانان آغاز شد و آزار و شکنجه به حدی بود که پیامبر فرمان هجرت از مکه را صادرکرد.

هجرت به حبشه در دو نوبت انجام شد:

۱-هجرت اول در سال پنجم بعثت آغاز شد ولی پس از شنیدن شایعه دروغ مصالحه پیامبر با قریش آنها بازگشتند.

۲-هجرت دوم بین سال‌های پنجم تا هفتم بعثت انجام شد. رهبر این گروه جعفر بن ابوطالب بود، ولی قریش عمرو بن عاص را با هدایای نفیسی به دربار حبشه فرستادند و خواستار بازگشت آنان شدند. جعفر بن ابوطالب سورهٔ مریم را برای نجاشی پادشاه

حبشه خواند و نجاشی گفت: من هرگز اینها را به شما تسلیم نمی‌کنم و تا هر وقت بخواهند می‌توانند در اینجا بمانند.

پیشنهاد سه ماده‌ای:

مشرکان تصمیم گرفتند که با نقشه یا پیامبر را از عمل خود باز دارند یا بنی هاشم و ابوطالب را از او جدا کنند. پیشنهاد کردند هر چه محمد(ص) می‌خواهد به او بدهند تا دست ازدعوت خویش بردارد. پیامبر(ص)در پایان فرمود: به خدا سوگند اگر خورشید را در دست راستم و ماه را در دست چپم بگذارید از دعوت خویش دست بر نمی‌دارم. مشرکان نیز عهدنامه‌ای که به صحیفه ملعونه شهرت یافت را که پیش بینی کرده و در جای امنی قرار داده بودند به اجرا درآوردند. مواد این پیمان به قرار زیر بود:

۱-تحریم هرگونه خریدوفروش با بنی هاشم ۲-قطع ارتباط و معاشرت با آنها ۳-عدم تزویج و ارتباط زناشویی با آنها

به پیشنهاد ابوطالب تمام قوم بنی هاشم بجز ابولهب به دره شعب ابی طالب رفتند و این محاصره، سه سال به طول انجامید. در فشار و سختی دوران محاصره دو شخصیت بزرگ اسلام یعنی ابوطالب و خدیجه از دنیا رفتند. پیامبر سال مرگ آنها (دهم بعثت) را عام الحزن نامید.

هجرت به مدینه

پیمان عقبه اول: دو حادثه مهم زمینه هجرت پیامبر را به مدینه فراهم کرد. حادثه اول پیمان عقبه اول با مردم مدینه است، که به آن بیعت النساء نیز می‌گویند.

پیمان عقبه دوم: حادثه دوم پیمان عقبه یا بیعت الحرب بود. ایام حج فرا رسید و کاروان حج در سال ۱۳ بعثت عازم مکه شد و گروهی مسلمان نیز همراه این کاروان بودند و در عقبه با پیامبر ملاقات نمودند و ضمن ابراز اسلام و ایمان به خدا و رسول از آن حضرت به عنوان حاکم دعوت به عمل آوردند تا به یثرب سفر نماید.

توطئه قریش در دارالندوه: دارالندوه محلی در کنار کعبه بود که سران قریش و سایر قبایل برای امور مهم به آنجا می‌آمدند. وقتی که تمام سران جمع شدند، ابوجهل پیشنهاد داد که از هر قبیله یک نفر انتخاب شود و شبانه به خانه او حمله کنند و او را بکشند تا قاتل شناخته نشود و بنی هاشم نتواند انتقام بگیرد. پیامبر (ص)از طریق وحی توانست از این نقشه جان سالم بدر ببرد. آن شب پیامبر از خانه خود به هدف هجرت حرکت کرد و امام علی (ع) به دستور خدا و پیامبر در بستر آن حضرت به هدف گمراه کردن دشمن بیتوته کرد. این شب را مورخین لیله المبیت نامیده‌اند.

هجرت به یثرب دو علت داشت؛ یکی عدم امکان زندگی در مکه برای محمد(ص) و یارانش و دوم شرایط مناسب یثرب به لحاظ جغرافیایی و بافت جمعیتی (سیاسی و اجتماعی). ابوبکر و غلامش و یک مشرک که راهنما بود، همراه پیامبر بودند.

ساخت مسجد در مدینه

پس از ورود پیامبر به قبا در نزدیکی یثرب، شالوده مسجد قبا پی‌ریزی شد و به عنوان اولین مسجد در جهان اسلام شهرت یافت.

غزوات

نبردهایی که پیامبر در آنها شرکت داشتند را غزوه می‌گویند. پیامبر در نبردها چند هدف اصلی را دنبال میکرد از جمله :۱-اعلان موجودیت سیاسی-نظامی مسلمانان ۲-دفاع از حقوق پایمال شده مسلمانان ۳-گسترش توحید و محو شرک و بت‌پرستی

درمیان غزوات پیامبر سه نبرد از اهمیت بیشتری برخوردارند: بدر، احد و احزاب

غزوه بدر: در سال دوم هجری قمری در منطقه بدر اتفاق افتاد. سپاه مشرکین به فرماندهی ابوجهل و فرمانده سپاهیان اسلام، پیامبر بودند. عده‌ای از مشرکین بویژه سران آنها مانند ابوجهل کشته شدند و یکی از تاریخی‌ترین روزهای صدر اسلام با پیروزی مسلمانان رقم خورد.

غزوه احد: این غزوه در منطقه احد اتفاق افتاد. قریش به هدف تلافی جنگ بدر و نیروی اسلام به هدف دفاع از خود با آنان در بیرون مدینه صف آرایی کردند. در این جنگ، حمزه، عموی پیامبر به شهادت رسیدند.

غزوه خندق (احزاب): فرماندهی دشمنان اسلام با ابوسفیان بود. مشرکین به هدف نابودی پیامبر و پیروانش به صورت گسترده‌ای تدارک نیرو دیدند و مسلمانان به هدف دفاع از جان، مال، ناموس و دین خود اقدام به رویارویی در برابر آنها کردند. علی (ع) پهلوان مشرکین، عمروبن عبدود را از میان برداشتند. سرانجام پس از یک ماه مشرکین مایوس و ناامید از هر اقدامی شکست خورده برگشتند.

۲–۳– واقعه فتح مکه

صلح حُدَیبیه

پیمان صلحی که در سال ششم هجری بین پیامبر (ص) و مشرکان مکه در منطقه حدیبیه امضا شد و در سوره فتح به آن اشاره شده است. مسلمانان که برای به جا آوردن مناسک عمره رهسپار مکه شده بودند با ممانعت مشرکین قریش مواجه شدند و در محلی به نام حدیبیه در نزدیکی مکه توقف کردند. پس از مذاکراتی بین طرفین، سرانجام پیمان صلح حدیبیه بسته شد که بر اساس آن صلحی ده ساله بین طرفین برقرار شد.

بسیاری از تاریخ‌نگاران این صلح را زمینه‌ساز گسترش فعالیت تبلیغی پیامبر(ص) در جزیرهٔ العرب و خارج از آن و در نتیجه فراهم کننده مقدمات فتح مکه دانسته‌اند. از صلح حدیبیه به عنوان فتح مبین یاد شده است، زیرا در سال هشتم هجرت با نقض پیمان صلح حدیبیه توسط مشرکان مقدمات فتح مکه فراهم شد.

فتح مکه

واقعه فتح شهر مکه در سال هشتم هجری به دست مسلمانان و به فرماندهی پیامبر اکرم(ص) در واکنش به نقض پیمان حدیبیه توسط قریشیان بود. سران مشرکین از جمله ابوسفیان قبل از ورود مسلمانان به مکه، اسلام آوردند. پیامبر با ندای اَلْیَوم یَومُ الْمَرحَمَه فرمان عفو عمومی صادر کرد. پیامبر(ص) پس از فتح مکه اقدام به شکستن بت‌ها نمود.

غدیر خم

واقعه غدیر از مهم‌ترین وقایع تاریخ اسلام است که در آن، پیامبر اسلام(ص) هنگام بازگشت از حجهٔ الوداع در ۱۸ ذی‌الحجه سال دهم قمری در غدیر خم، امام علی(ع) را جانشین خود معرفی کرد. حاضران در آن واقعه که بزرگان صحابه نیز در میان‌شان بودند، با امام علی(ع) بیعت کردند.

این معرفی بنا به دستور خدا در آیه تبلیغ بود. این آیه به پیامبر(ص) دستور می‌داد آنچه خداوند بر او نازل کرده، ابلاغ کند و اگر این کار را نکند، رسالتش را انجام نداده است. پس از واقعه غدیر آیه اکمال نازل شد که می‌گفت: «امروز دین شما را کامل نمودم و نعمت خود را بر شما تمام کردم و دین اسلام را برای شما پسندیدم.»

۲–۴– رحلت پیامبر

رسول اکرم در سال ۱۰ یا ۱۱ هجری در سن ۶۳ سالگی در شهر مدینه وفات یافتند. پس از رحلت پیامبر اکرم عده‌ای از مسلمانان در محلی به نام سقیفه‌جمع شدند و ابوبکر با پشتیبانی عمر، امر خطیر خلافت را به عهده گرفت. این در حالی بود که امام علی (ع) به همراه تعدادی دیگر از نزدیکان پیامبر مشغول دفن و کفن پیامبر بودند.

۲–۵– سؤالات فصل دو

۹ **در ابتدای اسلام نماز چند رکعتی بود؟**
دو رکعتی

۱۰ **در دعوت عشیره کدام خویشاوند پیامبر با او بیعت می‌کند؟**
حضرت علی (ع)

۱۱ **از چه زمانی آزار و اذیت‌های جسمی مشرکین به یاران پیامبر آغاز شد؟**
از زمان رحلت عبدالمطلب

۱۲ **در زمان هجرت مسلمانان به حبشه، چه کسی پادشاه آن ملک بود؟**
نجاشی

۱۳ **حلف افضول چیست؟**
پیمان جوانمردی در مکه که پیامبر نیز در آن حضور داشتند.

۱۴ چه اتفاقی را در صدر اسلام فتح المبین می‌نامند.
پیمان صلح حدیبیه

۱۵ چه کسانی اولین ایمان آورندگان به پیامبر اکرم بودند؟
حضرت خدیجه و حضرت علی (ع)

۱۶ لیله المبیت چیست؟
شبی است که حضرت علی در بستر پیامبر آرمید تا توطئهٔ مشرکین برای کشتن پیامبر را خنثی کند.

۱۷ آخرین حج پیامبر چه نامیده شد؟
حجه الوداع

۱۸ اولین مسجد مسلمانان چه نام دارد؟
مسجد قبا

۱۹ مدت دعوت سری پیامبر چند سال بود؟
سه سال

۲۰ چه کسی سرپرست مسلمانان در هجرت دوم به حبشه بود و چه سوره‌ای را برای نجاشی خواند؟
جعفر بن ابوطالب و سورهٔ مریم را برای نجاشی خواند.

۲۱ فرمانده نیروهای اسلام در فتح مکه چه کسی بود؟
پیامبر اکرم

۲۲ نخستین پیروزی بزرگ مسلمانان در نبردها کدام بود؟
در جنگ بدر

۲۳ در جنگ احد کدام عموی پیامبر به شهادت رسیدند؟
حمزه (ع)

۲۴ پیامبر در چه سنی به بعثت رسیدند؟
چهل سالگی

۲۵ مسلمانان صدر اسلام چند بار به حبشه هجرت کردند؟
دو بار

۲۶ کدام شهر را ام‌القری می‌نامند؟
مکه

۲۷ پیامبر به چه علت فرمان به هجرت دادند؟
با علنی شدن دعوت پیامبر، فشار و شکنجه نسبت به پیامبر و نومسلمانان آغاز شد و به حدی بود که پیامبر فرمان هجرت از مکه را صادرکرد.

۲۸ در زمان کدام سلسله، اسلام وارد ایران شد؟
ساسانیان

۲۹ غزوه چیست؟
نبردهایی که پیامبر در آنها شرکت داشتند.

۳۰ اولین وحی در کدام مکان نازل شد؟
غار حرا

۳۱ سال وفات حضرت خدیجه و ابوطالب به چه عنوانی مشهور است؟
عام‌الحزن

۳۲ کدام پیمان‌ها زمینهٔ هجرت پیامبر به یثرب را فراهم کردند؟
بیعت انساء و بیعت الحرب

۳۳ لقب پیامبر قبل از بعثت چه بود؟
محمد امین

ابوبکر

بیعت اجباری: بعضی از اصحاب بزرگ پیامبر که گرد امام علی (ع) جمع شده بودند، تا مدتی خلافت ابوبکر را به رسمیت نمی‌شناختند. گروهی مسلح خانه علی (ع) را محاصره و تهدید کردند که اگر علی (ع) و هوادارانش از خانه خارج نشوند و با خلیفه بیعت نکنند خانه را به آتش می‌کشند. بالاخره با تمام تهدیدها امام علی (ع) تا آنجا که اساس دین رادر معرض خطر ندید، بیعت نکرد.

تصرف فدک: از خطرناکترین حوادثی که موجودیت و مشروعیت خلیفه را تهدید کرد، مساله تصرف فدک بود که با تمام مجاهدت‌های حضرت زهرا (س) نیز راه بجایی نبرد.

عمربن خطاب در سال ۱۳ هجری قمری با وصیت ابوبکر زمامدار مسلمانان شد.

عمر بن خطاب

فتح ایران در دوران عمر انجام شد.

عمر در سال ۲۳هجرت درگذشت. تاریخ نویسان عرب، سبب کشته شدن عمر را کینه جویی ایرانیان از عرب شمرده‌اند و گفته‌اند ابولولو از عمر آزرده بود، چون از یک سو کشورش به دست عمر و سپاهیان او افتاده بود و از سوی دیگر هنگامی که او از مالک خود شکایت کرد به گفته او ترتیب اثر نداد.

عثمان

عمر پیش ازآنکه بمیرد، شش تن از اصحاب پیغمبر؛ علی (ع)، عثمان، طلحه، زبیر، سعدبن ابی وقاص و عبدالرحمان بن عوف را مامور کرد تا به مشورت بنشینند و یکی از خود را به خلافت برگزینند. عبدالرحمان به علی (ع) گفت با تو بیعت کنیم، قبول می‌کنی به کتاب خدا و سنت پیغمبر و سیرت ابوبکر و عمر رفتار کنی؟ علی (ع) شرط آخر را نپذیرفت. چون آن شرط را با عثمان در میان گذاشت، عثمان پذیرفت و به خلافت رسید. از اتفاق‌های مهمی که در زمان خلافت عثمان افتاد این بود که خلیفه از بیم آنکه مبادا اختلاف در قرائت قران موجب شود که کلام خدا موجب زیادت و نقصان شود، دستور داد تا مصحفی را که در عهد ابوبکر نوشته شده و نزد حفصه دختر عمر بود، آوردند و از روی آن چند نسخه نوشتند. این قرآن‌ها به شهرهای مهم اسلامی فرستاده شد و بقیه قرآنها را سوزاندند.

نارضایتی از عثمان به دلایل مختلفی در گذر زمان شکل گرفت و منجر به انقلاب و قتل او شد.

حضرت علی (ع)

حضرت علی (ع) در رجب سال ۳۰ عام الفیل در کعبه به دنیا آمد. مادرش فاطمه بنت اسد و پدرش ابوطالب نام داشت. در ۲۱ رمضان سال ۴۰ هجری در شهرکوفه به دست ابن‌ملجم به درجه شهادت رسید. قبر مطهرش در نجف اشرف قرار دارد. علی (ع) پس از ۲۵ سال خانه نشینی خلافت را پذیرفتند.

دوره سی ساله خلافت ابوبکر تا شهادت علی (ع) را دوره خلفای راشدین می‌نامند. سبب این نامگذاری این است که دراین سال‌ها سنت پیغمبر کم و بیش رعایت می‌شد و نیز حکومت در اسلام موروثی نبود.

فاطمه زهرا (ع)

حضرت فاطمه (ع)، فرزند پیامبر و حضرت خدیجه هستند. در مورد تاریخ تولد حضرت فاطمه اختلاف زیادی وجود دارد ولی ایشان در زمان هجرت پیامبر به مدینه بین نه تا دوازده سال داشته‌اند. خداوند در سورهٔ کوثر بشارت تولد آن حضرت را به پیامبر داده‌اند و در برابر دشمنان که پیامبر را ابتر و مقطوع النسل می‌خواندند، فرمود: «انا عطیناک الکوثر فصل لربک والنحر ان شانئک هو الابتر». کنیهٔ آن حضرت امابیها بود.

برخی از القاب فاطمه (ع)

زهرا: به معنای روشنی و صفا و درخشندگی
طاهره: به معنای پاک و منزه از هر آلودگی و زشتی
سیده: به معنای بزرگ و بزرگوار
عذرا: به معنای پاک و پاکیزه
مبارکه: به معنای صاحب برکت
زکیه: به معنای رشد کننده در خیرات
راضیه: به معنای راضی به قضای الهی
مرضیه: به معنای پسندیده خدا و دوستان خدا

زندگی آن حضرت با علی (ع) حدود نه سال به طول کشید و ثمرهٔ آن سه پسر به نام‌های حسن، حسین و محسن و دو دختر به نام‌های زینب و ام‌کلثوم بود.

حضرت محسن در حملهٔ به خانهٔ آن حضرت و برخورد درب به پهلوی ایشان شهید شدند. زمانیکه حضرت فاطمه در ۱۸ سالگی از دنیا رفتند، طبق وصیتشان، ایشان را شبانه غسل دادند و در مکانی مخفی دفن نمودند.

۳-۱- سؤالات فصل سه

۳۴ **ایران در زمان کدام خلیفه توسط مسلمانان تسخیر شد؟**
عمر

۳۵ **خلفای راشدین چه کسانی هستند؟**
ابوبکر، عمر، عثمان و حضرت علی (ع)

۳۶ **عذرا از القاب ، حضرت فاطمه به چه معناست؟**
پاک و پاکیزه

۳۷ **اولین خلیفه بعد از رحلت پیامبر چه کسی بود؟**
ابوبکر

۳۸ **آخرین فرزند پسر فاطمه (ع) که در بطن شهید شد، چه نام داشت؟**
حضرت محسن

۳۹ **حضرت فاطمه چند سال عمر کردند؟**
۱۸ سال

۴۰ **فدک چیست؟**
زمینی است که یهودیان، بدون جنگ به پیامبر واگذار کردند و آن حضرت به امر خدا به حضرت فاطمه بخشیدند.

۴۱ **چه کسی عمر، خلیفهٔ دوم را به قتل رساند؟**
ابو لولو

۴۲ **چند لقب حضرت فاطمه را نام ببرید.**
زکیه، عذرا، راضیه، مرضیه و ...

۴۳ **پدر حضرت علی (ع) کیست؟**
ابوطالب

۴۴ **امام علی در کجا متولد شدند؟**
خانهٔ کعبه

۴۵ **مادر حضرت علی چه نام داشت؟**
فاطمه بنت اسد

۴۶ **حضرت علی در جنگ نهروان با چه طایفه‌ای جنگید؟**
مارقین

۴۷ **نسبت حضرت علی با پیامبر چه بود؟**
پسر عمو و داماد ایشان بودند.

امام حسن (ع)

پیشوای دوم جهان تشیع در نیمه ماه رمضان در شهر مدینه دیده به جهان گشود. پس از شهادت علی (ع) به مدت ۱۰ سال، امامت امت را بر عهده داشت و با توطئه معاویه بر اثر مسمومیت به درجه شهادت رسید و در قبرستان بقیع در مدینه مدفون گشت.

امام حسین (ع)

سومین امام معصوم در ماه شعبان در شهر مدینه، دیده به جهان گشود. پس از شهادت امام حسن (ع) به مدت ۱۰سال در اوج قدرت معاویه بارها با وی پنجه درافکند و پس از مرگ وی نیز در برابر حکومت پسرش یزید قیام کرد و درمحرم سال ۶۱ هجری در سرزمین کربلا به شهادت رسید.

امام پیش از حرکت از مدینه، وصیت نامه‌ای خطاب به برادرش محمد حنیفه نوشت وعلت قیام خود را چنین یادآور شد:

۱) اصلاح امور امت

۲) امر به معروف و نهی از منکر

۳) زنده کردن سیره جدش پیامبر و پدرش امام علی (ع)

امام سجاد (ع)

ایشان فرزند امام حسین و شهربانو (دختر یزدگرد سوم، پادشاه ایران) هستند. در زمان امام سجاد (ع) آزادی سخن وجود نداشت و ایشان از طریق دعا و مناجات دستورالعمل‌های کامل اخلاقی و برنامه‌های اجتماعی را بیان و منتشر کردند. این دعاها در کتابی به نام صحیفهٔ سجادیه گنجانده شده‌اند. امام سجاد پس از ۳۵ سال امامت در سن ۵۷ سالگی به شهادت رسید و در کنار عموی بزرگوارش امام حسن (ع) در قبرستان بقیع دفن شدند.

امام محمد باقر (ع)

امام باقر (ع) در واقعهٔ کربلا حضور داشتند. مادرش دختر امام حسن (ع) و پدرش امام زین‌العابدین بودند و جد ایشان از مادر، امام حسن (ع) و از پدر، امام حسین (ع) هستند. مشهورترین لقب ایشان باقرالعلوم است. امام باقر شاگردان بسیار داشتند. ایشان پس از ۱۹ سال امامت با زهر مسموم شدند و به شهادت رسیدند و در کنار پدر بزرگوارشان امام سجاد (ع) دفن شدند.

امام جعفر صادق (ع)

امام صادق در روز ۱۷ ربیع‌الاول (روز تولد پیامبر اکرم) متولد شده‌اند. امام صادق (ع) پس از ۳۴ سال امامت در ۶۵ سالگی با انگور زهرآلود به شهادت رسیدند و در قرستان بقیع به خاک سپرده شدند.

امام موسی کاظم (ع)

مشهورترین کنیهٔ ایشان کاظم به معنی برندهٔ خشم است. امام کاظم به قدری در عبادت کوشا بودند که به ایشان عبد صالح و باب الحوائج گفتند. آن حضرت پس از ۳۵ سال امامت رسیدند و در مقابر قریش در نزدیکی بغداد به خاک سپرده شدند. در این محل شهر کاظمین بنا شد.

امام رضا (ع)

امام رضا (ع)، فرزند امام کاظم (ع) و همسرشان نجمه بودند. نام شریف آن حضرت، علی و کنیه‌اش ابوالحسن و لقبشان رضاست. آن حضرت در سن ۵۵ سالگی و پس از ۲۰ سال امامت به دستور مأمون خلیفهٔ عباسی به شهادت رسیدند.

امام محمد تقی (ع)

در مورد تاریخ تولد امام محمد تقی (ع) اختلاف نظر وجود دارد. نام شریفشان محمد و کنیهٔ ایشان ابوجعفر و یکی از القابشان تقی

است. امام محمد تقی پس از ۱۷ سال امامت در ۲۵ سالگی به شهادت رسیدند.

امام علی النقی (ع)

آن حضرت در حوالی مدینه متولد شدند. نام شریف آن حضرت علی و کنیهٔ ایشان ابوالحسن و لقب مشهورشان نقی و هادی بود. آن حضرت در سن ۴۱ سال و پس از ۲۳ سال امامت در سامرا به شهادت رسیدند و در همان شهر به خاک سپرده شدند.

امام حسن عسکری (ع)

نام آن حضرت علی و کنیه‌شان ابومحمد و القابشان عسکری و زکی بود. امام حسن عسکری (ع) در سن ۲۹ سالگی و پس از ۶ سال امامت، توسط معتمد ، خلیفهٔ عباسی به شهادت رسیدند و در سامرا به خاک سپرده شدند.

امام زمان (ع)

امام مهدی (عج) در نیمهٔ شعبان متولد شدند. نام مبارک آن حضرت، محمد و کنیهٔ شریفشان ابولقاسم و القابشان، مهدی، قائم، منتظر، حجت و صاحب می‌باشد. نام شریف مادرشان نرجس است.

امام زمان (عج) پس از نماز بر پدرشان به مدت ۶۹ سال غیبت کردند. در این مدت نایبان خاص ایشان افتخار حضور داشتند که به نواب اربعه معروف بودند.

بعد از پایان غیبت ۶۹ سالهٔ صغری، غیبت کبری آغاز شد که تاکنون ادامه دارد و دورهٔ سنجش ایمان وعمل مردم است.

۴-۱- سؤالات فصل چهار

۴۸ **نام امام ششم شیعیان چیست؟**
امام جعفر صادق (ع)

۴۹ **مدفن امام کاظم کجاست؟**
کاظمین

۵۰ **کدام خلیفهٔ عباسی امام رضا را به شهادت رساند؟**
مامون

۵۱ **لقب امام پنجم چیست؟**
باقرالعلوم

۵۲ **حضرت عبدالعظیم از نوادگان کدام امام است؟**
امام حسن مجتبی (ع)

۵۳ **مدت امامت امام حسین چند سال بود؟**
ده سال

۵۴ **مدفن امام حسن عسکری در کدام شهر است؟**
سامرا

۵۵ **نام مادر حضرت ولیعصر چه بود؟**
نرجس

۵۶ **نام امام دهم شیعیان چیست؟**
امام علی النقی

۵۷ **لقب کدام امام، هادی بود؟**
امام علی النقی

۵۸ **مدفن امام حسن مجتبی در کجاست؟**
قبرستان بقیع در مدینه

۵۹ تولد امام عصر (عج) چه روزی است؟
نیمهٔ شعبان

۶۰ دلایل قیام امام حسین چه بود؟
امام پیش از حرکت از مدینه، وصیت نامهای خطاب به برادرش محمد حنیفه نوشت و علت قیام خود را چنین یاد آور شد:
۱) اصلاح امور امت
۲) امر به معروف و نهی از منکر
۳) زنده کردن سیره جدش پیامبر و پدرش امام علی (ع)

۶۱ کدام خلیفه امام حسن عسکری را به شهادت رساند؟
معتمد

۶۲ جابربن عبدالله انصاری از شاگردان کدام امام بودند؟
امام محمد باقر (ع)

۶۳ امام سجاد دستورات دینی را به چه صورت منتشر می‌کردند؟
به صورت دعا

۶۴ رئیس مذهب شیعهٔ اثنی عشری کیست؟
امام جعفر صادق (ع)

۶۵ امام موسی کاظم به دستور کدام خلیفه به شهادت رسیدند؟
هارون

۶۶ مدت امامت امام رضا چند سال بود؟
۲۰ سال

۶۷ کدام امام را باب‌الحوائج می‌گفتند؟
امام موسی کاظم

۶۸ کنیهٔ امام زمان (عج) چه بود؟
ابولقاسم

۶۹ کدام امامن در واقعهٔ کربلا حضور داشتند؟
آمام حسین (ع)، امام سجاد (ع) و امام باقر (ع)

۷۰ امام سجاد دستوراتشان را به صورت دعا در چه کتابی فرموده‌اند؟
صحیفهٔ سجادیه

۷۱ قبرستان بقیع کجاست؟
در شهر مدینه

بخش ۴

معـــــارف

۱ معارف اسلامی

۲ اعیاد مذهبی

۳ عزاداری‌ها و مناسک مذهبی

۴ قرآن معجزهٔ جاوید

فصل ۱

معارف / معارف اسلامی

آئین اسلام شامل سه بخش است: اصول دین، فروع دین و اخلاق. در واقع تعلیمات دینی همچون درختی است که اصول دین ریشه آن و فروع دین و برنامه های عملی، شاخ و برگها، و اخلاق میوه این درخت برومند و پر برکت محسوب می‌شود.

۱-۱- اصول دین

اصول دین، یعنی اساسی‌ترین عقاید اسلام که پایه و ریشه مذهب بوده و شامل پنج اصل می‌باشد:

توحید: اعتقاد به یگانگی خدا، خدایی که خالق جهان هستی است و از همه چیز آگاه است. هست و نیست ما در دست اوست و بر هر کاری تواناست.

ایمان به او موجب احساس مسئولیت، آرامش خاطر، دوری از گناه، استقامت و پایداری و پیشرفت در زندگی است. پس باید در راه شناخت او کوشا باشیم، زیرا در هر لحظه از زندگی به او نیازمندیم و او حامی و پشتیبان ماست.

عدل: اعتقاد به اینکه خداوند نه حق کسی را از بین می‌برد و نه حق کسی را به دیگری می‌دهد. نه ظلم می‌کند و نه در میان افراد تبعیض قائل می‌شود. او به تمام معنا عادل است، چرا که نیاز به هیچ چیز و هیچ کس ندارد.

اعتقاد به عدل و عدالت خداوند باعث دوری ما از ظلم و ستم و تبعیض، و گسترش عدل و داد در جامعه انسانی می‌شود.

نبوت: اعتقاد به اینکه خداوند برای هدایت و ارشاد انسان‌ها راهنمایان و پیامبرانی را برانگیخته و به برخی از آنها کتاب آسمانی داده تا راه مستقیم سعادت را به افراد بشر بیاموزند و آنان را از بدی‌ها و زشتی‌ها بازداشته، در راه پرفراز و نشیب زندگی به آنها کمک کنند.

امامت: اعتقاد به جانشینی امامان معصوم (علیهم السلام) بعد از پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای رهبری جامعه اسلامی و پاسداری از عقاید و احکام در هر عصر و زمان به نمایندگی از طرف پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

امامان دوازده نفرند؛ اوّل آنان علی بن ابی طالب (علیه السلام) و آخرشان حضرت مهدی (عجّل الله تعالی فرجه) است. او زنده است و از نظرها غائب است و روزی فرا می‌رسد که ظاهر شده و جهان را پر از عدل و داد می‌کند و حکومت واحدی در سراسر جهان بر پایه عدالت، صلح و امنیت تشکیل می‌دهد.

در زمان غیبت او، نیابت به صورت عام برای فقیهان جامع الشرائط است، یعنی هر کس دارای علم و دانش کافی برای درک احکام اسلام از منابع دینی توأم با تقوی و عدالت بوده باشد، به عنوان نایب امام زمان (عج) و با شرایطی مرجع تقلید خواهد بود، و عهده‌دار تبیین و تبلیغ احکام اسلام می‌گردد.

معاد: ایمان به روز رستاخیز و زنده شدن بعد از مرگ و اینکه مرگ پایان حیات انسانی نیست، بلکه مرگ پل و واسطه این دنیا با سرای آخرت است و انسان‌ها پس از مردن بار دیگر زنده شده و در محکمه عدل الهی حضور یافته و هر کس به جزای اعمال خود می‌رسد. ایمان به معاد، عامل مهم تربیت انسانی است؛ به این ترتیب موج نیرومندی از احساس مسئولیت در برابر هر کار در اعماق روح انسان ایجاد کرده تا او را در برابر انحراف و گمراهی، ظلم و تجاوز کنترل کند.

لزوم یقین در اصول دین

بیشتر علماء یقین را در اصول دین لازم می‌دانند. به گفته شهید ثانی در حقائق الایمان، علماء مسلمان به‌جز گروه اندکی، همه معتقدند که در اصول دین تقلید جایز نیست. دلیل آنها این است که ایمان به اصول دین باید از روی یقین باشد؛ حال آنکه تقلید یقین‌آور نیست. امروزه نخستین مسئله کتاب‌های توضیح المسائل، موضوع تقلید در اصول دین است. طبق فتوای مراجع تقلید، اعتقاد مسلمان به اصول دین باید یقینی و از روی دلیل باشد و نباید در این زمینه سخن کسی را بدون دلیل پذیرفت. البته برخی از آنها همچون سیدمحمدرضا گلپایگانی، سیدعلی سیستانی و لطف الله صافی گلپایگانی افزوده‌اند که اگر کسی به اصول دین یقین پیدا کرد، گرچه از روی دلیل نباشد، مسلمان به شمار می‌آید.

۱–۲– فروع دین

فروع دین؛ شامل دستورات و تکالیف عملی و احکامی است که از سوی خداوند به وسیله پیامبر (صلی الله علیه وآله) برای هدایت بشر به سوی کمال نهایی و سعادت دنیا و آخرت فرستاده شده است. مهم‌ترینِ این فروع عبارتند از:

۱)نماز، ۲)روزه، ۳)خمس، ۴)زکات، ۵)حج، ۶)جهاد، ۷)امر به معروف (دعوت به انجام کارهای خوب و نیک)، ۸)نهی از منکر (بازداشتن از انجام کارهای بد و ناپسند)، ۹)تَوَلّی (دوستی با دوستان خدا)، ۱۰)تبرّی (دشمنی با دشمنان خدا)

فروع دین بسیار زیاد است و هر شخصی نمی‌تواند آنها را از منابع آن مثل قرآن و احادیث و سایر ادلّه فقهی استخراج کند. بنابراین باید آنها را از دانشمندانی که سال‌ها در این زمینه به تحقیق و بررسی پرداخته و کوشش و «اجتهاد» فراوان نموده‌اند و در واقع متخصصان علوم دینی هستند، یاد گرفته و به آن عمل کنند. چنین دانشمندانی را در اصطلاح «فقیه» یا «مجتهد» می‌نامند. به پیروی کردن از مجتهد «تقلید» و به کسی که از مجتهد تقلید می‌کند، «مُقَلِّد» می‌گویند.

۱–۳– اخلاق

بخش دیگری از تعلیمات اسلام، اخلاق است. پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در حدیث معروفی فرمود: «من مبعوث شده‌ام تا فضائل اخلاقی را تکمیل کنم.» منظور آن حضرت از فضایل اخلاقی، صفاتی مانند: امانت داری، درستکاری، شجاعت، راستگویی، وفاداری، پای‌بندی به تعهدات، احترام به بزرگترها بخصوص پدر و مادر، رعایت عدالت و مانند آن است. اخلاق فردی و اجتماعی سبب نجات بشر از مشکلات و پیشرفت در همه کارها و صفا و صمیمیت همه گروه‌ها و صلح و امنیت در جامعه بشری است.

علمای اخلاق در کتاب‌های خود در این زمینه سخن بسیار گفته‌اند و شما می‌توانید با مطالعه کتاب‌های «زندگی در پرتو اخلاق»، «اخلاق در نهج البلاغه» و «اخلاق در قرآن» که هر سه از نوشته‌های حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مدّظلّه) هستند، اطلاعات وسیعی درباره اخلاق اسلامی بدست آورید.

۱–۴– سؤالات فصل یک

۱ اصول دین کدامند؟
توحید، عدل، نبوت، امامت و معاد

۲ نبوت در اصول دین به چه معنا است؟
اعتقاد به اینکه خداوند برای هدایت و ارشاد انسان‌ها راهنمایان و پیامبرانی را برانگیخته و به برخی از آنها کتاب آسمانی داده تا راه مستقیم سعادت را به افراد بشر بیاموزند و آنان را از بدی‌ها و زشتی‌ها بازداشته، در راه پرفراز و نشیب زندگی به آنها کمک کنند.

۳ فروع دین کدامند؟
۱)نماز، ۲)روزه، ۳)خمس، ۴)زکات، ۵)حج، ۶)جهاد، ۷)امر به معروف (دعوت به انجام کارهای خوب و نیک)، ۸)نهی از منکر (بازداشتن از انجام کارهای بد و ناپسند)، ۹)تَوَلّی (دوستی با دوستان خدا)، ۱۰)تبرّی (دشمنی با دشمنان خدا)

۴ آیا فروع دین محدود به ده مورد هستند؟
خیر

۵ مقلد به چه کسی می‌گویند؟
فردی که در فروع دین از مجتهد تقلید می‌کند.

۶ آیا در اصول دین تقلید جایز است؟
خیر، به نظر بسیاری از مراجع، تقلید تنها در فروع دین جایز است و در اصول دین باید خود شخص به یقین برسد.

۷ امامت در اصول دین به چه معنا است؟
اعتقاد به جانشینی امامان معصوم (علیهم السلام) بعد از پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای رهبری جامعه اسلامی و پاسداری از عقاید و احکام در هر عصر و زمان به نمایندگی از طرف پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

۸ در کدامیک نمی‌شود تقلید کرد؟ نماز، روزه، توحید، حج
در توحید نمی‌توان تقلید کرد. زیرا از اصول دین است.

معارف / اعیاد مذهبی

عید قربان

عید قربان یکی از اعیاد بزرگ مسلمانان در دهم ذی الحجه است. طبق روایات اسلامی، خداوند در این روز به ابراهیم خلیل دستور داد تا پسرش اسماعیل را قربانی کند. او اسماعیل را به قربانگاه برد، اما جبرئیل با «قوچ» فرود آمد و ابراهیم او را به جای اسماعیل قربانی کرد. سنت قربانی در روز عید قربان در سرزمین منا یادآور این واقعه است. مسلمانانی که برای حج به زیارت خانه خدا می روند، وظیفه دارند در منا قربانی کنند.

عبادت در شب و روز عید قربان بسیار سفارش شده است و احیای شب عید قربان با دعا و نیایش، فضیلت بسیاری دارد. در روز عید قربان اعمالی مانند غسل، نماز عید قربان، قربانی، زیارت امام حسین (ع) و خواندن دعای ندبه مستحب است. روزه عید قربان مانند عید فطر بر اساس منابع دینی ممنوع است.

عید قربان در کشورهای اسلامی تعطیل رسمی است و مسلمانان در این روز جشن می‌گیرند. نام‌های دیگر عید قربان، عید الاضحی و عید خون است. دهخدا از این روز به عنوان عید چوپانان نیز یاد می‌کند. این روز، روز امتحان حضرت ابراهیم (ع) و حضرت اسماعیل (ع) است، که از آن سربلند بیرون آمدند.

عید سعید فطر

عید فطر، اولین روز ماه شوال و پایان ماه مبارک رمضان است. عید سعید فطر یکی از مهم‌ترین اعیاد مسلمانان است و در کشورهای اسلامی معمولاً با تعطیل رسمی همراه است. در این روز، روزه حرام است و مسلمانان نماز عید را به جا می‌آورند.

آداب و احکام خاصی برای شب و روز عید فطر گفته شده است. قرائت دعا، تلاوت قرآن، غسل، زیارت امام حسین (ع)، احیاء و قرائت تکبیرهای خاص از جمله این موارد هستند.

سنت مسلمانان در روز عید فطر: در متون اسلامی مسلمانان به غسل در روز عید فطر و عید قربان توصیه شده‌اند. برخلاف غسل جمعه، غسل عید را می‌توان قبل از اذان صبح انجام داد. علاوه بر غسل، عطر زدن و مسواک زدن نیز از سنت‌های عید فطر است. تکبیر روز عید فطر نیز برگرفته از آیه‌ای از قرآن است و قبل از نماز عید فطر و شروع خطبه در خانه‌ها، کوچه‌ها و بازارها خوانده می‌شود.

عید غدیر خم

عید غدیر روز ۱۸ ذی‌الحجه و از بزرگترین اعیاد شیعیان است که در آن امام علی (ع) به جانشینی پیامبر (ص) منصوب شده است. روایاتی از پیامبر (ص) و امامان (ع) در فضیلت این روز نقل شده است. همچنین اعمالی مانند روزه گرفتن، قرائت زیارت غدیریه، خواندن نماز غدیر و اطعام مؤمنان در این روز سفارش شده است. شیعیان این روز را جشن می‌گیرند. روز عید غدیر در ایران تعطیل رسمی است و مردم در این روز به دیدار سادات می‌روند.

عید جمعه

هفتمین و آخرین روز از ایام هفته روز جمعه می‌باشد که آداب و احکام خاصی دارد و از احکام و اعمال آن در باب‌هایی نظیر طهارت، صلات، نکاح، اطعمه و اشربه و قضاء سخن گفته‌اند.

عید مبعث

بعثت، برگزیده شدن حضرت محمد (ص) به پیامبری و آغاز رسالت اوست که بنابر مشهور، در ۲۷ رجب سال چهلم عام الفیل روی داده است. از این‌رو در فرهنگ شیعی، ۲۷ رجب به‌عنوان «عید مبعث» گرامی داشته می‌شود. بعثت پیامبر سرآغاز دین اسلام و مقدمهٔ برچیده‌شدن بت‌پرستی از حجاز بود.

نیمهٔ شعبان

نیمه شعبان سالروز تولد حضرت مهدی (عج)، امام دوازدهم شیعیان است که در دوران غیبت به سر می‌برد. در برخی روایات، شب نیمه شعبان پس از شب قدر برترین شب‌ها دانسته شده است. گروهی از شیعیان در این شب به شب زنده‌داری و اعمال مذهبی مشغول می‌شوند.

جشن نیمه شعبان از جشن‌های بزرگ شیعیان است که به مناسبت میلاد امام مهدی (عج) برگزار می‌شود. در ایران، مسجد جمکران و در عراق، کربلا محل تجمع شیعیان در نیمه شعبان است. روز نیمه شعبان در تقویم رسمی ایران تعطیل رسمی است و روز جهانی مستضعفان نام گرفته است.

۲–۱– سؤالات فصل دو

۹ **نام دیگر کدام عید، عید الاضحی است؟**
عید قربان

۱۰ **کدام روز از هفته از اعیاد اسلامی است؟**
روز جمعه

۱۱ **اعمال روز عید فطر چیست؟**
در متون اسلامی مسلمانان به غسل در روز عید فطر و عید قربان توصیه شده‌اند. برخلاف غسل جمعه، غسل عید را می توان قبل از اذان صبح انجام داد. علاوه بر غسل، عطر زدن و مسواک زدن نیز از سنت‌های عید فطر است. تکبیر روز عید فطر نیز برگرفته از آیه‌ای از قرآن است و قبل از نماز عید فطر و شروع خطبه در خانه‌ها، کوچه‌ها و بازارها خوانده می‌شود.

۱۲ **روز ۱۵ شعبان کدامیک از اعیاد است؟**
تولد امام زمان (عج)

۱۳ **برای عید قربان چه اعمالی توصیه شده است؟**
عبادت در شب و روز عید قربان بسیار سفارش شده است و احیای شب عید قربان با دعا و نیایش فضیلت بسیاری دارد. در روز عید قربان اعمالی مانند غسل، نماز عید قربان، قربانی، زیارت امام حسین (ع) و خواندن دعای ندبه مستحب است. روزه عید قربان مانند عید فطر بر اساس منابع دینی ممنوع است.

۱۴ **عید مبعث را توضیح دهید.**
بعثت، برگزیده شدن حضرت محمد (ص) به پیامبری و آغاز رسالت اوست که بنابر مشهور، در ۲۷ رجب سال چهلم عام الفیل روی داده است. از این‌رو در فرهنگ شیعی، ۲۷ رجب به‌عنوان «عید مبعث» گرامی داشته می‌شود.

۱۵ **عید قربان چه مناسبتی دارد؟**
طبق روایات اسلامی، خداوند در این روز به ابراهیم خلیل دستور داد تا پسرش اسماعیل را قربانی کند. او اسماعیل را به قربانگاه برد، اما جبرئیل با «قوچ» فرود آمد و ابراهیم او را به جای اسماعیل قربانی کرد. سنت قربانی در روز عید قربان در سرزمین منا یادآور این واقعه است.

۳-۱- ادعیه و مناسک مذهبی

اعتکاف

اعتکاف، اقامت در مسجد برای مدتی مشخص (دست‌کم سه روز) همراه با روزه است. ارکان این عبادت، ماندن در مسجد و روزه است و عبادت یا عمل خاص دیگری برای آن تعیین نشده است. نحوه اقامت و یا خروج از مسجد، احکام و شرایطی دارد که در کتاب‌های فقهی بیان شده است.

اعتکاف زمان مخصوصی ندارد، اما در روایات بهترین زمان برای اعتکاف، ماه رمضان، به‌ویژه دهه سوم آن بیان شده است. در ایران، از سال‌های نخست دهه هشتاد شمسی، اعتکاف در ماه رجب رایج شده و در ایام البیض (۱۳، ۱۴ و ۱۵) این ماه در مساجد بزرگ اکثر شهرها برگزار می‌شود.

دعای عرفه

دعای عرفه، دعایی منسوب به امام حسین (ع) است که بنابر روایات، آن حضرت در روز نهم ذی‌الحجه (روز عرفه) در صحرای عرفات خوانده است. شیعیان این دعا را در روز عرفه و در صحرای عرفات و نیز در مساجد مناطق دیگر جهان می‌خوانند.

دعای جوشن کبیر

جوشن کبیر دعایی منقول از پیامبر اکرم (ص) در ۱۰۰ بند، حاوی ۱۰۰۱ نام و صفت خداوند است. این دعا را جبرئیل به پیامبر اسلام (ص) در یکی از جنگ‌ها برای در امان بودن از آسیب‌های جنگ آموزش داد. جوشن کبیر از دعاهای مشهور و رایج میان شیعیان ایران است و معمولاً در مراسم شب‌های قدر به صورت گروهی خوانده می‌شود. شرح‌هایی بر دعای جوشن کبیر نوشته شده که مشهورترین آنها شرح ملا هادی سبزواری به نام شرح الاسماء است.

دعای ندبه

دعای ندبه از دعاهای معروف است که در اعیاد چهارگانه (جمعه، فطر، قربان و غدیر) خوانده می‌شود. ندبه، به معنای فراخوانی و نیز گریه و ناله است. این دعای شریف، مشتمل بر استغاثه و استمداد از حضرت ولی عصر (عجل‌اللّه تعالی فرجه الشریف) و تاسف بر غیبت و گریه از فراق آن بزرگوار است؛ ازاین رو به این نام شهرت یافته است.

دعای کمیل

دعای کمیل از دعاهای معروف و از بهترین دعاها و دعای حضرت خضر است که امیر مؤمنان علیه السّلام آن را به کمیل بن زیاد نخعی، از یاران خویش آموخت. از دعای کمیل، به مناسبت در باب طهارت و حج نام برده‌اند.

دعای ابو احمزه ثمالی

دعای ابوحمزه ثمالی، دعایی است که ابوحمزه ثمالی از امام سجاد(ع) نقل کرده است. این دعا دربردارنده مفاهیمی متعالی و تعابیری شیوا و فصیح می‌باشد که از جمله آن‌ها می توان به: دشواری‌های قبر و قیامت و تاریکی و تنهایی و سنگینی بار گناهان و لزوم اطاعت و پیروی از پیامبر اکرم (ص) و خاندان معصومش اشاره کرد. این دعا در سحرهای ماه رمضان خوانده می‌شود و طولانی‌ترین دعای سحرهای ماه رمضان است.

دعای فرج

دعای معروف «اللهم کن لولیک...» است که معمولا بعد از نمازها خوانده می‌شود، و در بین مردم به دعای فرج معروف است.

دعای توسل

دعای توسل نام چند دعا است؛ اما یک دعا با همین نام، شهرتی بیشتر دارد که منبع آن، کتاب بحارالانوار است. مجلسی این

دعـا را در یکـی از نسـخه‌های قدیمـی یافتـه و در آن کتـاب ایـن گونـه آمـده اسـت کـه ایـن دعـا را محمـد بـن بابویـه از ائمـه(ع) روایـت کـرده و بـرای هـر چیـز خوانـده شـود، فـوراً اجابـت خواهـد شـد. شـیعیان ایـران، ایـن دعـا را شـب‌های چهارشـنبه، در مکان‌هـای مذهبـی و بـه صـورت جمعـی می‌خواننـد.

عزاداری محرم

سـوگواری محـرم، عـزاداری و آیین‌هـای شـیعیان در مـاه محـرم و مـاه صفـر در سـوگ شـهیدان کربـلا اسـت. امـام سـجاد (ع)، حضـرت زینـب (س)، ام البنیـن و ربـاب را اولیـن کسـانی دانسـته‌اند کـه بـه سـوگواری بـرای امـام حسـین(ع) پرداختنـد. امامـان شـیعه (ع) نیـز ضمـن عـزاداری بـرای امـام حسـین (ع)، شـیعیان را بـه سـوگواری بـرای امـام حسـین (ع) ترغیـب می‌کردنـد. روایـات فراوانـی از پیامبـر (ص) و امامـان شـیعه(ع) دربـاره ثـواب عـزاداری بـر مصیبت‌هـای امـام حسـین (ع) نقـل شـده اسـت.

سـوگواری در آغـاز بـا گریـه و شـعرخوانی صـورت می‌گرفـت؛ ولـی بـه تدریـج مداحـی، روضه‌خوانـی، شمایل‌کشـی، سـینه‌زنی، زنجیرزنـی، تعزیـه، پیـاده‌روی اربعیـن و ... بـه آن افـزوده شـد. بیشـتر ایـن آیین‌هـا در دوران آل بویـه، صفویـه و قاجاریـه شـکل گرفتنـد. گسـترش عـزاداری بـرای امـام حسـین(ع)، مربـوط بـه دوره صفویـه و رسـمی شـدن مذهـب تشـیع در ایـران دانسـته شـده اسـت؛ اگرچـه برخـی شـاهان ایـران از جملـه نادرشـاه افشـار و رضاشـاه پهلـوی، بـه محـدود کـردن عـزاداری پرداختنـد. بـا پیـروزی انقـلاب اسـلامی، هیئت‌هـای مذهبـی و مجالـس عـزاداری، تغییـرات صـوری و محتوایـی بسـیاری بـه خـود دیدنـد و در کنـار مجالـس سـنتی عـزاداری، رفته‌رفتـه سـبک متفاوتـی از عـزاداری به‌ویـژه بیـن جوانـان مرسـوم شـد کـه اشـعار و سـبک‌های شـورانگیزی داشـت.

خرافه‌زدایـی، اصـلاح آیین‌هـای عـزاداری و جلوگیـری از ورود بدعـت در سـوگواری، تلاشـی اسـت کـه برخـی از علمـای شـیعه بـرای حفـظ حرمـت دیـن انجـام داده‌انـد. بـرای نمونـه مراجعـی ماننـد مقـام معظـم رهبـری، ناصـر مـکارم شـیرازی، محمـد فاضـل لنکرانـی و میـرزا جـواد تبریـزی قمه‌زنـی را حـرام اعـلام کردنـد.

زیارت عاشورا

زیـارت عاشـورا، زیارتنامـه‌ای اسـت کـه شـیعیان بـرای زیـارت امـام حسـین (ع) (از دور و نزدیـک) و یارانـش و یـادآوری واقعـه عاشـورا بـه ویـژه در روز عاشـورا می‌خواننـد. ایـن زیارتنامـه از امـام محمـد باقـر (ع) نقـل شـده و نـزد شـیعه دارای اهمیـت بسـیاری اسـت.

۳-۲- برخی از احادیث معتبر

حدیث ثقلین

ایـن حدیـث دربـاره جایـگاه هدایت‌گـری قـرآن کریـم و اهـل بیـت پیامبـر(ص) در دیـن اسـلام و لـزوم تمسـک بـه آنهـا پـس از درگذشـت پیامبـر اسـلام (ص) سـخن می‌گویـد و اینکـه ایـن دو، همـواره در کنـار یکدیگرنـد تـا در کنـار حـوض کوثـر بـه پیامبـر اکـرم (ص) ملحـق شـوند. صحّـت انتسـاب ایـن حدیـث بـه پیامبـر(ص) را همـه مسـلمانان، شـیعه و اهـل سـنت پذیرفته‌انـد. شـیعیان بـا تکیـه بـر ایـن حدیـث، معتقـد بـه لـزوم امامـت و عصمـت امامـان(ع) و نیـز دوام امامـت در همـه زمان‌هـا هسـتند.

حدیث کساء

حدیـث کسـاء، حدیثـی در فضیلـت پیامبـر (ص)، امـام علـی (ع)، فاطمـه (س)، امـام حسـن (ع) و امـام حسـین (ع) اسـت کـه بـه پنـج تـن آل عبـا شـهرت یافته‌انـد. واقعـه حدیـث کسـاء در خانـه ام سـلمه، روی داد. پیامبـر اکـرم (ص) هنـگام نـزول آیـه تطهیـر، خـود و خانـدان خویـش را بـا پارچـه‌ای پشـمین (کِسـاء) پوشـانید.

۳-۳- سؤالات فصل سه

۱۶ **مصداق حدیث ثقلین کدامند؟**
قرآن و اهل بیت

۱۷ **اصحاب کساء چه کسانی هستند؟**
حضرت رسول اکرم (ص)، امام علی (ع)، حضرت فاطمه (س)، امام حسن (ع)، امام حسین (ع)

۱۸ **حدیث ثقلین را توضیح دهید.**
حدیثی درباره جایگاه هدایت‌گری قرآن کریم و اهل بیت پیامبر(ص) در دین اسلام و لزوم تمسک به آنها پس از درگذشت پیامبر اسلام(ص) سخن

می‌گوید و اینکه این دو، همواره در کنار یکدیگرند تا در کنار حوض کوثر به پیامبر اکرم (ص) ملحق شوند.

۱۹ در مورد دعای جوشن کبیر چه می‌دانید؟

جوشن کبیر دعایی منقول از پیامبر اکرم(ص) در ۱۰۰ بند، حاوی ۱۰۰۱ نام و صفت خداوند است. این دعا را جبرئیل به پیامبر اسلام(ص) در یکی از جنگ‌ها برای در امان بودن از آسیب‌های جنگ آموزش داد. جوشن کبیر از دعاهای مشهور و رایج میان شیعیان ایران است و معمولاً در مراسم شب‌های قدر به صورت گروهی خوانده می‌شود.

۲۰ اعتکاف چیست؟

اعتکاف، اقامت در مسجد برای مدتی مشخص (دست‌کم سه روز) همراه با روزه است. ارکان این عبادت، ماندن در مسجد و روزه است و عبادت یا عمل خاص دیگری برای آن تعیین نشده است.

۲۱ دعای ابوحمزهٔ ثمالی از کدام امام معصوم نقل شده است؟

امام سجاد (ع)

۲۲ حدیث کساء همزمان با کدام نزول آیه است؟

آیهٔ تطهیر

معارف / قرآن معجزه جاوید

اولین آیات بر پیامبر اکرم در غار حرا نازل شدند. بنا بر اتفاق، اولین آیات مربوط به سورهٔ علق بودند. قرآن مجید از ۱۱۴ سوره تشکیل شده که به ۳۰ جزء تقسیم می‌شوند. هر جزء از قرآن نیز ۴ حزب دارد. تمامی سوره‌های قرآن با «بسم ا... الرحمن الرحیم» آغاز می‌شوند و تنها استثناء، سورهٔ توبه است که بدون «بسم ا... الرحمن الرحیم» آغاز می‌شود. کوچکترین سورهٔ قرآن، کوثر است که سه آیه دارد و بزرگترین سوره نیز سورهٔ بقره است که ۲۸۶ آیه دارد.

۴-۱- اعجاز قرآن

قرآن کریم آخرین کتاب الهی است که دو ویژگی، آن را از سایر کتاب‌های آسمانی ممتاز می‌کند:

۱) دلیل و سند نبوت پیامبر اکرم است (معجزه اوست) ۲) جاودانه و همیشگی است

کارهای خارق‌العاده‌ای که پیامبر به اذن خدا انجام می‌دهد و مخالفان از مقابله با آن عاجز هستند معجزه نام دارند. برای مثال: تبدیل شدن عصای موسی به اژدها و یا بیرون آوردن دست از گریبان که نورانی بود و نورش همه جا را روشن می‌کرد و یا شفا دادن بیماران لاعلاج و زنده کردن مردگان و خبر از آذوقه‌های داخل خانه‌های مردم، توسط عیسی (ع). معجزه‌ها به اذن خدا و فقط برای اثبات نبوت پیامبران به کار می‌رفتند. پیامبران، کتاب آسمانی داشتند اما کتابشان دلیل بر نبوتشان نبود و معجزه محسوب نمی‌شد. اما پیامبر اسلام با اینکه معجزات گوناگونی داشت، اما معجزهٔ اصلی برای اثبات نبوت ایشان، قرآن کریم است.

آیه قرآن می‌فرماید: و ان کنتم فی ریب مما انزلناه علی عبدنا فاتو بسورهٍ مِن مِثلِهِ

(اگر درآنچه بر بندهٔ خود نازل کردیم شکی دارید پس سوره‌ای مثل آن بیاورید)

این دعوت به مبارزه را تحدی گویند. اما تاکنون کسی نتوانسته حتی سوره‌ای مثل سوره کوثر بیاورد، در حالیکه آسانترین راه برای غیر الهی نشان دادن اسلام و قرآن، آوردن سورهٔ مشابه آن بود و آیه قرآن می‌فرماید اگر چنین کنید (فان لم تفعلوا) که هرگز نخواهید توانست (و لن تفعلوا) پس بترسید از آتشی که هیزمش آدمیان و سنگ‌هاست. (فاتّقو النار الّتی و قودُها الناسُ و الحِجارهُ)

اگر معجزه پیامبر از نوع کتاب و فرهنگ نبود، نمی‌توانست شاهدی حاضر بر نبوت ایشان باشد و هر چقدر از زمان می‌گذرد نه تنها از ارزش آن کاسته نمی‌شود، بلکه درخشندگی بیشتری می‌یابد.

جنبه‌های اعجاز قرآن

۱- نشانه‌های لفظی و ظاهری (زیبایی لفظی): ساختار موزون کلمه‌ها و جمله‌ها و ویژگی‌های هنرمندانه و ادبی قرآن بی‌مانند و تکرار نشدنی است (اوج فصاحت و بلاغت). با اینکه سوره‌ها در زمان‌های مختلف و گاه طولانی نازل شده‌اند، اما چنان فصاحت و بلاغتی دارند که در آنها جای هیچ کلمه‌ای را نمی‌توان تغییر داد. حتی در یک آیه کوتاهی مانند بسم الله الرحمن الرحیم، آهنگ آرام بخش و شیرینی و موزونی آن حس می‌شود و همین زیبایی و شیرینی و موزون بودنِ کلمات، سبب نفوذ خارق‌العاده این کتاب در افکار و نفوس شده است.

۲- انسجام محتوایی و معنایی: قرآن، ویژگی‌هایی دارد که نشان می‌دهند از قلم هیچ دانشمندی تراوش نکرده و همه انسان‌ها با هم حتی نمی‌توانند سوره‌ای مثل آن بیاوردند که این ویژگی‌ها عبارتند از :

الف) انسجام و وحدت درونی در عین نزول تدریجی

ب) تاثیر ناپذیری و تبعیت نکردن از فرهنگ و عقاید زمانه

ج) جامعیت و همه جانبه بودن

د) تازگی و شادابی دائمی

۳- اُمی بودن رسول خدا : قرآن با این عظمت توسط کسی بر مردم عرضه شد که قبل از تولد، پدر و پس از مدتی مادر خود را از دست داد و نزد کسی هم درس نخوانده بود.

۴-۲- دانش قرآنی

عروس قرآن

برای هر چیزی عروسی است ، و عروس قرآن سوره الرحمن است. واژهٔ (عروس) در زبان فارسی به خصوص به زن اطلاق می‌شود، ولی در فرهنگ عرب به مرد و زن هر دو، مادام که در مراسم عروسی هستند اطلاق می‌گردد. از آنجا که مرد و زن در چنین مراسمی در بهترین و زیباترین حالات و کاملترین احترامات قرار دارند، این واژه به موجودات بسیار زیبا و گرامی اطلاق می‌شود. در این سوره ، تکرار آیه (فبای آلاء ربکما تکذبان) آن هم در مقطع‌های کوتاه، آهنگ جالب و زیبائی به سوره داده، و چون با محتوای زیبایش آمیخته می‌شود و جاذبهٔ خیره کننده‌ای پیدا می‌کند، لذا جای تعجب نیست که در روایت عروس قرآن نامیده شود.

قلب قرآن

قلب قرآن به سوره یس اطلاق می شود، زیرا پیامبر اکرم (صلّی الله علیه و آله) می‌فرماید: برای هر چیزی قلبی است و قلب قرآن سوره یس است.

در توضیح علت اطلاق قلب قرآن بودن بر سوره یس، باید گفت که قلب برای هر موجود زنده، نقش اساسی و بنیادی را ایفا می‌کند، به گونه‌ای که بدون داشتن قلب، آن موجود زنده نمی‌تواند به حیات خود ادامه دهد. طبق روایت یاد شده، اگر قرآن کریم را به یک موجود تشبیه کنیم، سوره مبارک یس، قلب قرآن خواهد بود. این امر نشان می‌دهد که در این سوره به مهم‌ترین و اساسی‌ترین مسایل اسلام که شامل اصول اعتقادات اسلام مثل توحید، نبوت، معاد و خالقیت می شود، اشاره شده است، به همین خاطر این سوره قلب قرآن نام گرفته است.

حروف مقطعه

حروفِ مُقَطّعَه، یک یا چند حرف هستند که در آغاز برخی از سوره‌های قرآن کریم ، پس از «بسم الله الرحمن الرحیم» قرار دارند و جداجدا و گسسته خوانده می‌شوند، مانند الم (الف، لام، میم)، یس (یا، سین)، ص (صاد). تعداد کل حروف مقطعه در قرآن مجموعا ۷۸ حرف است که با حذف مکررات، ۱۴ حرف از الفبا می‌شوند یعنی نصف حروف هجا که ۲۸ حرف است. این حروف کنار هم چیده شده‌اند، اما کلمه‌ای را تشکیل نداده‌اند، اگرچه در کتابت سرهم نوشته شوند، ولی در قرائت، جدا از هم خوانده می‌شوند، مانند «ا ل م ص» مجموع حروف چهارده‌گانه عبارتند از: (ا ح رس ص ط ع ق ک ل م ن ه ی)

آیه تطهیر

آیه تطهیر، به بخشی از آیه ۳۳ سوره احزاب اطلاق می‌شود که در آن به اراده خداوند بر پاک گردانیدن اهل بیت پیامبر (صلی‌الله‌علیه و آله و سلّم) از پلیدی (رجس) تصریح شده است و علمای شیعه برای اثبات عصمت امامان به آن استناد می‌کنند.

طبق برخی از روایات این آیه در خانه امّ سَلَمه همسر پیامبر، نازل شده و هنگام نزول آن علاوه بر پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلّم)، امام علی، حضرت فاطمه، امام حسن و امام حسین (علیهم السّلام) هم حاضر بودند، در این هنگام پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلّم)، پارچه‌ای (کساء) را که بر آن نشسته بود، بر روی خود و علی و فاطمه و حسنین کشید و دست‌ها را به سوی آسمان بالا برد و گفت: «خدایا! اهل بیت من این چهار نفرند، اینان را از هر پلیدی پاک گردان.»

آیه الکرسی

آیَةُ الْکُرْسی (سوره بقره: ۲۵۵) مجموعه‌ای از صفات جلال و جمال خداوند است که هم شامل صفات ذات خداوند از جمله وحدانیت، حیات، قیومیت، علم و قدرت و هم شامل صفات فعل او مانند مالکیت بر جهان هستی و شفاعت می‌شود. این آیه به دلیل جمله «وَسِعَ کُرسِیُّهُ السّمواتِ و الارضَ» به «آیهٔ الکرسی» معروف شده است. برخی آیه ۲۵۶ و ۲۵۷ سوره بقره را نیز جزو آن دانسته‌اند؛ اما با توجه به روایات و شواهد آیهٔ الکرسی تنها آیه ۲۵۵ بقره است.

در منابع روایی، برای این آیه، ویژگی‌ها و فضیلت‌های فراوانی گفته شده است از جمله در بعضی روایات، این آیه برترین آیه قرآن شمرده شده است. خواندن این آیه همیشه و در همه حال به ویژه پس از نماز، بعد از وضو، قبل از خواب، هنگام خروج از خانه، هنگام مواجهه با خطر و سختی و... توصیه شده است.

ام الکتاب

اُم‌الکتـاب واژه‌ای قرآنـی کـه بـه دو معنـای آیـات محکـم قـرآن و لـوح محفـوظ بـه کار مـی‌رود. ایـن واژه سـه‌بار در قـرآن آمـده اسـت. در برخـی روایـات، ام الکتـاب بـه همـه قـرآن، و در برخـی بـر سـوره حمـد اطـلاق شـده اسـت.

آیات سجده

بـه آیاتـی کـه خوانـدن یـا گـوش دادن آن‌هـا سـبب وجـوب یـا اسـتحباب سـجده اسـت، آیـات سـجده گفتـه می‌شـود. چهـار آیـه از چهـار سـوره قـرآن کـه سـجده واجـب دارنـد عبارتنـد از:

الف: سوره نجم آیه ۶۲

ب: سوره علق: آیه ۱۹

ج: سوره سجده (الم تنزیل) آیه ۱۵

د: سوره فصلت آیه ۳۷

۴-۳- سؤالات فصل چهار

۲۳ کدام سوره را قلب قرآن گفته‌اند؟
سوره یس (یاسین)

۲۴ حروف مقطعه در قرآن کدامند؟
ا ح رس ص ط ع ق ک ل م ن ه ی

۲۵ آیهٔ تطهیر در مورد چه موضوعی است؟
آیه تطهیر، به بخشی از آیه ۳۳ سوره احزاب اطلاق می‌شود که در آن به اراده خداوند بر پاک گردانیدن اهل بیت پیامبر (صلی‌الله‌علیه و آله و سلّم) از پلیدی (رجس) تصریح شده است و علمای شیعه برای اثبات عصمت امامان به آن استناد می‌کنند.

۲۶ کوچکترین سورهٔ قرآن کدام است و چند ایه دارد؟
سورهٔ کوثر و سه آیه دارد.

۲۷ آیه الکرسی مربوط به کدام سورهٔ قرآن است؟
سورهٔ بقره

۲۸ کدام سوره، معروف به عروس قرآن است؟
سورهٔ الرحمن

۲۹ کدام سوره از قرآن به ام الکتاب شناخته می‌شود؟
سورهٔ حمد

۳۰ کدام سوره‌ها در قرآن سجدهٔ واجب دارند؟
سورهٔ فصّلَت (آیه ۳۸)، سورهٔ نجم (آیه ۶۲)، سورهٔ علق (آیه ۱۹) و سورهٔ سجده (آیه ۱۵)

۳۱ کدام سوره‌های قرآن را «چهار قل» می‌گویند؟
سوره‌های توحید، فلق، ناس و کافرون

۳۲ دلایل اعجاز قرآن کدامند؟
۱- نشانه‌های لفظی و ظاهری (زیبایی لفظی)
۲- انسجام محتوایی و معنایی
۳- اُمی بودن رسول خدا

۳۳ اُمی بودن رسول خدا به چه معنا است؟
قرآن با این عظمت توسط کسی بر مردم عرضه شد که قبل از تولد، پدر و پس از مدتی مادر خود را از دست داد و نزد کسی هم درس نخوانده بود.

۳۴ حروف مقطعه به چه معنی هستند؟

حروفِ مُقَطّعَه، یک یا چند حرف که در آغاز ۲۹ سوره قرآن کریم ، پس از «بسم الله الرحمن الرحیم» قرار دارند و جداجدا و گسسته خوانده می‌شوند، مانند الم (الف، لام، میم)،

بخش ۵

اطلاعـــات عمومی

۱. تاریخ ایران
۲. رویدادهای تقویم شمسی و قمری
۳. نهادها و سازمان‌های مهم بین‌المللی و منطقه‌ای
۴. جنگ‌ها و عهدنامه‌های بین‌المللی

اطلاعات عمومی / تاریخ ایران

منظور از تاریخ ایران، تاریخ اقوام و تمدن‌هایی هست که در مرزهای کنونی ایران زیسته‌اند. گاه تاریخ ایران از زمان ورود اقوام آریایی به این سرزمین بررسی می‌شود، ولی باید در نظر داشت که پیش از ورود آریایی‌ها به این سرزمین، اقوام دیگری در آن می‌زیسته‌اند که به طور مختصر به آن می‌پردازیم.

۱-۱- تاریخ ایران قبل از اسلام

تاریخ قبل از اسلام در ایران قابل تقسیم به سه بخش است: ایران قبل از آریایی‌ها، مهاجرت آریایی‌ها به ایران و ایران باستان

تاریخ ایران قبل از آریایی‌ها

پیش از آریائی‌ها، اقوام گوناگونی در قسمت‌های مختلف فلات ایران می‌زیسته‌اند. در تاریخ ایران قبل از آریایی‌ها، تمدن‌هایی در شهر سوخته (در سیستان)، تمدن ایلام (در شمال خوزستان)، تمدن جیرفت (در کرمان)، تمدن ساکنان تپه سیلک (در کاشان)، تمدن اورارتو (در آذربایجان)، تپه گیان (در نهاوند) و تمدن کاسی‌ها (در کرمانشاه و لرستان) و تپورها در تبرستان (مازندران) وجود داشته‌اند.

تمدن عیلام: بزرگ‌ترین تمدن تاریخ ایران دولت عیلام بوده است که سرزمین آنها در جنوب غربی ایران و کمابیش مطابق با خوزستان بوده است. پایتخت عیلام، شهر شوش بوده و معروف‌ترین اثر در این تمدن، زیگورات چُغازنبیل در نزدیکی شوش است. پس از پیدایش امپراتوران ایران (۵۵۰ق‌م)، عیلام از ولایات خراجگزار ایران شد.

مهاجرت آریایی‌ها به ایران

آریایی‌ها شعبه وسیعی از نژاد سفید هستند که سرزمین اولیه آنها احتمالاً از شمال دریای سیاه و خزر تا حوالی رودهای سیحون و جیحون بوده است. بعدها بخشی از این اقوام به اروپا و دسته‌هایی به سمت ایران و هند حرکت کرده‌اند. در نتیجه به این اقوام آسیایی و زبان آنها، هندو اروپایی گفته می‌شود.

آریایی‌ها پس از ورود به ایران به طوایف مختلف تقسیم شدند که مهم‌ترین آنها مادها، پارت‌ها و پارس‌ها هستند. مادها در غرب، پارس‌ها در مرکز و جنوب‌غربی و پارت‌ها در شرق و شمال‌شرقی ایران مستقر شدند. نام ایران از اسم آریایی‌ها گرفته شده و به معنی سرزمین آریایی است.

تاریخ ایران باستان

تاریخ ایران باستان را دوران تشکیل دولت ماد تا پایان حکومت ساسانیان و حمله اعراب به ایران دانسته‌اند.

مادها: مادها در بخش غربی فلات ایران ساکن شدند. سرزمین آذربایجان در شمال غربی فلات ایران را با نام ماد کوچک و بقیهٔ ناحیه زاگرس را با نام ماد بزرگ می‌شناختند. پایتخت ماد، هگمتانه در نزدیکی همدان است. دولت ماد در ۵۵۰ پیش از میلاد به دست کوروش منقرض شد و سلطنت ایران به پارسی‌ها منتقل گشت.

هخامنشیان: هخامنش جدّ این خاندان، قبیله‌های پارس را تحت فرمان خود درآورد. کورش از نوادگان هخامنش، حکومت ماد را منقرض نمود و سلسلهٔ هخامنشیان را پایه‌گذاری کرد. آنها در ابتدا پاسارگاد را مرکز خود قرار دادند و بعدها پرسپولیس را تبدیل به پایتختی برای مراسم نمودند. حکومت هخامنشیان در زمان داریوش سوم به دست اسکندر مقدونی منقرض شد.

سلوکیان: پس از مرگ اسکندر، فتوحاتش بین سردارانش تقسیم شد و بیشتر متصرفات آسیایی او که ایران هسته آن بود به سلوکوس اول رسید. به این ترتیب، ایران تحت حکومت سلوکیان درآمد. پس از مدتی، پارت‌ها نفوذ خود را گسترش دادند و سرانجام توانستند سلوکیان را نابود کنند و چون اولین پادشاه اشکانیان، اشک نام داشت، نام این سلسله را اشکانیان گذاشتند.

اشکانیان: اشکانیان متأثر از تمدن یونانی مربوط به دورهٔ سلوکیان بودند. در آن دوره مجلسی موسوم به مهستان بود که خود مرکب از دو مجلس بود یکی مجلس اشراف و دیگری مجلس دانایان و مغان که جنبهٔ مشورتی داشت و نفوذ چندانی در امور نداشت. دین آنها دین زرتشت و نیز پرستش اجداد بود. از آثار این دوره از تاریخ ایران معبد آناهیتا در کنگاور است.

ساسانیان: سلسله اشکانی به دست اردشیر اول ساسانی منقرض گردید. اصلیت شاهنشاهان ساسانی از استان پارس بود. آنها بر بخش بزرگی از غرب قارهٔ آسیا چیرگی یافتند. پایتخت ساسانیان شهر تیسفون در نزدیکی بغداد در عراق امروزی بود.

۱-۲- تاریخ ایران بعد از اسلام

دوره‌های تاریخی ایران بعد از اسلام

طاهریان: طاهریان نخستین حکومت ایرانی‌تبار و مستقلِ ایران بعد از حملهٔ اعراب بودند. آنان از تبار دهقانان خراسان بودند. در زمان طاهریان بلخ به پایتختی برگزیده شد.

صفاریان: صَفّاریان، دودمانی ایرانی بودند که بر بخش‌هایی از ایران، افغانستان، تاجیکستان و پاکستان کنونی حکومت می‌کردند. پایتخت ایشان شهر زَرَنج بود و آنان خود را از نوادگان ساسانیان می‌دانستند که پس از حمله اعراب به سیستان مهاجرت کرده بودند. در زمان صفاریان زبان فارسی زبان رسمی شد.

سامانیان: سامانیان، یک حکومت ایرانی و سنی مذهب بود که حدود دو قرن بر بخش‌های بزرگی از ماوراالنهر ایران حکومت کرد. مرکز این حکومت در خراسان و فرارود بود.

زیاریان: زیاریان یا آل زیار یک خاندان کوچک اسلامی، اهل سرزمین‌های پیرامون دریای خزر بودند.

آل بویه: حکام آل بویه پس از فتح شیراز و تأسیس حکومت خویش، راهی بغداد شده آن را تصرف نمودند و مقام خلافت و قدرت واقعی را در دستان خویش گرفتند.

غزنویان: دودمان غَزنَوی یا غزنویان یک سلسلهٔ تُرک‌تبار، پارسی‌گوی و مسلمان در بخش‌های شرقی ایران بزرگ به ویژه فرارود و خراسان بزرگ بود. اما به عنوان مروج و ناشر اسلام مورد توجه و تأیید خلافت عباسی قرار داشت.

سلجوقیان: سلجوقیان با پیروزی بر غزنویان حکومت خویش را تأسیس نمودند و سراسر ایران را تحت سیطره خویش درآوردند و به یاری وزرای بزرگ و دانشمند ایرانی قدرت خود را تثبیت نمودند ولی در نهایت توسط خوارزمشاهیان از میان رفتند.

خوارزمشاهیان: در دوره حکومت خوارزمشاهیان، تهاجم مغول‌ها به خاک ایران آغاز گردید. نتیجه این تهاجم، انقراض حکومت خوارزمشاهیان و غارت شهرها و قتل‌عام مردم ایران بود که با نابودی اقتصاد و کشاورزی ایران همراه گردید. مغول‌ها به سرعت خاک ایران را تصرف نمودند و ضمن لشکرکشی به بغداد، خلیفه عباسی را به قتل رساندند.

ایلخانان: ایلخانان یا ایلخانیان، نام سلسله‌ای مغول است که فرزندان چنگیزخان مغول بودند.

تیموریان: پس از مغول‌ها، تیموریان به خاک ایران هجوم آوردند و بار دیگر سرزمین ایران را عرصه تاخت‌وتاز قرار دادند.

صفویان: صفویان، دودمانی ایرانی و شیعه بودند. شاهنشاهی صفوی را شاه اسماعیل یکم بنیان گذاشت و مذهب شیعه را در ایران رسمی کرد. آخرین شاه صفوی نیز شاه سلطان حسین بود که از افغان‌ها شکست خورد و بعداً نادرشاه افشار، سلسلهٔ صفویان را برانداخت. اولین پایتخت آنها اردبیل بود که به سرعت به قزوین و پس از مدت کوتاهی به اصفهان منتقل شد.

افشاریان: افشاریان، توسط نادرشاه افشار و با خلع آخرین شاه صفوی از سلطنت، بنیان نهاده شد، اما با مرگ او، امپراتوری وی به سرعت از هم فروپاشید و تنها بخش‌هایی از خراسان تحت حکومت بازماندگان نادر باقی ماند.

زندیان: زندیان یا زندیه، نام یکی از سلسله‌های ایرانی بود که پس از فروپاشی افشاریان به سردمداری کریم‌خان زند در ایران به قدرت رسید. او خود را وکیل الرعایا نامید و از لقب شاه پرهیز کرد. او شهر شیراز را پایتخت خود گردانید. ارگ کریم‌خان، بازار وکیل، حمام وکیل و مسجد وکیل در شهر شیراز از جمله بناهایی است که از وی به یادگار مانده است.

قاجار: دودمان قاجار یا سلسلهٔ قاجار یا قاجاریه، نام دودمانی است که به مدت حدود صد و سی سال بر ایران فرمان راندند. بنیان‌گذار این سلسله آقامحمدخان قاجار است.

سلسله پهلوی: دودمان پهلوی آخرین دودمان پادشاهی است که پس از سقوط دودمان قاجار، در ایران حکومت کردند. پایان کار آن مصادف با انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ بود که حکومت پادشاهی به جمهوری اسلامی تبدیل شد. پایه‌گذار این سلسله رضا شاه بود که پس از استعفای وی بعد از اشغال ایران در جنگ جهانی دوم، پسرش محمدرضا پهلوی به پادشاهی رسید.

جمهوری اسلامی: نظام جمهوری اسلامی ایران نام حکومت کنونی ایران است که بر اساس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برپایهٔ جمهوریت و اسلام‌گرایی بنا نهاده شده‌است. تاریخ پس از انقلاب اسلامی را در فصلی جداگانه بررسی می‌کنیم.

۲-۱- برخی رویدادهای برجسته در تقویم شمسی

رویدادهای مهم فروردین ماه	
۱۲ فروردین	روز جمهوری اسلامی ایران
۱۳ فروردین	روز طبیعت
۲۰ فروردین	روز ملی فناوری هسته ای
۲۹ فروردین	روز ارتش جمهوری اسلامی ایران

رویدادهای مهم اردیبهشت ماه	
۲ اردیبهشت	تاسیس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۱۳۵۸) ـ سالروز انقلاب فرهنگی (۱۳۵۹)
۵ اردیبهشت	شکست حمله نظامی آمریکا به ایران در طبس (۱۳۵۹)
۱۰ اردیبهشت	روز ملی خلیج‌فارس ـ آغاز عملیات بیت المقدس (۱۳۶۱)
۱۲ اردیبهشت	شهادت استاد مطهری (۱۳۵۸) ـ روز معلم ـ روز جهانی کارگر

رویدادهای مهم خرداد ماه	
۳ خرداد	فتح خرمشهر در عملیات بیت‌المقدس (۱۳۶۱) و روز مقاومت ایثار و پیروزی
۱۴ خرداد	رحلت حضرت امام‌خمینی (ره) رهبر کبیر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸) ـ انتخاب حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به رهبری (۱۳۶۸)
۱۵ خرداد	قیام خونین ۱۵ خرداد (۱۳۴۲) ـ روز جهانی محیط‌زیست
۲۹ خرداد	درگذشت دکتر علی شریعتی (۱۳۵۶)
۳۱ خرداد	شهادت دکتر مصطفی چمران (۱۳۶۰)

رویدادهای مهم تیر ماه	
۱ تیر	سالروز صدور فرمان حضرت امام‌خمینی (ره) مبنی بر تأسیس سازمان تبلیغات اسلامی (۱۳۶۰)
۷ تیر	شهادت مظلومانه آیت‌الله دکتر بهشتی و ۷۲ تن از یاران امام‌خمینی (ره) با انفجار بمب به دست منافقین در دفتر مرکزی حزب جمهوری اسلامی (۱۳۶۰) ـ روز قوه قضاییه
۲۱ تیر	روز عفاف و حجاب
۲۷ تیر	اعلام پذیرش قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت از سوی ایران (۱۳۶۷)

رویدادهای مهم مرداد ماه	
۲۳ مرداد	روز مقاومت اسلامی
۲۶ مرداد	آغاز بازگشت آزادگان به میهن اسلامی (۱۳۶۹)
۲۸ مرداد	کودتای آمریکا برای بازگرداندن شاه (۱۳۳۲)، افتتاح مجلس خبرگان رهبری جهت بررسی قانون اساسی

رویدادهای مهم شهریور ماه	
۲ شهریور	آغاز هفته دولت
۸ شهریور	انفجار دفتر نخست‌وزیری به دست منافقین و شهادت مظلومانه شهیدان رجایی و باهنر (۱۳۶۰) روز مبارزه با تروریسم
۱۷ شهریور	قیام ۱۷ شهریور و کشتار جمعی از مردم به دست مأموران ستم شاهی (۱۳۵۷)
۳۱ شهریور	آغاز جنگ تحمیلی (۱۳۵۹) ـ آغاز هفته دفاع مقدس

رویدادهای مهم مهر ماه		رویدادهای مهم آبان ماه	
۸ مهر	روز بزرگداشت مولوی	۴ آبان	اعتراض و افشاگری حضرت امام‌خمینی (ره) علیه پذیرش کاپیتولاسیون (۱۳۴۳)
۱۰ مهر	روز جهانی مستضعفان ـ روز جهانی سالمندان	۸ آبان	شهادت محمد حسین فهمیده (بسیجی ۱۳ ساله) ـ روز نوجوان ـ روز بسیج دانش‌آموزی
۱۳ مهر	هجرت امام‌خمینی (ره) از عراق به پاریس (۱۳۵۷) ـ روز نیروی انتظامی	۱۳ آبان	تبعید امام‌خمینی (ره) به ترکیه (۱۳ آبان ۱۳۴۳) ـ روز دانش‌آموز (شهادت دانش‌آموزان در اعتراض به دخالت‌های آمریکا در ایران (۱۳ آبان ۱۳۵۷)) ـ تسخیر لانه جاسوسی آمریکا به دست دانشجویان پیرو خط امام (۱۳ آبان ۱۳۵۸) ـ روز ملی مبارزه با استکبار جهانی
۲۳ مهر	شهادت پنجمین شهید محراب آیت الله اشرفی اصفهانی توسط منافقین (۱۳۶۱) ـ روز جهانی استاندارد	۲۴ آبان	روز کتاب و کتابخوانی ـ روز بزرگداشت آیت الله علامه سید محمد حسین طباطبایی (۱۳۶۰)
		۲۹ آبان	روز جهانی کودک

رویدادهای مهم آذر ماه		رویدادهای مهم دی ماه	
۵ آذر	روز بسیج مستضعفین، تشکیل بسیج مستضعفین به فرمان امام‌خمینی (ره) (۱۳۵۸)	۹ دی	روز بصیرت و میثاق امت با ولایت
۷ آذر	روز نیروی دریایی ـ شهادت شهید هسته‌ای محسن فخری‌زاده	۱۳ دی	روز جهانی مقاومت (سالروز شهادت سردار قاسم سلیمانی)
۱۲ آذر	تصویب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۵۸)	۲۲ دی	تشکیل شورای انقلاب به فرمان حضرت امام‌خمینی (ره) (۱۳۵۷)
۱۶ آذر	روز دانشجو	۲۶ دی	فرار شاه معدوم (۱۳۵۷)
۲۰ آذر	شهادت آیت‌الله دستغیب سومین شهید محراب به دست منافقین (۱۳۶۰)	۲۷ دی	شهادت نواب صفوی، طهماسبی، برادران واحدی و ذوالقدر از فدائیان اسلام (۱۳۳۴)، روز جهانی ارتباطات
۲۷ آذر	شهادت آیت‌الله دکتر محمد مفتح (۱۳۵۸) ـ روز وحدت حوزه و دانشگاه	۲۹ دی	روز غزه

رویدادهای مهم بهمن ماه		رویدادهای مهم اسفند ماه	
۱۲ بهمن	بازگشت حضرت امام‌خمینی (ره) (۱۳۵۷)	۵ اسفند	روز بزرگداشت خواجه نصیرالدین طوسی ـ روز مهندس
۱۷ بهمن	روز خانواده	۲۲ اسفند	روز بزرگداشت شهدا، (سالروز صدور فرمان حضرت امام‌خمینی (ره) مبنی بر تأسیس بنیاد شهید انقلاب اسلامی (۱۳۵۸)
۲۲ بهمن	پیروزی انقلاب اسلامی ایران و سقوط نظام شاهنشاهی (۱۳۵۷)	۲۹ اسفند	روز ملی شدن صنعت نفت ایران (۱۳۲۹)

۲-۲- برخی رویدادهای برجسته در تقویم قمری

رویدادهای مهم ماه محرم		رویدادهای مهم ماه صفر	
۱ محرم	آغاز سال هجری قمری	۲۰ صفر	اربعین حسینی
۹ محرم	تاسوعای حسینی	۲۸ صفر	رحلت حضرت رسول مکرم اسلام (ص) (۱۱ هجری قمری) ـ شهادت حضرت امام حسن مجتبی (ع) (۵۰ هجری قمری)
۱۰ محرم	عاشورای حسینی ـ انفجار در حرم امام رضا (ع) توسط ایادی آمریکا (۱۴۱۵ هجری قمری) برابر با ۳۰ خرداد ۱۳۷۳	۳۰ صفر	شهادت امام رضا (ع) (۲۰۳ هجری قمری)
۱۲ محرم	شهادت حضرت امام زین‌العابدین (ع) (۹۵ هجری قمری)		
۲۵ محرم	شهادت حضرت امام زین‌العابدین (ع) (۹۵ هجری قمری) ـ به روایتی		

رویدادهای مهم ماه ربیع‌الاول		رویدادهای مهم ماه ربیع‌الثانی	
۱ ربیع‌الاول	هجرت رسول مکرم اسلام (ص) از مکه به مدینه (مبدأ تاریخ هجری)	۸ ربیع‌الثانی	ولادت حضرت امام حسن عسکری (ع) (۲۳۲ هجری قمری)
۸ ربیع‌الاول	شهادت حضرت امام حسن عسکری (ع) (۲۶۰ هجری قمری)	۱۰ربیع‌الثانی	وفات حضرت معصومه سلام الله علیها (۲۰۱ هجری قمری)
۱۲ ربیع‌الاول	میلاد حضرت رسول مکرم اسلام (ص) به روایت اهل سنت ـ آغاز هفته وحدت		
۱۷ ربیع‌الاول	ولادت حضرت رسول مکرم اسلام (ص) (۵۳ سال قبل از هجرت) ـ میلاد حضرت امام جعفر صادق (ع) موسس مذهب جعفری (۸۳ هجری قمری)		

رویدادهای مهم ماه جمادی‌الاول		رویدادهای مهم ماه جمادی‌الثانی	
۵ جمادی‌الاول	ولادت حضرت زینب سلام الله علیها (۵ هجری قمری) ـ روز پرستار و بهورز	۳ جمادی‌الثانی	شهادت حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها (۱۱ هجری قمری)
۱۳ جمادی‌الاول	شهادت حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها (۱۱ هجری قمری) به یک روایت	۲۰ جمادی‌الثانی	ولادت حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها (هشتم قبل از هجرت) و روز زن ـ تولد حضرت امام‌خمینی (ره) رهبرکبیر انقلاب اسلامی (۱۳۲۰ هجری قمری)

رویدادهای مهم ماه رجب	
۱ رجب	ولادت حضرت امام محمد باقر (ع) (۵۷ هجری قمری)
۳ رجب	شهادت حضرت امام علی النقی الهادی (ع) (۲۵۴ هجری قمری)
۱۰ رجب	ولادت امام محمد تقی (ع) (جواد الائمه) (۱۹۵ هجری قمری)
۱۳ رجب	ولادت حضرت امیرالمومنین امام علی (ع) (۲۳ سال قبل از هجرت) ـ آغاز ایام البیض (اعتکاف)
۱۵ رجب	وفات حضرت زینب (۶۲ هجری قمری) ـ تغییر قبله مسلمین از بیت‌المقدس به مکه معظمه
۲۵ رجب	شهادت حضرت امام موسی کاظم (ع) (۱۸۳ هجری قمری)
۲۷ رجب	مبعث حضرت رسول مکرم اسلام (ص) (۱۳ سال قبل از هجرت)

رویدادهای مهم ماه شعبان	
۳ شعبان	حضرت امام حسین (ع) (۴ هجری قمری) ـ روز پاسدار
۴ شعبان	ولادت حضرت ابوالفضل (ع) (۲۶ هجری قمری) ـ روز جانباز
۵ شعبان	ولادت حضرت امام زین العابدین (ع) (۳۸ هجری قمری)
۱۱ شعبان	ولادت حضرت علی اکبر (ع) (۳۳ هجری قمری) ـ روز جوان
۱۵ شعبان	ولادت حضرت قائم عجل الله تعالی فرجه (۲۵۵ هجری قمری) و روز جهانی مستضعفان

رویدادهای مهم ماه رمضان	
۱۰ رمضان	وفات حضرت خدیجه سلام‌الله علیها (۳ سال قبل از هجرت)
۱۵ رمضان	ولادت حضرت امام حسن مجتبی (ع) (۳ هجری قمری)
۱۸ رمضان	شب قدر
۱۹ رمضان	ضربت خوردن حضرت امیرالمؤمنین امام علی (ع) (۴۰ هجری قمری)
۲۰ رمضان	شب قدر
۲۱ رمضان	شهادت حضرت امیرالمؤمنین امام علی (ع) (۴۰ هجری قمری)
۲۲ رمضان	شب قدر
آخرین جمعه ماه رمضان	روز جهانی قدس

رویدادهای مهم ماه شوال	
۱ شوال	عید سعید فطر
۲۵ شوال	شهادت امام جعفر صادق (ع) موسس مذهب جعفری

رویدادهای مهم ماه ذی‌القعده	
۱ ذوالقعده	ولادت حضرت معصومه (ع)
۱۱ ذوالقعده	ولادت حضرت امام رضا (ع)
۲۹ ذوالقعده	شهادت امام محمد تقی (ع) «جواد الائمه»

رویدادهای مهم ماه ذی‌الحجه	
۷ ذی‌الحجه	شهادت حضرت امام محمد باقر (ع)
۹ ذی‌الحجه	روز عرفه
۱۰ ذی‌الحجه	عید سعید قربان
۱۵ ذی‌الحجه	ولادت حضرت امام علی النقی الهادی (ع)
۱۸ ذی‌الحجه	عید سعید غدیرخم

فصل ۳

اطلاعات عمومی / نهادها و سازمان‌های مهم بین‌المللی و منطقه‌ای

۳-۱- سازمان ملل متحد (United Nations)

سازمان ملل متحد، سازمانی بین‌المللی است که در پایان جنگ جهانی دوم و از سوی کشورهای پیروز در آن جنگ، تأسیس و جایگزین جامعه ملل شد. اعضای آن تقریباً شامل همه کشورهای مستقلی می‌شود که از نظر بین‌المللی به رسمیت شناخته شده‌اند. فقط واتیکان، که عضویت در سازمان را نپذیرفته است و چین ملی (تایوان) که عضویتش بعد از عضویت جمهوری خلق چین لغو شد، در سازمان ملل متحد عضو نیستند. مقر سازمان ملل متحد در نیویورک است.

دبیر کل سازمان ملل متحد : دبیرکل سازمان ملل متحد، سرپرست دبیرخانه سازمان ملل متحد است و در رأس آن قرار دارد. او در عمل سخنگو و رهبر سازمان ملل به‌شمار می‌رود. دبیرکل از طرف مجمع عمومی بنا به توصیه شورای امنیت برای مدت پنج سال انتخاب می‌شود. در حال حاضر، آقای آنتونیو گوترش دبیر کل سازمان ملل است.

شش رکن سازمان ملل متحد

مجمع عمومی : مجمع عمومی سازمان ملل متحد رکن اصلی، جهانی و مشورتی سازمان ملل متحد است و کلیهٔ کشورهای عضو در مجمع شرکت دارند. هر عضو سازمان ملل متحد در مجمع دارای یک حق رأی می‌باشد. مجمع عمومی معمولاً به طور سالانه زیر نظر رئیس یا دبیرکل در مقر اصلیش در نیویورک تشکیل جلسه می‌دهد. بخش اعظم اجلاس از سپتامبر شروع شده وتا دسامبر یا بعضاً ژانویه بطول می‌کشد تا اینکه همه مسائل مطرح شده حل و فصل شوند.

شورای امنیت: یکی از ارکان سازمان ملل متحد است که وظیفهٔ پاسداری از امنیت و صلح بین‌المللی را به عهده دارد. شورای امنیت پنج عضو دائم و ده عضو انتخابی دارد. پنج عضو دائم این شورا در تصمیم‌ها و رای‌گیری‌های شورا حق وتو دارند. ریاست شورای امنیت نوبتی است (به ترتیب الفبای انگلیسی) و طول مدت آن یک ماه ریاست می‌باشد.

شورای اقتصادی و اجتماعی: این شورا مسئولیت توجه و رسیدگی به امور اجتماعی، اقتصادی و امور مربوط به ۱۴ آژانس تخصصی سازمان ملل را به عهده دارد. جمهوری اسلامی ایران هم اکنون وضعیت ناظر را در این شورا دارد.

شورای قیمومت: یکی از ارکان اصلی سازمان ملل متحد است؛ که برای کمک به حصول منافع، صلح، اعتماد و امنیت بین‌المللی ساکنان سرزمین‌هایی که دارای استقلال نیستند، تأسیس شد.

دبیرخانه سازمان ملل متحد: دبیرخانه، زیر نظر دبیرکل سازمان ملل متحد فعالیت می‌کند، و اطلاعات و امکانات لازم را برای جلسات اعضای سازمان ملل را فراهم می‌نماید.

دیوان بین‌المللی دادگستری: دیوان بین‌المللی دادگستری، رکن قضائی سازمان ملل متحد است که ستاد آن در کاخ صلح شهر لاهه در کشور هلند واقع شده‌است. رسیدگی به اختلافات قانونی میان کشورها به این دادگاه سپرده می‌شود.

زیرمجموعه‌ها، آژانس‌ها و سازمان‌های وابسته:

بانک جهانی / صندوق بین‌المللی پول (IMF)

سازمان جهانی بهداشت (World Health Organization)

سازمان جهانی کار (International Laboure Organization)

صندوق حمایت از کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) (United Nations Children's Fund)

سازمان علمی،فرهنگی و هنری ملل متحد (UNESCO)

کمیسیون عالی حقوق بشر (High Commissioner on Human Rights)

سازمان جهانی گردشگری (World Tourism Organization)

بانک جهانی (World Bank)

دفتر عمران سازمان ملل (United Nations Development Programme)

برنامه جهانی غذا

۳-۲- سایر سازمان‌های بین‌المللی

سازمان بین المللی مهاجرت: سازمان بین‌المللی مهاجرت (IOM) تشکیلاتی بین‌دولتی است که با رسالت ساماندهی امور مهاجرت در سرتاسر جهان تأسیس گردید. سازمان بین‌المللی مهاجرت فعالیت خود را در ایران در مرداد ۱۳۶۹ با تمرکز بر تخلیه اتباع کشورهای ثالث در جریان درگیری‌های عراق و کویت آغاز کرد. متعاقباً در سال ۱۳۷۴ جمهوری اسلامی ایران به عنوان عضو ناظر شورای حکام این سازمان درآمد. ایران در سال ۱۳۸۰ به عنوان عضو کامل شورای حکام پذیرفته شد.

انجمن جهانی پزشکی(The World Medical Association): انجمن پزشکی جهانی (WMA) یک سازمان بین‌المللی است که مسئول کارکردن پزشکان با بالاترین استانداردهای اخلاقی ممکن و مراقبت دایمی توسط آنها است.

سازمان خواربار و کشاورزی سازمان ملل(فائو): فائو(FAO) یا سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد از سازمان‌های بین‌المللی است که در زمینهٔ توسعهٔ کشاورزی فعالیت دارد. مبارزه با سوءتغذیه با ارائه اطلاعات لازم به کشورهای مختلف، از اهداف فائو است.

آژانس بین المللی انرژی اتمی(International Atomic Energy Agency): آژانس بین‌المللی انرژی اتمی (IAEA) یک سازمان بین‌المللی است که برای ترویج استفاده صلح‌آمیز، و جلوگیری از استفاده نظامی از انرژی هسته‌ای تأسیس شد.

سازمان تجارت جهانی (World Trade Organization): سازمان تجارت جهانی، یک سازمان بین‌المللی است که قوانین جهانی تجارت را تنظیم و اختلافات بین اعضاء را حل و فصل می‌کند.

سازمان کشورهای صادر کننده نفت (اوپک): سازمان کشورهای صادر کننده نفت با نام اختصاری اوپک (OPEC)، یک سازمان بین المللی و بین الدولیِ نفتی است. مقر بین‌المللی اوپک از بدو تاسیس در ژنو بود و سپس به شهر وین در کشور اتریش انتقال یافت. این سازمان در راستای دفاع در مقابل سیاست استثماری شرکت‌های بزرگ نفتی مشهور به «هفت خواهران» که بدلیل در اختیار داشتن تکنولوژی تولید نفت و تسلط بر شبکه حمل و نقل نفت خام، از افزایش قیمت نفت جلوگیری می‌کردند و ارزش آن را بصورت مصنوعی در بازار پایین نگه می‌داشتند، به پیشنهاد ونزوئلا تاسیس شد.

سازمان کشورهای صادرکنندهٔ گاز (اوپک گاز) (IEF): جهت برقراری مناسبات پیرامون انرژی و قیمت‌های گاز، تولید و تجارت این حامل انرژی و امنیت عرضه و تقاضای آن تأسیس شد.

اتحادیه جهانی پست (Universal Postal Union): کشورهای امضا کننده، بر اساس توافق به عمل آمده، قلمرو پستی را تشکیل دادند. این قرارداد، آزادی ترانزیت برای مبادله متقابل مراسلات را در سراسر قلمرو اتحادیه، تامین و تضمین می‌کرد. نام این اتحادیه پس از چند سال به اتحادیه جهانی پست تغییر نام یافت.

سازمان بین‌المللی استاندارد: سازمان بین‌المللی استانداردسازی که معمولاً به نام ایزو (ISO) شناخته می‌شود، یک موسسه بین‌المللی تعیین استاندارد، متشکل از نمایندگان موسسات استانداردسازی ملی است. این سازمان، یک سازمان غیر دولتی است که به صورتی گسترده به وضع استانداردهای کلی و جزئی در رابطه با هماهنگ کردن استانداردهای متفاوت جهانی می‌پردازد. مرکز این موسسه در ژنو سویس قرار دارد.

بنیاد نوبل (Nobel): آکادمی سلطنتی علوم سوئد، موسسه‌ای علمی و غیردولتی در کشور سوئد است که وظیفه انتخاب برنده جایزه نوبل در رشته‌های فیزیک و شیمی را برعهده دارد.

صندوق جهانی حیات وحش: صندوق جهانی طبیعت یا بنیاد جهانی طبیعت، بزرگترین اتحادیه بین‌المللی در زمینه حفاظت از محیط زیست است که در کشور سوئیس تاسیس شد.

ناتو (NATO): سازمان پیمان آتلانتیک شمالی یا ناتو با هدف دفاع جمعی در واشینگتن.دی.سی پایه‌گذاری شد و هم‌اکنون ۳۰ عضو دارد. کشورهای امضا کننده، توافق کرده‌اند حمله نظامی علیه یک یا چند کشور عضو در اروپا یا آمریکای شمالی را به عنوان حمله به تمامی کشورهای عضو، تلقی کنند و به مقابله با آن برخیزند.

کشورهای مستقل مشترک المنافع (CIS): همزمان با فروپاشی شوروی سابق با هدف هماهنگ‌سازیِ روابط متقابل و فراهم نمودن مکانیسم مناسب برای انحلال شوروی تأسیس شد.

اتحادیه اروپا: اتحادیه اروپا در سال ۱۹۹۳ با هدف هماهنگ‌سازی سیاست‌های کلان، بین کشورهای عضو در زمینه‌های اقتصادی، دفاعی و حقوقی تشکیل شد. در سال ۲۰۰۱ یورو به عنوان واحد پول مشترک معرفی و در ۱۵ کشور جایگزین پول ملی شد. مقر اتحادیه اروپا در بروکسل، پایتخت بلژیک قرار دارد.

اتحادیه کشورهای عرب: یک سازمان بین‌المللی منطقه‌ای شامل کشورهای عمدتاً عربیِ جنوب غرب آسیا و شمال آفریقا است. اتحادیه عرب قدیمی‌ترین نهاد منطقه‌ای در خاورمیانه است.

شورای همکاری خلیج فارس: شورای همکاری خلیج فارس، بلوک سیاسی-تجاری‌ای شامل کشورهای پیرامون خلیج فارس و کشورهای عرب منطقه است که اعضای آن اهداف تجاری و اجتماعی مشترکی را پیگیری می‌کنند. در حال حاضر شش کشور عضو این شورای همکاری هستند: عربستان سعودی، بحرین، امارات متحده عربی، قطر، عمان، کویت

سازمان همکاری‌های شانگهای: سازمانی اوراسیایی و میان‌دولتی است که برای همکاری‌های چندجانبهٔ امنیتی، اقتصادی و سیاسی تشکیل شده است. این سازمان در سال ۱۹۹۶ توسط رهبران چین، روسیه، قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان با هدف برقرار کردن موازنه در برابر نفوذ آمریکا و ناتو در منطقه، پایه‌گذاری شد. اندکی بعد، ازبکستان هم به این سازمان پیوست و این سازمان رسماً به «سازمان همکاری شانگهای» تغییر نام داد. در سال ۲۰۱۵ این سازمان با عضویت هندوستان و پاکستان موافقت نمود و در تاریخ ۱۷ سپتامبر ۲۰۲۲ میلادی، ایران به عضویت رسمی سازمان همکاری شانگهای درآمد.

سازمان همکاری اسلامی: سازمان همکاری اسلامی (OIC) دومین سازمان بین دولتی پس از سازمان ملل متحد است که با عضویت ۵۷ کشور به گسترهٔ بیش از چهار قاره است. این سازمان، صدای جمعی جهان اسلام و تضمینی برای حفاظت و حمایت از منافع جهان اسلام در روح ترویج صلح بین‌المللی و هماهنگی میان افراد مختلف جهان است. نام این سازمان در زمان تأسیس، سازمان کنفرانس اسلامی بود، سپس به سازمان همکاری اسلامی تغییر یافت. نشست سران، هر ۳ سال یکبار و در پایتخت یکی از کشورهای اسلامیِ عضو برگزار می‌شود. کشورهایی که این کنفرانس را برگزار می‌کنند به مدت سه سال ریاست آن را بر عهده می‌گیرند. چهاردهمین اجلاس سران کشورهای اسلامی موسوم به «اجلاس مکه: دست به دست بسوی آینده» در ۳۱ مه ۲۰۱۹ برگزار شد.

بانک توسعهٔ اسلامی: این بانک جهت کمک‌های اقتصادی برای توسعهٔ اجتماعی تأسیس شده است و ۵۶ عضو شامل ایران دارد.

۴-۱- جنگ جهانی اول

جنگ جهانی اول در پی ترور ولیعهد امپراتوری اتریش - مجارستان توسط یک ملی‌گرای صرب، در سارایوو در بوسنی به وقوع پیوست. در این جنگ برای نخستین بار از سلاح‌های شیمیایی استفاده شد و به گونه‌ای انبوه، مناطق غیرنظامی بمباران هوایی شدند و نیز برای نخستین بار در این سده، کشتار غیرنظامیان در ابعادی گسترده رخ داد.

این جنگ جهانی از برجسته‌ترین رخدادهای تاریخ بشر است و به گونه مستقیم و غیرمستقیم نقش بزرگی در تعیین تاریخ سده بیستم داشته است. این جنگ پایان چندی از نظام‌های پادشاهی اروپا را رقم زد و مایه نابودی چهار امپراتوری اتریش ـ مجارستان، آلمان، عثمانی و روسیه تزاری شد. بیشتر تاریخ‌نگاران باور دارند که شکست دیپلماسی پس از این جنگ و تحمیل غرامت‌های تحقیرآمیز بر اساس «معاهده ورسای» به آلمان و دیگر دول شکست خورده مایه پرورش نازیسم در آلمان و زمینه‌ساز آغاز جنگ جهانی دوم شد. هم‌چنین نادیده گرفتن ایتالیا و ژاپن از سوی قدرت‌های بزرگتر در تقسیم غرامت‌ها از دلایل رشد فاشیسم در ایتالیا و حمله ژاپن به منچوری دانسته می‌شود.

این جنگ همچنین زمینه را برای انقلاب روسیه مهیا ساخت. امری که بر آینده جهان تأثیر گذاشت و از چین تا کوبا به انقلاب‌های سوسیالیستی دامن زد و از سویی زمینه‌ساز تبدیل شوروی به یک ابرقدرت جهانی شد که آغاز جنگ سرد با آمریکا را در پی داشت. در خاورمیانه نیز با نابودی امپراتوری عثمانی، کشور نوینی به نام «ترکیه» پایه‌گذاری شد و سرپرستی موقت مناطق عرب‌نشینِ تحت حکومت این کشور تا زمان استقلال آن‌ها بین بریتانیا و فرانسه تقسیم شد.

در جنگ جهانی اول نزدیک به ۱۰ میلیون تن کشته شدند. پس از پایان این جنگ در سال ۱۹۱۹ و در کنفرانس صلح پاریس، معاهده‌های جداگانه‌ای امضاء شد که تاوان بسیار سنگینی بر شکست‌خوردگان جنگ تحمیل داشت.

ایران در جنگ جهانی اول: جنگ جهانی اول همزمان با حکومت احمد شاه قاجار بود و دولت مشروطهٔ ایران ضعیف‌ترین دوران خود را می‌گذراند. علی‌رغم اعلام بی‌طرفی دولت ایران، نیروهای متخاصم از جنوب و شمال وارد ایران شدند. سپاه روسیه نیز تا دروازه‌های تهران پیشروی کرد اما از منقرض کردن سلسلهٔ قاجار منصرف شد.

بر اثر آغاز جنگ جهانی اول و اشغال ایران توسط بریتانیا و روسیه و خرید آذوقهٔ مردم ایران توسط ارتش بریتانیا و شروع قحطی بزرگ ایران، عدهٔ زیادی از مردم ایران (تقریباً ۴۰ درصد مردم ایران، به عبارت دیگر ۸ تا ۱۰ میلیون نفر از جمعیت ۲۰ میلیون نفری آن زمان ایران) به کام مرگ فرو رفتند.

محمد خیابانی، معروف به شیخ محمد خیابانی ، از فعالان سیاسی در دوره انقلاب مشروطه ایران بود. او در مجلس دوم به وکالت رسید و بعد از دورهٔ دوم و در حین جنگ جهانی اول به تبریز رفت و قیام کرد و اقدام به تشکیل دولت آزادیستان نمود. عاقبت با ورود والی جدید، مخبرالسلطنه، در تبریز کشته شد. در جنوب ایران نیز مردم محلی در چند نوبت با قوای انگلیس درگیر شدند که از مهم‌ترین نبردهای جنگ جهانی اول در ایران می‌توان به مبارزه و مقاومت زایر خضرخان اهرمی (تنگستانی) و رئیس علی دلواری، دلیران تنگستان در استان بوشهر و نبرد جهاد در خوزستان و همچنین ترکان قشقایی اشاره کرد.

معاهدات صلح

پیمان ورسای که در کاخ ورسای واقع در حومه پاریس به امضاء رسید، رسماً به جنگ جهانی اول پایان داد. پیمان ورسای مسئولیت آغاز جنگ و خسارات وارده شده به متفقین را متوجه آلمان دانست و غرامت‌های بی‌سابقه‌ای را به این کشور تحمیل کرد.

پیمان‌های صلح با متحدان آلمان

پیمان‌هایی که هر یک در یکی از محلات حومه شهر پاریس امضاء و به آن نام، نام‌گذاری شد، مسئولیت آغاز و خسارت‌های جنگ را به گردن متحدین آلمان گذاشتند و برای هر کدام محدودیت‌ها و جریمه‌هایی مقرر کردند. این پیمان‌ها عبارتند از:

- پیمان سن ژرمن با اتریش

- پیمان نیولی با بلغارستان
- پیمان تریانون با مجارستان

۴-۲- جنگ جهانی دوم

بیشتر کشورهای جهان، از جمله قدرت‌های بزرگ در این جنگ شرکت کردند و کم‌کم در قالب دو اتحاد نظامی در برابر هم قرار گرفتند. دستهٔ نخست، متفقین و دستهٔ دوم نیروهای محور یا متحدین نام داشتند. این دو اتحاد نظامی یک جنگ تمام‌عیار به راه انداختند، که در اثر آن بیش از ۱۰۰ میلیون نفر در بیش از ۳۰ کشور جهان درگیر شدند. بیشتر شرکت‌کنندگان در این جنگ، تمام قدرت اقتصادی، صنعتی و توانایی‌های علمی‌شان را در جهت پشتیبانی نظامی بسیج کردند تا جایی که برآورد هزینه از نیروی نظامی و غیرنظامی نامشخص بود. همچنین میزان کشته‌های جنگ جهانی دوم حدود ۷۰ تا ۸۵ میلیون نفر تخمین زده می‌شود که آن را به مرگبارترین نبرد در طول تاریخ بشریت تبدیل می‌کند.

عموماً آغاز جنگ جهانی دوم را از یورش آلمان نازی به جمهوری دوم لهستان می‌دانند که در نتیجهٔ آن فرانسه و بریتانیا هم به آلمان اعلام جنگ کردند. سپس در زنجیره‌ای از لشکرکشی‌ها و معاهدات سه جانبه، آلمان توانست بر بخش زیادی از اروپا چیره شده و محور اتحاد را با ایتالیا و ژاپن تشکیل دهد.

جنگ در اروپا با تهاجم متفقین غربی که از مارس تا مه ۱۹۴۵ اتفاق افتاد، به پایان رسید. در نتیجهٔ این نبرد، آلمان نازی سقوط کرد و برلین توسط نیروهای شوروی و متفقین غربی اشغال شده و به دنبال آن آدولف هیتلر خودکشی کرد. پس از آن از هشتم ماه مه ۱۹۴۵ با نام روز پیروزی اروپا یاد می‌شود. پس از ابلاغ اعلامیه شرایط تسلیم، توسط متفقین، ژاپن از پذیرش نتیجه جنگ خودداری کرد و به دنبال آن، آمریکا، به ترتیب اقدام به بمباران اتمی شهرهای هیروشیما و ناکازاکی کرد. پس از تسلیم ژاپن پیروزی متفقین در آسیا نهایی شد. سپس دادگاه‌هایی برای بررسی خسارات‌ها و جنایات جنگی وارد شده از سوی آلمانی‌ها و ژاپنی‌ها برگزار شد.

جنگ جهانی دوم، ساختار اجتماعی و نظام قدرت در جهان را دگرگون کرد و پس از این واقعه برای جلوگیری از بروز چنین رویدادهایی، سازمان ملل متحد تاسیس شد و قدرت‌های بزرگ جهانی شامل چین، فرانسه، اتحاد جماهیر شوروی (روسیه فعلی)، بریتانیا و ایالات متحده آمریکا عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد شدند. بعد از پایان جنگ جهانی دوم، نزدیک به نیم قرن، آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی با یکدیگر در جنگ سرد بودند.

اشغال ایران در جنگ جهانی دوم

پس از آغاز جنگ جهانی دوم، ایران بی‌طرفی خود را اعلام کرد، اما به دلیل گستردگی مرز ایران با اتحاد جماهیر شوروی و درگیری شوروی با آلمان این بی‌طرفی، ناپایدار بود. ارتش متفقین به بهانهٔ حضور کارشناسان آلمانی در ایران این کشور را اشغال کرد.

به دنبال اتحاد بریتانیا و شوروی پس از حمله آلمان نازی به شوروی و نیاز روسیهٔ شوروی به فرستادن کمک‌های آمریکا و بریتانیا به جبهه‌های نبرد در شوروی، متفقین تصمیم گرفتند از دالان پارسی نیز استفاده شود و به موجب آن، نیروهای متفقین به ایران حمله کرده و این کشور را به اشغال خود درآوردند.

ابتدا نیروهای شوروی از شمال و شرق از زمین و هوا به ایران حمله‌ور شدند و سپس نیروهای بریتانیایی نیز از جنوب و غرب حمله کردند و شهرهای سر راه را یک‌به‌یک به سرعت اشغال کردند و هر دو به سمت تهران حرکت کردند. ارتش ایران به سرعت متلاشی شد. رضاشاه با فشار متفقین به خصوص بریتانیا، سریعاً استعفاء داد و سپس با گذشتِ مدت‌ها کشمکش بینِ روس‌ها با دیگر کشورهایِ متفقین بالاخره بر سر نوع حکومت جدید ایران و انتقال سلطنت به پسرش (محمدرضا) که ولیعهد پیشین نیز بود، به توافق رسیدند.

پس از اشغال، راه‌آهن سراسری ایران برای انتقال کمک‌های نظامی از جنوب ایران به پشت جبههٔ شوروی، بر اساس قانون وام و اجاره مورد استفاده قرار گرفت.

ایران که در آغاز جنگ، بی‌طرفی خود را اعلام کرده بود اما نهایتاً در ۱۷ شهریور ۱۳۲۲ به آلمان اعلان جنگ داد. به پشتوانهٔ همین اعلان جنگ، ایران می‌توانست پس از پایان جنگ به اعلامیهٔ ملل متحد بپیوندد و همچنین در کنفرانس‌های صلح پس از جنگ شرکت کند.

بخش ۶

دانش سیاسی

۱ انقلاب اسلامی ایران

۲ تشکیلات سیاسی جمهوری اسلامی ایران

۱-۱- تاریخچه‌ای از انقلاب اسلامی ایران

انقلاب اسلامی ایران، قیام مردم ایران به رهبری امام خمینی، از مراجع تقلید شیعه بود که موجب سقوط نظام پادشاهی و ایجاد نظام جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ شد. آغاز این حرکت با اعتراضات امام خمینی و دیگر علمای دینی به رفتارهای خلاف دین دستگاه حکومتی از سال ۱۳۴۱ آغاز شد. در عاشورای سال ۱۳۴۲ امام خمینی در مدرسه علمیه فیضیه قم سخنرانی کرد و در پی اعتراضات تند به حکومت بازداشت شد. این واقعه موجب قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ و حرکت‌های اعتراضی مردم و درگیری با مأموران حکومتی در برخی از شهرهای ایران شد و در نتیجه موجب کشتار برخی معترضان گردید.

اعتراض مجدد امام خمینی به لایحه کاپیتولاسیون باعث دستگیری دوباره وی در سیزده آبان ۱۳۴۳ و تبعید ایشان به ترکیه و پس از آن نجف گردید. مبارزات انقلابیون در خفا ادامه یافت تا اینکه درگذشت مشکوک سید مصطفی خمینی فرزند آیت‌الله خمینی در آبان‌ماه ۱۳۵۶ باعث علنی شدن دوباره مخالفت‌های مردم با نظام سلطنتی شد.

انتشار مقاله‌ای با عنوان ایران و استعمار سرخ و سیاه در روزنامه اطلاعات که در آن به مراجع تقلید شیعه و به خصوص امام خمینی توهین شده بود، موجب تشدید حرکت‌های اعتراضی گردید. امام خمینی که از عراق به پاریس تبعید شده بود و با مصاحبه‌ها و پیام‌های خود انقلاب را رهبری می‌کرد، در ۱۲ بهمن ۱۳۵۷ به ایران بازگشت و در ۲۲ بهمن همان سال، نظام پادشاهی رسماً سقوط کرد.

مخالفت‌ها با حکومت پهلوی: مخالفت با حکومت محمدرضا پهلوی در ایران از دهه ۱۳۳۰شمسی آغاز شد. ملی شدن صنعت نفت، مبارزات و ابراز مخالفت توسط آیت‌الله کاشانی و فعالیت‌های انقلابی جمعیت فدائیان اسلام به رهبری سید مجتبی نواب صفوی از این جمله‌اند.

تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی: در ۱۶ مهر ۱۳۴۱ لایحه‌ای با عنوان انجمن‌های ایالتی و ولایتی به تصویب هیئت دولت رسید. این قانون در موادی مربوط به انتخابات، شرط مسلمان و مرد بودن را از کاندیداها و انتخاب‌کنندگان و نیز سوگند انتخاب‌شوندگان به قرآن را حذف کرده بود. تصویب چنین مواردی مخالفت‌های صریح علما بویژه آیت‌الله خمینی را در پی داشت. رژیم در هفتم آذر همان سال، طی جلسه‌ای لغو تصویب‌نامه مهرماه را اعلام و علما و مراجع قم را شبانه و طی تلگرف از تصمیم خود آگاه کرد.

انقلاب سفید: سال ۱۳۴۲ محمدرضا پهلوی پروژه‌ای با عنوان انقلاب سفید آغاز کرد و قانونی در شش بند اصلی که بعدها به هجده بند رسید را در معرض رفراندوم عمومی گذاشت. بار دیگر آیت الله خمینی اعتراض خود را آشکار نمود و در پاسخ به استفتایی در زمینه رفراندوم به دو اشکال شکلی و ماهوی اشاره کرده بود:

اشکالات شکلی عبارت بودند از: عدم پیش‌بینی رفراندوم در قانون اساسی و در نتیجه عدم صلاحیت رژیم در برگزاری آن، ناآگاهی مردم از ماهیت پنهان انقلاب سفید، ارعاب و تطمیع مردم توسط رژیم برای شرکت در انتخابات، احتمال تقلب در رأی‌گیری.

از لحاظ ماهوی: این پروژه از آنجا که با مشورت و هماهنگی آمریکا و غرب شکل گرفته بود، در نتیجه با استقلال کشور در تضاد و در راستای منافع بیگانگان پیش خواهد رفت.

دوم بهمن ۱۳۴۱ امام در اعلامیه‌ای مخالفت با این طرح و رفراندوم را با ذکر دلایل اعلام کرد و انقلاب سفید را در برابر احکام اسلامی بی‌اعتبار دانست.

رفراندوم در ۶ بهمن انجام گرفت. حکومت اعلام کرد که با استقبال پرشور و بی‌نظیر روبرو گردیده و با ۵ میلیون و ۶۰۰ هزار رأی موافق در مقابل ۴ هزار و ۱۵۰ رأی مخالف به تصویب ملت رسید. روحانیون در مواجهه با این وضعیت به پیشنهاد امام خمینی تصمیم گرفتند که ماه رمضان آن سال را که از روز بعد از رفراندوم شروع می‌شد به‌عنوان اعتراض به دولت، از رفتن به مساجد خودداری نمایند و برای جلب نظر عمومی در تمام ماه رمضان مساجد تعطیل شود.

واقعه مدرسه فیضیه: به دنبال تنش‌های ایجاد شده، آیت الله خمینی طی اعلامیه‌ای اعلام کرد: «دستگاه حاکمه می‌خواهد با تمام کوشش به هَدمِ احکام ضروریهٔ اسلام، قیام و به دنبال آن مطالبی است که اسلام را به خطر می‌اندازد. لذا اینجانب عید نوروز را به‌عنوان عزا و تسلیت به امام عصر (عجل الله تعالی فرجه) جلوس می‌کنم و به مردم اعلام خطر می‌نمایم.»

عصر ۲ فروردین ۱۳۴۲ در مدرسهٔ فیضیه، افراد حکومت با طلاب درگیر شده و عده‌ای را به قتل رساندند. در پی این جریانات، آیت الله خمینی اعلامیه‌ای علیه شاه صادر کرد: «اینان با شعار «شاه‌دوستی» به مقدسات مذهبی اهانت می‌کنند. شاه‌دوستی یعنی غارتگری، هتک اسلام، تجاوز به حقوق مسلمین، و تجاوز به مراکز علم و دانش؛ «شاه‌دوستی» یعنی ضربه زدن به پیکر قرآن و اسلام، سوزاندن نشانه‌های اسلام و محو آثار اسلامیت... با این احتمال، تقیه حرام است؛ و اظهار حقایق، واجب.»

۱۵ خرداد ۱۳۴۲: آیت الله خمینی در بعد از ظهر عاشورای سال ۱۳۴۲ با اعلام قبلی برای سخنرانی در مدرسه فیضیه قم حاضر شد و در سخنانی پس از شرح رخداد کربلا با تشبیه حمله مدرسه فیضیه به این واقعه، شاه را مورد انتقاد قرار داد. در پی این سخنرانی، نیروهای حکومت پهلوی وی را دستگیر و شبانه به تهران بردند

صبح روز پانزدهم خرداد، مردم قم و سایر شهرها در واکنش به دستگیری امام خمینی دست به اعتراض زدند. مأموران نظامی به تظاهرکنندگان تیراندازی کرده و تعدادی از مردم کشته و مجروح شدند. در ۱۸ فروردین ۱۳۴۳، پس از سالگرد واقعه فیضیه آیت‌الله خمینی آزاد شد و به منزل خود در قم منتقل شد.

لایحه کاپیتولاسیون: در تیرماه ۱۳۴۳ محمدرضا شاه به آمریکا رفت و مورد استقبال مقامات آمریکایی قرار گرفت. حاصل این سفر و مذاکرات، اعطای کمک‌های نظامی آمریکا در برابر وضع قانون کاپیتولاسیون یا مصونیت قضایی نظامیان آمریکا در ایران بود. ۲۱ مهر سال ۱۳۴۳ مجلس شورای ملی، لایحه کاپیتولاسیون را تصویب کرد. ۴ آبان ۱۳۴۳ آیت الله خمینی در سخنرانی تندی به انتقاد پرداخت: «اگر یک خادم آمریکایی، اگر یک آشپز آمریکایی، مرجع تقلید شما را وسط بازار ترور کند... دادگاه‌های ایران حق محاکمه ندارند... اگر شاه ایران یک سگ آمریکایی را زیر بگیرد بازخواست خواهد شد.» به دنبال این سخنرانی، آیت الله خمینی شب ۱۳ آبان سال ۱۳۴۳ شبانه دستگیر و بلافاصله به ترکیه تبعید شد. لایحه کاپیتولاسیون با انقلاب ۵۷ و تشکیل شورای انقلاب ملغی شد.

اوج‌گیری و پیروزی انقلاب: در آبان سال ۱۳۵۶ سید مصطفی خمینی فرزند آیت الله خمینی، به طرز مشکوکی درگذشت. مخالفان حکومت پهلوی، دستگاه‌های امنیتی را عامل قتل او می‌دانستند. با برگزاری مجالس بزرگداشت برای او، مخالفت‌ها در ایران اوج گرفت.

«ایران و استعمار سرخ و سیاه» نام مقاله‌ای بود که در ۱۷ دی ۱۳۵۶ در روزنامه اطلاعات با امضای «احمد رشیدی مطلق» منتشر شد. این مقاله که با نام مستعار نوشته شده بود، حاوی مطالبی تند علیه آیت‌الله خمینی بود و او را مردی «بی‌اعتقاد» و «وابسته و سرسپرده به مراکز استعماری» نامیده بود. انتشار این مقاله با اعتراضات زیادی روبرو شد و نقطه عطفی در شتاب گرفتن ناگهانی اعتراضات به حکومت پهلوی شد.

امام خمینی مجبور به ترک عراق و اقامت در فرانسه شد. امکانات ارتباطی در فرانسه باعث تقویت ارتباط انقلابیون با رهبری انقلاب شد. در دی ۱۳۵۷ محمدرضا پهلوی مجبور به خروج از کشور شد و کمتر از یک ماه بعد در ۱۲ بهمنِ همان سال، آیت الله خمینی پس از ۱۵ سال تبعید به ایران بازگشت و ده روز بعد، در ۲۲ بهمن، نظام سلطنتی پهلوی به طور رسمی سقوط کرد.

باورهای شیعی در انقلاب: رهبری انقلاب اسلامی، مرجع تقلید بود و سایر رهبرانِ مبارزه نیز تحصیل‌کردگان حوزه علمیه بودند. بسیاری از مراجع تقلیدِ وقت نیز با انقلاب همراهی می‌کردند. تعداد زیادی از اساتید و مدرسان حوزه‌های علمیه به خصوص حوزه علمیه قم جزو مبارزان بودند و بیانیه‌هایی علیه سلطنت پهلوی صادر می‌کردند.

مهم‌ترین راهپیمایی‌ها علیه نظام سلطنتی در روزهای تاسوعا و عاشورای سال ۱۳۵۷ اتفاق افتاد که مردم برای عزاداری واقعه کربلا و امام حسین(ع) به خیابان‌ها آمده بودند. مساجد و حسینیه‌ها از پایگاه‌های اصلی مخالفان به شمار می‌رفتند.

یکی از مهم‌ترین شعارها و خواسته‌های انقلابیون طلب حکومت اسلامی یا جمهوری اسلامی بود.

نظریه ولایت فقیه: نظریه ولایت فقیه از مبانی نظری انقلاب اسلامی و شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی است. بر اساس این نظریه، حکومت و اداره جامعه بر عهده فقیهان است و شخص دیگری نمی‌تواند متولی حکومت باشد. امام خمینی که رهبری بخش مهمی از مخالفت‌ها با حکومت پهلوی را داشت، در دوران تبعید در نجف، نظریه ولایت فقیه را تبیین کرد. مجموعه گفته‌های او به صورت کتاب و جزوه و نوار کاست به ایران رسید.

قانون اساسی

قانون اساسی چیست؟

قانون اساسی، قانون تعیین کنندهٔ نظام حاکم است، قانونی که مشخص می‌کند قدرت در کجا متمرکز است، روابط این قدرت حاکم با آزادی‌ها و حقوق افراد ملت چگونه است و این قوای حاکمه اعم از قوه مجریه، قوه مقننه و قوه قضائیه چه اقتدارات و مسئولیت‌هایی در برابر ملت دارند.

تصویب قانون اساسی: در زمستان ۱۳۵۷ و قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، ایدهٔ تدوین قانون اساسی توسط امام خمینی و یارانش در پاریس مطرح شد. در همان‌جا، پیش‌نویس اولیه قانون اساسی تهیه شد. بعدها پس از پیروزی انقلاب، این پیش‌نویس توسط افراد و گروه‌های مختلف مورد نقد و بررسی قرار گرفت. در ۱۵ بهمن ۵۷، امام خمینی از جمله وظایف دولت موقت مهدی بازرگان را تشکیل مجلس مؤسسانِ منتخب مردم برای نگارش قانون اساسی اعلام کرد. در ۱۲ مرداد ۱۳۵۸ انتخابات مجلس خبرگان قانون اساسی برگزار و اعضای منتخب شروع به تدوین قانون اساسی کردند. همه‌پرسی قانون اساسی در ۱۱ و ۱۲ آذر برگزار شد و با رأی قریب به اتفاق (۹۸,۲ درصد) ملت به تصویب نهایی رسید.

۱-۲- سازمان بسیج مستضعفین

سازمان بسیج مستضعفین، یکی از سازمان‌های زیرمجموعه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی است که مأموریت جذب، آموزش، سازماندهی و به کارگیری نیروهای داوطلب مردمی را در راستای تحقّق اهداف انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن را بر عهده دارد.

پیشینه: سازمان بسیج مستضعفین که در گذشته با نام نیروی مقاومت بسیج شناخته می‌شد، در ۵ آذر ۱۳۵۸ به فرمان امام خمینی (ره) تشکیل شد و پس از تصویب مجلس شورای اسلامی در دی ۱۳۵۹ به‌طور قانونی رسمیت پیدا کرد و به سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تعلق گرفت. فرماندهٔ سازمان بسیج در حال حاضر سردار غلامرضا سلیمانی هستند.

نیروی انسانی: به اعضای این سازمان بسیجی می‌گویند و طبق ماده ۱۳ قانون مقررات استخدامی سپاه، بسیجی به فردی اطلاق می‌شود که داوطلبانه جهت تحقق ارتش ۲۰ میلیونی تحت پوشش سپاه در می‌آید. به موجب همین مادهٔ قانونی، بسیجیان به سه دسته «بسیج عادی»، «بسیج فعال» و «بسیج ویژه» یا «پاسداران افتخاری» تقسیم می‌شوند. در جنگ ایران و عراق، بسیجیان با مشارکت داوطلبانه نقش مؤثری ایفا کردند.

مقام معظم رهبری ضمن تأکید بر مأموریت‌های مختلف نیروی مقاومت بسیج، برفراگیر بودن آن تأکید ورزیدند: «بسیج لزوماً نظامی نیست؛ یعنی حتماً سازمان نظامی نیست.» ضمناً تحولات، فرآیندی را برای متناسب شدن ساختار بسیج با تهدیدات دشمن به وجود آوردند. «بسیجیان ما، باید روز به روز بر آگاهی و بصیرت خود بیفزایند و با شناخت دشمن، مانع از تحقق توطئه‌ها و ترفندهای گوناگون او شوند.»

بسیج در قانون اساسی: تشکیل بسیج مرتبط با اصل صدو پنجاه و یک قانون اساسی است:

«اصل یکصد و پنجاه و یکم :

به حکم آیه کریمه "و اعدوا لهم مااستطعتم من قوه و من رباط الخیل ترهبون به عدوالله و عدوکم و آخرین من دونهم لاتعلمونهم الله یعلمهم"

دولت موظف است برای همه افراد کشور، برنامه و امکانات آموزش نظامی را بر طبق موازین اسلامی فراهم نماید، به طوری که همه افراد همواره توانایی دفاع مسلحانه از کشور و نظام جمهوری اسلامی ایران را داشته باشند، ولی داشتن اسلحه باید با اجازه مقامات رسمی باشد.»

۱-۳- راهپیمایی‌های سالانه

روز قدس: روز قدس یا روز جهانی قدس آخرین جمعه ماه رمضان است که امام خمینی در سال ۱۳۵۸، آن را روزی رسمی برای حمایت از مردم فلسطین دانست و از مسلمانان جهان خواست که برای کوتاه کردن دست رژیم صهیونیستی و پشتیبانان آن به هم بپیوندند. نامگذاری آخرین جمعه ماه رمضان به عنوان روز قدس، با حمایت بسیاری از روشنفکران و هنرمندان مواجه شد و امروزه علاوه بر ایران، در کشورهای مختلفی از جهان، راهپیمایی و مراسم روز قدس برگزار می‌شود که بنابر گزارش منابع خبری، این

تعداد آنها به ۸۰ کشور در قاره‌های مختلف جهان می‌رسد.

۱۳ آبان: در روز ۱۳ آبان ۱۳۵۸، دانشجویان مسلمان پیرو خط امام، لانهٔ جاسوسی آمریکا را در تهران تسخیر کردند و جاسوسان آمریکایی را به گروگان گرفتند. بدین ترتیب، مبارزهٔ ضد آمریکایی مردم ایران، ابعاد جدیدتری پیدا کرد.

۲۲ بهمن: هر سال در روز ۲۲ بهمن، مردم کشورمان برای بیعت مجدد با آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی و رهبری در راهپیمایی که به مناسبت سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی برگزار می‌شود، شرکت می‌کنند. در راهپیمایی ۲۲ بهمن مردم، اعتقاد و حمایت خود از این روز بزرگ و تاریخی را حتی سال‌ها بعد از پیروزی انقلاب اسلامی اعلام می‌کنند. شرکت کنندگان در راهپیمایی ۲۲ بهمن با سر دادن شعارهای «مرگ بر آمریکا»، «مرگ بر اسرائیل» خشم و انزجار خود را از استکبار و استعمار دنیا به گوش جهانیان می‌رساندند.

۱-۴- جنگ تحمیلی

جنگ ایران و عراق یا جنگ هشت‌ساله به صورت رسمی در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ برابر ۲۲ سپتامبر ۱۹۸۰ آغاز شد. در این روز درگیری‌های پراکنده مرزی دو کشور با یورش هم‌زمان نیروی هوایی عراق به ده فرودگاه نظامی و غیرنظامی ایران و تهاجم نیروی زمینی این کشور در تمام مرزها به یک جنگ تمام عیار تبدیل شد. این جنگ در نهایت پس از حدود ۸ سال در مرداد ۱۳۶۷ با قبول آتش‌بس از سوی دو طرف خاتمه یافت.

روابط ایران و عراق از سال ۱۳۴۸ تا پیش از جنگ نیز به شدت تیره و تار بوده و پیش از انقلاب ایران ۱۰۴ مورد درگیری و جنگ بین ایران و عراق اتفاق افتاد و سرانجام، در پیمان‌نامه ۱۹۷۵ الجزایر ایران به‌طور ضمنی پذیرفت که در ازای رفع اختلافات مرزی آبی در اروندرود، دست از حمایت از کردهای عراق بردارد. پس از انقلاب اسلامی در ایران، صدام حسین به این ارزیابی رسید که این بار ایران توان دفاع در برابر حملات او را نخواهد داشت و در عرض یک هفته تهران را فتح خواهد کرد. با این محاسبات، عراق در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ به ایران حمله کرد.

عملیات تعیین کننده در دفاع مقدس

عملیات کمان ۹۹

عملیات کمان ۹۹ یا عملیات سایه البرز، بزرگترین عملیات نظامی نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در جنگ تحمیلی محسوب می‌شود. این عملیات در تاریخ ۱ مهر ۱۳۵۹ اجرا شد. در عملیات کمان۹۹، شمار ۲۰۰ هواپیمای جنگنده ایرانی حضور داشتند، که ۱۴۰ فروند از آنها از مرز عبور کردند و اهداف نظامی، فرودگاه‌ها و آشیانه‌های نظامی متعلق به ارتش عراق را در مناطق کرکوک، موصل، رشید، حبانیه، ناصریه، شعیبیه، کوت و المثنی مورد هدف قرار دادند و ۶۰ فروند دیگر نیز کار پشتیبانی را در این عملیات هوایی، انجام می‌دادند.

کمان ۹۹ بزرگ‌ترین عملیات تاریخ نیروی هوایی ایران و عملیاتی موفق بود و باعث برتری هوایی نیروهای مسلح ایران در ماه‌های آغازین جنگ گردید.

عملیات مروارید

در ۷ آذر سال ۱۳۵۹ با پشتیبانی نیروی هوایی ارتش برای بمباران بندر امقصر و دو سکوی نفتی مهم عراق؛ البکر و الامیه در ساحل اروندرود انجام شد. نیروی دریایی عراق در این عملیات آسیب قابل توجهی دید و تا پایان جنگ قادر به ایفاء نقش مؤثری نبود.

در آن زمان بخش مهمی از بارگیری و تخلیه کالا برای عراق از طریق بندر امالقصر که در ساحل غربی اروند رود است، انجام می‌گرفت و بخش مهمی از صدور نفت عراق هم از طریق دو سکوی عظیم نفتی به نام‌های «البکر» و «الامیه» واقع در مصب اروندرود عملی می‌شد. در روز هفت آذر ۱۳۵۹ در عملیات مروارید این سکوهای نفتی منهدم شدند و عملاً صدور نفت عراق از طریق دریا قطع گردید.

بدین ترتیب، رفت و آمد کشتی‌های نفت‌کش و تجاریِ کشور عراق که از این طریق انجام می‌گرفت و برای عراق در زمان جنگ نقش اساسی و تعیین‌کننده داشت، ناممکن شد. از آن سو، ۹۰ درصد از صادرات و واردات ایران که از طریق دریا بود با پیروزی نیروی دریایی و سیادت دریایی ایران در خلیج فارس، امکان‌پذیر بود.

عملیات حمله به اچ -۳

جنگنده‌هـای از نـوع فانتـوم، طـی یـک عملیـات پیچیـده و تحسـین برانگیـز در فروردیـن ۱۳۶۰ پایـگاه هوایـی «الولیـد» در مجموعـه اچ -۳ واقـع در نزدیکـی مـرز ایـن کشـور بـا اردن را بـه کلـی نابـود کردنـد. در مجمـوع بیـش از ۴۸ هواپیمـای عراقـی، کـه بیشـتر آنهـا بمب‌افکن‌هـای روسـی بودنـد، در ایـن عملیـات از بیـن رفتنـد. حملـه بـه اچ - ۳ از لحـاظ فنـی یکـی از پیچیده‌تریـن عملیات‌هـای هوایـی جهـان بشـمار مـی‌رود و از نظـر دسـتاوردهای نظامـی نیـز بـا توجـه بـه نابـودی کامـل ۴۸ هواپیمـای دشـمن در رده بزرگتریـن و موفق‌تریـن عملیات‌هـای نظامـی جهـان قـرار می‌گیـرد.

عملیات ثامن الائمه (شکست حصرآبادان)

بـا توجـه بـه نقـش بنی‌صـدر بـه عنـوان فرماندهـی کل قـوا در شـروع جنـگ تحمیلـی، کلیـه جبهه‌هـای نبـرد بـه بـن بسـت رسـید و صـدام شـهرهای مهـم ایـران از جملـه خرمشـهر، آبـادان، نفت‌شـهر و دیگـر شـهرهای مـرزی را بـه اشـغال خـود درآورد. امـا بـه محـض عـزل بنی‌صـدر بـه دلیـل عـدم کفایـت سیاسـی، در جبهه‌هـا، شـور و نشـاط دیگـری حاکـم و بن‌بسـت‌ها بـاز شـد. سـپس نخسـتین عملیـات پیروزمنـد بـا شـعار «خمینـی روح خـدا، فرمانـده کل قـوا» انجـام شـد کـه نقطـه شـروعی جهـت حضـور نیروهـای مردمـی در جبهه‌هـا بـه حسـاب می‌آیـد.

عملیـات ثامن‌الائمـه یکـی از چهـار عملیـات بـزرگ و برجسته در بیـن سلسـله عملیات‌هایـی بـود کـه بـرای آزادسـازی مناطـق اشـغالی انجـام شـد و نقطـه عطـف و آغـاز اسـتراتژی مرحلـه دوم جنـگ و منشـاء تحـول بـا الهـام از رهنمودهـای امـام راحـل بـود.

پیـام امـام (ره) مبنـی بـر ضـرورت شکسـت محاصـره آبـادان، اهمیـت و ارزش سیاسـی منطقـه بـرای دشـمن، موقعیـت نظامـی زمیـن و نحـوه اسـتقرار دشـمن و ابتـکار در پل‌هـای نصـب شـده روی رودخانـه کارون از جملـه مهمتریـن عوامـل در انتخـاب منطقـه بـرای انجـام عملیـات بـود.

ایـن عملیـات روز پنجـم مهرمـاه ۱۳۶۰ آغـاز و در مـدت زمـان آن بیـش از ۳۰۰۰ تـن از افـراد دشـمن کشـته و زخمـی و تعـداد زیـادی نیـز بـه اسـارت نیروهـای اسـلام درآمدنـد.

عملیات طریق القدس (فتح بستان) (سلسه عملیات‌های کربلا)

جمهـوری اسـلامی ایـران تنهـا دو مـاه پـس از پیـروزی در عملیـات ثامن‌الائمـه (ع)، عملیـات «طریـق القـدس» را در سـال دوم جنـگ (آذرمـاه سـال ۱۳۶۰) بـا سـرعت بسـیار و بـر پایـه تحـولات جدیـد و شـور و هیجـان ایجـاد شـده در کشـور، بـه عنـوان بزرگتریـن عملیـات خـود در مقیـاس گسـترده، طرح‌ریـزی کـرد. فرماندهـان سـپاه و ارتـش طـی جلسـات متعـددی شـرایط جدیـد را مـورد بررسـی قـرار داده و مبتنـی بـر آن، ۱۲ طـرح موسـوم بـه «کربـلا» تهیـه کردنـد. میـزان تناسـب تـوان خـود بـا ظرفیـت مـورد نیـاز منطقـه عملیاتـی، وضعیـت زمیـن از جنبـه نظامـی و نیـز اهمیـت منطقـه عملیاتـی، از عوامـل اصلـی در تعییـن تقـدم هـر یـک از طرح‌هـای مزبـور بـود. بـر همیـن اسـاس، پـس از مباحـث مختلـف میـان فرماندهـان سـپاه و ارتـش، عملیـات طریـق القـدس بـه عنـوان اولیـن گام از سلسـله عملیـات کربـلا طراحـی و بـه مرحلـه اجـرا در آمـد.

ایـن عملیـات، بـا عبـور نیروهـای پیـاده یگان‌هـای سـپاه از میادیـن میـن و مواضـع دشـمن، در چنـد محـور بـه طـور هـم زمـان آغـاز شـد. رزمنـدگان اسـلام در ایـن عملیـات ۶۵۰ کیلومتـر مربـع از خـاک جمهـوری اسـلامی آزاد کردنـد.

عملیات فتح المبین (جلوگیری از قدرت تصمیم‌گیری، تجدیدسازمان و تقویت روحیه دشمن)

بـا پایـان یافتـن «عملیـات طریق‌القـدس»، تـلاش بـرای اجـرای عملیـات بعـدی بـه منظـور جلوگیـری از قـدرت تصمیم‌گیـری، تجدیدسـازمان و تقویـت روحیـه دشـمن آغـاز شـد.

ایـن عملیـات بـا مراجعـه بـه قـرآن کریـم، «فتـح» نامگـذاری شـد و سـرانجام در روز دوشـنبه دوم فروردین‌مـاه سـال ۶۱ فرمـان آغـاز حملـه بـزرگ و سرنوشت‌سـاز فتح‌المبیـن بـه شـرح زیـر صـادر شـد:

«بسم‌الله الرحمن الرحیم، بسم‌الله القاصم الجبارین و یا زهرا (س)»

رزمنـدگان اسـلام بـا دریافـت پیـام، عملیـات حماسـی و تاریخـی فتح‌المبیـن را در شـمال خوزسـتان آغـاز کردنـد و از جنـوب و شـمال غربـی شـوش و غـرب دزفـول در چنـد محـور بـا ارتـش عـراق درگیـر شـدند. طـی ایـن عملیـات ۲۵۰۰ کیلومتـر مربـع از خـاک جمهـوری اسـلامی ایـران آزاد شـد و بیـش از ۲۵۰۰۰ نفـر از نیروهـای دشـمن کشـته و زخمـی و ۱۵۰۰۰ نفـر اسـیر شـدند.

عملیات بیت‌المقدس(آزادسازی خرمشهر) (سمبل تحمیل اراده سیاسی جمهوری اسلامی بر متجاوز)

در حالی که اشغال خرمشهر توسط عراق به عنوان آخرین و مهمترین برگ برنده این کشور برای وادار ساختن ایران به شرکت در هرگونه مذاکرات صلح تلقی می‌شد، آزادسازی این شهر می‌توانست سمبل تحمیل اراده سیاسی جمهوری اسلامی بر متجاوز و اثبات برتری نظامی‌اش باشد. این عملیات دهم اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۶۱ آغاز شد و رزمندگان اسلام توانستند طی سه مرحله خرمشهر را آزاد کنند.

بدین ترتیب این شهر مقاوم که پس از ۳۵ روز پایداری و مقاومت در چهارم آبان ۱۳۵۹ به اشغال دشمن درآمده بود، پس از ۵۷۸ روز (۱۹ ماه) اسارت، بار دیگر به آغوش گرم میهن اسلامی بازگشت و پیکره پاک آن از لوث وجود متجاوزان تطهیر شد. طی این عملیات ۵۰۳۸ کیلومتر مربع از خاک کشورمان آزاد شد.

عملیات رمضان (با هدف تنبیه متجاوز)

عملیات رمضان، عملیات تهاجمی گسترده نیروهای مسلح ایران، در خلال جنگ ایران و عراق بود،که به مدت ۱۷ روز، در تابستان ۱۳۶۱ در جنوب عراق، شمال‌شرقی شهر بصره و در منطقه شلمچه انجام شد. این عملیات در ۵ مرحله، به‌طور مشترک توسط سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به فرماندهی محسن رضایی و نیروی زمینی ارتش به فرماندهی علی صیاد شیرازی، طراحی و اجرا گردید. عملیات رمضان ۴۵ روز پس از آزادسازی خرمشهر انجام گرفت و در این عملیات نیروهای ایرانی برای نخستین بار اقدام به ورود به خاک عراق نمودند.

عملیات رمضان بعنوان یکی از بزرگترین نبردهای زرهی، پس از جنگ جهانی دوم محسوب می‌شود. عملیات رمضان در پایان با شکست نیروهای ایرانی همراه بود. یکی دیگر از شخصیت‌های مهم این عملیات مهدی زین‌الدین است. اگرچه جمهوری اسلامی در عملیات رمضان به اهداف از پیش تعیین شده خود دست نیافت، ولی با اجرای این عملیات و ورود به خاک دشمن نشان داد که در دستیابی به حقوق خود مصمم است.

عملیات محرم

ویژگی‌های مهم این عملیات دستاوردهای آن بود که منجر به آزادسازی ۷۰۰ کیلومترمربع از خاک ایران و ۳۰۰ کیلومتر از خاک عراق و شکستن جو حاصل از عدم پیروزی عملیات رمضان شد. از دیگر ویژگی‌های این عملیات، استفاده دشمن از گازهای شیمیایی در منطقه عملیاتی بود که باعث شد مسئولین جنگ به طور جدی برای مقابله با این سلاح در عملیات‌های بعدی تدابیر لازم را اتخاذ نمایند.

این عملیات در چند محور و طی چند مرحله طراحی شد که مرحله اول آن دوشنبه روز دهم آبان ماه سال ۱۳۶۱ با رمز «یا زینب(س)» با فرماندهی قرارگاه عملیاتی کربلا، با سرعت و غافلگیری قابل ملاحظه آغاز شد.

عملیات خیبر

عملیات خیبر، عملیات تهاجم نظامی نیروهای مسلح ایران، در خلال جنگ ایران و عراق بود، که به‌صورت مشترک توسط سپاه پاسداران و نیروی زمینی ارتش و نیز با پشتیبانی هوانیروز ارتش و نیروی هوایی ارتش، با رمز «یا رسول الله (ص)» اجرا گردید. این عملیات در تاریخ ۳ اسفند ۱۳۶۲ آغاز شد و پس از ۲۰ روز نبرد خونین، در ۲۲ اسفندماه ۱۳۶۲ با فتح جزیره مجنون توسط نیروهای ایرانی به‌پایان رسید. در این عملیات ۲ فرمانده سپاه پاسداران؛ محمد ابراهیم همت و حمید باکری شهید شدند. عملیات خیبر بخشی از تهاجم نیروهای مسلح ایران در جریان نبرد نیزارها محسوب می‌شود. ابراهیم همت ملقب به سردار خیبر معلم و نظامی ایرانی بود، که از فرماندهان ارشد سپاه پاسداران در جنگ ایران و عراق بشمار می‌آمد.

عملیات بدر (استفاده عراق از پشتیبانی هوایی و موشکی خود)

عملیات در روز ۲۰ اسفند ۶۳ با اسم رمز مبارک «یاالله،یاالله، یاالله و قاتلوهم حتی لاتکون فتنه، یا فاطمه الزهرا (س)، یا فاطمه الزهرا (س)، یا فاطمه الزهرا(س)» آغاز شد و در همان ساعات اولیه، تمامی خطوط و استحکامات دشمن به سرعت در هم کوبیده شد.

طی این عملیات علاوه بر تلفات سنگینی که به دشمن وارد شد، بیش از ۵۰۰ کیلومترمربع از منطقه هور به تصرف نیروهای خودی درآمد. پس از این عملیات، عراق با استفاده از پشتیبانی هوایی و موشکی خود به حملات گسترده به شهرها و مناطق مسکونی و نیز کشتی‌های حامل نفت ایران مبادرت ورزید. مهدی باکری، فرمانده لشکر ۳۱ عاشورا، از جمله شهیدان ایرانی در عملیات بدر بود.

والفجر۸ (فتح باورنکردنیِ فاو)

«عملیات والفجر ۸» بیستم بهمن‌ماه سال ۱۳۶۴ آغاز شد. اگر عراق را سرزمینی مثلثی شکل فرض کنیم، «فاو» در منتهی‌الیه ضلع شرقی آن چسبیده به خلیج‌فارس قرار دارد. مهمترین شهر عراق نزدیک به فاو، بصره است. فتح فاو در عملیات والفجر ۸ برای جهانیان باور کردنی نبود. عبور از اروند و مقابله با دشمن که در سنگرهای مطمئن به انتظار نشسته‌اند، غیرقابل باور بود و پس از فتح فاو رسانه‌های بیگانه به نفع رژیم صدام تبلیغات واهی کردند اما با دعوت ایران از تمام خبرنگاران برای بازدید از فاو و حضور این خبرنگاران در فاو و منطقه عملیاتی والفجر ۸ که مصادف با ددمنشی‌های صدام در استفاده از سلاح‌های شیمیایی بر علیه رزمندگان اسلام بود، تمام تبلیغات دشمن نقش بر آب شد و تمام خبرنگاران از نزدیک شاهد سقوط شهر فاو توسط رزمندگان اسلام بودند.

ماموریت تدارک رسانی به رزمندگان و پشتیبانی از آن‌ها در آن سوی اروندرود بر عهده جهاد سازندگی بود. ساخت «پل بعثت» و سدهای خاکی بر روی رودخانه بهمن‌شیر از توانمندی‌های بسیار بالای مهندسی جنگ حکایت دارد که رزمندگان اسلام دوشادوش برادران جهاد سازندگی به طور شبانه‌روزی کارهای مهندسی را انجام می‌دادند.

به دنبال تحولات جدید و تغییر توازن به سود ایران، شورای امنیت سازمان ملل در سوم اسفند ماه ۱۳۶۴ به تهیه پیش‌نویس و صدور یک بیانیه مهم اقدام کرد، ولی این پیش‌نویس با مخالفت آمریکا و فرانسه روبرو شد. سرانجام پیروزی‌های به دست آمده در عملیات والفجر ۸ و نیز اقدامات دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران منجر به آن شد که شورای امنیت در پیش‌نویس اولیه قطعنامه بعدی گامی به سوی خواست‌های به حق ایران بردارد.

عملیات کربلای ٤

عملیات می‌بایست در ساعت ۲۲:۳۰ مورخ ۶۵/۱۰/۳ آغاز می‌شد. به همین خاطر غواص‌های خودی ساعاتی قبل به درون آب رفته و به سمت خط دشمن حرکت کردند. در این میان، با توجه به اطلاعات ارسال شده توسط کشور آمریکا و منافقین به عراق، دشمن موانع وسیعی را ایجاد و در حالت آماده‌باش و کمین قرار داشت، همین علت باعث شد اهداف نهایی عملیات کسب نشود.

آنها ضمن پرتاب منور، با تیربار و خمپاره به طرف نیروهای ایران شلیک می‌کردند. در مجموع، عملیات خارج از کنترل و هدایت فرماندهی قرار گرفته بود و قبل از هر دستوری یگان‌ها با توجه به نوع وضعیت و هوشیاری و عکس‌العمل دشمن به محض رسیدن به ساحل، درگیری را آغاز می‌کردند. در این حال، رمز عملیات (یا محمد رسول الله (ص)) حدود ساعت ۲۲:۴۵ اعلام شد.

عملیات کربلای ۵ (تثبیت موقعیت برتر سیاسی ـ نظامی جمهوری‌اسلامی)

«عملیات کربلای۵» ۱۹ دی‌ماه سال ۱۳۶۵ آغاز شد .موفقیت‌های جمهوری اسلامی ایران در عملیات بزرگ کربلای ۵ و احتمال پیروزی نظامی قریب‌الوقوع آن، دنیا را به این نتیجه رساند که راه‌های به پایان رساندن جنگ را با تصویب قطعنامه ۵۹۸ هموار سازد، قطعنامه‌ای که در آن برای اولین بار به نظرات ایران توجه شده بود.

عملیات کربلای ۵ ضمن تثبیت موقعیت برتر سیاسی – نظامی جمهوری اسلامی که با فتح فاو حاصل شده بود، به لحاظ پیشروی در زمین منطقه شرق بصره و نزدیک شدن رزمندگان اسلام به شهر بصره و قرار گرفتن این شهر در برد توپخانه قوای جمهوری‌اسلامی ایران را در برابر حملات وسیع دشمن به شهرها و مردم بی‌دفاع، از موقعیت مناسبی برخوردار کرد تا با عملیات بازدارنده و اجرای آتش پرحجم توپخانه و «کاتیوشا» روی شهر بصره، عراق را از ادامه حملات به شهرها منصرف کند.

انهدام دشمن در عملیات کربلای ۵، به مراتب بیش از عملیات والفجر۸ بود به گونه‌ای که حتی تحلیلگران غرب ناچار از اعتراف به گوشه‌ای از این مسئله شدند. انهدام دشمن موجب شد علی‌رغم اینکه زمین شلمچه از ارزشمندی قابل ملاحظه‌ای در زمینه سیاسی ـ نظامی برخوردار بود، دشمن حفظ نیرو را بر حفظ و یا بازپس‌گیری مناطق تصرف شده ترجیح دهد.

عملیات کربلای ۸

عملیات کربلای ۸ در فروردین ۶۶ و با رمز مقدس «یاصاحب الزمان(عج)» به منظور پاسخگویی به شرارت‌های عراق در حمله به تأسیسات و منابع اقتصادی کشور و برهم زدن امنیت خلیج فارس، انهدام ماشین جنگی و تحکیم مواضع به دست آمده در عملیات کربلای ۵، به مدت ۴ روز در منطقهٔ بصره توسط نیروهای سپاه پاسداران آغاز می‌شود.

بازگشت اولین گروه اسرای ایرانی

روز ۲۶ مرداد سال ۱۳۶۹، میهن اسلامی شاهد حضور اولین گروه آزادگان سرافرازی بود که پس از سال‌ها اسارت در زندان ها و اسارتگاه‌های رژیم بعث عراق، قدم به خاک پاک میهن اسلامی خود گذاشتند.

۱-۵- برنامه هسته‌ای ایران

برنامه هسته‌ای ایران که در سال ۱۳۲۹ آغاز شده بود، در سال ۱۳۵۳ با تأسیس سازمان انرژی اتمی ایران و امضای قرارداد ساخت نیروگاه اتمی بوشهر شکل جدی به خود گرفت. ایران در سال ۱۳۳۷، به عضویت آژانس بین‌المللی انرژی اتمی درآمد و در سال ۱۳۴۷ پیمان عدم تکثیر سلاح‌های هسته‌ای (ان‌پی‌تی) را امضاء کرد و دو سال بعد، آن را در مجلس شورای ملی به تصویب رساند.

در تاریخ ۲۰ بهمن ۱۳۸۱، محمد خاتمی، رئیس‌جمهور وقت ایران، خبر از تهیهٔ سوخت هسته‌ای توسط متخصصین ایرانی برای نیروگاه‌های هسته‌ای ایران داد و در فروردین ۱۳۸۵ محمود احمدی‌نژاد رئیس‌جمهور وقت ایران، اعلام کرد که ایران موفق به غنی‌سازی اورانیوم به میزان ۳/۵ درصد شده‌است. در تاریخ ۲۶ بهمن ۱۳۹۰ ایران از ساخت میله سوخت هسته‌ای ۲۰ درصد غنی شده و بارگذاری آن در رآکتور تحقیقاتی ۵ مگا واتی تهران خبر داد.

ترور دانشمندان هسته‌ای ایران

دشمنان ملت ایران برای توقف پیشرفت‌های علمی و فناوری ایران در طول این سال‌ها دست به یک سلسله ترورهای هدفمند علیه دانشمندان هسته‌ای ایران در طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۹ زدند که طی این عملیات مجید شهریاری، مصطفی احمدی روشن، مسعود علی‌محمدی، داریوش رضایی‌نژاد، رضا قشقایی فرد و محسن فخری زاده به شهادت رسیدند، اما فریدون عباسی دوانی رئیس وقت سازمان انرژی اتمی از ترور جان سالم بدر برد.

شهید مسعود علی‌محمدی: ترور شهید علی محمدی در انفجار بمب در قیطریه تهران در ۲۲ دی ۱۳۸۸ روی داد. در این حادثه مسعود علی‌محمدی به شهادت رسید و دو فرد دیگر زخمی شدند و خساراتی به ساختمان مجاور وارد شد.

شهید مجید شهریاری: شهید مجید شهریاری دانشمند فرزانه و استاد فیزیک هسته‌ای دانشگاه شهید بهشتی ایران یکی دیگر از دانشمندان هسته‌ای ایران است که در ۸ آذر ۱۳۸۹ در تهران توسط رژیم صهیونیستی و با همکاری اطلاعاتی منافقین در یک عملیات تروریستی به شهادت رسید.

شهید مصطفی احمدی روشن: شهید احمدی روشن نیز دیگر شهید هسته‌ای است که در ۲۱ دی ۱۳۹۰ پس از خروج از منزل توسط یک موتورسیکلت سوار با چسباندن یک بمب مغناطیسی در خیابان گل نبی تهران، میدان کتابی ترور شد.

شهید داریوش رضایی نژاد: او در اول مرداد ۱۳۹۰ توسط سرویس جاسوسی رژیم صهیونیستی (موساد)، در مقابل چشمان دخترش آرمیتا و همسرش به ضرب گلوله به شهادت رسید.

شهید رضا قشقایی‌فرد: شهید رضا قشقایی‌فرد همزمان با شهید مصطفی احمدی روشن در روز ۲۱ دی سال ۱۳۹۰ به شهادت رسید. رضا قشقایی فرد به شدت مجروح شده و به بیمارستان رسالت تهران منتقل می‌شود اما علیرغم تلاش پزشکان، رضا قشقایی فرد پس از ساعاتی به شهادت رسید.

شهید محسن فخری‌زاده: او معاون وزیر دفاع جمهوری اسلامی ایران و سردار سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بود. محسن فخری‌زاده در حالیکه ریاست سازمان پژوهش‌های نوین دفاعی را برعهده داشت، در ۷ آذر ۱۳۹۹ ترور شد و در پی شدت جراحات در بیمارستان شهید گردید.

۱-۶- سؤالات فصل یک

۱ **قانون اساسی چیست؟**

قانون اساسی قانون تعیین کنندهٔ نظام حاکم است، قانونی که مشخص می‌کند قدرت در کجا متمرکز است، روابط این قدرت حاکم با آزادی‌ها و حقوق افراد ملت چگونه است و این قوای حاکمه اعم از قوه مجریه، قوه مقننه و قوه قضائیه چه اقتدارات و مسئولیت‌هایی در برابر ملت دارند.

۲ **مخالفت امام خمینی با کدام قانون باعث دستگیری و تبعید ایشان به ترکیه شد؟**

قانون کاپیتولاسیون

۳ **در پی چه اتفاقی امام خمینی عید نوروز را روز عزا اعلام کردند؟**
واقعهٔ مدرسهٔ فیضیهٔ قم

۴ **آیا عضو سازمان بسیج یا سازمان فرهنگی دیگری هستید؟**
.....

۵ **سازمان بسیج مستضعفین در چه سالی و با فرمان چه کسی تشکیل شد؟**
سازمان بسیج مستضعفین با فرمان امام خمینی در سال ۱۳۵۸ تشکیل شد.

۶ **نام پایگاه بسیج محل شما چیست؟**
.....

۷ **راهپیمایی روز قدس در چه روزی انجام می‌شود؟**
آخرین جمعهٔ ماه مبارک رمضان

۸ **نام بزرگترین عملیات هوایی ایران علیه عراق در جنگ تحمیلی چه بود؟**
کمان ۹۹

۹ **در کدام عملیات خرمشهر ازاد شد؟**
عملیات بیت المقدس

۱۰ **در کدام عملیات صدام برای اولین بار از سلاح شیمیایی استفاده کرد؟**
عملیات محرم

۱۱ **آخرین راهپیمایی که شرکت کردید، کدام بود؟**
.....

۱۲ **نام دو دانشمند هسته‌ای که به شهادت رسیدند را بگویید.**
مسعود علی‌محمدی و مجید شهریاری

۱۳ **نیروهای ایران در جنگ تحمیلی در کدام عملیات فاو را تصرف کردند؟**
عملیات والفجر ۸

۱۴ **شهید محسن فخری‌زاده چه مقام دولتی داشتند؟**
معاون وزیر دفاع بودند.

۱۵ **در کدام عملیاتُ تعداد زیادی از غواصان ایرانی به علت جاسوسی آمریکایی‌ها برای عراق به شهادت رسیدند؟**
عملیات کربلای ۴

۱۶ **در زمان کدام رئیس جمهورُ ایران موفق به تولید سوخت هسته‌ای شد؟**
محمد رضا خاتمی

۱۷ **نیروهای ایران در کدام عملیاتُ جزیرهٔ مجنون را فتح کردند؟**
عملیات خیبر

۱۸ **در چه روزی دانشجویان خط امام لانهٔ جاسوسی آمریکا در تهران را تسخیر کردند؟**
۱۳ آبان ۱۳۵۸

۲-۱- قوهٔ قضائیه

قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی می‌باشد و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت در ایران است. رئیس قوهٔ قضائیه توسط رهبر جمهوری اسلامی ایران به مدت ۵ سال به این سمت منصوب می‌شود که باید عادل و آگاه به امور قضایی و مدیر و مدبر و مجتهد باشد. ریاست قوهٔ قضائیه پس از حجه الاسلام رئیسی، در حال حاضر بر عهدهٔ حجه الاسلام غلامحسین محسنی اژه‌ای می‌باشد.

نهادهای زیرمجموعهٔ قوهٔ قضاییه

- دیوان عالی کشور
- دادستانی کل کشور
- سازمان بازرسی کل کشور
- دیوان عدالت اداری
- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
- سازمان قضائی نیروهای مسلح
- سازمان پزشکی قانونی کشور
- سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی تربیتی کشور

قوهٔ قضاییه در قانون اساسی:

اصل یکصد و پنجاه و ششم: قوه قضاییه قوه‌ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت و عهده‌دار وظایف زیر است:

۱- رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات، شکایات، حل و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسبیه که قانون معین می‌کند.

۲- احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی‌های مشروع.

۳- نظارت بر حسن اجرای قوانین.

۴- کشف جرم و تعقیب و مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام.

۵- اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

اصل یکصد و پنجاه و هفتم: به منظور انجام مسئولیت‌های قوه قضاییه در کلیه امور قضایی و اداری و اجرایی مقام رهبری یکنفر مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی و مدیر و مدبر را برای مدت پنج سال به عنوان رییس قوه قضاییه تعیین می‌نماید که عالی‌ترین مقام قوه قضاییه است.

اصل یکصد و پنجاه و هشتم: وظایف رییس قوه قضاییه به شرح زیر است :

۱- ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری به تناسب مسئولیت‌های اصل یکصد و پنجاه و ششم.

۲- تهیه لوایح قضایی متناسب با جمهوری اسلامی.

۳- استخدام قضات عادل و شایسته و عزل و نصب آنها و تغییر محل ماموریت و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امور اداری، طبق قانون.

اصل یکصد و پنجاه‌و نهم: مرجع رسمی تظلمات و شکایات دادگستری است. تشکیل دادگاه‌ها و تعیین صلاحیت آنها منوط به حکم قانون است.

اصل یکصد و شصتم: وزیر دادگستری مسئولیت کلیه مسائل مربوط به روابط قوه قضائیه با قوه مجریه و قوه مقننه را بر عهده دارد و از میان کسانی که رییس قوه قضاییه به رییس‌جمهور پیشنهاد می‌کند انتخاب می‌گردد. رییس قوه قضاییه می‌تواند اختیارات تام مالی و اداری و نیز اختیارات استخدامی غیر قضات را به وزیر دادگستری تفویض کند. در این صورت وزیر دادگستری دارای همان اختیارات و وظایفی خواهد بود که در قوانین برای وزرا به عنوان عالی‌ترین مقام اجرایی پیشبینی می‌شود.

اصل یکصد و شصت و یکم: دیوان عالی کشور به منظور نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضایی و انجام مسئولیت‌هایی که طبق قانون به آن محول می‌شود، بر اساس ضوابطی که رییس قوه قضاییه تعیین می‌کند تشکیل می‌گردد.

اصل یکصد و شصت و دوم: رییس دیوان عالی کشور و دادستان کل باید مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی باشند و رییس قوه قضاییه با مشورت قضات دیوان عالی کشور آنها را برای مدت پنج سال به این سمت منصوب می‌کند.

اصل یکصد و هفتادو چهارم: بر اساس حق نظارت قوه قضاییه نسبت به حسن جریان امور و اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری، سازمانی به نام "سازمان بازرسی کل کشور" زیر نظر رییس قوه قضاییه تشکیل می‌گردد. حدود اختیارات و وظایف این سازمان را قانون تعیین می‌کند.

اصل یکصد و چهل و دوم: دارایی رهبر، رییس‌جمهور، معاونان رییس‌جمهور، وزیران و همسر و فرزندان آنان قبل و بعد از خدمت، توسط رییس قوه قضاییه رسیدگی می‌شود که بر خلاف حق، افزایش نیافته باشد.

۲-۲- قوهٔ مجریه

قوه مجریه یکی از قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران است که زیر نظر ولایت فقیه بر طبق قانون اساسی عمل می‌کند. رئیس این قوه پس از مقام رهبری عالیترین مقام رسمی کشور است و مسئولیت اجرای قانون اساسی و ریاست این قوه را جز در مواردی که بطور مستقیم به رهبری مربوط می‌شود، بر عهده دارد.

وظایف و اختیارات رئیس جمهور:

۱- اجرای قانون اساسی: به‌منظور پاسداری از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در اجرای اصل یکصد و سیزدهم قانون اساسی، رئیس جمهور از طریق نظارت، کسب اطلاع، بازرسی، پیگری، بررسی و اقدامات لازم، مسئول اجرای قانون اساسی می‌باشد.

۲- ریاست هیات وزیران: مسئولیت وزیران با رئیس جمهور است. او بر کار وزیران نظارت دارد و با اتخاذ تدابیر لازم به هماهنگ ساختن تصمیم‌های وزیران و هیات دولت می‌پردازد و با همکاری وزیران، برنامه و خط مشی دولت را تعیین و قوانین را اجرا می‌کند.

۳- امضای مصوبات مجلس یا نتیجه همه پرسی: رئیس جمهور موظف است مصوبات مجلس یا نتیجه همه پرسی را پس از طی مراحل قانونی و ابلاغ به وی، امضا کند و برای اجرا در اختیار مسوولان بگذارد. حداکثر مهلت از زمان ابلاغ تا امضا و دستور به اجرای آن پنج روز است.

٤- در خواست تعویق انتخابات مجلس: بمنظور اجرای اصل ۶۸ قانون اساسی در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور چنانچه برگزاری انتخابات در یک یا چند حوزه امکان پذیر نباشد، رئیس جمهور موظف است درخواست توقف انتخابات در نقاط اشغال شده یا تمامی کشور را با ذکر مدت، کتبا به مجلس شورای اسلامی جهت اخذ تصمیم پیشنهاد کند.

۵- مسوولیت برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی: رئیس جمهور مسئولیت امور اداری و استخدامی کشور را مستقیما بر عهده دارد و می‌تواند اداره آنها را بعهده دیگری بگذارد. لازم بذکر است که این دو سازمان در حال حاضر ادغام شده و بعنوان سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور نام گرفته است.

٦- مسئولیت روابط خارجی: رئیس جمهور عالی‌ترین مقام رسمی نظام در خارج از کشور و روابط بین الملل است.

۷- اعطای نشان دولتی: یکی از راه‌های تشویق و تقدیر از خدمات افراد، اعطای نشان است که بطور معمول برای انجام امور فوق العاده و کارهای مهم اعطا می‌شود و برای اینکه اهمیت و ارزش بیشتری به آن داده شود، اعطای آن به رئیس مملکت واگذار

می‌شـود.

۸- عضویت در شورای موقت رهبری: در صورت فوت، کناره گیری یا عزل رهبر تا معرفی رهبر جدید.

۹- ریاست شورای عالی امنیت ملی

۱۰- مسـئولیت تشـکیل شـورای بازنگـری قانـون اساسـی: در مـوارد ضـرورت، مقـام رهبـری پـس از مشـورت بـا مجمـع تشـخیص مصلحـت نظـام، طـی حکمـی خطـاب بـه رئیـس جمهـور مـوارد اصـلاح یـا تتمیـم قانـون اساسـی را بـه شـورای بازنگـری قانـون اساسـی پیشـنهاد می‌کنـد. ایـن شـورا بـر اسـاس اصـل ۱۷۷ قانـون اساسـی تشـکیل می‌شـود.

۱۱- تعیین دو نماینده در شورای نظارت صدا و سیما

قوه مجریه در قانون اساسی

اصـل یکصـد و سـیزدهم: پـس از مقـام رهبـری رییس‌جمهـور، عالی‌تریـن مقـام رسـمی کشـور اسـت و مسـئولیت اجـرای قانـون اساسـی و ریاسـت قـوه مجریـه را جـز در امـوری کـه مسـتقیماً بـه رهبـری مربـوط می‌شـود، بـر عهـده دارد.

اصـل یکصـد و چهاردهـم: رییس‌جمهـور بـرای مـدت چهـار سـال بـا رای مسـتقیم مـردم انتخـاب می‌شـود و انتخـاب مجـدد او بـه صـورت متوالـی تنهـا بـرای یـک دوره بلامانـع اسـت.

اصل یکصد و پانزدهم: رییس‌جمهور باید از میان رجال مذهبی و سیاسی که واجد شرایط زیر باشند انتخاب گردد:

ایرانـی الاصـل، تابـع ایـران، مدیـر و مدبـر، دارای حسـن سـابقه و امانـت و تقـوی، مومـن و معتقـد بـه مبانـی جمهـوری اسـلامی ایـران و مذهـب رسـمی کشـور.

اصـل یکصـد و هفدهـم: رییس‌جمهـور بـا اکثریـت مطلـق آراء شـرکت‌کنندگان، انتخـاب می‌شـود، ولـی هـرگاه در دور نخسـت هیـچ یـک از نامزدهـا چنیـن اکثریتـی بـه دسـت نیـاورد، روز جمعـه هفتـه بعـد بـرای بـار دوم رای گرفتـه می‌شـود.

در دور دوم، تنهـا دو نفـر از نامزدهـا کـه در دور نخسـت آرا بیشـتری داشـته‌اند شـرکت می‌کننـد، ولـی اگـر بعضـی از نامزدهـای دارنـده آرای بیشـتر، از شـرکت در انتخابـات منصـرف شـوند، از میـان بقیـه، دو نفـر کـه در دور نخسـت بیـش از دیگـران رای داشـته‌اند، بـرای انتخـاب مجـدد معرفـی می‌شـوند.

اصـل یکصـد و هجدهـم: مسـئولیت نظـارت بـر انتخابـات ریاسـت جمهـوری طبـق اصـل نـود و نهـم بـر عهـده شـورای نگهبـان اسـت ولـی قبـل از تشـکیل نخسـتین شـورای نگهبـان بـر عهـده انجمـن نظارتـی اسـت کـه قانـون تعییـن می‌کنـد.

اصـل یکصـد و بیسـت و چهـارم: رییس‌جمهـور می‌توانـد بـرای انجـام وظایـف قانونـی خـود معاونانـی داشـته باشـد. معـاون اول رییس‌جمهـور بـا موافقـت وی اداره هیـات وزیـران و مسـئولیت هماهنگـی سـایر معاونت‌هـا را بـه عهـده خواهـد داشـت.

اصـل یکصـد و بیسـت و پنجـم: امضـای عهدنامه‌هـا، مقاولـه نامه‌هـا، موافقتنامه‌هـا و قراردادهـای دولـت ایـران بـا سـایر دولت‌هـا و همچنیـن امضـای پیمان‌هـای مربـوط بـه اتحادیه‌هـای بین‌المللـی پـس از تصویـب مجلـس شـورای اسـلامی بـا رییس‌جمهـور یـا نماینـده قانونـی او اسـت.

اصـل یکصـد و بیسـت و ششـم: رییس‌جمهـور، مسـئولیت امـور برنامـه و بودجـه و امـور اداری و اسـتخدامی کشـور را مسـتقیماً بـر عهـده دارد و می‌توانـد اداره آنهـا را بـه عهـده دیگـری بگـذارد.

اصـل یکصـد و سـی‌ام: رییس‌جمهـور اسـتعفای خـود را بـه رهبـر تقدیـم می‌کنـد و تـا زمانـی کـه اسـتعفای او پذیرفتـه نشـده اسـت بـه انجـام وظایـف خـود ادامـه می‌دهـد.

اصـل یکصـد و سـی و سـوم: وزرا، توسـط رییس‌جمهـور تعییـن و بـرای گرفتـن رای اعتمـاد بـه مجلـس معرفـی می‌شـوند بـا تغییـر مجلـس، گرفتـن رای اعتمـاد جدیـد بـرای وزرا لازم نیسـت. تعـداد وزیـران و حـدود اختیـارات هـر یـک از آنـان را قانـون معیـن می‌کنـد.

اصـل یکصـد و سـی و چهـارم: ریاسـت هیـات وزیـران بـا رییس‌جمهـور اسـت کـه بـر کار وزیـران نظـارت دارد و بـا اتخـاذ تدابیـر لازم بـه هماهنـگ سـاختن تصمیم‌هـای وزیـران و هیـات دولـت می‌پـردازد و بـا همـکاری وزیـران، برنامـه و خـط مشـی دولـت را تعییـن و قوانیـن را اجـرا می‌کنـد.

در مـوارد اختلاف‌نظـر و یـا تداخـل در وظایـف قانونـی دسـتگاه‌های دولتـی در صورتـی کـه نیـاز بـه تفسـیر یـا تغییـر قانـون نداشـته باشـد، تصمیـم هیـات وزیـران کـه بـه پیشـنهاد رییس‌جمهـور اتخـاذ می‌شـود، لازم‌الاجـرا اسـت. رییس‌جمهـور در برابـر مجلـس مسـئول اقدامـات هیات‌وزیـران اسـت.

هیئت وزیران

وزراء پس از تعیین توسط رئیس‌جمهور و اخذ رأی اعتماد از مجلس شورای اسلامی، هیئتی را تشکیل می‌دهند که هیئت وزیران یا هیأت دولت و کابینه دولت نامیده می‌شود. پس از رئیس‌جمهور، هیئت دولت عالی‌ترین مقام سازمان اداری محسوب می‌شود. ریاست هیئت وزیران با رئیس‌جمهور است.

اعضای هیئت دولت جمهوری اسلامی ایران عبارتند از: رئیس‌جمهور، معاون اول رئیس‌جمهور، رئیس دفتر رئیس‌جمهور، وزرایی که از مجلس رأی اعتماد گرفته‌اند (شامل بر ۱۹ وزیر)، معاون حقوقی رئیس‌جمهور، معاون امور مجلس رئیس‌جمهور، معاون اجرایی رئیس‌جمهور، معاون امور زنان و خانواده رئیس‌جمهور، معاون اقتصادی رئیس‌جمهور، معاون علمی و فناوری رئیس‌جمهور، رئیس سازمان انرژی اتمی، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست، رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران، رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور، رئیس سازمان امور اداری و استخدامی، دبیر هیئت دولت.

مسئولیت هیئت وزیران: «هر یک از وزیران مسئول وظائف خاص خویش در برابر رئیس جمهور و مجلس است؛ و در اموری که به تصویب هیأت وزیران می‌رسد، مسئول اعمال دیگران نیز هست.» (اصل ۱۳۷ قانون اساسی)

«رییس‌جمهور می‌تواند وزرا را عزل کند و در این صورت باید برای وزیر یا وزیران جدید از مجلس رای اعتماد بگیرد، و در صورتی که پس از احراز اعتماد مجلس به دولت نیمی از هیات وزیران تغییر نماید باید مجدداً از مجلس شورای اسلامی برای هیات وزیران تقاضای رای اعتماد کند.» (اصل ۱۳۶ قانون اساسی)

وزارتخانه‌ها

وزارت آموزش و پرورش: وزارت آموزش و پرورش نام سازمان آموزش کشوری ایران است که مسئولیت آموزش کودکان و نوجوانان و نیز تربیت آموزگار را در این کشور بر عهده دارد. وزارت آموزش و پرورش وظیفهٔ آموزش رایگان همهٔ افراد در مقاطع پیش دبستان، دبستان، دورهٔ اول متوسطه، دورهٔ دوم متوسطه و همچنین ادارهٔ دانشگاه فرهنگیان برای تربیت معلم و دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی را بر عهده دارد. همچنین تمامی مهد کودک‌ها باید برای فعالیت خود از وزارت آموزش و پرورش مجوز بگیرند.

وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات: وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، مسئول برنامه‌ریزی، پشتیبانی و توسعه زیرساخت‌ها و توانایی‌های ملی مخابراتی و اطلاعاتی ایران است.

وزارت اطلاعات : وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی ایران (به‌اختصار: واجا) مسئولیت گردآوری و پردازش اطلاعات امنیتی و برون‌مرزی، حفاظت اطلاعات، فعالیت‌های ضدجاسوسی و مبارزه با تروریسم را برعهده دارد.

وزارت امور اقتصادی و دارایی: وزارت امور اقتصادی و دارایی مسئول تنظیم سیاست‌های اقتصادی و مالی کشور، اجرای سیاست‌های مالیاتی و برنامه همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک با کشورهای دیگر است.

وزارت امور خارجه: وزارت امور خارجه بنا بر نیاز به ارتباط دنیای خارج از هر یک کشور از طریق دیپلماسی، تأسیس شده است.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، علاوه بر مدیریت و نظارت بر مراکز بهداشتی و درمانی کشور، مدیریت دانشگاه‌های علوم پزشکی را عهده‌دار است.

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی: وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ایران در راستای طرح کوچک‌سازی دولت با ادغام سه وزارت رفاه و تأمین اجتماعی، کار و امور اجتماعی، و تعاون تشکیل شد.

وزارت جهاد کشاورزی: وزارت جهاد کشاورزی با ادغام دو وزارتخانه جهاد سازندگی و وزارتخانه کشاورزی تشکیل شد.

وزارت دادگستری: به موجب اصل یکصد و شصتم قانون اساسی، این وزارتخانه «مسئولیت کلیه مسائل مربوطه به روابط قوه قضائیه با قوه مجریه و قوه مقننه را بر عهده دارد و از میان کسانی که رئیس قوه قضائیه به رئیس‌جمهور پیشنهاد می‌کند انتخاب می‌گردد.» وزیر دادگستری تنها وزیری است که برای انتخاب به این سمت، نیازمند کسب اعتماد روسای هر سه قوه است.

وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح: وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح مسئول برنامه‌ریزی، هماهنگی، پشتیبانی و گسترش توان دفاعی نیروهای مسلح ایران است. وظیفه تجهیز نیروهای دفاعی برای مقابله با تهدیدات احتمالی بر عهده این وزارتخانه است.

وزارت راه و شهرسازی: وزارت راه و شهرسازی با ادغام وزارت راه و ترابری و وزارت مسکن و شهرسازی بوجود آمد. این وزارت متولی ادارهٔ امور حمل و نقل زمینی، دریایی و هوایی در محدودهٔ داخلی کشور و ارتباطات ترابری میان ایران و دیگر کشورهای جهان و

سیاست‌گذاری در حوزه مسکن و شهرسازی می‌باشد.

وزارت صنعت، معدن و تجارت: وزارت صنعت، معدن و تجارت که به صورت سرواژه، وزارت صمت نیز خوانده می‌شود، در راستای طرح کوچک‌سازی دولت با ادغام دو وزارتخانهٔ بازرگانی، صنایع و معادن تشکیل گردید.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مسئول انسجام بخشیدن به امور اجرایی، سیاست‌گذاری نظام علمی، تحقیقاتی و فناوری ایران است.

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به‌عنوان یکی از متولیان حوزه فرهنگ و هنر، وظیفه سیاست‌گذاری در زمینه‌های اطلاع‌رسانی، اشاعه فرهنگ اسلامی و تبلیغات برای نظام جمهوری اسلامی را برعهده دارد. این وزارتخانه از شمار زیادی معاونت، مرکز و سازمان تشکیل شده‌است.

وزارت کشور: وزارت کشور نام یک دستگاه دولتی است، که به اداره امور درون‌مرزی جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد. استانداری‌ها و فرمانداری‌ها از زیرمجموعه‌های وزارت کشور محسوب می‌شوند و از مهمترین وظایف این وزارتخانه برگزاری انتخابات است. وزیر کشور اغلب جانشین فرمانده کل قوا در نیروی انتظامی و رئیس شورای امنیت کشور است.

وزارت نفت جمهوری اسلامی ایران: وزارت نفت، وظیفهٔ اعمال اصل مالکیت و حاکمیت ملی ایران بر ذخایر و منابع نفت و گاز، همچنین تفکیک وظایف حاکمیتی در اداره و توسعه صنعت نفت و گاز کشور را برعهده دارد.

وزارت ورزش و جوانان: وزارت ورزش و جوانان از ادغام سازمان تربیت بدنی و سازمان ملی جوانان تشکیل شد.

وزارت نیرو: این وزارت به امور تولید، پخش و نگهداری انرژی الکتریکی و تأسیسات آن می‌پردازد. نیروگاه‌های برق، سدهای برقابی، شبکه‌های برق رسانی و غیره زیر مدیریت این وزراتخانه قرار دارند.

وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی: وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی وظیفهٔ ادارهٔ مسائل مربوط به آثار تاریخی و باستانی ایران و نیز مدیریت گردشگری ایران را برعهده دارد. این وزارتخانه سال ۱۳۹۸ در قالب سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و در زیر مجموعهٔ دولت فعالیت می‌کرد.

۲-۳- قوهٔ مقننه

قوّه مقننه جمهوری اسلامی ایران یکی از سه قوّه نظام جمهوری اسلامی ایران است که کار تهیّه و تصویب قوانین عمومی کشور را بر عهده دارد. قوّه مقننه از دو رکن تشکیل شده‌است:

مجلس شورای اسلامی: که در آن نمایندگان منتخب مجلس، قوانین مورد نیاز کشور را تهیّه، تعدیل و تصویب می‌کنند. اعضای مجلس شورای اسلامی هر چهار سال یک بار انتخاب می‌شوند. تعداد نمایندگان مجلس در حال حاضر (سال ۱۴۰۱) ۲۹۰ نفر است و ریاست آن به عهدهٔ آقای محمدباقر قالیباف است.

شورای نگهبان: کار نظارت بر مصوبات مجلس شورای اسلامی و انطباق آن‌ها با قانون اساسی و شرع را بر عهده دارد. این شورا مرکب از ۱۲ نفراست. ۶ نفر فقیه که از سوی رهبر جمهوری اسلامی انتخاب می‌شوند و ۶ نفر حقوقدان که از طرف قوّه قضاییه به مجلس معرفی می‌شوند. تفسیر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و تأیید انطباق مصوّبات مجلس با رأی سه چهارم فقهای این شورا صورت می‌گیرد.

قوهٔ مقننه در قانون اساسی

اصل شصت و دوم: مجلس شورای اسلامی از نمایندگان ملت که به طور مستقیم و با رای مخفی انتخاب می‌شوند، تشکیل می‌گردد. شرایط انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان و کیفیت انتخابات را قانون معین خواهد کرد.

اصل شصت و سوم: دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی چهار سال است. انتخابات هر دوره باید پیش از پایان دوره قبل برگزار شود، به طوری که کشور در هیچ زمان بدون مجلس نباشد.

اصل شصت و چهارم: عده نمایندگان مجلس شورای اسلامی دویست و هفتاد نفر است، از تاریخ همه پرسی سال یک‌هزار و سیصد و شصت و هشت هجری شمسی پس از هر ده سال، با در نظر گرفتن عوامل انسانی، سیاسی، جغرافیایی و نظایر آنها حداکثر بیست نفر نماینده می‌تواند اضافه شود.

زرتشتیان و کلیمیان هر کدام یک نماینده و مسیحیان آشوری و کلدانی مجموعاً یک نماینده و مسیحیان ارمنی جنوب و شمال هر

کـدام یـک نماینـده انتخـاب می‌کننـد. محـدوده حوزه‌هـای انتخابیـه و تعـداد نماینـدگان را قانـون معیـن می‌کنـد.

اصل هفتاد و یکم: مجلس شورای اسلامی در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی می‌تواند قانون وضع کند.

اصـل هفتـاد و سـوم: شـرح و تفسـیر قوانیـن عـادی در صلاحیـت مجلـس شـورای اسـلامی اسـت. مفـاد ایـن اصـل مانـع از تفسـیری کـه دادرسـان، در مقـام تمیـز حـق، از قوانیـن می‌کننـد نیسـت.

اصـل هفتـاد و چهـارم: لوایـح قانونـی پـس از تصویـب هیـات وزیـران بـه مجلـس تقدیـم می‌شـود و طرح‌هـای قانونـی بـه پیشـنهاد حداقـل پانـزده نفـر از نماینـدگان، در مجلـس شـورای اسـلامی قابـل طـرح اسـت.

اصل هفتاد و ششم: مجلس شورای اسلامی حق تحقیق و تفحص در تمام امور کشور را دارد.

اصـل هفتـاد و هفتـم: عهدنامه‌هـا، مقاولـه نامه‌هـا، قراردادهـا و موافقت‌نامه‌هـای بین‌المللـی بایـد بـه تصویـب مجلـس شـورای اسـلامی بر سد.

اصـل هشـتاد و چهـارم: هـر نماینـده در برابـر تمـام ملـت مسـئول اسـت و حـق دارد در همـه مسـائل داخلـی و خارجـی کشـور اظهـار نظـر نما ید.

اصـل هشـتاد و هفتـم: رییس‌جمهـور بـرای هیـات وزیـران پـس از تشـکیل و پیـش از هـر اقـدام دیگـر بایـد از مجلـس رای اعتمـاد بگیـرد. در دوران تصـدی نیـز در مـورد مسـائل مهـم و مـورد اختـلاف می‌توانـد از مجلـس بـرای هیـات وزیـران تقاضـای رای اعتمـاد کنـد.

اصل هشتاد و نهم:

۱- نماینـدگان مجلـس شـورای اسـلامی می‌تواننـد در مـواردی کـه لازم می‌داننـد هیـات وزیـران یـا هـر یـک از وزرا را اسـتیضاح کننـد، اسـتیضاح وقتـی قابـل طـرح در مجلـس اسـت کـه بـا امضـای حداقـل ده نفـر از نماینـدگان بـه مجلـس تقدیـم شـود. هیـات وزیـران یـا وزیـر مـورد اسـتیضاح بایـد ظـرف مـدت ده روز پـس از طـرح آن در مجلـس حاضـر شـود و بـه آن پاسـخ گویـد و از مجلـس رای اعتمـاد بخواهـد. در صـورت عـدم حضـور هیـات وزیـران یـا وزیـر بـرای پاسـخ، نماینـدگان مزبـور دربـاره اسـتیضاح خـود توضیحـات لازم را می‌دهنـد و در صورتـی کـه مجلـس مقتضـی بدانـد اعـلام رای عـدم اعتمـاد خواهـد کـرد. اگـر مجلـس رای اعتمـاد نـداد هیـات وزیـران یـا وزیـر مـورد اسـتیضاح عـزل می‌شـود. در هـر دو صـورت، وزرای مـورد اسـتیضاح نمی‌تواننـد در هیـات وزیرانـی کـه بلافاصلـه بعـد از آن تشـکیل می‌شـود عضویـت پیـدا کننـد.

۲- در صورتـی کـه حداقـل یـک سـوم از نماینـدگان مجلـس شـورای اسـلامی، رییـس جمهـور را در مقـام اجـرای وظایـف مدیریـت قـوه مجریـه و اداره امـور اجرایـی کشـور مـورد اسـتیضاح قـرار دهنـد، رییس‌جمهـور بایـد ظـرف مـدت یـک مـاه پـس از طـرح آن در مجلـس حاضـر شـود و در خصـوص مسـائل مطـرح شـده توضیحـات کافـی بدهـد. در صورتـی کـه پـس از بیانـات نماینـدگان مخالـف و موافـق و پاسـخ رییس‌جمهـور، اکثریـت دو سـوم کل نماینـدگان بـه عـدم کفایـت رییس‌جمهـور رای دادنـد، مراتـب جهـت اجـرای بنـد ۱۰ اصـل یکصـد و دهـم بـه اطـلاع مقـام رهبـری می‌رسـد.

اصـل نـودم: هـر کـس شـکایتی از طـرز کار مجلـس یـا قـوه مجریـه یـا قـوه قضائیـه داشـته باشـد، می‌توانـد شـکایت خـود را کتبـاً بـه مجلـس شـورای اسـلامی عرضـه کنـد. مجلـس موظـف اسـت بـه ایـن شـکایات رسـیدگی کنـد و پاسـخ کافـی دهـد و در مـواردی کـه شـکایت بـه قـوه مجریـه یـا قـوه قضائیـه مربـوط اسـت، رسـیدگی و پاسـخ کافـی از آنهـا بخواهـد و در مـدت متناسـب نتیجـه را اعـلام نمایـد و در مـوردی کـه مربـوط بـه عمـوم باشـد بـه اطـلاع عامـه برسـاند.

اصـل نـود و یکـم: بـه منظـور پاسـداری از احـکام اسـلام و قانـون اساسـی از نظـر عـدم مغایـرت مصوبـات مجلـس شـورای اسـلامی بـا آنهـا، شـورایی بـه نـام شـورای نگهبـان بـا ترکیـب زیـر تشـکیل می‌شـود:

۱- شش نفر از فقهای عادل و آگاه به مقتضیات زمان و مسائل روز. انتخاب این عده با مقام رهبری است.

۲- شـش نفـر حقوقـدان، در رشـته‌های مختلـف حقوقـی، از میـان حقوقدانـان مسـلمانی کـه بـه وسـیله رییـس قـوه قضائیـه بـه مجلـس شـورای اسـلامی معرفـی می‌شـوند و بـا رای مجلـس انتخـاب می‌گردنـد.

اصـل نـود و دوم: اعضـای شـورای نگهبـان بـرای مـدت شـش سـال انتخـاب می‌شـوند، ولـی در نخسـتین دوره پـس از گذشـتن سـه سـال، نیمـی از اعضـای هـر گـروه بـه قیـد قرعـه تغییـر می‌یابنـد و اعضـای تـازه‌ای بـه جـای آنهـا انتخـاب می‌شـوند.

اصـل نـود و سـوم: مجلـس شـورای اسـلامی بـدون وجـود شـورای نگهبـان اعتبـار قانونـی نـدارد، مگـر در مـورد تصویـب اعتبارنامـه نماینـدگان و انتخـاب شـش نفـر حقوقـدان اعضـای شـورای نگهبـان.

اصل نود و چهارم: کلیه مصوبات مجلس شورای اسلامی باید به شورای نگهبان فرستاده شود. شورای نگهبان موظف است آن را حداکثر ظرف ده روز از تاریخ وصول از نظر انطباق بر موازین اسلام و قانون اساسی مورد بررسی قرار دهد و چنانچه آن را مغایر ببیند برای تجدید نظر به مجلس بازگرداند. در غیر این صورت مصوبه قابل اجرا است.

اصل نود و ششم: تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی با احکام اسلام با اکثریت فقهای شورای نگهبان و تشخیص عدم تعارض آنها با قانون اساسی بر عهده اکثریت همه اعضای شورای نگهبان است.

اصل نود و هشتم: تفسیر قانون اساسی به عده شورای نگهبان است که با تصویب سه چهارم آنان انجام می‌شود.

اصل نود و نهم: شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آرا عمومی و همه پرسی را بر عهده دارد.

۲-۴- مجمع تشخیص مصلحت نظام

مجمع تشخیص مصلحت نظام، نهادی بالادستی در نظام جمهوری اسلامی ایران است که برای حل اختلافات مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان و همچنین تدوین سیاست‌های کلی نظام تأسیس شد. این مجمع نخستین‌بار در ۱۳۶۶ به دستور امام خمینی و صرفاً برای حل اختلاف مجلس و شورای نگهبان تأسیس شد. در اصلاحیه قانون اساسی در سال ۱۳۶۸ این مجمع شکل قانونی پیدا کرد و دو مورد نیز به وظایف آن افزوده شد: حل معضلاتی که از راه‌های عادی قابل حل نیستند و همچنین ارائه مشورت به رهبری، در تعیین سیاست‌های کلی نظام. مجمع تشخیص مصلحت، وظایف و اختیارات مقطعی دیگری نیز دارد که مهم‌ترین آن دخالت در تعیین اعضای شورای موقت رهبری است. مجمع تشخیص مصلحت را به منزله قائم مقام یا بازوی رهبری و از مهم‌ترین نهادهای سیاسی شمرده‌اند.

مجمع تشخیص مصلحت نظام در قانون اساسی

اصل یکصد و دوازدهم: مجمع تشخیص مصلحت نظام برای تشخیص مصلحت در مواردی که مصوبه مجلس شورای اسلامی را شورای نگهبان خلاف موازین شرع و یا قانون اساسی بداند و مجلس با در نظر گرفتن مصلحت نظام، نظر شورای نگهبان را تامین نکند و مشاوره در اموری که رهبری به آنان ارجاع می‌دهد و سایر وظایفی که در این قانون ذکر شده است به دستور رهبری تشکیل می‌شود. اعضا ثابت و متغیر این مجمع را مقام رهبری تعیین می‌نماید. مقررات مربوط به مجمع توسط خود اعضا تهیه و تصویب و به تایید مقام رهبری خواهد رسید.

۲-۵- رهبری یا شورای رهبری

دین حنیف اسلام که آخرین دین آسمانی است، تا روز قیامت استمرار دارد و دین حکومت و ادارهٔ امور جامعه است. لذا همهٔ طبقات جامعهٔ اسلامی ناگزیر از داشتن ولی امر و حاکم و رهبر هستند تا امت اسلامی را از شر دشمنان اسلام و مسلمین حفظ نماید، و از نظام جامعهٔ اسلامی پاسداری نموده و عدالت را در آن برقرار و از ظلم و تعدی قوی بر ضعیف جلوگیری نماید، و وسایل پیشرفت و شکوفایی فرهنگی، سیاسی و اجتماعی را تأمین کند.

رهبری در قانون اساسی

اصل یکصد و هفتم: پس از مرجع عالی‌قدر تقلید و رهبر کبیر انقلاب جهانی اسلام و بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت آیت الله العظمی امام‌خمینی "قدس سره الشریف" که از طرف اکثریت قاطع مردم به مرجعیت و رهبری شناخته و پذیرفته شدند، تعیین رهبر به عهده خبرگان منتخب مردم است. خبرگان رهبری درباره همه فقها واجد شرایط مذکور در اصول پنجم و یکصد و نهم، بررسی و مشورت می‌کند هرگاه یکی از آنان را اعلم به احکام و موضوعات فقهی یا مسائل سیاسی و اجتماعی یا دارای مقبولیت عامه یا واجد برجستگی خاص در یکی از صفات مذکور در اصل یکصد و نهم تشخیص دهند او را به رهبری انتخاب می‌کنند و در غیر این صورت یکی از آنان را به عنوان رهبر انتخاب و معرفی می‌نمایند. رهبر منتخب خبرگان، ولایت امر و همه مسئولیت‌های ناشی از آن را بر عهده خواهد داشت. رهبر در برابر قوانین با سایر افراد کشور مساوی است.

اصل یکصد و هشتم: قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین‌نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به وسیله فقهای اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آرا آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هرگونه تغییر و تجدیدنظر در این قانون و تصویب سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان در صلاحیت خود آنان است.

اصل یکصد و نهم: شرایط و صفات رهبر:

۱- صلاحیت علمی لازم برای افتاء در ابواب مختلف فقه.

۲- عدالت و تقوای لازم برای رهبری امت اسلام.

۳- بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری.

در صورت تعدد واجدین شرایط فوق، شخصی که دارای بینش فقهی و سیاسی قوی‌تر باشد مقدم است.

اصل یکصد و دهم: وظایف و اختیارات رهبر:

۱- تعیین سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۲- نظارت بر حسن اجرای سیاست‌های کلی نظام.

۳- فرمان همه‌پرسی.

۴- فرماندهی کل نیروهای مسلح.

۵- اعلان جنگ و صلح و بسیج نیروها.

۶- نصب و عزل و قبول استعفای:

الف- فقهای شورای نگهبان.

ب- عالی‌ترین مقام قوه قضائیه.

ج- رییس سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران.

د- رئیس ستاد مشترک.

ه- فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

و- فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی.

۷- حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه گانه.

۸- حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام.

۹- امضا حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم. صلاحیت داوطلبان ریاست جمهوری از جهت دارا بودن شرایطی که در این قانون می‌آید، باید قبل از انتخابات به تایید شورای نگهبان و در دوره اول به تایید رهبری برسد.

۱۰- عزل رییس جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی، یا رای مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی بر اساس اصل هشتاد و نهم.

۱۱- عفو یا تخفیف مجازات محکومین در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رییس قوه قضائیه. رهبر می‌تواند بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند.

مجلس خبرگان

مجلس خبرگان رهبری که مجلس خبرگان یا شورای خبرگان نیز نامیده می‌شود، مجلسی مشورتی است که متشکل از فقهای «واجد شرایط» است که بر اساس اصل ۱۰۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مسئولیت تعیین ولی فقیه (رهبر جمهوری اسلامی ایران) و نظارت بر عملکرد وی را بر عهده دارد. مدت هر دورهٔ این مجلس T هشت سال می‌باشد.

نمایندگان مجلس خبرگان از لیست نامزدهای تأیید شده توسط شورای نگهبان و با رأی مستقیم مردم برای دوره‌های هشت ساله انتخاب می‌شوند. در دورهٔ پنجم انتخابات مجلس خبرگان در سال ۱۳۹۴، تعداد نمایندگان انتخابی ۸۸ نفر بود. در حال حاضر ریاست مجلس خبرگان بر عهدهٔ آیت الله احمد جنتی است.

۲-۶- انتخابات

در ۱۰ و ۱۱ فروردین ۱۳۵۸ همه‌پرسی نظام جمهوری اسلامی با مشارکت و رأی بی‌سابقه تصویب شد. ۱۲ مرداد انتخابات مجلس خبرگان قانون اساسی برگزار شد و پس از نهایی شدن، ۱۲ آذرماه همان سال، قانون اساسی را به همه‌پرسی گذاشتند و تصویب شد و در سال ۱۳۶۸ نیز همه‌پرسی برای اصلاح چند بند قانون اساسی برگزار شد که تصویب شد.

طبق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران چهار دسته انتخابات در ایران برگزار می‌شود.

۱- به استناد قانون اساسی مردم ایران هر هشت سال، نمایندگان خود را درمجلس خبرگان رهبری برمی‌گزینند تا رهبری نظام را مشخص نمایند.

۲- مردم ایران هر چهار سال، نمایندگان خود را درمجلس شورای اسلامی برمی‌گزینند تا قوانین کشوررا در چارچوب قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام به تصویب برساند.

۳- هر چهار سال نیز مردم فردی را به عنوان رئیس جمهور برمی‌گزینند تا قوانین کشور را از طریق هیئت دولت اجرا نماید.

۴- ملت ایران به استناد قانون اساسی در روستاها، شهرها و استان‌ها به منظور حل مشکلات منطقه خود، نمایندگانی برای شوراهای محلی برمی‌گزینند.

۲-۷- سؤالات فصل دو

۱۹ **تعداد نمایندگان مجلس خبرگان چند نفر است؟**
در دورهٔ پنجم ۸۸ نفر بود.

۲۰ **شش نفر حقوقدان در شورای نگهبان چگونه انتخاب می‌شوند؟**
از سوی رئیس قوهٔ قضاییه معرفی و توسط مجلس شورای اسلامی تأیید می‌شوند.

۲۱ **در حال حاظر هیئت دولت چند وزیر دارد؟**
۱۹ وزیر

۲۲ **دانشگاه‌های پزشکی زیر نظر کدام وزارتخانه است؟**
وزارت بهداشت، درمان و علم پزشکی

۲۳ **طول مدت هر دوره از مجلس خبرگان چند سال است؟**
۸ سال

۲۴ **رهبر جمهوری اسلامی توسط چه کسی انتخاب می‌شود؟**
مجلس خبرگان

۲۵ **آخرین انتخاباتی که شرکت کردید کی و چه بود؟**
.....

۲۶ **تفسیر قانون اساسی به عهدهٔ کیست؟**
شورای نگهبان

۲۷ **دانشگاه فرهنگیان زیرمجموعهٔ کدام وزارتخانه است؟**
وزارت آموزش و پرورش

۲۸ **مسئولیت صدور مجوز برای راهپیمایی به عهدهٔ کدام ارگان است؟**
وزارت کشور

۲۹ **مسئولیت ریاست شورای امنیت کشور به عهدهٔ چه کسی است؟**
وزیر کشور

۳۰ **در چه صورت، مصوبات مجلس شورای اسلامی تبدیل به قانون می‌شوند؟**
در صورت تأیید توسط شورای نگهبان

۳۱ حل اختلاف بین مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان به عهدهٔ کیست؟
مجمع تشخیص مصلح نظام

۳۲ طول هر دورهٔ ریاست جمهوری چند سال است؟
۴ سال

۳۳ ویژگی‌های رهبر ایران طبق قانون اساسی چیست؟
۱- صلاحیت علمی لازم برای افتاء در ابواب مختلف فقه.
۲- عدالت و تقوای لازم برای رهبری امت اسلام.
۳- بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری.

۳۴ آخرین انتخابات در کشور کی انجام شد؟ آیا شرکت کردید؟
بر اساس زمان مصاحبه پاسخ دهید.

۳۵ وظایف شورای نگهبان چیست؟
– انطباق مصوبات مجلس با قانون اساسی و موازین اسلام
– تفسیر قانون اساسی
– نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی

۳۶ وزرای دولت چگونه استیضاح می‌شوند؟
نمایندگان مجلس شورای اسلامی می‌توانند در مواردی که لازم می‌دانند هیات وزیران یا هر یک از وزرا را استیضاح کنند، استیضاح وقتی قابل طرح در مجلس است که با امضای حداقل ده نفر از نمایندگان به مجلس تقدیم شود. هیات وزیران یا وزیر مورد استیضاح باید ظرف مدت ده روز پس از طرح آن در مجلس حاضر شود و به آن پاسخ گوید و از مجلس رای اعتماد بخواهد. در صورت عدم حضور هیات وزیران یا وزیر برای پاسخ، نمایندگان مزبور درباره استیضاح خود توضیحات لازم را می‌دهند و در صورتی که مجلس مقتضی بداند اعلام رای عدم اعتماد خواهد کرد. اگر مجلس رای اعتماد نداد هیات وزیران یا وزیر مورد استیضاح عزل می‌شود. در هر دو صورت وزرای مورد استیضاح نمی‌توانند در هیات وزیرانی که بلافاصله بعد از آن تشکیل می‌شود عضویت پیدا کنند.

۳۷ وظایف مجلس خبرگان چیست؟
مجلس خبرگان رهبری مسئولیت تعیین ولی فقیه (رهبر جمهوری اسلامی ایران) و نظارت بر عملکرد وی را بر عهده دارد.

۳۸ سران سه قوهٔ ایران را نام ببرید.
(در سال ۱۴۰۱) قوهٔ مقننه: آقای محمد باقر قالیباف، قوهٔ قضاییه: حجه الاسلام اژه‌ای، قوهٔ مجریه: حجه الاسلام رئیسی

۳۹ رییس مجلس خبرگان رهبری کیست؟
آیت الله احمد جنتی (سال ۱۴۰۱)

۴۰ رئیس جمهور اسبق ایران چه کسی بود؟
حجه الاسلام حسن روحانی

۴۱ چه کسی رئیس مجلس خبرگان را انتخاب می‌کند؟
نمایندگان مجلس خبرگان

۴۲ یک نفر، چند دورهٔ پی‌درپی می‌تواند رئیس جمهور شود؟
دو دوره

۴۳ اعلام جنگ و صلح در ایران به عهدهٔ کیست؟
رهبری

۴۴ حکومت جمهوری اسلامی چند قوهٔ حکومتی دارد؟
۳ قوه، قوهٔ مجریه، قوهٔ مقننه و قوهٔ قضاییه

۴۵ اولین انتخاباتی که پس از انقلاب برگزار شد، چه بود؟
همه پرسی نظام جمهوری اسلامی در فروردین ۱۳۵۸